

BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI, TŐKEPIACI KOCKÁZATI ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI JELENTÉS

2023

*„... érett megfontolás után az egész ország java és békességes állapota kedvéért
s nyilvánvaló hasznára végeztük, határoztuk és rendeltük ...”*

Zsigmond király 1405. évi „városi cikkelyeiből”

**BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI,
TŐKEPIACI KOCKÁZATI ÉS
FOGYASZTÓVÉDELMI
JELENTÉS**

2023

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1013 Budapest, Krisztina körút 55.

www.mnb.hu

ISSN 2732-1398 (nyomtatott)

ISSN 2939-6433 (on-line)

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény szerint az MNB ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét – többek között – a pénzügyi közvetítőrendszer zavartalan, átlátható és hatékony működésének biztosítása, a prudens működés elősegítése, a nemkívánatos üzleti és gazdasági kockázatok feltárása, a pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevők érdekeinek védelme és a pénzügyi közvetítőrendszerrel szembeni közbizalom erősítése céljából. Az MNB említett feladatának, valamint a törvény 135. § (2) bekezdésében támasztott elvárásnak megfelelően készítette el jelen kockázati és fogyasztóvédelmi jelentését, amely a biztosítók, a pénztárak, a közvetítők, a bankcsoporthoz nem tartozó pénzügyi vállalkozások és a tőkepiaci szereplők piacainak legfontosabb jellemzőit és kockázatait mutatja be. A „Biztosítási, pénztári, tőkepiaci kockázati és fogyasztóvédelmi jelentés” célja, hogy tájékoztassa a közvéleményt, valamint a pénzügyi rendszer intézményeit az aktuális prudenciális és fogyasztóvédelmi kérdésekről, ezáltal is növelve az érintettek kockázati tudatosságát, valamint a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom fenntartását, erősítését. A Magyar Nemzeti Bank szándéka szerint a kockázatok azonosítása, illetve az azok csökkentése céljából végzett hatósági tevékenység, valamint a jegybank ismeretterjesztő, oktató tevékenysége és a magyar pénzügyi kultúra fejlődését szolgáló munkája hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyi intézményeket és termékeket érintő döntésekhez a megfelelő információk az érintettek rendelkezésére álljanak, és így a pénzügyi rendszer egészének stabilitása erősödjék.

A jelentés az MNB Tőkepiacok és biztosítók prudenciális, fogyasztóvédelmi felügyeletéért és piacfelügyeletért felelős ügyvezető igazgatósága, a Pénzpiaci szervezetek prudenciális és fogyasztóvédelmi felügyeletéért felelős ügyvezető igazgatósága, a Fenntartható pénzügyekért és felügyeleti koordinációért felelős igazgatóság, a Költségvetési és versenyképességi elemzések igazgatósága, a Monetáris politika és pénzpiaci elemzés igazgatóság és a Statisztikai igazgatóság közreműködésével készült.

A jelentésben felhasznált adatok és az ezeken alapuló elemzések jellemzően 2022.12.31. vonatkozási dátumra készültek, 2023.03.31. napjáig beérkezett információk alapján. A különböző frekvenciájú adatok eltérő módon frissülnek, emiatt az elemzések horizontja bizonyos esetekben eltérhet.

A jelentést a Pénzügyi Stabilitási Tanács, a publikációt Dr. Kandrács Csaba alelnök hagyta jóvá.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	7
1. Makrogazdasági környezet és háztartási megtakarítások alakulása	9
1.1. Nemzetközi és hazai makrogazdasági folyamatok	9
1.2. Háztartási megtakarítások állományának alakulása	13
2. A biztosítási piac és kockázatai	15
2.1. Piaci összkép	15
2.2. Élet ág	22
2.3. Nem-élet ág	31
2.4. Jövedelmezőség és tőkehelyzet	38
2.5. A biztosítási piac kockázatai	44
3. A pénztári piac és kockázatai	46
3.1. Piaci összkép	46
3.2. Önkéntes nyugdíjpénztárok	47
3.3. Egészség- és önszegélyező pénztárok	59
3.4. A pénztári piac kockázatai	65
4. A biztosítási és a pénztári piac fogyasztóvédelmi kockázatai	67
4.1. Szélesedő, fogyasztóközpontúságot elősegítő eszköztár	67
4.2. Életbiztosítások	73
4.3. Nem-életbiztosítások	73
4.4. Határon átnyúló szolgáltatások kihívásai	76
4.5. Nemzetközi fogyasztóvédelmi aktivitások	79
5. Közvetítők és kockázataik	84
5.1. Biztosításközvetítők	84
5.2. Pénzpiaci közvetítők	89
5.3. Fogyasztóvédelmi kockázatok	91
6. Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások és kockázataik	93
6.1. Piaci jelenlét	93
6.2. A saját tőke növekedése mellett a szektorra továbbra is jellemző a külső forrásbevonás	94
6.3. Folyamatosan növekvő követelésállomány	95
6.4. Jövedelmezőség csökkenése	96

6.5. Erőteljes vállalati hitelállomány növekedés	97
6.6. Növekedés és szerződéses trendforduló a lízingpiacon	98
6.7. Tovább csökkent a követeléskezelésre vásárolt állomány az átcsoportosított szereplő nélkül	99
6.8. Fogyasztóvédelem, kiemelt figyelem a folyamatos felügyeleti tevékenységre	100
7. A tőkepiac és kockázatai	102
7.1. Befektetési szolgáltatási piac: forgalom és állományok	103
7.2. Szabályozott piac	109
7.3. Befektetési vállalkozásokat érintő kockázatok	111
7.4. Alapkezelési piac és a befektetési alapkezelőket érintő kockázatok	115
7.5. Tőkepiaci fogyasztóvédelem	123
7.6. Kibocsátói felügyelés és piacfelügyelet	129

Vezetői összefoglaló

A gazdasági teljesítmény alakulását főként az orosz-ukrán háború és a megugró élelmiszer- és energiaárak határozták meg az elmúlt évben. 2022-ben a hazai GDP 4,6 százalékkal nőtt éves bázison. A háztartások fogyasztásának bővüléséhez jelentős mértékben hozzájárultak a kormányzat által év elején folyósított lakossági jövedelembővítő intézkedések. A háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona 2022 végére meghaladta a 148 000 milliárd Ft-ot, ami 14,0 százalékos növekedést jelent az előző évhez képest. A hozamgörbe emelkedése eszközeleértékelődéshez vezetett az intézményi befektetői szektorban.

A **biztosítási** szektor díjbevétele 2022-ben 7,4 százalékos növekedést elérve 1 428 milliárd forint volt, és a fiókok megszolgált díjával együtt elérte az 1 546 milliárd forintot. A nem-életági díjbevétele 12,7 százalékkal nőtt az előző évhez képest, az életbiztosítások díjbevétele azonban mindössze 1 százalékkal emelkedett. A nem-életági növekedésének motorjai a lakossági és vállalati vagyonbiztosítások, casco és kgfb ágazatok voltak. A nem-életbiztosítások szektorszerű kombinált mutatója nőtt az előző évhez képest. A nem életági termékek közül a kgfb 96 százalékos kombinált mutatója már jelentős kockázat, a mezőgazdasági piac gyakran 100 százalékos fölé emelkedett kárhányada pedig a biztosítási tevékenységet veszélyezteti. 2022-ben a hazai biztosítók összes eszközeinek értékében 8,8 százalékos csökkenés történt, 2023 első negyedévében azonban a piaci korrekció hatására már emelkedés volt megfigyelhető. A szektorszerű adózott eredmény az előző évi 43 százalékosra csökkent, főként az aszály- és pótdóhatások következtében. A szektorszerű saját tőkearányos eredmény (ROE) 9,5 százalékos alakult, ami stabilitási szempontból továbbra is pozitív képet fest a biztosítási szektorról. 2022 végén a szektorszerű tőkefelelés 172% volt, ami a jogszabályi szintnek több, mint másfélszerese.

Az **önkéntes nyugdíjpénztári** szektor átlagosan mínusz 6,80 százalékos nettó hozamot ért el a legmarkánsabb kockázatot jelentő általános eszközeleértékelődés hatására, így 2022 végére az egyéni számlák összesített egyenlege 1 598 milliárd forintra csökkent. 2022 utolsó negyedévében az önkéntes nyugdíjpénztárak pozitív befektetési eredménye megtörte az azt megelőző három negyedévi negatív hozamtrendet. Az eddigi legmagasabb értékre, 123 milliárd forintra nőtt az önkéntes nyugdíjpénztári tagdíjbefizetések összege, azonban az emelkedő megélhetési költségek miatt a hosszú távú megtakarítási hajlandóság csökkenhet, míg a kiáramlás kockázata rövid távon várhatóan nem csökken. Veszteségbe fordult a működési eredmény 2022-ben az önkéntes nyugdíjpénztáraknál, de a szektorszerű veszteségelnyelő képesség továbbra is megfelelő mértékű. Az **egészség- és önszegélyező pénztárak** vagyona, taglétszáma, a tagdíjat fizetők aránya és a szolgáltatási kifizetései is növekedtek. 2022-ben pozitív működési eredményt ért el az egészség- és önszegélyező pénztári szektor.

Újabb négy biztosító lakásbiztosítási terméke kapta meg a Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítás (MFO) minősítést 2022-ben, év végére tizenegyre nőtt az MFO termékkel rendelkező intézmények száma. Díjbevétele alapon a lakásbiztosítási piac ~90 százaléka kínál MFO-t. 2022-ben valamennyi biztosítói TKM az MNB ajánlásában megfogalmazott limit alatt volt.

A **közvetítők** piacán az előző évekhez hasonlóan további konszolidáció volt megfigyelhető, ez ugyanakkor nem hatott ki a biztosításközvetítők teljesítményére, hiszen a közvetített szerződések darabszáma és értéke is növekedést mutat a bázishoz képest. A pénzpiacon azonban a létszámcsökkenés mellett a 2022-es évben tapasztalható gazdasági változások is közrejátszottak a lakossági hitelek közvetítésének csökkenésében.

A **nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások** mérlegfőösszegének bővülése 2022 évben is folytatódott.

Az ügyfelekkel szembeni követelésállomány 2022-ben növekedett, ami döntően a hitel és pénzkölcsön nyújtás, illetve a pénzügyi lízing tevékenységek növekedésére vezethető vissza. A nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások követelésállományát továbbra is magas koncentráltóság jellemzi, az intézmények 15 százalékánál összpontosul a teljes követelésállomány 86 százaléka.

A belföldi hitelintézeti forrást leszámítva minden más forráselem növekedett 2022 évben. A saját tőke növekedés ellenére a szektor eredménytermelő képessége 2022 évben csökkent, aminek oka részben az először 2022-ben esedékessé vált extraprofit adó.

A tőkepiacokon a **befektetési szolgáltatók** forgalma az előző évhez képest is kiugróan, 59,5 százalékkal nőtt (710 202 milliárd forint), ami elsősorban a származtatott forgalom erőteljes bővülésével magyarázható. A Budapesti Értéktőzsde forgalma már harmadik éve dinamikusan emelkedik, tavaly az összforgalom 19,5 százalékkal bővült. Az első három legnagyobb forgalmú részvény összetétele és sorrendje változatlan maradt, a nagyon magas koncentráció növekedése tovább folytatódott. A befektetési szolgáltatók által kezelt ügyfélértékpapírok állománya összességében érdemben nem változott egyrészt az orosz-ukrán háború által okozott tőkepiaci turbulenciák, másrészt a nagy jegybankok kamatemelései miatt. A befektetési vállalkozások 51,5 milliárdos adózott eredménye két és félszerese az egy évvel korábbiaknak.

A **befektetési alapkezelők** által kezelt 13 154 milliárd forintos vagyon 10,8 százalékkal haladja meg a tavaly előtti állományt. A befektetési alapok nettó eszközértéke elérte a 9 872 milliárd forintot, leginkább a pénzügyi és rövidkötvény alapokba történő tőkebeáramlásnak köszönhetően. A nyilvános ingatlanalapok állománya nagyságrendileg stabil maradt. Az alapkezelők adózott eredménye csökkent mivel egy nagy intézmény kikerült az MNB felügyelete alól.

Összhangban az MNB felügyeleti stratégiájával, a **tőkepiaci fogyasztóvédelmi** felügyelés fókuszában a befektetési szolgáltatók előzetes és utólagos költségtájékoztatási gyakorlata, a határon átnyúló CFD-k, a MiFID II termékirányítással kapcsolatos előírásoknak való megfelelés, az alapkezelők sikerdíjszámítása, illetve az alkalmassági értékelési gyakorlat témakörök álltak.

A **kibocsátói felügyelés** vonatkozásában a jegybank 2022 évben 5 célvizsgálatot indított a nyilvános kibocsátókat érintően IFRS témakörben és 1 célvizsgálatot rendszeres és rendkívüli tájékoztatások vizsgálatával összefüggésben. A jegybank 2022 évben összesen 23 alkalommal tartott személyre szabott kibocsátói workshopot, illetve szakmai egyeztetést.

Az MNB 2022 évben 20 darab piaci visszaélés témájú **piacfelügyeleti eljárást** indított és 20 darabot zárt le, továbbá 21 piacfelügyeleti eljárást indított jogosulatlan, azaz engedély vagy bejelentés hiányában végzett tevékenység gyanúja miatt, és 14 piacfelügyeleti eljárást zárt le. Az MNB 2022 évben összesen 471,6 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki.

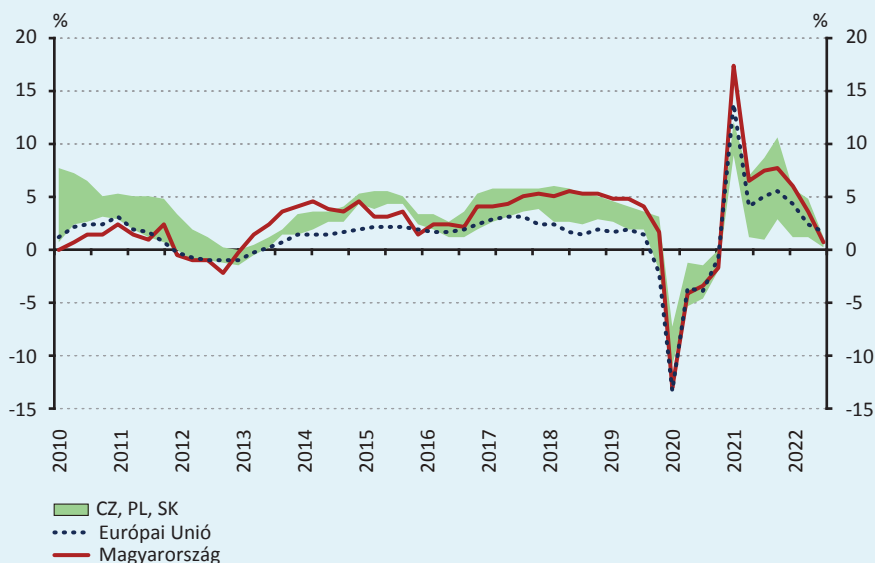
1. Makrogazdasági környezet és háztartási megtakarítások alakulása

1.1. NEMZETKÖZI ÉS HAZAI MAKROGAZDASÁGI FOLYAMATOK

1.1.1. A konjunktúra év végére lelassult

A gazdasági teljesítmény alakulását főként az orosz-ukrán háború és a megugró élelmiszer- és energiaárak határozták meg az elmúlt évben. A világ nagy gazdaságai közül az Egyesült Államokban 2,1 százalékos, Kínában 3,0 százalékos növekedést regisztráltak 2022-ben éves bázison a szezonálisan és naptárhatással igazított adatok alapján. A GDP szintje az Európai Unióban és az eurozónában egyaránt 3,5 százalékkal emelkedett. Legfőbb külkereskedelmi partnerünk, Németország gazdasága összességében 1,8 százalékkal bővült. A régió országai közül Romániában 4,7 százalékkal, Lengyelországban 5,1 százalékkal, Szlovákiában 1,7 százalékkal és Csehországban 2,5 százalékkal emelkedett a GDP 2022-ben (1.1 ábra). Az elhúzódó orosz-ukrán háború, az azzal összefüggő szankciók, a megnövekedett piaci bizonytalanság és az európai energiaszigorítás azonban továbbra is lefelé mutató kockázatot jelent a növekedési kilátások szempontjából.

1.1. ábra
A GDP éves változása

Megjegyzés: Szezonálisan és naptárhatással igazított adatok alapján.

Forrás: Eurostat, KSH

2022-ben a hazai GDP 4,6 százalékkal nőtt éves bázison. A háztartások fogyasztásának bővüléséhez jelentős mértékben hozzájárultak a kormányzat által év elején folyósított lakossági jövedelembővítő intézkedések (fegyverpénz, SZJA-visszatérítés, 13. havi nyugdíj), melyeknek megközelítőleg 70 százalékát fogyasztásra fordították a háztartások. 2022-ben a hazai beruházási ráta 28,4 százalékon alakult, ami a legmagasabb volt az EU-ban. Az ipari termelés bővülése folytatódott, ehhez a hazai járműipar teljesítménye és az akkumulátorgyártás dinamikus felfutása is hozzájárult.

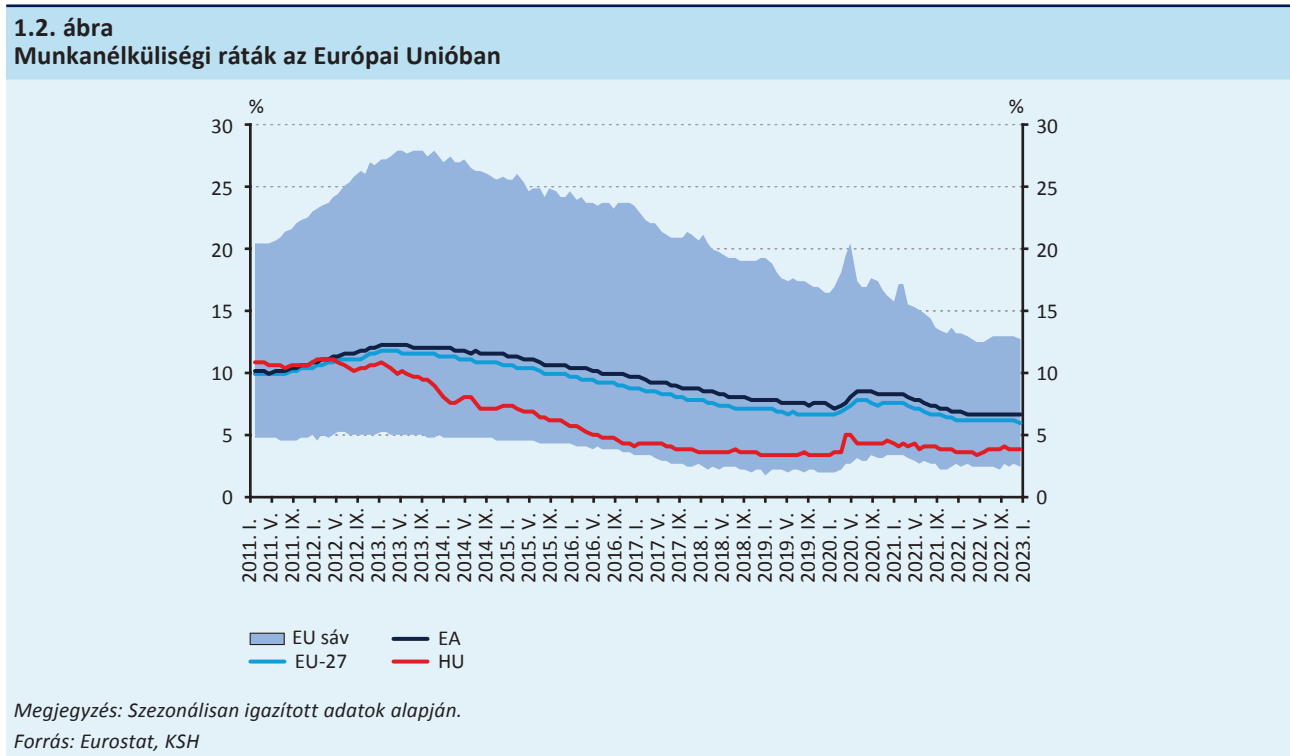
2023-ban a belső kereslet visszaesésének hatására lassul a magyar gazdaság, amihez a csökkenő reálbérek és a vállalati költségek emelkedése egyaránt hozzájárul. Az idei évben a lakossági fogyasztás mérséklődésére számítunk. A jövedelmi viszonyok romlását elsősorban a magas infláció okozza. A reálbérek 2022 szeptembere óta mérséklődnek, ami erodálja a háztartások reál értelemben vett rendelkezésre álló jövedelmének vásárlóerejét. A beruházások csökkenéséhez az állami mellett a vállalati és a háztartási szektor egyaránt hozzájárul. A háztartások nettó pénzügyi megtakarításai azonban enyhén emelkedhetnek az idei évben.

A megugró energiaárak hatására a folyó fizetési mérleg egyenlege jelentős mértékben romlott, míg a költségvetés eredményeszléletű hiánya a várakozásoknál kedvezőbben alakult. A gazdaság külső finanszírozási igénye 2022 negyedik negyedévére a GDP 6,1 százalékára, míg a folyó fizetési mérleg hiánya a GDP 8,1 százalékra emelkedett. A külső egyensúlyi mutatók változása döntően a külkereskedelmi egyenleg – azon belül is a romló cserearányokhoz köthetően az energiaegyenleg – mérséklődésére volt visszavezethető. A külkereskedelmi egyenleg alakulásában fontos szerepet játszó szolgáltatás egyenleg többlete 2022 negyedik negyedévében elérte a GDP 4,8 százalékát, ami a járvány kitörése óta nem tapasztalt magas szintet jelent. Emellett az energián kívüli áruegyenleg többlete is emelkedett a negyedik negyedévben. A költségvetési hiány 2022-ben a GDP 6,2 százaléka volt, a GDP-arányos bruttó államadósság 73,3 százalékra csökkent 2022 végére.

1.1.2. A hazai munkaerőpiac nem tért el jelentősen a teljes foglalkoztatástól

A magyar munkaerőpiac ellenállónak bizonyult a gazdasági növekedés lassulásával szemben. A nemzetgazdaságban foglalkoztatottak száma továbbra is historikusan magas szinten alakul. Az ágazatok többségét erős munkaerőkereslet jellemzi, ugyanakkor a versenyszféra üres álláshelyek száma 2022 negyedik negyedévében enyhén mérséklődött a korábbi negyedévekhez képest. A munkaerőpiac továbbra is feszes. A munkanélküliségi ráta 2022 folyamán 4 százalék közelében alakult. A 2022 IV. negyedévében megfigyelt 3,9 százalékos érték nemzetközi összehasonlításban is kedvező.

Az Európai Unió munkaerőpiacát heterogenitás jellemzi. Görögországban és Spanyolországban a munkanélküliségi ráta továbbra is kétszámjegyű, míg Csehország esetében a munkanélküliek aránya az aktív lakosságon belül mindössze 2,4 százalék volt 2023 februárjában. Ugyanebben a hónapban az euroövezet munkanélküliségi rátája 6,6 százalékon alakult (1.2. ábra).

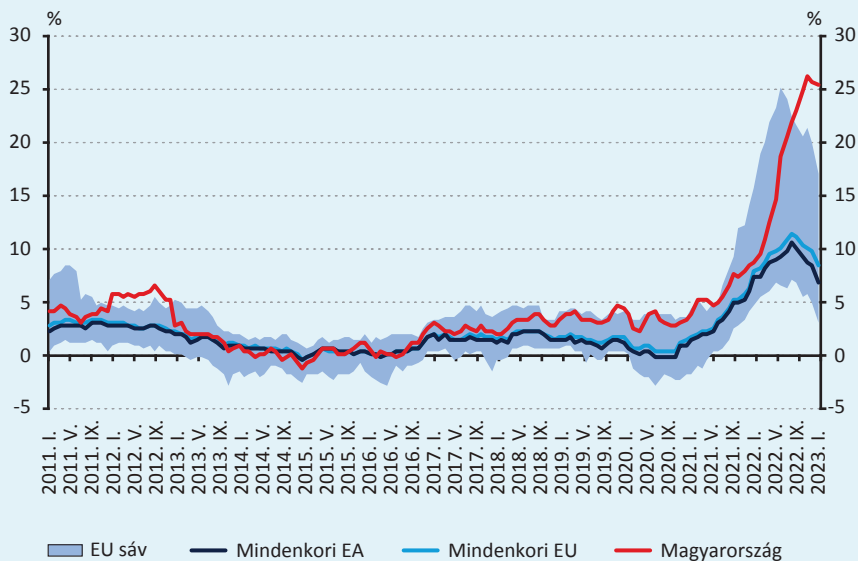
A reálbérek 2022-ben éves átlagban emelkedtek, de ezen belül szeptember óta a reálbérek csökkenése figyelhető meg. A versenyszférát élénk, a legtöbb ágazatban kétszámjegyű nominális bérdinamika jellemzi. Az erős bérnövekedéshez a munkaerőpiac feszessége mellett az év eleji nagymértékű minimálbér-emelés is hozzájárult: 2023-ban a minimálbér 16 százalékkal, a garantált bérminimum 14 százalékkal emelkedett. A fokozatosan emelkedő infláció következtében azonban az áremelkedés üteme 2022 szeptemberétől meghaladja mind a versenyszféra, mind a nemzetgazdasági nominális bérdinamikát, így a reálbérek csökkennek.

A gazdasági lassulás hatására enyhe munkaerőpiaci alkalmazkodására számítunk. A munkanélküliségi ráta az év első felében enyhén és átmenetileg megemelkedhet, azonban érdemi növekedésre nem számítunk a mutatóban.

1.1.3. A hazai infláció januárban elérte a csúcst

Az év első hónapjaiban az infláció az euroövezet egészét tekintve továbbra is magas és a jegybanki inflációs célokat meghaladó szinten alakult. Az elmúlt év során az eurozóna inflációja az energia- és nyersanyagárak megugrása következtében gyorsuló ütemben emelkedett. Bár az infláció továbbra is historikusan magas szinteken alakul a világ gazdaságaiban, azonban egyre több országban figyelhető meg az infláció lassú csökkenése. Az infláció az eurozónában 2023. márciusra 6,9 százalékra, az Európai Unió egészében pedig 8,3 százalékra csökkent (1.3. ábra). A világgazdaság lassulása, a kereslet gyengülése, a globális energia- és nyersanyagárak korrekciója, illetve a nemzetközi szállítási költségek mérséklődése a globális áremelkedés további mérséklődésének irányába mutat. Az EKB arra számít, hogy 2023 során a mérséklődő energiaárak következményeként az infláció csökkenő pályára áll. A költségoldali nyomások enyhülése és az EKB monetáris politikája nyomán 2025 második felében érheti el ismét a fogyasztóiár-index a 2 százalék közeli célt.

1.3. ábra
A harmonizált fogyasztóiár-index éves változása

Forrás: Eurostat.

A hazai infláció 2023. januárban tetőzött, azóta fokozatos csökkenés figyelhető meg. A hazai infláció áprilisban 24,0 százalékra csökkent, miközben a maginfláció 24,8 százalékon alakult. Várakozásunk szerint a második negyedévtől felgyorsul az infláció mérséklődése, ugyanis egyre markánsabban jelentkezik a szigorú monetáris politika, valamint a globális nyersanyagárak árleszorító hatása, és az év végére egyszámjegyű lehet az áremelkedés üteme. Hazánkban az élelmiszerek inflációja továbbra is magas historikus és nemzetközi összehasonlításban, azonban az áremelkedés rátája márciusban már harmadik hónapja csökkent a KSH adatai alapján. Ugyanakkor az idei év elején a szokásosnál magasabb átárazást figyelhettünk meg a piaci szolgáltatások esetében, ami elsősorban a telekommunikációs szektor egyedi átárazásaihoz kapcsolódott.

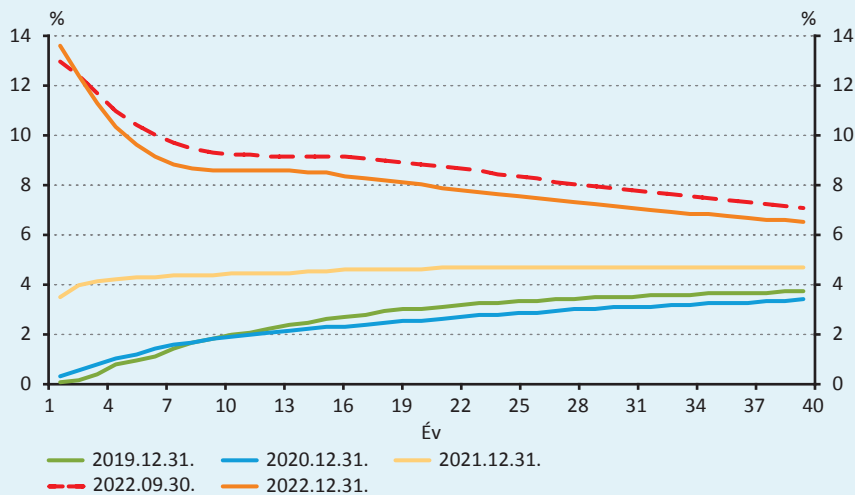
1.1.4. Drasztikusan megváltozott a hozamkörnyezet

A magyar biztosítási szektor számára meghatározó kockázatot jelent a makrogazdasági folyamatok okán emelkedő hozamkörnyezet. A kockázat nagyrésze az eltérő eszköz-kötelezettség lejáratokból adódik.

A kockázatmentes hozamgörbe számításának alapja a 1-15 éves lejáratral rendelkező állampapírhozamok, tekintettel arra, hogy ezek teljesítik a tőle várható mély, likvid és transzparens kritériumokat. Ezen utolsó megfigyelési ponttól egy extrapolációval a végső határidős kamatlábhoz (UFR¹) számolják ki a görbét. A végső határidős kamatláb értékét két tényező befolyásolja, egyrészt a központi bankok inflációs céljai, valamint a reálkamatok. Ebből adódóan a végső határidős kamatláb értéke a forint esetében 4,5%.

A magyar forint RFR²-e 2021-ben a teljes időhorizonton emelkedett és laposodott (1.4. ábra), majd 2022 elejét követően a rövidebb oldal erőteljesebb növekedésével meredekebbé vált a görbe az akkori külső események hatására. Év vége óta a rövid oldal emelkedését és a hosszabb oldal csökkenését tapasztaljuk. A kockázatmentes hozamgörbe jelentős szerepet játszik az eszköz és kötelezettség értékelésnél, diszkontfaktorként megjelenik.

1.4. ábra
A forint kockázatmentes hozamgörbéjének elmozdulása

Forrás: EIOPA

1.1.5. Állampapír-piaci átrendeződés

A koronavírusjárvánnyal kapcsolatos korlátozások enyhítése miatt 2022 elején még kedvező volt a befektetői hangulat, ugyanakkor az orosz-ukrán háború számottevően növelte a piaci bizonytalanságot, valamint az infláció gyors növekedése miatt meginduló jegybanki szigorítási ciklusok növelték a piaci szereplők finanszírozási költségeit. A meghatározó jegybankok kamatemelései, valamint az eszközvásárlási programok fokozatos kivezetése jelentősen növelték mind a rövid, mind a hosszú hozamokat. A német 1 és 10 éves állampapír egy év alatt 320, illetve 270 bázisponttal, míg az amerikai rendre 440, illetve 210 bázisponttal emelkedett. A hosszú futamidejű állampapírok hozama a régióban is hasonló mértékben emelkedett, a magyar hozamok az egyéves lejáraton 10 százalékponttal, tízéves lejáraton pedig 450 bázisponttal emelkedtek. A hozamok emelkedését erősítette az MNB intenzív kamatemelési ciklusa, melynek során az év első 9 hónapjában 10,6 százalékponttal emelte az irányadó kamatlábát. A másodpiaci állampapír forgalom 2022-ben bár közel negyedével növekedett, a piaci likviditás az év nagy részében a historikus átlag alatt alakult. A napi átlagos forgalom az előző év végéhez hasonlóan 400 milliárd forint körül alakult, a kereskedés legnagyobb része a 3-5 év közötti futamidőkön történt, de a hosszabb papírok forgalma jelentősen emelkedett az év utolsó hónapjaiban. A fontosabb szektorok állampapír-állományát tekintve

¹ UFR (Ultimate Forward Rate): a kockázatmentes hozamgörbe extrapolációs pályáját meghatározó végső határidős kamatláb

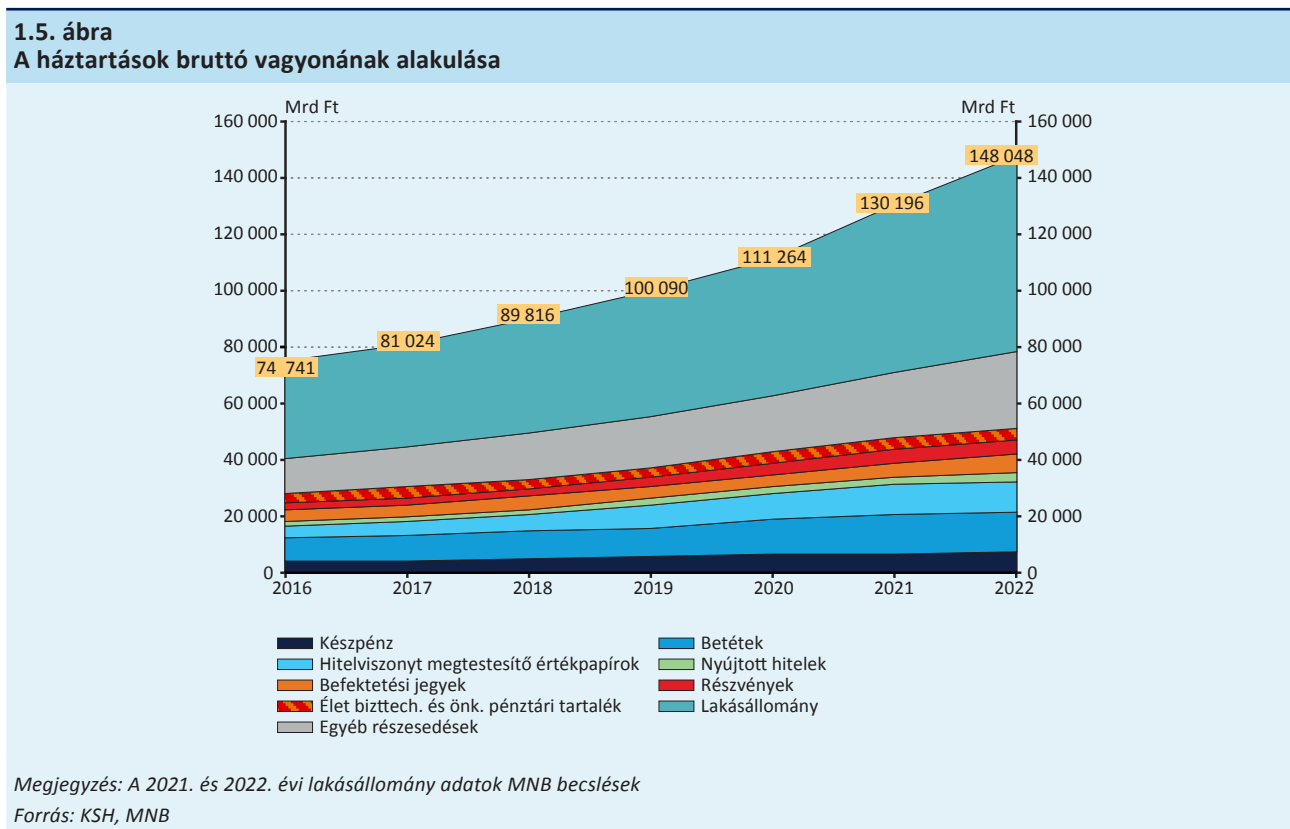
² RFR (risk-free interest rate) a biztosítástechnikai tartalékok számításához használt kockázatmentes hozamgörbe.

2022 során a legnagyobb átrendeződés, hogy a nem rezidens befektetők 908 milliárd forinttal, a hazai bankok pedig 719 milliárd forinttal növelték a forintban denominált állampapír-állományukat.

1.2. HÁZTARTÁSI MEGTAKARÍTÁSOK ÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA

1.2.1. 2022-ben a háztartási vagyon növekedése kisebb volt, mint az infláció

A háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona 2022 végére meghaladta a 148 000 milliárd Ft-ot, ami 14,0%-os növekedést jelent az előző évhez képest (1.5. ábra). A vagyon növekedése elmaradt az infláció 24,5%-os 2022 végi értékétől. Az elmúlt évben a lakásállomány mellett a nyújtott hitelek, az egyéb részesedések és a befektetési jegyek értékének emelkedése járult hozzá leginkább a vagyonnövekedéshez, összesen 15 715 milliárd Ft-tal, a teljes növekmény 91%-át tették ki.

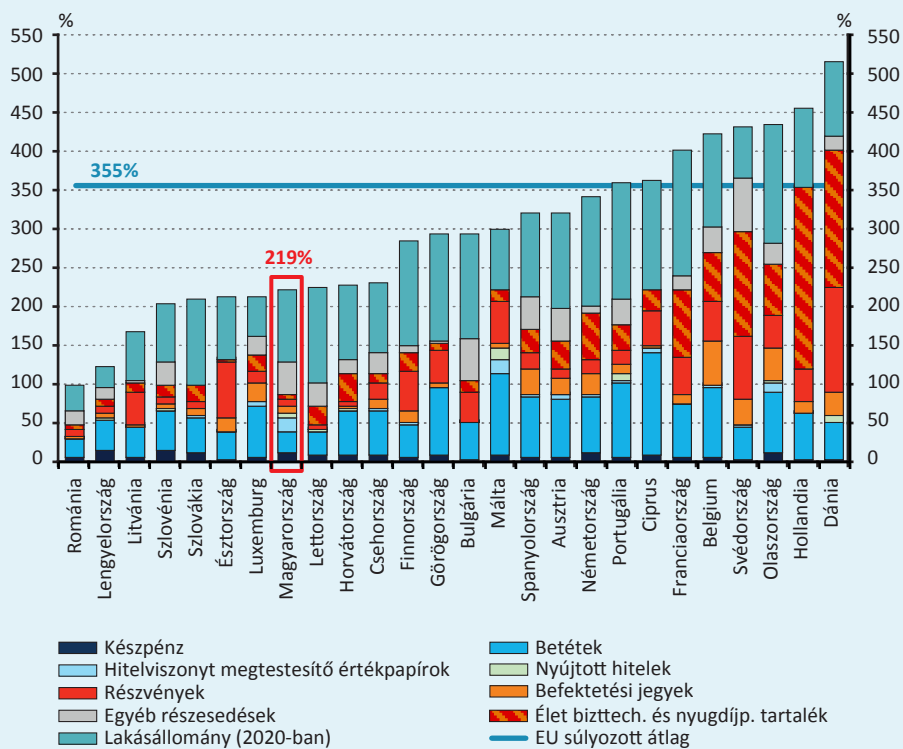
A legdinamikusabb bővülés a nyújtott hitelek esetében volt megfigyelhető (22%), de a befektetési jegyek és a lakásállomány is az átlag felett bővült. A lakásállomány értékének emelkedése elsősorban az ingatlanok áremelkedése miatt következett be. Ugyanakkor átlag alatti volt a készpénz, a betétek, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok és a részvények növekedése, míg a biztosítástechnikai és pénztári tartalékok csökkentek.

A hosszú távú vagyonfelhalmozás szerepét betöltő életbiztosítási és önkéntes pénztári tartalékok esetében a díj-bevételek valamelyest nőttek az előző évhez képest. Ugyanakkor a növekvő kifizetések és főleg a jelentős hozam-emelkedés miatti árfolyamvesztés következtében a díjtartalékok állománya közel 170 milliárd forinttal csökkent. A csökkenés az átértékelődési veszteségből származó része meghaladta a 350 milliárd forintot, ennél nagyobb átértékelődési veszteség csak a 2008-as pénzügyi válság idején érte az életbiztosítókat és a pénztárakat. Az állománycsökkenés eredményeként a vagyankategória részaránya 2,9%-ra, illetve a háztartások bruttó pénzügyi vagyonán belül 5,4%-ra csökkent.

1.2.2. A magyar háztartások eszközeinek GDP-hez viszonyított értéke jobb, mint a régiós átlag

A magyar háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona a GDP 219%-át tette ki 2021 végén (1.6. ábra), amellyel továbbra is az Európai Unió utolsó negyedének határán foglalt helyet az Eurostat adatai szerint. Az EU-n belüli háztartások bruttó vagyonának átlaga – az országok GDP-vel súlyozott átlagával számolva – 355%. A régiós országok (Csehország, Lengyelország és Szlovákia) átlaga 160% volt, így a magyar háztartások vagyona a saját gazdasági fejlettséghez mérten magasabb a hasonló fejlettségű országokénál a statisztikai adatok szerint. Ugyanakkor a nyugat-európai országok (pl. Svédország, Dánia, Hollandia, Olaszország) továbbra is jelentős többletvagyonnal rendelkeznek a visegrádi országokhoz képest, az említett négy ország rendelkezik az EU-ban a legmagasabb értékkel, átlagosan 445%-kal. Az egyes kategóriák GDP arányai szerint az első helyen áll Magyarország a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (alapvetően állampapírok) tekintetében. Emellett az élmezőnybe tartozik a készpénz és az egyéb részesedések tartásában. A hazai háztartások a középmezőnybe tartoznak a vagyonukban tartott befektetési jegyek (15. helyezés), illetve lakásállomány (17. helyezés) arányával. Ezekkel szemben a betétek, a biztosítástechnikai és önkéntes nyugdíjpénztári tartalékok, illetve a részvények tekintetében sereghajtó volt Magyarország (elsőnél 25., a másodiknál 23., a harmadiknál a 21. helyeken állt 2021-ben a megfigyelt 26 országból). Összességében az látszik, hogy a magyar háztartások az EU más nemzeteihez képest előnyben részesítik az állampapírokat és a készpénzt, ugyanakkor kevésbé fektetnek részvénybe, betétbe, életbiztosításba és nyugdíjpénztárba.

1.6. ábra
Az EU háztartásainak bruttó vagyona a GDP százalékában 2021 végén

Megjegyzés: A lakásállomány adatai 2020-ra vonatkoznak

Forrás: Eurostat

2. A biztosítási piac és kockázatai

2.1. PIACI ÖSSZKÉP

2.1.1. A biztosítók száma változatlan, a piac mérete továbbra is nő

A teljes magyarországi biztosítási szektorban nem történt változás az intézmények számában 2022-ben (2.1. táblázat). Továbbra is összesen 33 felügyelt biztosítótársaság és biztosító egyesület működik, ebből 22 biztosító tartozik az S2 hatálya alá. A biztosítók intézményi formáját tekintve 21 részvénytársasági formában, 2 intézmény nagy egyesületként és 10 intézmény kisegyesületi formában tevékenykedett a piacon. A magyarországi piacon 13 biztosítói fióktelep is tevékenykedik, esetükben kizárólag fogyasztóvédelmi szempontból rendelkezik hatáskörrel az MNB. Méreténél fogva, illetve tevékenysége miatt nem tartozik az S2 hatálya alá 1 biztosító részvénytársaság és a 10 kis biztosítóegyesület. Az S2 hatálya alá tartozó 22 intézmény közül a biztosítási ágak szerint megkülönböztethető 4 élet-, 9 nem-élet- és 9 kompozit biztosító.

2022-ben az előző évhez képest 7,4%-os növekedést elérve a szektorszintű díjbevétel 1.428 milliárd forint volt, amelynek a nem-élet üzletág az 57%-át, az élet ág pedig 43%-át tette ki. A nem-élet ági díjbevétel 12,7%-kal nőtt az előző évhez képest, amely a 2013-21 időszak átlagának másfélszerese volt, az életbiztosítások díjbevétele viszont mindössze 1%-kal emelkedett. A külföldön székhellyel rendelkező biztosítók magyarországi fióktelepeit is figyelembe véve a biztosítási szektor díjbevétele 1.546 Mrd Ft. A teljes díjbevételeken belül a fióktelepek részaránya (2022-ben 7,6%) az előző évhez képest 0,8 százalékponttal emelkedett.

2022-ben az előző évhez képest a díjbevételek növekedésétől érdemben elmaradt a szerződések számának növekedése (+1,1%). Az életbiztosítások száma 1,5%-kal csökkent, míg a nem-életbiztosításoké 1,6%-kal növekedett az év folyamán.

A szektorszintű adózott eredmény az előző évi 43 százalékára csökkent, főként az aszály- és pótagyújtások következtében. A szektorszintű saját tőkearányos eredmény (ROE) 9,5%-on alakult (2021-ben 20,7%) ami stabilitási szempontból továbbra is pozitív képet fest a biztosítási szektorról. „A biztosítási szektor 10 éves jövőképe 7 pontban” (BSZJ) kiadványban meghatározott tisztességes és versenyképes, 10-15% közötti célértéktől minimális mértékben marad el.

2.1. táblázat				
A biztosítási szektor legfontosabb adatai				
	2021	2022		
	Összesen	Intézménytípusonként		Összesen
Intézmények száma (db)*	32	Összes S2-es biztosító	22 –	32 –
		Élet	4 –	
		Nem-élet	9 –	
		Kompozit	9 –	
		Kis biztosító-egyesület	10 –	
	Összesen	Élet ág	Nem-élet ág	Összesen
Díjbevétel (Mrd Ft) (fiókteleppel együtt)	1 329,6 (1 426,2)	608,9 📈 (649,9)	819,0 📈 (896,1)	1 427,9 📈 (1 546,0)
Szerződésszám (ezer db) (1 főre eső szerződésszám, db) **	14 649 (1,51)	2 278 📉	12 539 📈	14 818 📈 (1,53)
Biztosítástechnikai tartalék (Mrd Ft)	2329,8	1 838,9 📉	323,7 📈	2 162,6 📉
Mérlegfőösszeg (Mrd Ft)	3 402,2			3 367,1 📉
Rendelkezésre álló szavatoló tőke (Mrd Ft)	658,4			632,4 📉
Tőkefeltöltöttség (%)	195			172 📉
Adózott eredmény (Mrd Ft)	80,2			35,8 📉
Tőkearányos eredmény (ROE)	20,7%			9,5% 📉
Szavatolótőke-arányos eredmény (S2-ROE) ***	12,2%			5,7% 📉

Megjegyzések:
 * Az intézmények száma nem tartalmaz egy darab az S2 hatályán kívül eső, felügyelt részvénytársaságot.
 ** Az 1 főre eső biztosítási szerződések mutató esetén a KSH honlapján elérhető teljes népességszámmal kalkuláltunk.
 *** S2-ROE mutató az adózott eredményt hasonlítja össze a Szolvenca II szerinti rendelkezésre álló tőkével.
 Forrás: MNB

2.2. táblázat		
Kis biztosítóegyesületek legfontosabb adatai		
	Kis biztosítóegyesületek	
	2020	2021 *
Intézmények száma (db)	10	10 –
Díjbevétel (M Ft)	702	747 📈
Szerződésszám – az 1 évnél rövidebbek is (db)	2 570	2272 📉
Tőkearányos eredmény (ROE)	11,9%	12,5% 📈

Megjegyzések:
 * A kis biztosítóegyesületek 2022-es éves adatszolgáltatása még nem áll rendelkezésre.
 Forrás: MNB

2.1.2. Nem állt rá a felzárkózási pályára a piac

Az MNB a biztosítási (és részben önkéntes nyugdíjpénztári) szektorral kapcsolatos jövőképét, „A biztosítási szektor 10 éves jövőképe 7 pontban” (a továbbiakban: BSZJ) címen 2018 februárjában publikálta. A kiadvány pontjai az érett piacokhoz történő felzárkózáshoz szükséges trendeket és elvárásaként megfogalmazott célokat tartalmazzák, amelyek szektorszerű stratégiai tervként, iránymutatásként is szolgálhatnak a piaci szereplők számára. Az előző évekhez hasonlóan e kiadványban is szerepel a BSZJ célszámainak alakulása a 10 évre kijelölt célértékek, illetve a kivetített pályák szerint értékelve azokat, mindezeket a 2.3. táblázat foglalja össze.³

³ A makrogazdasági tényszámok alakulását figyelembevéve végeztük el a visszaméréseket.

2.3. táblázat				
A biztosítási szektor célértékei és a tényadatok				
Elérendő cél	Célváltozó	2016	2022 célérték/ Optimális érték	2022 tény
1. Széleskörű öngondoskodás Több megtakarítás, nagyobb biztonság	életbiztosítás és ÖNYP szerződések/ gazdaságilag aktívak	54% 2,46 millió db	68% 3,13 millió db	48% 2,33 millió db
	tartalékok aránya a GDP-hez (élet biztech. + ÖNYP fedezeti)	8,7% 3 054 Mrd Ft	9,3% 4 757 Mrd Ft	5,7% 3 797 Mrd Ft
2. Felzárkózó piacméret Vissza a régió élmezőnyébe	penetráció (díjbevétel/GDP)	2,5% 889 Mrd	2,8% 1 415 Mrd Ft	2,2% 1 428 Mrd
3. Versengő piac Erősödő verseny	TOP 5 részesedése	60% HHI 8,9%	56% HHI 8,7%	61% HHI 9,7%
4. Hatékony értékesítés Minden második értékesítés innovatív	innovatív csatornák aránya	37%	50% fölött	36% (2021)
5. Mérethatékony intézmények Költséghatékonyabban működő intézmények csökkenő marzsok mellett	UL szerződések TKM értékei	0,53 - 9,97%	0,5-5,75% tartósan	0,6 - 5,7%
	nem-élet ági kombinált mutató (adó nélkül számolva)	81%	85-90% tartósan	83%
	költséghányad	30%	20-30% tartósan	31%
6. Tiszteletes és versenyképes jövedelmezőség Bizalom és stabilitás hosszú távon	ROE	ROE 20% S2 ROE 11%	ROE: 10-15% tartósan	ROE 10% S2 ROE 6%
7. Tőkeerős biztosítók Biztonságos és prudens működés	tőkefeltöltöttség	215%	>150% tartósan	172%

Megjegyzés: Az 1. és 2. célokhoz kapcsolódó értékeket a kiadványban kivetített trendekhez mérten értékeltük.

Forrás: MNB

Az életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztári szerződések lefedettsége 2022-ben 0,8 százalékponttal csökkent (47,6%-ra): a szerződések száma 1,2%-kal csökkent, míg a gazdaságilag aktívak száma 0,5%-kal emelkedett az év folyamán. A BSZJ-ben előrevetített felzárkózási pályához képest az elmaradás tovább nőtt, mivel a potenciális öngondoskodók megszólítása továbbra sem sikeres, amely mellett sem a tőkepiaci visszaesés, sem a magasra szökő rövid távú hozamok nem támogatták a hosszú távú megtakarítási lefedettség emelkedését.

A csökkenő életbiztosítási szerződésszám és önkéntes nyugdíjpénztári taglétszám mellett az életbiztosítási és az önkéntes nyugdíjpénztári tartalékok összességükben 4,8%-kal (193 milliárd Ft-tal) visszaestek és az önkéntes nyugdíjpénztárak hozamai negatívba fordultak 2022-ben. A tendenciát a mögöttes eszközök árfolyamcsökkenése határozta meg. Az egy évvel korábbiakhoz képest egyrészt a részvények értéke esett a meghatározó részvényindexek csökkenése miatt, másrészt az eszközportfóliók kötvényei is leértékelődtek a hozamemelkedések hatására. A beáramlás ugyanakkor mindkét szektorban meghaladta a kiáramlás mértékét, mind a bevételek mind a szolgáltatások volumeneinek növekedése mellett. A BSZJ-ben bemutatott három pálya közül továbbra is csak az inflációkövető pálya eredetileg lefektetett értékét haladja meg az öngondoskodási megtakarítások tartalékállománya, amely a GDP 7,25%-ról 5,72%-ra csökkent 2022 végére. A mutató értékének alakulását nagyobb mértékben a nominális GDP 2022. évi jelentős emelkedése, és kisebb mértékben a tartalékcsökkenés okozták.

A biztosítók díjbevétele továbbra is jelentősen bővült (7,4%), a három kivetített növekedési pálya közül csak az inflációkövetőt haladta meg, gyakorlatilag elérte a tapasztalati trend eredetileg lefektetett értékét, de elmaradt az emelkedő penetrációs trendhez képest. A GDP arányos penetráció ugyanakkor 2,15%-ra csökkent a 2021-es 2,42% értékről, amelyet itt is a GDP 2022. évi jelentős emelkedése határozott meg. A mutató 0,26 százalékponttal haladta meg a BSZJ-ben kijelölt inflációkövető trendet, 0,15 százalékponttal elmaradt a tapasztalati trendtől, és elmaradása az emelkedő penetrációs trend 2022-re kivetített szintjétől 0,55 százalékponttal nőtt. Ez utóbbi penetrációs szintjének eléréséhez a szektornak további 254 milliárd forintnyi díjbevétele lett volna még szüksége.

Az 5 legnagyobb piaci (TOP5) szereplő részesedése - enyhe emelkedést követően - 2022-ben 5,1 százalékponttal túlszárnyalta a kivetített pályát. A Herfindahl-Hirschman index (HHI) lényegében nem változott, de távolabb került a folyamatos csökkenést mutató kivetített pályától. A TOP5 szereplő között átrendeződés nem volt, a mutató alakulását a közepes biztosítók piacvesztése határozta meg.

A biztosítók értékesítési csatornáinak összetételében 36% volt az innovatív csatornák⁴ aránya 2021-ben, amely még a 2016. évi értéket is alulmúlva egyre távolabb kerül a BSZJ-ben kivetített 50% feletti céltól. Feltehetően továbbra sem alakultak ki azok az ösztönzők, amelyek elősegíthetnék ezen csatornák aktívabb használatát.

Az MNB 8/2016. (VI.30.) számú ajánlása által érintett unit-linked szerződések⁵ TKM értékei az előző évhez hasonlóan nem térnek el az MNB ajánlásában megadott limithatároktól. A legalacsonyabb és a legmagasabb TKM esetében 0,3 százalékpontnyi változás figyelhető meg, így az értékek 0,6% és 5,7% között szóródtak.

A nem-életbiztosítások szektorszintű kombinált mutatója nőtt az előző évhez képest. Ez nagyrészt az aszálykárok, illetve a kárinfláció hatását tükrözte. Így a 2022. évi mutatóérték a szektor egészére nézve magasabb volt, mint a 2016. évi érték, de elmaradt a BSZJ-ben kijelölt célsávtól.

A biztosítói költséghányad 1,3 százalékponttal növekedve az előző évhez képest 30,6% volt 2022-ben, így a szektor a kijelölt 20–30% közötti célsáv fölé került. A költséghányad azonban biztosítói ágak szerint továbbra is egyenlőtlenül oszlik meg. Miközben az élet ágat 21%, addig a nem-élet ágat továbbra is érdemben 30% feletti költséghányad jellemzi.

A szektor jövedelmezősége az előző két év 20% feletti értékeihez képest 2022-ben 9,5%-ra esett, de ez továbbra is a kijelölt célsávnak gyakorlatilag megfelelő (10–15%) tőkearányos jövedelmezőséget (ROE) jelentett. A szektorszintű adózott eredmény az előző évi 43 százalékára csökkent, főként az aszály- és pótdadóhatások következtében, ugyanakkor az intézmények többsége nyereséges maradt.

A szektorszintű tőkefeltöltöttség esetében az előző évekhez hasonlóan teljesült a kijelölt 150% feletti cél. Az intézmények feltöltöttsége két kivétellel csökkent, de egy kivétellel mindegyik intézmény külön-külön is teljesítette a 150%-os célt 2022 végén. A határozott felügyeleti kommunikációnak köszönhetően a jelentős csökkenésben érintett intézmények a tőkepuffer ajánlásnak való megfelelés érdekében szükséges intézkedéseket tettek.

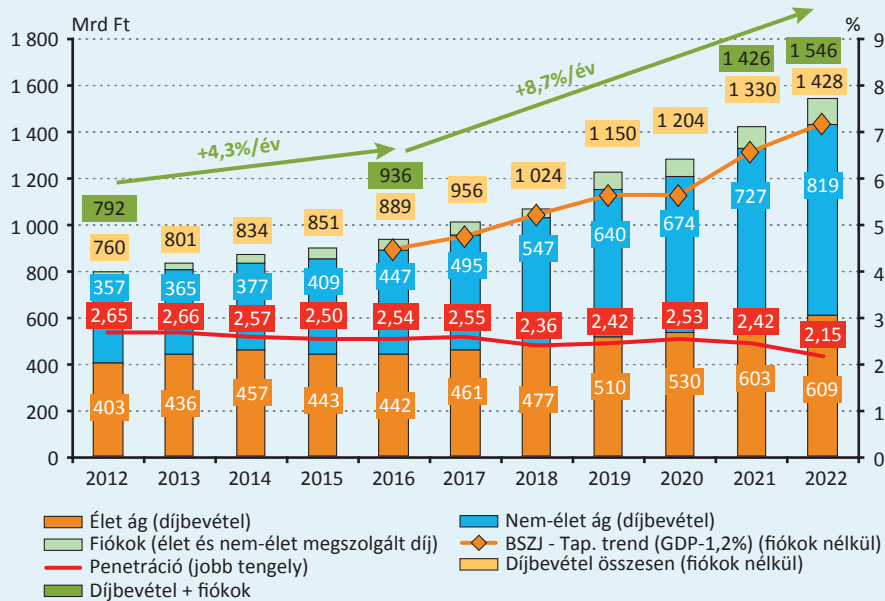
2.1.3. Az MNB Jövőkép tapasztalati trendje szerint előrevetített 1.431 Mrd Ft-os szintet megközelítette a díjbevétel

A biztosítók teljes díjbevétele 2022 I-IV. negyedévében összesen 1 427,9 milliárd Ft volt, mely 7,4 százalékos (98 milliárd Ft) növekedést jelent 2021. évhez képest. A díjbevétel élet ágon 608,9 milliárd Ft, nem-élet ágon pedig 819,0 milliárd Ft volt. Bár a díjnövekedés üteme lassult a 2021. évi 10% feletti értékhez képest. A nem élet és a rendszeres élet ágak bővülése mellett az egyszeri díjas életbiztosítások visszaestek, a BSZJ-ben 2022-re kivetített tapasztalati trend 1 431 milliárd forintos díjbevétel szintjét megközelítette. Mivel a szektor növekedése ismét jelentősen elmaradt a gazdaság egészének bővülésétől, a biztosítási penetráció - tovább csökkenve - a 2021. évi 2,42%-os szint után 2022-ben 2,15%-on alakult, és így az MNB által megfogalmazott jövőkép célértékétől tovább távolodott. A fióktelepekkel együtt számított díjbevétel szintén dinamikus nőtt, 1 546 milliárd forintra.

⁴ Innovatív csatornák: bankbiztosítás, direkt értékesítés, online közvetítés.

⁵ Tartamos szerződések közül a 10, 15 és 20 évesek, illetve az élethosszig tartók közül a 15 évesek.

2.1. ábra
A bruttó díjbevétel és penetráció alakulása a biztosítási szektorban

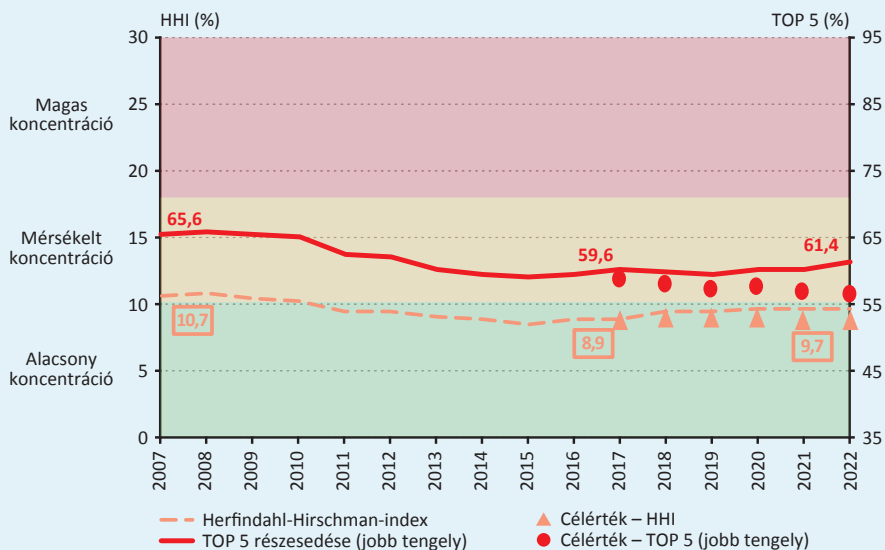

Megjegyzés: Az élet és nem-élet ág esetében a bruttó díjbevétel, míg a fióktelepeknél a bruttó megszolgált díj látható.
Forrás: KSH, MNB

2.1.4. Nem csökken érdemben a 60% körüli szintről a TOP 5 piaci részesedése

Az 5 legnagyobb piaci szereplő (TOP 5) részesedése 2022-ben 1,5 százalékponttal nőtt, elérve a 61,4%-os szintet (2.2. ábra). A teljes szektort tekintve a TOP 5 intézmény részesedése élet ágon nőtt, a nem-élet ágon gyakorlatilag nem változott. Az élet ágon elsősorban a közepes méretű biztosítók esetében történt visszaesés. Az előbbieket eredményeként a HHI értéke se változott érdemben, és 9,7%-on maradt. A tényadatok a korábbi évekhez hasonlóan érdemben magasabb koncentrációs szintet mutattak a BSZJ-ben kivetített pályánál, és a 2022. évi változásokkal sem közeledett a szektor annak értékeihez.

2.2. ábra
Az 5 legnagyobb biztosító (TOP 5) részesedése és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) bruttó díjbevétel alapján

Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti.
Forrás: MNB

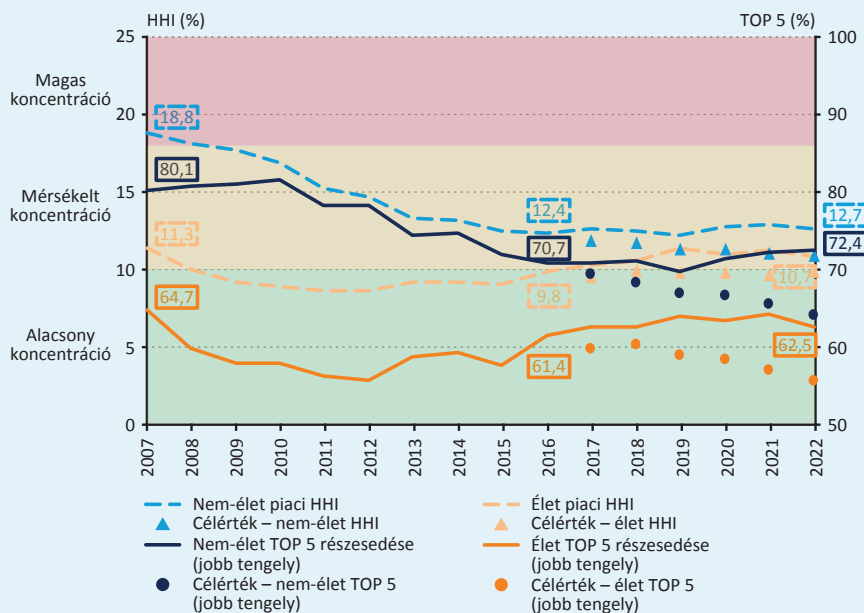
2.1.5. Élet ágon csökkent, nem-élet ágon enyhén nőtt a koncentráció

Élet ágon csökkenés, nem-élet ágon enyhén növekedés történt a koncentrációt tekintve 2022-ben (2.3. ábra). A bruttó megszolgált díjak alapján a nem-élet ágon belül az öt legnagyobb biztosító (TOP 5) piaci részesedése 72,4 százalék (0,2 százalékponttal nőtt 2021 év vége óta), és a Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) 12,7 százalék volt 2022-ben. Élet ágon az 5 legnagyobb intézmény részesedése 1,7 százalékponttal, 62,5 százalékra csökkent az előző év végéhez képest. Ezzel összhangban az élet ági HHI 0,6 százalékponttal, 10,7 százalékra csökkent 2021-hez képest. Az első két negyedév egyszeri/ eseti díjainak megugrása után bekövetkező visszaesés miatt a koncentrációs mutatók jelentősen csökkentek. Átrendeződés egyik ágon sem történt a TOP 5 intézményen belül.

A BSZJ-ben előrevetített élet- és nem-élet ági pályáknál magasabban alakultak a tényadatok. A jövőkép a verseny folyamatos erősödésével számolt, amely továbbra sem jellemzi a piacot. A 2022. év elmozdulása a nem-élet ágon ellentétes irányú volt a BSZJ-ben erre az évre bemutatott változásokhoz képest, míg az élet ágon észlelhető csökkenés inkább az egyszeri díjcsökkenés egyszeri hatásnak látszik.

2.3. ábra

Az 5 legnagyobb biztosító részesedése (TOP 5) és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) bruttó díjbevétel alapján áganként

Megjegyzés: A háttér színezte a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti.

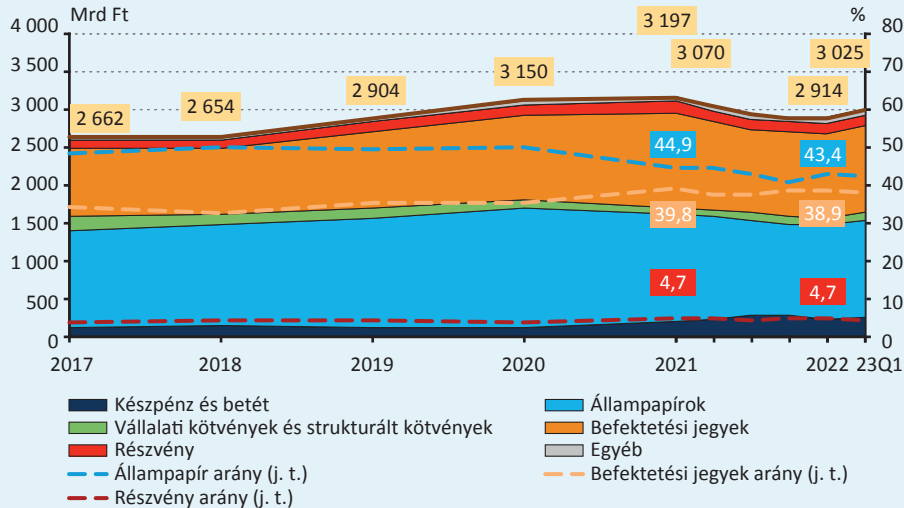
Forrás: MNB

2.1.6. Továbbra is magas, de csökkenő állampapír koncentráció

A hazai biztosítók összes eszközeinek értéke az előző évi 1,5%-os növekedését követően 2022-ben 8,8%-os csökkenés történt. Az összes eszköz értéke 2 914 milliárd Ft, melynek 51%-a befektetési egységekhez kötött életbiztosítási tartalékok fedezetét képezi, míg a fennmaradó részt hagyományos életbiztosítások és a nem-életbiztosítások mögötti instrumentumok, valamint az intézmények saját eszközei alkották (2.4. ábra). Ez az arány az előző évhez képest 2 százalékponttal változott, a befektetési egységekhez kötött életbiztosítási tartalékok javára. A biztosítók teljes eszközállományának 51%-át alacsonyabb kockázatú, konzervatív eszközök (állampapír, készpénz és betét) tették ki. Ez az arány 0,2 százalékponttal magasabb a 2021. évi értékhez képest. A fennmaradó eszközrészt többségében befektetési jegyek, részvények és vállalati kötvények (strukturált kötvények is) alkották. A befektetési egységekhez kötött (unit-linked) tartalékok mögötti eszközök összetételénél 2022-ben az alacsonyabb kockázatú készpénz és betét, illetve állampapírbefektetések és a magasabb kockázatú részvények, befektetési jegyek, vállalati- és strukturált kötvények között 2% százalékpontos átcsoportosítás történt az alacsonyabb kockázatú eszközök javára, így azok részaránya 20,8%-ig növekedett (unit-linked biztosítások esetében az ügyfél viseli az eszközalapokban lévő mögöttes eszközök árfolyamváltozásából eredő kockázatot). A nem unit-linked tartalékok

mögötti befektetések 75,7%-át állampapírok alkották, ami európai összehasonlításban továbbra is kiemelkedő részarány. 2023. első negyedében a hazai biztosítók összes eszközének értéke növekedést mutatott a piaci korrekció hatására.

2.4. ábra
A hazai biztosítók eszközösszetételének alakulása

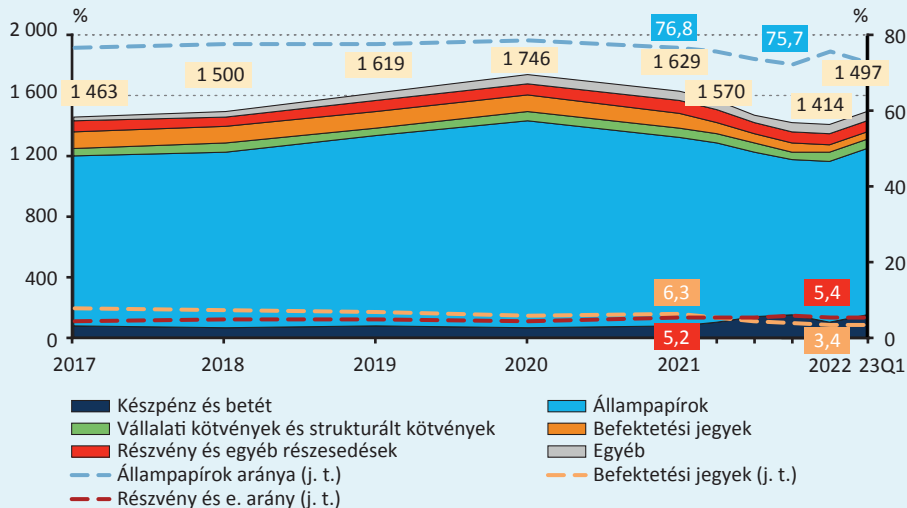

Megjegyzés: Az egyéb kategóriába tartoznak: ingatlanok, jelzáloglevelek, hitelek és egyéb be nem sorolt eszközök.
Forrás: MNB

2.1.7. Továbbra is jelentős az állampapírok aránya a nem UL tartalékokon belül

A nem unit-linked tartalékok mögötti biztosítói eszközök összetételét 2016-ig a befektetési jegyek és a részvények arányának emelkedése jellemezte az állampapírokkal és a vállalati kötvényekkel szemben (2.5. ábra). A nem unit-linked tartalékok mögötti eszközkategóriában átrendeződés tapasztalható az állampapírok és a befektetési jegyek terhére és a készpénz, bankbetét, jelzáloglevél és ingatlan befektetések javára. Az állampapírok részaránya 1 százalékponttal, míg a befektetési jegyek részaránya 2,9 százalékponttal csökkent. A legnagyobb részarány növekedés a készpénz és betét kategóriában történt, ahol 2,6 százalékponttal emelkedett az arány. Ezen túl az ingatlanok részaránya 0,9 százalékponttal, a jelzáloglevelek részaránya 0,1 százalékponttal, a részvények részaránya 0,2 százalékponttal, a vállalati kötvények és strukturált kötvények részaránya pedig 0,1 százalékponttal növekedett.

2.5. ábra
A nem unit-linked tartalékok mögötti eszközök összetételének alakulása

Megjegyzés: Az egyéb kategóriába tartoznak: ingatlanok, jelzáloglevelek, hitelek és egyéb be nem sorolt eszközök.
Forrás: MNB

2.2. ÉLET ÁG

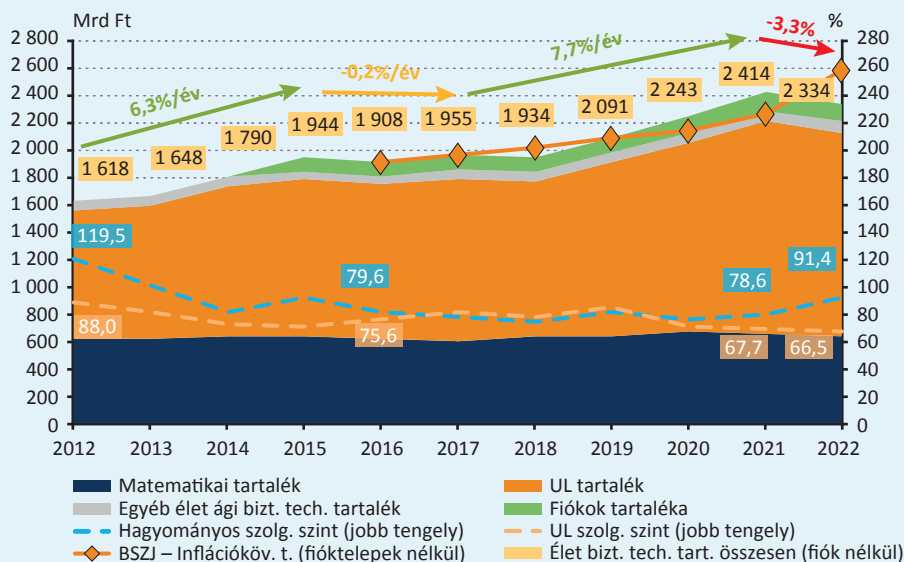
2.2.1. Tartalékleértékelődés a unit-linked portfóliónál

Az élet ági számviteli biztosítástechnikai tartalékok mértéke 2022 végére 2.199 (fiókteleppel 2.334) milliárd forintot tett ki, mely 3,6 százalékos (fiókteleppel 3,3 százalékos) csökkenést jelent az előző évhez képest. A csökkenés tekintetében meghatározó, hogy az élet ági tartalék jelentős részét adó unit-linked termékekhez köthető tartalék 62,6 milliárd forinttal, 4 százalékos mértékben csökkent. A hagyományos életbiztosítások matematikai tartaléka ennél kisebb mértékben (19,1 milliárd forinttal, 3 százalékos mértékben) szintén csökkent.

Az életbiztosítások két nagy csoportjában, a unit-linked és a hagyományos termékeknel az elmúlt időszakra jellemző, hogy a pénzbeáramlások meghaladták a kifizetések összegét. A unit-linked termékek szolgáltatási hányada az elmúlt év szintjén maradt, 66,5%, a kárkifizetések a díjbevételek arányos módon nőnek. Ezzel szemben a hagyományos életbiztosításokra magasabb, 91,4%-os szolgáltatási szint jellemző, mely előző évhez képest 13 százalékponttal nőtt. A hagyományos termékekre beérkező díjbevételek csak kis mértékben csökkentek, a szolgáltatási hányad elsősorban az előző évhez képest magasabb szolgáltatások miatt nőtt. A kifizetések jelentős része egy biztosítóhoz köthető, ahol előző évhez képest jelentősebb pénzkivételre (szabad felhasználású befektetések megszüntetésére) került sor.

A fentiek alapján tehát az életbiztosítási díjtartalékok állományváltozására pozitívan hatott, hogy az év során befolyó pénzáramok meghaladták a kifizetéseket (tranzakciókból eredő változás), az átértékelődési hatásoknak köszönhető, hogy az életbiztosításokhoz köthető díjtartalékok összességében csökkentek. A tőkepiaci turbulenciák elsősorban a unit-linked termékekkel rendelkező ügyfelek megtakarításainak értékére hatnak negatívan. Ilyenkor felmerül a kockázata, hogy az adott évben elért negatív hozamok a visszavásárlási hajlandóság növekedéséhez vezetnek. Ennek veszélye kisebb amennyiben az ilyen típusú biztosításokkal rendelkező ügyfélkör kellően tudatos és döntésekor figyelembe veszi a piac várható korrekcióját, az azonnali veszteségrealizálás helyett. Az MNB havi rendszerességgel nyomon követi a visszavásárlások alakulását. 2022-ben lassú növekedés kezdődött, mind darabszámban, mint értékben.

2.6. ábra
Az életbiztosítási tartalékok és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatási szintek alakulása

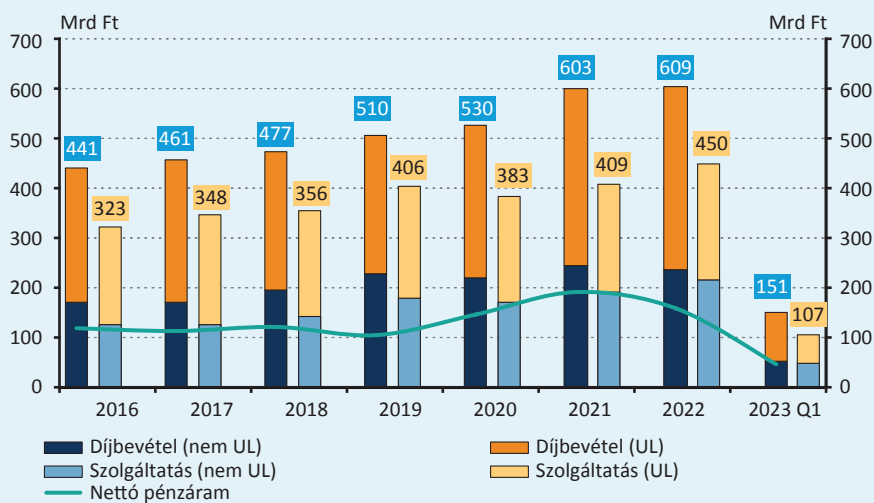

Megjegyzés: A szolgáltatási szint (2015-ig a kárkifizetés) 2016-tól a kárráfordítás bruttó díjhoz viszonyított aránya. A szolgáltatási szint számításánál a fióktelepek díjbevételeit nem vettük figyelembe. Az életbiztosítási tartalék összesen értéke, mely az ábrán a sávos fölötti sárga téglalapban van feltüntetve, tartalmazza a fióktelepek tartalékának értékét. Egyéb élet ági biztosítástechnikai tartalék alatt az alábbi tartalékelemek értendők: Meg nem szolgált díjak tartaléka, függőkár tartalék, eredménytől függő és független díj-visszatérítési tartalék, káringadozási tartalék, nagy károk tartaléka, törlési tartalék, egyéb biztosítástechnikai tartalékok.

Forrás: MNB

Az elmúlt időszakban az életbiztosítási díjbevételek minden évben meghaladták a szolgáltatási kifizetések összegét, így az életbiztosítók nettó pénzáram egyenlege folyamatosan pozitív volt (2.7. ábra). A nettó pénzáram 2019-ig stabil, 100 milliárd Ft-os szinten alakult, majd 2020-ban és 2021-ben a díjbevételek kifizetéseket meghaladó mértékű emelkedése miatt növekedett, 2021-re elérte a 200 milliárd Ft körüli szintet. 2022-ben a nettó pénzáram visszatért a 2020-as szintre, tekintettel a szolgáltatási kifizetések díjbevétel meghaladó mértékű emelkedésére. A hagyományos életbiztosítások nettó pénzáram egyenlege 7,1 milliárd Ft volt, míg a szolgáltatási hányad 91,4%-os szinten alakult. A unit-linked életbiztosítások esetében a nettó pénzáram egyenlege az elmúlt évekhez hasonlóan 2022-ben is pozitív volt, a díjbevétel 152,3 milliárd Ft-tal haladta meg a kifizetések összegét, a szolgáltatási hányad így 66,5%-os szinten alakult. 2023. I. negyedévében a unit-linked életbiztosítások nettó pénzáram egyenlege 51,5 milliárd Ft volt, míg a hagyományos életbiztosítások esetében a kifizetések meghaladták a díjbevételt, így a nettó pénzáram egyenlege negatív értéket vett fel (-7,4 milliárd Ft). A díjbevételek ugyanakkor összességében meghaladják a szolgáltatási kifizetések értékét, így a nettó pénzáram egyenlege továbbra is stabil szinten alakul.

2.7. ábra
Az élet ág pénzáramainak alakulása

Forrás: MNB

A magas kockázatmentes hozamgörbe, valamint a magas hozamkörnyezet egyrészt a biztosítók eszközeinek leértékelődését okozza, amelyek közül elsősorban a fix hozamú értékpapírok átértékelődése hat az intézmények Szolvencia II (a továbbiakban: S2) szerinti mérlegére. Szektorszinten a biztosítók nem unit-linked eszközeinek jelentős része van közvetlenül államkötvényekbe fektetve, ami intézményekre bontva egy-egy piaci szereplőnél jelentős hatást eredményezhet.

A jelentős hozamváltozás hatása megjelenik a kötelezettségek oldalán is. A tartalékszámítás szempontjából meghatározó kockázatmentes hozamgörbe emelkedése a diszkonthatáson keresztül csökkentheti az intézmények S2-es tartalékait.

2.2.2. Rendszeres díjbevétel növekedés, visszaesés az egyszeri díjasoknál

Az életbiztosítási ág díjbevétele 2022-ben 608,9 milliárd forint, melynek 64%-a származik rendszeres díjfizetésből, a további díjak pedig egyszeri és eseti befizetésekből. Az életbiztosítások bruttó díjbevételét 2016 óta növekvő tendencia jellemzi, az elmúlt év tekintetében összességében mérsékelt növekedés (éves bázison 1%-os növekedés) volt megfigyelhető.

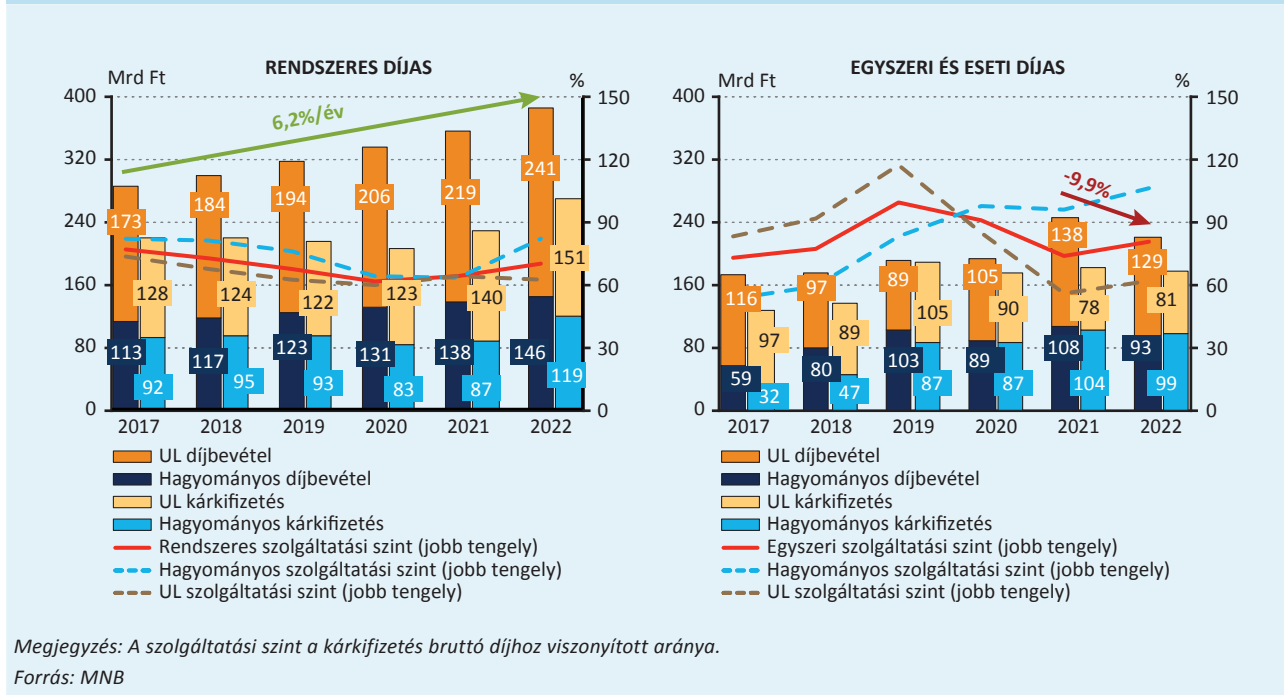
A rendszeres és egyszeri díjakból származó bevételek eltérő mértékben változtak az előző évhez képest. A rendszeres díjakból származó díjbevétel továbbra is dinamikusan nő (9%-kal magasabb, mint az előző évben). Az egyszeri és eseti díjak viszont a 2021. évi szokatlanul magas bázisról látványosan visszaestek (10%-os csökkenés). Az egyszeri és eseti díjbevételek is csökkentek az előző évhez képest. Az egyszeri díjak csökkenése összhangban van az egyszeri díjfizetésű termékeknel tapasztalt szaporulatcsökkenéssel. Úgy tűnik, hogy a biztosítási szektorra kivetett pótló is elsősorban az

egyszeri díjas szerződéseket sújtotta, melyek költségszerkezete kevésbé bírta el a plusz adóterhet. Az eseti díjbefizetések ezzel szemben csak az előző évi magas szinthez képest csökkentek, 2020-hoz képest több eseti befizetés történt.

A rendszeres díjas szerződések tekintetében mindkét fő termékörben (unit-linked és hagyományos) nőtt a díjbevétel. A unit-linked üzletágban a díjjal arányos mértékben növekedett a kárkifizetés, így a szolgáltatási hányad szintje lényegében nem változott (62,5%). A hagyományos termékeknél viszont a kárkifizetés 2022-ben magasabb volt, mely döntően a már említett, egy piaci szereplőnél tapasztalt magasabb pénzkivételből adódott.

Az egyszeri díjas szerződéseknel látható, hogy a díjbevétel csökkenése azonnal érezte hatását a szolgáltatási hányad alakulásában, melynek szintje így mindkét – unit-linked és hagyományos – üzletágban nőtt az előző évhez képest, a hagyományos termékeknél 100% felett alakul.

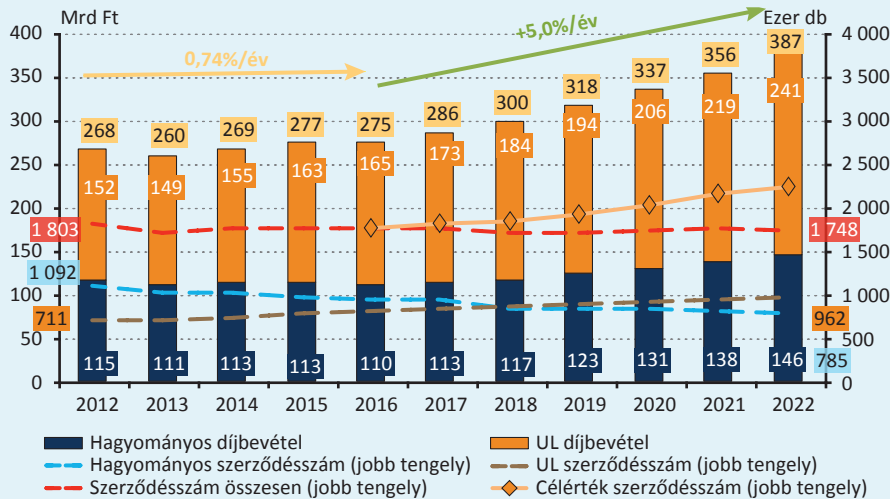
2.8. ábra
Az élet ági termékek díjbevételének, kárkifizetésének és szolgáltatási szintjének alakulása, a díjfizetés gyakorisága szerint

2.2.3. Stabilan növekvő rendszeres élet ági díjbevétel

Az életbiztosítási szerződések döntő hányadát még mindig a rendszeres díjas portfólió adja, ahol a sektorszintű díjbevétel a 2022-es év során is folytatta a korábbi években tapasztalt növekedési trendet, az előző év végi értéket 9%-kal meghaladva, 387 milliárd forintot tett ki.

2.9. ábra
A rendszeres díjas élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása

Megjegyzés: A "szerződésszám összesen" nem tartalmazza a díjmentesített és a CSÉB szerződéseket.

Forrás: MNB

A rendszeres díjbevétel növekedése nagyrészt a unit-linked termékekhez köthető. Egyrészt a jelentős súlyt kitevő célhoz nem kötött unit-linked termékeknel az állomány stagnálása mellett nő a díjbevétel. Emellett a unit-linked nyugdíjbiztosítások hozzájárulása is számottevő, ahol az állomány az elmúlt évekhez hasonlóan dinamikusan bővült.

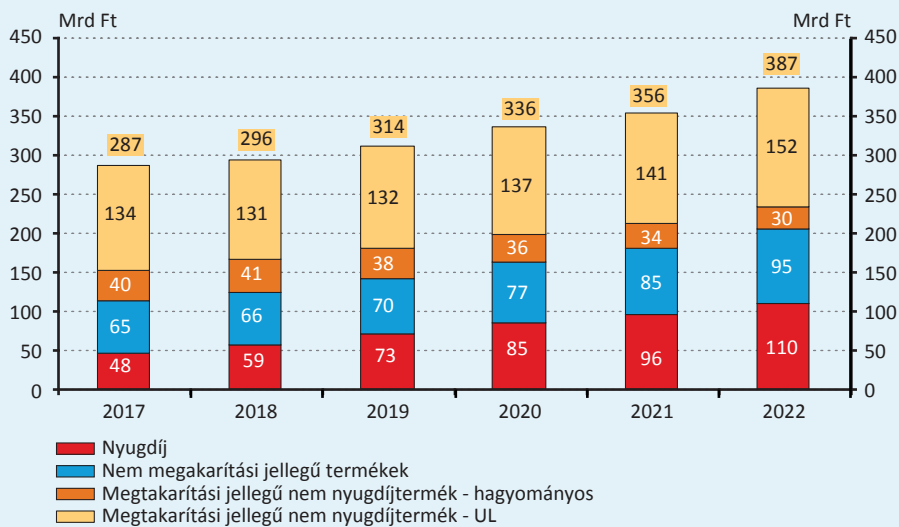
A rendszeres díjas hagyományos termékeknel a megtakarítási jellegű vegyes életbiztosítások esetében a célhoz nem kötött állomány díjbevétele csökken, melyet kismértékben kompenzál a nyugdíjcélú megtakarítások díjbevéternövekedése. A rendszeres díjak növekedéséhez azonban leginkább a csoportos életbiztosítási termékek járulnak hozzá.

A szerződésszámot tekintve a rendszeres díjas életbiztosítások állománya stagnál, a szerződésszám 2022-ben 1 748 ezer darab volt, a díjmentesített, szüneteltetett szerződések nélkül). A legnagyobb súlyt a unit-linked típusú szerződések jelentik, a hagyományos termékek körében pedig a haláleseti, majd a megtakarítási termékek. A csoportos életbiztosítási szerződések esetében a szerződésszám alapú vizsgálat nem tudja kimutatni az állománynövekedést. Összességében azonban a BSZJ-ben kivetített növekvő tendencia nem realizálódott, a rendszeres díjas szerződések száma a célérték 78%-át éri el.

2.2.4. Tovább erősödtek a nyugdíj- és kockázati biztosítások

A rendszeres díjas életbiztosítások után esedékes díjbevétel 2017 óta lassú, egyenletes ütemben (6-9%) növekszik, amely 2022-ben már meghaladta a 387 milliárd forintot. A díjbevétel növekedéséért továbbra is elsősorban a unit-linked típusú nyugdíjbiztosítások a felelősek, ugyanakkor a kockázati életbiztosítások után esedékes díj is egyre magasabb. A nem nyugdíj típusú megtakarítási szerződések díjbevétele évek óta lassú, stabil növekedést mutat, a kifutó, hagyományos megtakarítási portfólió csökkenő díjbevétele a unit-linked típusú szerződések növekvő díjbevétele folyamatosan ellensúlyozza (2.10. ábra).

2.10. ábra
A rendszeres életbiztosítási díjbevételek megoszlása a megtakarítás jellege szerint

Forrás: MNB

A rendszeres díjas nyugdíjbiztosítási szerződéses állomány darabszáma 2022-ben megközelítette a 450 ezret, amelynek 76%-a unit-linked típusú szerződés. A rendszeres díjas nyugdíjbiztosítások bruttó díjelőírásának alakulása az állomány összetételének és változásának megfelelő: a tárgyévben 83,3 milliárd forint díj folyt be a növekvő unit-linked nyugdíjbiztosítási portfólió után. A rendszeres díjas, hagyományos nyugdíjbiztosítási állomány bővülése jóval elmarad a unit-linked portfólióétól, növekedése 2019 óta jelentősen lelassult. 2021-ről 2022-re kisebb mértékben növekedett (6%), a kapcsolódó díjbevétel éves bázison 1,4 milliárd Ft-tal nőtt.

A nyugdíjbiztosítási piacon továbbra is 12 intézmény aktív, ebből 2 biztosítónál csak hagyományos, 3 biztosítónál pedig csak unit-linked termékek érhetők el. A 2022-es rendszeres díjas nyugdíjbiztosítási díjbevétel 61%-át az 5 legnagyobb piaci szereplő birtokolja, amely arány az elmúlt években lassan, de folyamatosan emelkedett, így a piac koncentrációja fokozatosan nőtt, ugyanakkor 2021-hez viszonyítva lényegében nem változott.

2.2.5. Növekvő szaporulat a rendszeres díjas életbiztosításoknál

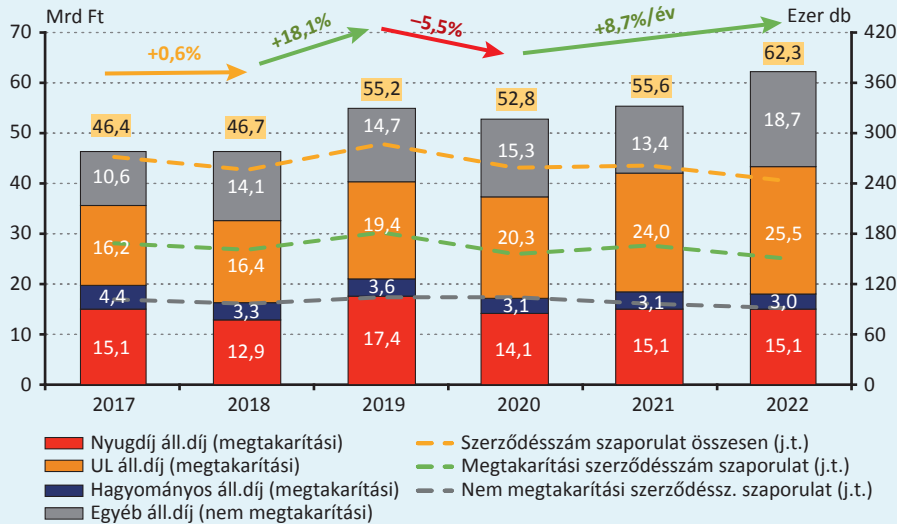
Élet ágon a rendszeres díjas szerződések szaporulati állománydíja 12 százalékkal növekedett előző évhez képest. A növekedés elsődlegesen az állománydíj 30 százalékát kitevő egyéb, nem megtakarítási jellegű életbiztosításokhoz, valamint kisebb részben az állománydíj 41 százalékát kitevő megtakarítási jellegű UL életbiztosításokhoz köthető. A szaporulati darabszám kisebb mértékben, 7 százalékkal csökkent 2022-ben az előző évhez viszonyítva.

A unit-linked és nyugdíjbiztosítási termékek az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is népszerűek, a teljes szaporulat állománydíjának 65%-át tették ki 2022-ben. Az állománydíj leginkább az egyéb, nem megtakarítási termékek kapcsán növekedett (5,3 milliárd forinttal), amely rekord magas emelkedésnek számít. A növekedés elsősorban 2 termékcsoporthoz köthető, a csoportos életbiztosítások a növekedés 60%-át (3,2 milliárd Ft), míg az egészségbiztosítások az emelkedés 31%-át (1,65 milliárd Ft) tették ki. A megtakarítási jellegű UL termékek tekintetében előző évhez képest szintén növekedett

(1,5 milliárd forinttal) a szaporulati állománydíj, a szaporulat ennél a termékcsoporthoz is meghaladta az elmúlt évek szintjét. A hagyományos és nyugdíj megtakarítási termékek szaporulati állománydíja az előző évhez képest lényegében változatlan (2.11. ábra).

2.11. ábra

A rendszeres díjas élet ági termékek szaporulatának alakulása állománydíj és szerződésszám szerint

Megjegyzés: Egyéb kategória alá tartoznak az alábbi biztosítási termékek: Haláleseti-, járadék-, csoportos-, egészség-, halálesettel kiegészített hitelfedezeti biztosítási termékek

Forrás: MNB

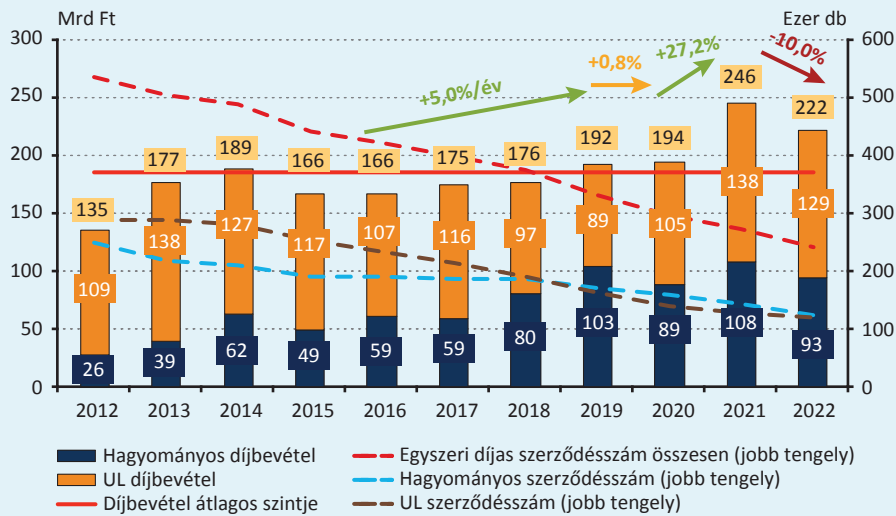
2.2.6. Visszaestek az egyszeri és eseti díjak

Az egyszeri és az eseti díjbevételt tekintve 2022-ben 10%-os csökkenés volt tapasztalható 2021-hez képest, ugyanakkor a díjbevétel továbbra is a COVID-19 előtti szint felett alakult (2.12. ábra). A szektorszinten 106,4 milliárd forint összegű eseti díjfizetésből 66 milliárd forint nem nyugdíj típusú unit-linked szerződésekhez kapcsolódóan folyt be, melynek 59%-a két intézménynél realizálódott. Emellett számottevő, közel 22,7 milliárd forintnyi rendkívüli befizetés történt a hagyományos, nem nyugdíj típusú szerződések esetében is, amely szinte teljes egészében egyetlen biztosító társaság sikeres értékesítési teljesítményéhez köthető. Az eseti befizetések 68%-a 2022. I. félévében folyt be.

2022-ben az egyszeri díjas életbiztosítások után esedékes, tárgyévi bruttó díjelőírás 115,5 milliárd forintot tett ki, ami 2021. végéhez képest 9%-os csökkenést jelentett. Az egyszeri díjbevételek 56%-a a hagyományos, nem nyugdíj típusú portfólióból származott, míg 42%-a nem nyugdíj típusú unit-linked szerződésekhez kapcsolódóan folyt be.

Az egyszeri díjas szerződéses állomány darabszámát évek óta csökkenő tendencia jellemzi, mivel – elsősorban a magas visszavásárlásból adódó – állományvesztés meghaladja az új szerzést. 2017 óta az egyszeri díjas unit-linked szaporulat folyamatosan csökkent, ugyanakkor 2022-ben az előző évhez viszonyítva növekedett, 2022. év végén megközelítette a 14 ezer darab szerződést, amely a 2021-es értékhez viszonyítva 5%-os növekedést jelent. Az újonnan kötött hagyományos életbiztosítások száma 2022-ben 16 ezer darab volt, amely éves bázison 27%-kal mérséklődött. Egyszeri díjas, hagyományos nyugdíjbiztosítási piacról továbbra sem beszélhetünk.

2.12. ábra
Az egyszeri és eseti díjas élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása

Forrás: MNB

2.1. keretes írás

Emelhetik a biztosítók az életbiztosítások garantált kamatát

A technikai kamatláb maximális mértékéről szóló 54/2015. (XII. 21.) MNB rendelet a 2022. évi felülvizsgálatot megelőzően 2020. júliusban került módosításra, azonban az állampapírhozamok 2021. őszén kezdődő jelentős emelkedése miatt az MNB indokoltnak tartotta a technikai kamatláb legnagyobb mértékének felülvizsgálatát. Ennek eredményeként 2022.12.14-től megemelésre került a biztosítók által adható legmagasabb technikai kamat (garantált hozam) MNB rendeletben szabályozott mértéke.

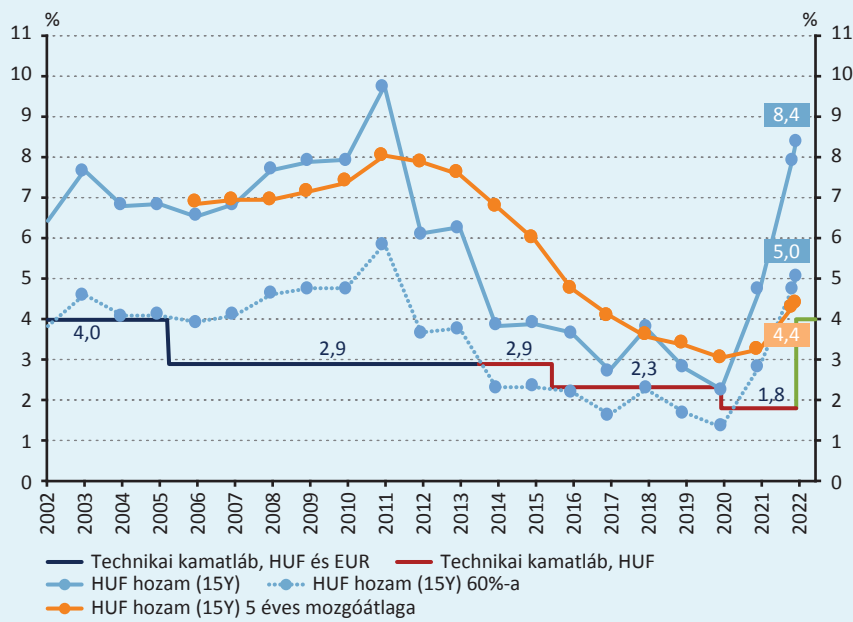
A technikai kamatláb a hagyományos élet-, egészség- és járadékbiztosítási termékek prudens árképzésében és számvetési biztosítástechnikai tartalékok meghatározásában, továbbá a többlethozam-visszajuttatásánál játszik szerepet. A technikai kamatláb egyfajta garantált hozamot jelent, mivel a biztosítónak a szolgáltatási összeg kifizetéséhez a tartalékokat legalább ennek megfelelő mértékben kell növelni. A technikai kamatláb meghatározza a nyereségrészesedés szétosztását is, mivel a biztosítónak a matematikai tartalék befektetési hozamának és a technikai kamatláb különbségének (ún. többlethozamának) legalább 80%-át is vissza kell juttatnia az ügyfélnek a 2016.01.01-je előtt értékesített termékek esetében. A szabályozás a 2016.01.01. után értékesített termékekre vonatkozóan nem tartalmaz kikötést a többlethozam-visszajuttatás minimális szintjével kapcsolatban, jellemzően azonban továbbra is a 80%-os szint az irányadó.

A technikai kamatláb új maximális értékének meghatározása során – az óvatossági szempontokat kiemelten szem előtt tartva – az MNB a hosszú lejáratú államkötvények hozamának meghatározott százalékos mértékét, a múltbeli hozamok 5 éves mozgóátlagát, az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatónyugdíj-hatóság (EIOPA) végső határidős kamatlábat (UFR)⁶, illetve a hazai biztosítók által az elmúlt két évtizedben a matematikai tartalékon elért minimális hozamszinteket vette figyelembe. Ez alapján a rendszeres díjas, forintalapú életbiztosításoknál az eddigi évi 1,8 százalékról 4 százalékra, az 5 évnél nem hosszabb tartamú egyszeri díjas szerződéseknél 7 százalékra növelte az adható garantált kamat legmagasabb mértékét. Az 5 évnél hosszabb egyszeri díjas konstrukciónál szintén 4 százalék a kamatplafon. Az euróalapú életbiztosításoknál e mérték évi 0,6 százalékról 1,5 százalékra emelkedett.

⁶ UFR (ultimate forward rate): A mutatót az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatónyugdíj-hatóság (EIOPA) évente teszi közzé, amelyet az EIOPA a biztosítástechnikai tartalékok számításához használt diszkont rátákból származtatja, a várható reálkamat és a várható inflációs ráta összege.

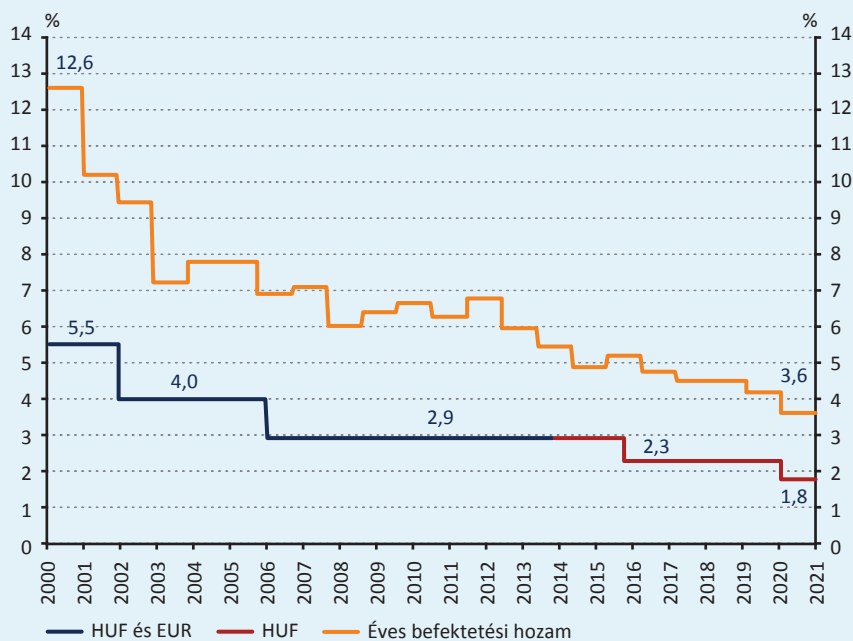
A klasszikus megtakarítási életbiztosításoknál a díjak befektetésének kockázata a biztosítóé. A unit-linked (befektetési egységekhez kötött) konstrukciónál viszont az ügyfeleké a befektetési kockázat, utóbbiaknál ezért nincs is állami szintű szabályozás a kamatmértékekre. Az elmúlt bő egy évtized a hagyományos életbiztosítások visszaszorulását és a unit-linked konstrukciók arányának bővülését hozta. A most megnövelt, kiígerhető kamatmértékek viszont – anélkül, hogy a biztosítók hosszútávú kötelezettségvállalásaik kapcsán a biztonságos működésüket veszélyeztető túlvállalások kockázatát hordoznák – ismét a hagyományos termékek térnyerését, a biztosítási kockázatot tartalmazó termékek díjának csökkenését, összességében pedig az ügyfelekért folytatott verseny élénkülését hozhatják.

2.13. ábra
Forint technikai kamatláb maximuma és a referenciahozam (15 éves állampapír)

Forrás: MNB, ÁKK

2.14. ábra
Technikai kamatlábak maximuma és a matematikai tartalék befektetési hozama

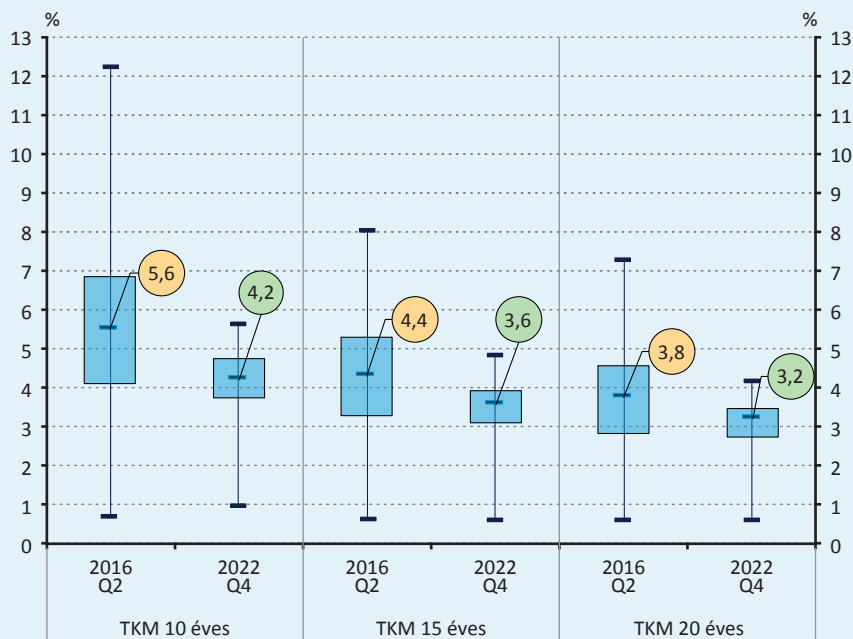

Forrás: MNB

2.2.7. Stabil költségszint a biztosítóknál, hatásosak az etikus koncepció elemei

A biztosítói piacon immár 10 éve, 2010 óta van jelen a megtakarítási jellegű termékek költségeit százalékos mutatóban kifejező teljes költségmutató (TKM), melynek célja az egyes termékek költségszintjének összehasonlítása, valamint az átláthatóság növelése. E célkitűzés elérése érdekében a piacon eredetileg önszabályozás révén megjelenő TKM-számítást – az Etikus szabályozási csomag részeként – 2016. január 1-jétől az MNB rendeletben szabályozza⁷. A rendelkezések valamennyi megtakarítási életbiztosítási termékre kiterjednek, így a vegyes és a befektetési egységekhez kötött életbiztosításokra, valamint a nyugdíjbiztosításokra is. Utóbbi két termékcsoport esetében az MNB lejáratától függő elvárásokat fogalmazott meg a TKM maximális értékére vonatkozóan⁸. A TKM korlátoknak való megfelelésnek kiemelt szerepe van a megtakarítási jellegű életbiztosítások költségszabályozásában, hatásukra ugyanis eltűntek az etikus szabályozás előtt a piacon jelenlévő, szélsőségesen magas TKM-ű termékek. A kiugróan drága termékek megszűnése mellett csökkent a TKM-ek szóródása és átlaga is. 2015 végén még 0,5% és 13% közötti tartományban mozogtak a TKM mutatók, míg 2022-re a sávhatárok 0,6%-ra és 5,7%-re módosultak, a medián pedig minden kategóriában csökkent. A folyamat döntő része 2017-ben ment végbe, azóta stabilnak tekinthető a költségszint. A TKM alkalmazásával megnövekedett a transzparencia, melynek és az MNB ajánlásoknak köszönhetően az életbiztosítási termékek körében jelentősen csökkentek a költségek. A rendszeres díjas, UL típusú tartamos életbiztosítások TKM értékeit mutatja be az alábbi ábra.

2.15. ábra
A rendszeres díjas, UL típusú tartamos életbiztosítások TKM értékei

Megjegyzés: A dobozra középső vonala a hozzátartozó értékekkel a TKM értékek mediánját jelöli az egyes kategóriákban. A doboz alján és tetején lévő vonal a csoporton belüli legkisebb és legnagyobb TKM értékeket mutatja. A dobozok a két középső kvartilist mutatják az intézményi csoportok TKM értékein belül, vagyis a csoporton belül a TKM értékek 50%-a a dobozok alja és teteje közé esik.

Forrás: MNB

Az MNB korábbi felügyeleti stratégiájában megfogalmazottak szerint a bizalom helyreállítására, megerősítésére és a transzparencia előmozdítására a tisztességes elbánás elve mentén 2015-ben kidolgozta az etikus életbiztosítási koncepcióját⁹. A koncepció céljait (szigorított befektetési szabályok, költségtranszparencia, erősebb költségkontroll) megvalósító elemek

⁷ 55/2015. (XII. 22.) MNB rendelet a teljes költségmutató számításáról és közzétételéről

⁸ A Magyar Nemzeti Bank 8/2016. (VI.30.) számú ajánlása a befektetési egységekhez kötött (unit-linked) életbiztosításokkal kapcsolatos prudenciális és fogyasztóvédelmi elvek alkalmazásáról

⁹ Az etikus életbiztosítási koncepció elemei a költségtranszparencia, a visszavásárlási értékre vonatkozó minimális korlátok, TKM-limitek, a unit linked termékek esetében a kezdeti egységek eltörlése és a „legjobb végrehajtás elve”.

2016-tól fokozatosan léptek életbe, a kapcsolódó elvárásoknak való megfelelést az MNB 2017. január 1-jétől várja el. Annak érdekében, hogy az ügyfelek biztosítási termékbe vetett bizalma erősödjön, és ezáltal hosszú futamidejű, stabil portfóliók épüljenek fel, az MNB – többek között – a unit-linked ajánlásban fogalmazta meg a termékekkel, értékesítés-sel és a befektetések kezelésével kapcsolatos elvárásait. Az ajánlás a befektetési egységekhez kötött életbiztosítások TKM-jének különböző lejáratokra vonatkozó maximális értékére is fogalmaz meg elvárást, melyeknek kiemelt szerepe van a megtakarítási jellegű életbiztosítások költségszabályozásában.

A TKM korlátnak való megfelelés hatására a TKM értékek csökkenése látványos, az elmúlt években a jelenlegi szinten stabilizálódott. Míg 2015. év végén a TKM mutatók 0,5% és 13% között szóródtak, addig 2022-re a terjedelem 4,7%-ra zsugorodott elsősorban a szélsőségesen magas TKM értékkel rendelkező termékek értékesítésének megszűnése miatt. 2022-ben valamennyi termék, valamennyi eszközalapjához tartozó TKM értékének maximuma is a legszigorúbb TKM-korlát¹⁰ alatt helyezkedik el. A 2022. év végén az átlagos TKM érték is mérséklődött 2015-höz képest, azonban ez esetben jóval kisebb a csökkenés, mutatva, hogy már 2015-ben is csupán néhány kiugró érték „húzta el” az átlagot.

Növekvő hozamkörnyezet emeli a TKM értéket

2021-hez viszonyítva a TKM értékek átlagosan növekedtek 2022-ben, amelynek elsődleges oka a jelentősen megemelkedő hozamkörnyezet TKM mutatókra gyakorolt hatása volt. A TKM számítás jelenleg aktuális módszerében figyelembe kell venni a kockázatmentes hozamokat, mivel a TKM érték tulajdonképpen az adott termékben elérhető hozamvesztéséget mutatja be a számításkor aktuális kockázatmentes hozamhoz képest, így változatlan termékfeltételek mellett, pusztán a kockázatmentes hozamok változása miatt a számított TKM értékek is változnak. Ennek a változásnak a mértéke kis kockázatmentes hozamváltozás esetén nagyon kismértékű, egy esetleges nagyobb, 2022-es év során tapasztalt kockázatmentes hozamváltozás viszont már okozhat jelentősebb mértékű (0,3-0,6%-pontnyi) TKM érték változást, növekedő hozamok esetén növekvő TKM-érték változást eredményezve. Ez jól szemlélteti a termékek azon tulajdonságát, hogy nagy kezdeti költséglevonás esetén, magas hozamkörnyezetben az ügyfél nagyobb hozamkiesést realizálhat.

A rendszeres díjfizetésű, biztosítási tartammal rendelkező unit-linked termékek TKM és teljes életreszóló termékek 15 éves TKM értékeinek változásában látszik, hogy a 2021-es értékekhez viszonyítva a 2022-es TKM értékek növekedtek, melyet az emelkedő hozamkörnyezet eredményezett.

A biztosítók minden évben felülvizsgálják a TKM értékeket és az adott év július 1-jéig végzik el az értékek aktualizálását, melyeket a számítás elvégzését követő 15 napon belül kötelesek az MNB részére megküldeni. Amennyiben a termékekhez, befektetésekhez kapcsolódó költségek változása a TKM értékek év közbeni módosulását indukálja, akkor a biztosítók soron kívül újraszámolják a TKM értékeket. A TKM-eket a biztosítók a saját honlapjukon publikálják, valamint az MNB és a Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ) honlapján is megtalálhatók.

2.3. NEM-ÉLET ÁG

2.3.1. A vállalati vagyon és utasbiztosítások jelentős díjbevétel növekedése jellemző

A nem-élet ági díjbevétel növekedése 2012 óta töretlen, intenzitása 2022-ben is meghaladta az előző évben tapasztalt 7,9%-os mértéket (2.16. ábra). A mostani 12,7%-os bővülés 93 milliárd Ft-os emelkedést jelent abszolút értékben, amihez szinte egyenlő mértékben járultak hozzá a casco (15 milliárd) és a lakossági vagyon (15 milliárd) termékek. Valamivel magasabb lett a vállalati vagyon (20 milliárd), ami éppen megegyezik a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás (kgfb) szegmens 20 milliárdos növekedésével. Ha a százalékos növekedés mértékét vizsgáljuk, a legmagasabb arányban a vállalati vagyon növekedett, 22,9%-kal, míg a kgfb növekedésének mértéke 7,9%-os. A kgfb ugyanakkor továbbra is a legfontosabb ágazat, hiszen a teljes nem-élet ági díjbevétel 34%-át adta 2022-ben, míg 6 millió darab szerződésre rúgó állománya a teljes nem-élet biztosítási állomány 48%-át teszi ki.

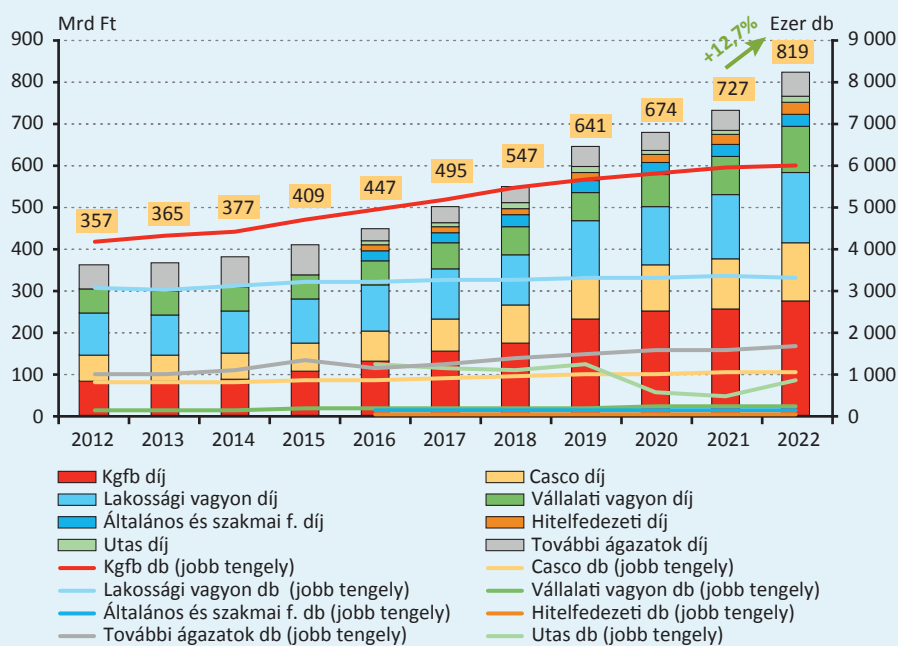
¹⁰ 10. évre vonatkozó TKM értéke 4,25% (indokolt esetben eltéréssel 5,75%).

A szárazföldi jármű casco esetében a szerződésállomány lényegében nem változott, mindössze 4 ezerrel nőtt a szerződések száma. Az egy szerződésre jutó díjbevételt tekintve ugyanakkor a kgfb termékek 6,6%-os emelkedését lényegesen meghaladta a casco esetében tapasztalt 13,7%-os dinamika. Az átlagdíjak növekedése összességében is hasonló, 13,7%-os bővülést eredményezett a casco díjbevételben 2021-hez képest.

A lakossági vagyonbiztosítások (elsősorban lakásbiztosítások) terén 2022 során 10%-os díjbevétel-emelkedés látható, ami az elmúlt 11 év legdinamikusabb emelkedése volt. A termék kategória szerződésszáma az előző évhez viszonyítva kis mértékben, 0,6%-kal csökkent 2022-ben. A nem-élet ági díjbevétel 13%-át adó vállalati vagyonbiztosítások díjbevételének növekedése 22,9%-os, ami másfélszerese a 2021. évi 15,5%-os mértéknek.

Mind a hazai, mind a külföldi kormányzatok által tett járványellenes intézkedések részét képezte a kijárási korlátozások elrendelése, illetve utazási korlátozások bevezetése, melynek következtében az utasbiztosítások díjbevétele 2020-ban 58,6%-kal csökkent. 2021-ben némileg korrigált a piac, a 25%-os növekedés azonban nem tudta ellensúlyozni a megelőző év csökkenését. 2022-ben már jelentős növekedés tapasztalható, és az utasbiztosítások 2021-es 8 milliárdos díjbevétele 15,7 milliárdra növekedett, elérve ezzel a 2019-es szintet. Ugyanakkor az értékesített utasbiztosítások száma nem érte el a 2019-es szintet, az akkori 1,2 millió szerződéshez képest csupán 843 ezer a biztosítottak száma. A díjak növekedését az EUR árfolyam változása is befolyásolta. A fennmaradó további termékek a nem-élet piac 7%-át tették ki 2022-ben, és 19%-os növekedéssel pozitívan hatottak a biztosítási ág díjbevételére.

2.16. ábra
A nem-élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása ágazonként

Megjegyzés: Az utasbiztosítások számához hozzáadtuk a termék kategória állományvesztését is, mivel a szerződéseket jellemzően egy évnél rövidebb időre kötik a felek. A „további ágazatok” alá tartozó, legalább 3 százalékos részesedésű kategóriák: balesetbiztosítás, szállítmány és fuvarozás, betegségbiztosítás, kezesi és garancia, kiterjesztett garancia, különböző pénzügyi veszteségek, illetve jogvédelmi biztosítás.

Forrás: MNB

2.3.2. Változatlanul stabilan magas a koncentráció a főbb nem-életbiztosítási termékeknél

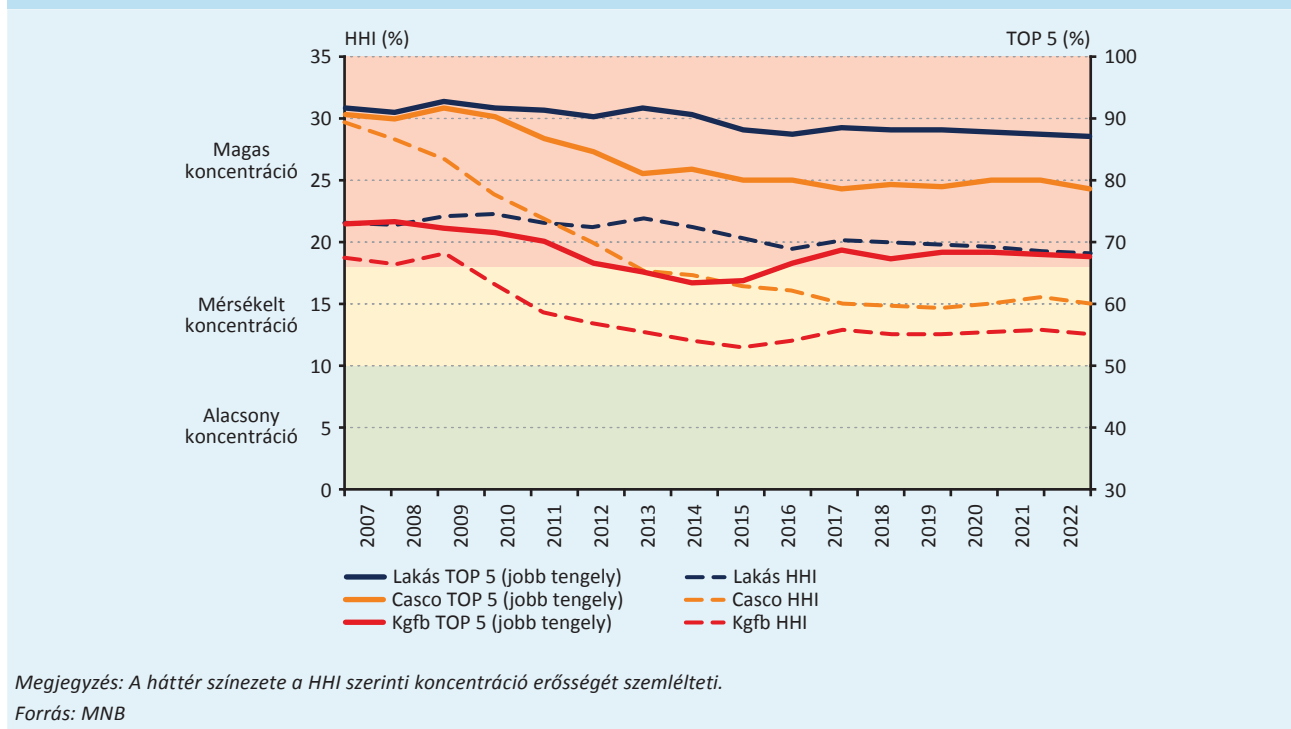
Az utóbbi években egyik főbb nem-élet ági termékcsoporthoz sem figyelhető meg lényeges változás a koncentráció tekintetében a Herfindahl-Hirschman-index (HHI), illetve az öt legnagyobb piaci szereplő súlya alapján meghatározott mutató alapján (2.17. ábra).

A lakossági vagyon üzletág esetében az index változatlanul a magas koncentrációt jelző – a HHI tekintetében 19% feletti – sávban tartózkodik. Az előző évekhez hasonlóan 2022-ben mind a HHI, mind az 5 legnagyobb piaci szereplő arányának értéke csak kis mértékben, 0,3, illetve 0,5 százalékponttal csökkent.

A magas koncentráció – a biztosítási adó ellenére is – magas jövedelmezőséget jelent, ami ösztönözhet több biztosítót is nagyobb részesedés szerzésére ebben a szegmensben. Az ügyfélérdekeket előtérbe helyező, Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítást (MFO) 2019 végén hirdette meg az MNB. Ezen új termék számos előnnyel rendelkezik, így többek között fedezetet nyújt az egzisztenciális károkra, digitális ügyintézés és gyors kárrendezést biztosít. Az MFO termékek 2022-ben már 11 biztosító kínálatában váltak elérhetővé. Az MFO kritériumok a minősítés elterjedésével a korábbiaknál egységesebb tartalmú, így jobban összehasonlítható termékínálatot is eredményezhetnek, amely fokozhatja a piaci versenyt és hozzájárulhat a piac koncentráltóságának mérséklődéséhez.

2.17. ábra

Az 5 legnagyobb biztosító (TOP 5) részesedése és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) a nem-élet ági bruttó díjbevétel alapján főbb ágazatonként

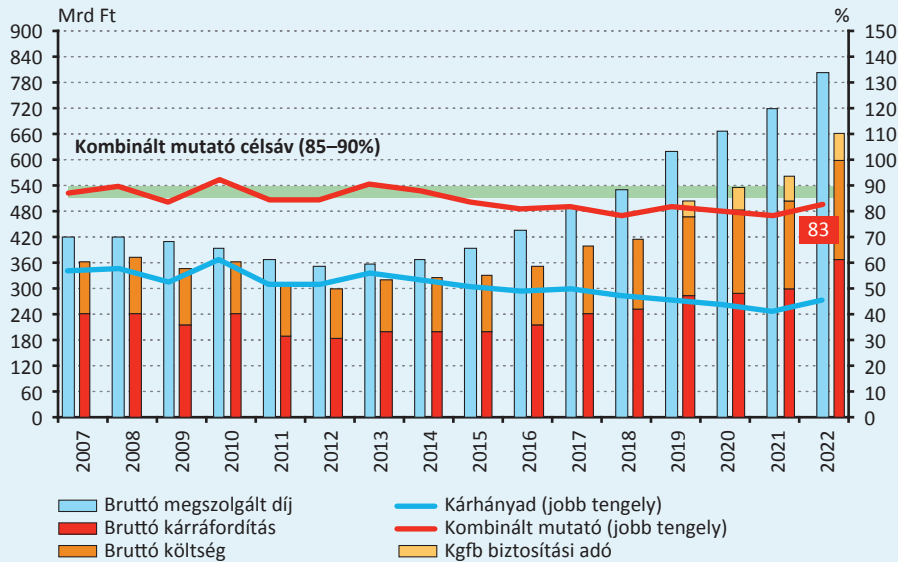
2.3.3. Megközelítette a célsávot (85-90%) a kombinált mutató

A nem-élet ág szektorszintű kombinált mutatója a 2021-es 78,2%-ról 2022-ben 82,6%-ra növekedett (2.18. ábra). Mind a kárátfordítás mind a költségek továbbá a biztosítási adó is a megszolgált díjnál nagyobb mértékben növekedtek 2022-ben, ami a magasabb kombinált mutatót eredményezte. A károk 23,7%-kal, a költségek 11%-kal, a biztosítási adó 19%-kal nőttek miközben a megszolgált díjbevétel csak 12,1%-kal lett magasabb. A kombinált mutató még viszonylag alacsonynak tekinthető, de a 2018. évi mélyponthoz képest folyamatosan növekedett. 2022-ben sem szakadt meg a korábbi tendencia, bár még nem érte el a BSZJ-ben ideálisnak bemutatott 85–90%-os célsávot, de közelebb került az alsó határhoz.

A bruttó kárátfordítás nagyarányú növekedése több tényezőre is visszavezethető. A pandémia után lassan visszatért az utazási kedv, a gépjárművek fokozottabb használata, ami a károk számát is növelte. A növekvő infláció, ami a KSH fogyasztói árindexében is megjelenik, a devizaárfolyam változása, a 2022-es évet jelentősen sújtó aszálykárok együttesen hozzájárultak a nem-életági károk növekedéséhez. A díjakban ezek a változások, a károk növekedése csak késleltetve tud megjelenni, így a kombinált mutató tovább is romolhat. Amennyiben az árazási verseny miatt a nem-életági piac díjai nem követik az inflációs növekedést úgy ez komoly kockázatot jelent a piac jövedelmezőségére. A nem életági termékek közül

a kgfb 96%-os kombinált mutatója már jelentős kockázatot jelent, a mezőgazdasági piac gyakran 100% fölé emelkedett kárhányada pedig a biztosítási tevékenységet veszélyezteti.

2.18. ábra
Nem-élet ági kombinált mutató alakulása

Megjegyzés: A kgfb biztosítási adót a biztosítók eredménykimutatásainak ráfordítás adataiból számítottuk.

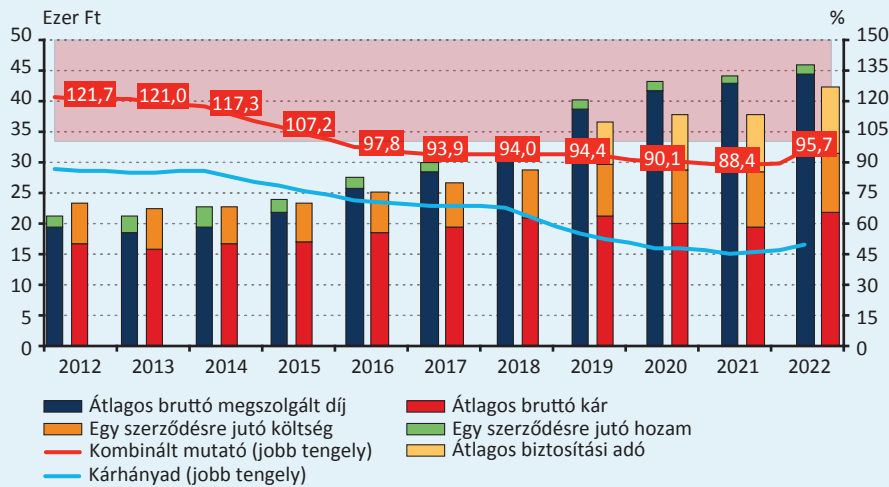
Forrás: MNB

2.3.4. Újra romlik a kgfb megtérülése

A pandémia után megélénkülő gépjárműforgalomban a káresemények száma a 2020-as mélyponthoz képest 2021-ben már növekedni kezdett, és ez kisebb mértékben, de 2022-ben is folytatódott. A jelentősebb változás 2021-hez képest az egy szerződésre jutó bruttó kárátfordításban figyelhető meg, amelynek mértéke 12,4%, miközben a díjnál ez az arány csupán 3,6%. A kárátfordítás növekedését elsősorban az infláció, a javítási költségek KSH-ban közzétett 13%-os növekedése, továbbá a devizaárfolyam változása okozta, amely az alkatrészárakban és a nemzetközi károkban is megmutatkozik. Ezek az ún. kárinflációs hatások jóval meghaladják az alapvető inflációs mutatót is. Az infláció hatására növekedtek a költségek is, 7,6%-kal és az összes ráfordításhoz járult még hozzá a 15%-kal megnövekedett biztosítási adó is. Mindezek a hatások együttesen a kombinált mutató növekedését eredményezték a 2021-es 88,4%-ról 2022-ben 95,7%-os szintre. Ez már kívül esik a célsávként megjelölt 85-90%-os mértéken, ami mindenképp figyelmet érdemel. A kgfb termék esetében is azt tapasztaljuk, hogy az alkalmazott díjakban a kárnövekedés csak késleltetve tud megjelenni, mivel az új díjak a korábbi kártapasztalatok alapján készülnek.

A jövőre nézve a korábbiakban tapasztalt kedvező folyamatokkal nem számolhatunk: a kárhányadok korlátozások előtti szintre való visszaemelkedése a negyedéves adatokból kiinduló Kgfb-index alapján már 2021 utolsó negyedévében megkezdődött.

2.19. ábra
A hazai kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás kombinált mutatójának alakulása

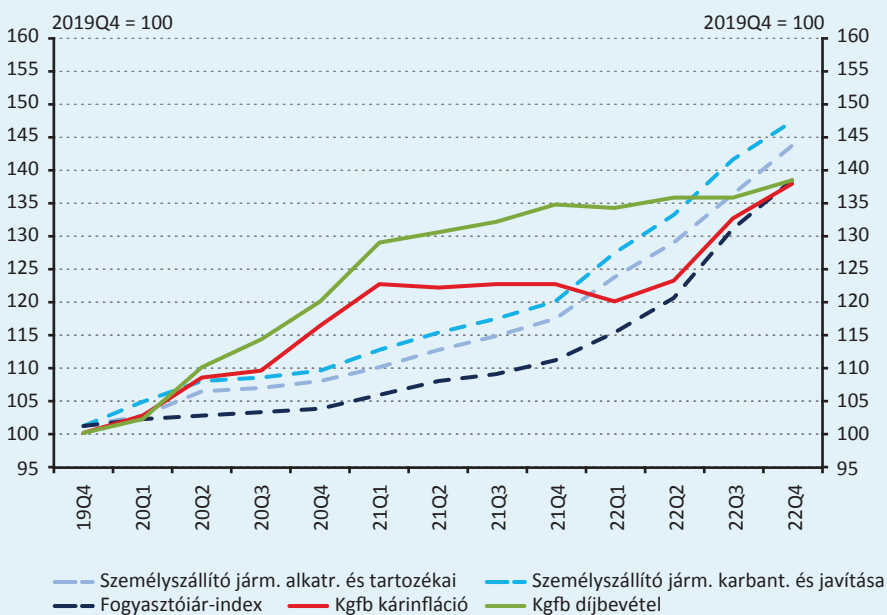

Megjegyzés: A kárhányad értékeit a függőkár tartalékok változásával korrigáltuk. Az ábrán feltüntetett rózsaszín terület a 100% feletti kombinált mutató sávját jelöli. A kgfb biztosítási adót a biztosítók eredménykimutatásainak ráfordítás adataiból számítottuk.

Forrás: MNB

A pandémia előtti állapothoz képest a kgfb piac díjbevétele nagyobb mértékű növekedésen ment keresztül, mint a kárkifizetések volumene, amely következtében 2021 és 2022 folyamán a két mutató értéke tartósan eltávolodott egymástól. A díj-kár olló szétnyílását segítette a járványhelyzet miatti enyhébb gazdasági környezet, amely alacsonyabb inflációs nyomással és a károk inflációját meghaladó mértékű díjbevétel-növekedést okozott. 2022 év elején a gazdasági újraindítás és a nemzetközi térben kialakult bizonytalanságok hatására ismét fokozódott az árdinamika, amely hatására felerősödött a kárinfláció, ennek következtében a díj-kár olló 2022 IV. negyedévében bezárult, visszatért a 2019. év végi arány közelébe. Ezen változások üteme az említett időszakon belül (2020-2022) átlagosan lekövette a fogyasztóiár-index alakulását, azonban a személyszállító járművekkel kapcsolatos kategóriák indexei nagyobb dinamikát mutattak, és 2022 év végére meghaladták a kárinfláció és a díjbevétel növekedését.

2.20. ábra
Kgfb kárinfláció fogyasztói árváltozások mellett

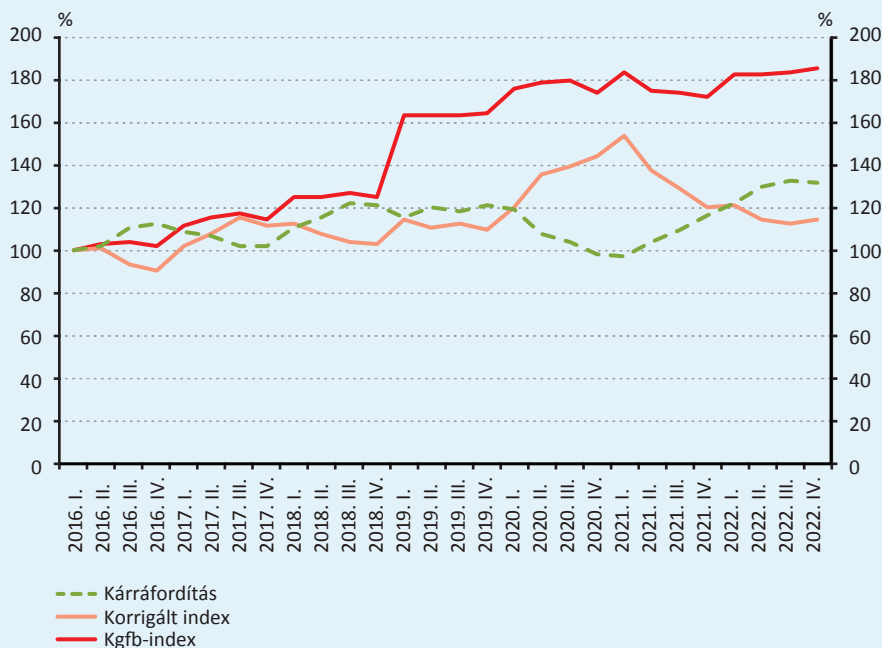

Megjegyzés: A kárinfláció és a díjbevétel esetében az egy kárra jutó mozgóátlagok értékváltozása látható.

Forrás: KSH, MNB

Az MNB honlapján rendszeresen publikált Kgfb-index a valamennyi hazai kár- és szerződésadatot tartalmazó Központi kgfb Tételes Adatbázis (KKTA) alapján készül, így teljes és aktuális képet ad a piaci átlagdíjak változásáról. A normál személygépkocsik 2022. IV. negyedéves átlagos állománydíja 47,3 ezer forint, ami 1%-kal magasabb az előző negyedéves értéknél. 2021 azonos időszakához képest már 8%-os növekedés történt, amely mind a budapesti, mind a nem budapesti díjakban is megjelent. A kárráfordítások emelkedő trendje folytatódott a tárgyidőszakban is, így 2021 utolsó negyedévéhez képest, éves alapon továbbra is magas, 13%-os növekedés látható. Ennek hátterében a korábban jelzett élénkülő autóhasználat mellett a szerviz- és alkatrészdíjak drágulása állhatott, a kárgyakoriság ugyanis továbbra is 3% körül mozog, az átlagos kárnyagyság azonban növekszik. A lassan növekvő átlagdíjak és az ennél jobban növekvő kárráfordítás miatt a károk és a díjak közötti olló azonban folyamatosan szűkebb a 2021.Q1-es nagy „távolsághoz” képest (2.21. ábra).

2.21. ábra
Személygépkocsi Kgfb-index

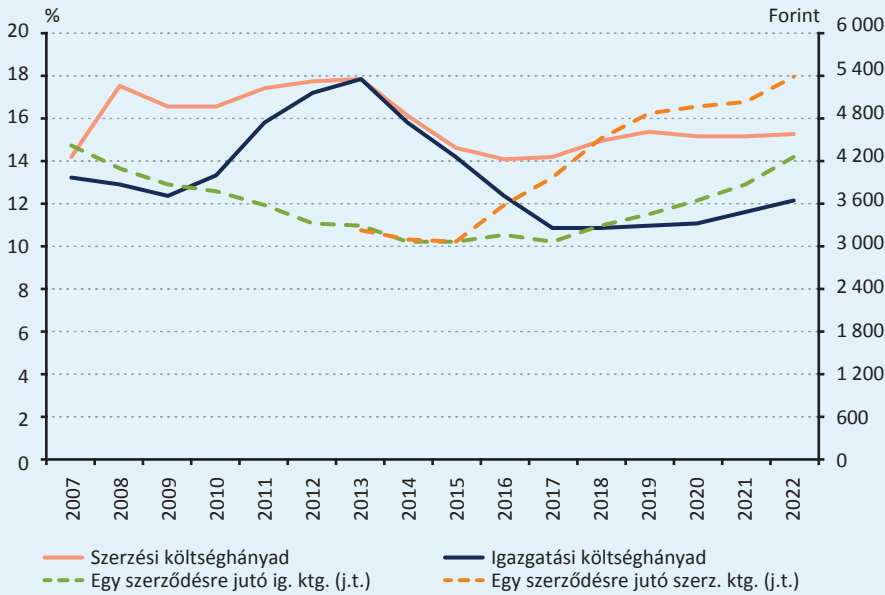
Forrás: MNB

2.3.5. Továbbra is gyorsabban nőnek a kgfb kárkifizetések a díjaknál

Az üzletági költséghányad mértéke (szerzési és igazgatási költségek díjhoz viszonyított aránya) az elmúlt években stagnáló pályát mutat. A költségarány nagysága illeszkedik a BSZJ-ben, a nem-életbiztosításokra kitűzött 30% alatti ideális célhoz, 2015 óta a jelzett szint alatt van az érték. A mutató 2022-ben 27,4%, 15,3% tartozott a szerzési költségekhez és 12,1% az igazgatási költségekhez. Az arány 2021-hez képest alig változott, az igazgatási költség aránya növekedett kis mértékben. A 2017-es kedvező költséghányadokhoz viszonyítva lassú emelkedés látszik, de lényegében beállt a piac a 27%-os szintre.

Az egy szerződésre jutó igazgatási költség 2022-ben 4 269 Ft, amely 10%-kal magasabb a 2021-es értéknél (2.22. ábra). A mutató enyhén hullámzó pályát mutat, a tényleges értékek 3 000-4 500 Ft között változtak a 2006-tól kezdődő időszakban. A szerződésenkénti igazgatási költség az adatok alapján a díjbevételek alakulását követi, jól látható ez a 2011-2018-as hullámvölgyben is. A szerződések száma növekedett ebben az időszakban, ezért a költségeket a díjakhoz kellett igazítani. A 2017-től kezdődő emelkedés a bruttó átlagbérek növekedési ütemét is követi, bár arányaiban annál kisebb mértékben.

2.22. ábra
A hazai kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás költségmutatóinak alakulása

Forrás: MNB

2.2. keretes írás

Kis biztosítóegyesületek helyzete

2022-ben az aszályból fakadó kockázatok és károk szignifikáns növekedése következtében a magyar piacon az érintett biztosítók jelentős veszteségeket szenvedtek el. A mezőgazdasági kisegyesületek esetében az aszálykárok jelentős volumene alapjaiban kérdőjelezi meg jövőbeni működésük fenntarthatóságát.

Az MNB a folyamatos felügyelés keretében elrendelt heti adatszolgáltatással ellenőrizte, hogy a biztosítók miként feleltek meg a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény aszály-veszélyhelyzetben alkalmazandó eltérő szabályainak bevezetéséről szóló 291/2022. (VIII. 8.) Korm. rendeletben foglalt előírásoknak. Az MNB az adatszolgáltatást a Korm. rendelet hatálybalépését követően, 2022. augusztus 15-től várta el és 2022. november 15-én szüntette meg. Összességében a biztosítók aszálykár-kifizetése meghaladta a 38 milliárd forintot, ami az előző évi 8%-os kárhányadhoz képest egy extrém magas, 247%-os kárhányadot eredményezett. A mezőgazdasági biztosítók aszálykár-kifizetéseinek ellenőrzési tapasztalatait összegezve elmondható, hogy a fokozott felügyelet hozzájárult ahhoz, hogy a biztosítók kiemeleten kezelték az aszálykár-bejelentéseket és megfelelték a Korm. rendeletben foglaltaknak.

Az egyesületi szektort érintette a legsúlyosabban a 2022. évi aszály hatása. Az MNB 2022. október 26-án felügyeleti biztost rendelt ki az egyik kis biztosítóegyesülethez. Mivel megállapítást nyert, hogy az egyesület nem rendelkezik a biztosítási tevékenység folytatásához szükséges minimális szavatolótőkével, és nincs reális lehetőség arra sem, hogy tőkepótlással helyreállítsa a jogszabály által előírt tőkeszintjét, az MNB 2023. március 1-jén határozatával döntött az intézmény tevékenységi engedélyének visszavonásáról.

2.4. JÖVEDELMEZŐSÉG ÉS TŐKEHELYZET

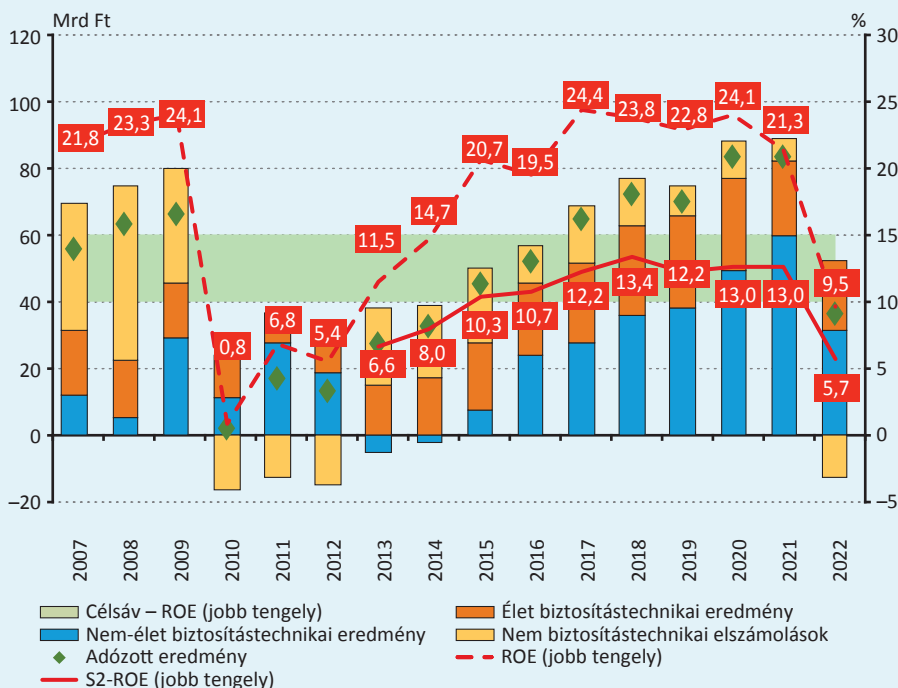
2.4.1. Negatív piaci körülmények mellett is eredményes a szektor

A biztosítási szektor 2021-es erős éve után 2022-ben jelentősen megváltozott a biztosítók jövedelmi helyzete. A 2021-es 80 milliárd forintot meghaladó adózott eredménye után 2022-ben a szektor csupán 36 milliárd forintos eredményt ért el. Ez az adózott eredmény a 2014-es szintre esett vissza, amikor a 2010-es mélyponttól kezdődő javulási időszak zajlott.

A szektor nemzeti számviteli szerinti saját tőkéjéhez viszonyított eredményhányada (ROE) szintén jelentősen romlott 2022-ben, a 2021-es 21,3%-ról 9,5%-ra esett vissza. A mutató értéke a 2008-2009-es gazdasági világválságot követő évtől kezdődően 2017-ig dinamikus növekedést mutatott, 2017-ben elérte a 24,4%-ot. Azután már nem volt további növekedés, 22-24% körül maradt a mutató értéke 2020-ig, ami így is magasabb volt a célsávnak tekintett 10-15%-nál.

A korábbiaknál sokkal rosszabb 2022-es mérőszám mögött mind a nem-élet ági, mind az élet ági biztosítástechnikai eredményinek 2021-hez képest jelentős visszaesése áll, kiegészítve még a nem biztosítástechnikai elszámolások komoly, 12,5 milliárd forintos veszteségével. Ebben a tételben jelenik meg a 2022-ben bevezetett biztosítási pótdó, amit a biztosítók a díjbevételek arányában kell befizetniük, miközben a díjbevételek növekedése 2022-ben jócskán elmaradt a kárráfordítások növekedési ütemétől. A 2.23. ábrán ez a 2022-es visszaesés nagyon jól érzékelhető, a ROE szintje ugyan még nem esett vissza a legalacsonyabb, 2010-es értékre, de a 2013-as szinthez közelít. A ROE-hoz hasonlóképpen változott a Szolvencia II szerinti rendelkezésre álló szavatoló tőke szerint számolt eredményesség (S2-ROE) is, amely ugyanúgy kevesebb, mint felére esett vissza 2022-ben, ami az elmúlt 10 év legalacsonyabb értéke.

2.23. ábra
A hazai biztosítási szektor jövedelmezősége és annak összetétele

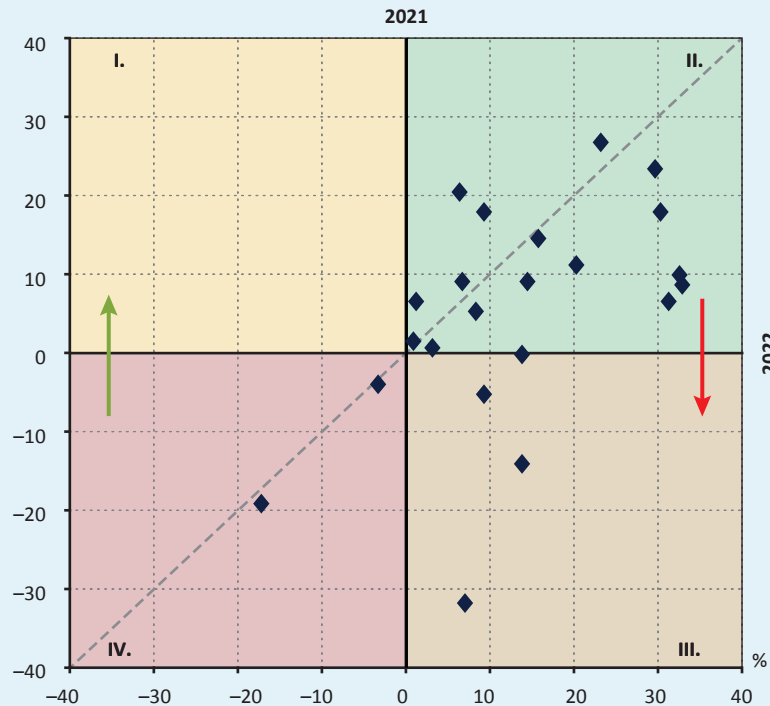

Megjegyzés: A szektorszerű ROE értékek (2022 kivételével) az éves auditált adatszolgáltatás alapján kerültek kiszámításra, ahol a saját tőke nem tartalmazza a tárgyévi osztalékot. S2-ROE mutató esetében az adózott eredményt a rendelkezésre álló szavatoló tőkéhez viszonyítottuk (2013-14. becslés).

Forrás: MNB

A különböző biztosítók tőkearányos eredménye (ROE) intézményi szinten eltérő képet mutat. A 22 biztosító közül 2022-ben 5 biztosító esetében tapasztaltunk veszteséges működést a korábbi 2021. évi kettővel szemben. A két intézmény továbbra is veszteségesen működik (2.24. ábra), esetükben a veszteséges működést elsősorban mérhető hatékonysági problémák okozzák. Összességében azonban továbbra is az intézmények nagyrésze pozitív eredményt ért el.

2.24. ábra
A hazai biztosítók ROE értéke

Forrás: MNB

2.3. keretes írás IFRS 17

A biztosítók működésére ható tényezők között meg kell említeni a nemzetközi beszámolási sztenderdek (IFRS-ek) alkalmazásából eredő hatásokat. A magyar piacon jelenleg három intézmény készíti az IFRS-ek alkalmazásával egyedi pénzügyi beszámolóját (tőzsdén jegyzett társaságoknak kötelező, nem egyesületi formában működő biztosítóknak választható). Emellett a magyar biztosítók többsége közvetetten érintett, és alkalmazza a sztenderdek előírásait. Azon intézmények, melyek európai biztosító csoporthoz tartoznak anyavállalatuk konszolidált beszámolójához szintén előállítják IFRS-ek szerinti eredmény és pénzügyi helyzetre vonatkozó adataikat.

Az IFRS-eket alkalmazó biztosítók pénzügyi beszámolási célból készített mérleg és eredmény adataira mindeztidáig kisebb hatással volt a nemzetközi sztenderdek alkalmazása. Ennek fő oka, hogy a mérleg kötelezettség oldalán legjelentősebb súlyt képviselő biztosítási szerződésekre vonatkozóan 2023-ig az IFRS 4 – átmenetinek tekintett – sztenderd volt hatályban. Ezen sztenderd meghatározta a biztosítási szerződés fogalmát, de nem tartalmazott konkrét iránymutatást az értékelésükre vonatkozóan, így az intézmények a korábbi számviteli politikájukat alkalmazták.

A biztosítási szerződésekre vonatkozó, immár egységes értékelést meghatározó, teljeskörű új sztenderd az IFRS 17 az EU által befogadásra került, alkalmazása 2023. január 1-jétől kötelező. Az IFRS17 sztenderd alapvetően valós értékelést követel meg, melyhez (ahol csak lehet) megfigyelhető és aktuális piaci árak használatát írja elő. A biztosítási szerződések értékelése esetében az alapmodell legjobb becslésen alapuló értékelésen, a pénz időértékének figyelembevételén (diszkontálás) és a biztosítási kockázatból eredő bizonytalanság figyelembevételén (kockázati ráhagyás) alapul. A módszertan fő elemei a Szolvencia II számításokból ismertek, azonban számos eltérés is fellelhető.

Az IFRS 17 sztenderd alkalmazása komplex aktuáriusi számításokat kíván, a sztenderdet alkalmazó biztosítók számviteli rendszere inentől kezdve nagymértékben támaszkodik az aktuáriusi folyamatokra. A számításokhoz részletes (megfelelő granularitású), sokszor több évre visszamenő adatok tárolása, feldolgozása szükséges. A becsléseket

minden periódusban újra értékelik. Mindez alapvető folyamat és rendszerfejlesztéseket és jelentős pénzügyi és humán erőforrás ráfordítást igényel az érintett biztosítóktól. Emellett az áttérés megnövelheti a működési, ügyviteli kockázatokat az érintett intézményeknél.

Az MNB kiemelten foglalkozik az IFRS 17 áttérés várható hatásaival. Az egyedi beszámolójukat IFRS-ek szerint készítő, három biztosító esetében folyamatosan monitorozza a biztosítók felkészültségét. A menedzsmenttel, valamint a beszámoló készítésére rálátással bíró könyvvizsgálókkal rendszeresen konzultációkat folytat. Hatástanulmány készült az MNB-nek benyújtott, 2022 január 1-jei időpontra vonatkozó – IFRS 17 alkalmazásával előállított - nyitómérlegek alapján, az áttérés saját tőkére gyakorolt számszaki hatására vonatkozóan. Az eddigi tapasztalatok alátámasztják, hogy kötelezettségoldalán az IFRS 17 értékelési elvvel számított biztosítástechnikai tartalékok értéke gyökeresen eltér a korábbi, magyar számviteli szabályok szerint képzett tartalékok értékétől. Ez utóbbi prudens tartalékolástól eltérően az IFRS 17 szerinti – piaci értékelésen alapuló - tartalékok a Szolvencia II szerinti tartalékokhoz közelebbi eredményt adnak, a hasonló alapelveknek köszönhetően. Emellett az eszközoldalán is elmondható, hogy csak kismértékű eltérés van a Szolvencia II szerinti eszközértékétől. Összességében az IFRS-eket alkalmazók saját tőkéje jellemzően (de nem minden esetben) közelebb áll a Szolvencia II szabályozás szerinti saját tőkéhez, mint a hazai számviteli rendszer szerinti saját tőkéhez.

Az IFRS-eket csoportjelentési célra alkalmazó intézmények tekintetében a hatások felmérése szintén fontos, hiszen működési folyamataikra jelentős hatással lehet, például a termékekre allokkált költségek, tervezési gyakorlatok, a teljesítmény monitorozására alkalmazott kulcsindikátorok alakulásán, változásán keresztül. Az átfogó vizsgálatok során ezért a biztosítók IFRS 17 áttérése kiemelt ellenőrzési pont.

Az MNB felügyeleti tevékenységére egyéb módon is hatással van az új sztenderd bevezetése. Az IFRS 17 hatálybalépésével az egyedi beszámolójukat IFRS-ek szerint készítő biztosítók mérleg és eredménykimutatásukat a nemzeti számvitelt alkalmazóktól teljesen eltérő struktúrában készítik, ezért 2022 év során a nemzeti adatszolgáltatás változtatására volt szükség. Az érintett intézmények számára új adatszolgáltatási mérleg és eredménykimutatási táblák kerültek kidolgozásra. A jövedelmezőségre vonatkozó – folyamatos felügyelést támogató - kockázati monitoring mutatók felülvizsgálatra kerültek. A szektorszerű elemzéseket¹¹ segítő, kidolgozásra került annak módszere, hogy az MNB honlapon publikált biztosítói idősorok konzisztenciája biztosítható legyen.

2.4.2. Nagyon mentett a tőkepuffer ajánlás

A szektorszerű tőkemegfelelés 172% volt 2022 év végén, ami a jogszabályi szintnek több, mint másfélszerese (2.25. ábra). Ez a szint a Szolvencia II keretrendszer 2016-os bevezetését követően stabil, a 2016. január 1-jei átálláskori 204%-hoz képest már érdemi (32 százalékpontos) eltérést mutat. Az új szabályozás indulását követően a szavatolótőke-szükséglet és a szavatoló tőke is folyamatosan növekedett, összhangban a kockázatok emelkedésével. Ezt követően a külső sokkok hatására csökkent a szektor tőketöbblete. A 172%-os tőkefeltöltöttség révén a szektor továbbra is megfelel az MNB 6/2016. (VI.14.) számú, volatilitási tőkepuffer tartására vonatkozó ajánlásának, egyúttal a BSZJ-ben vázolt jövőképét is teljesíti, mely a tőkeerős biztosítási szektort kívánja elérni a tartósan 150% feletti feltöltöttség által.

A pandémia miatt kialakult helyzetre reflektálva az MNB több vezetői körlevelet is kiadott a biztosítók osztalékfizetésének korlátozását ajánlva az intézményeknek, amelyet 2022 év elején oldott fel. A körlevelek hatására 2020 év végén érte el a szektor tőkefeltöltöttsége a 220%-os historikus csúcsot eredményezett, amely már 2021 év végén csökkent, az előre tekintve figyelembe vett osztalékfizetésekkel. A felügyeleti intézkedés célja az intézmények tőke stabilitásának fenntartása volt, az esetlegesen felmerülő biztosítási kockázatok és pénzügyi ingadozások fokozottabb kivédése érdekében.

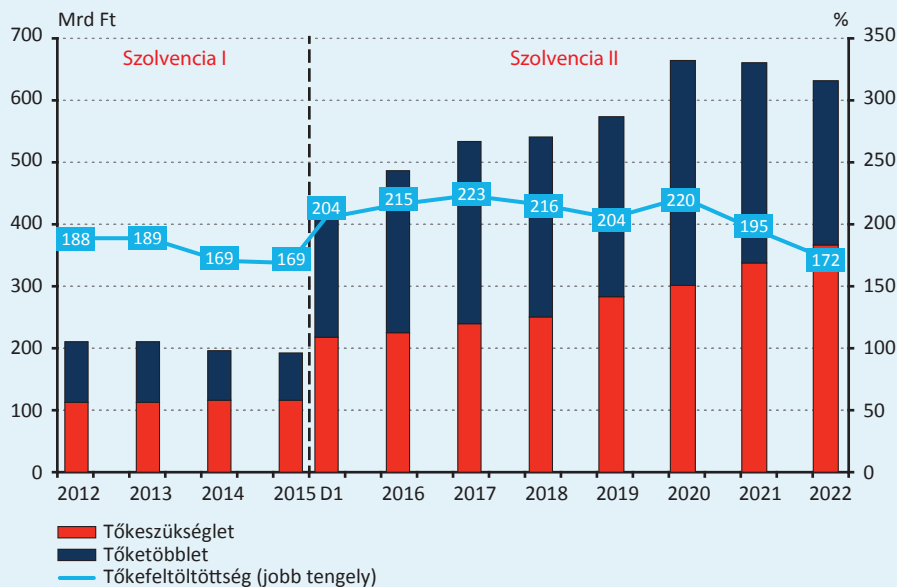
¹¹ A szektorszerű összehasonlításokat nehezíti, hogy az IFRS17 módszertan nagyobb teret enged a biztosítók saját megítélésén alapuló feltételezéseknek, melyből jelentős értékelésszerű különbségek adódhatnak az IFRS-eket alkalmazók körében is. Ennek ellensúlyozását jelentheti, hogy a beszámolóknak a befektetők számára jól értelmezhetőnek kell lennie, az eredmények értékelését a kötelező közzétételek széles köre fogja segíteni.

A pandémiát követő időszak gazdasági folyamatai fokozatosan emelkedő kamatkörnyezetet eredményeztek. A biztosítók számára ennek legnagyobb hatása a kockázatmentes hozamgörbe változásában nyilvánult meg a Szolvencia II szabályozás által előírt piackonzisztens értékelés miatt. A hozamgörbe 2022 októberéig emelkedett 50 éves időtávon, évente átlagosan 4,3 százalékponttal, elsősorban a görbe rövidebb oldalán. Ezt követően az év utolsó két hónapja alatt átlagosan 1,1 százalékponttal korrigálódott vissza.

Külső gazdasági körülmények hatására a biztosítókat a szektorra kivetett biztosítási pótdadó befizetési kötelezettsége érintette 2022-ben 48,5 milliárd Ft értékben. Emellett az intézmények a 2023-ra vonatkozó pótdadóelőleget is részben már figyelembe vették a 2022 év végi tőkefeltöltöttségük számításánál. Az év folyamán szintén váratlanul érintette a szektort a rendkívül kedvezőtlen mezőgazdasági év, amely jelentősen megnövelte a növénybiztosítók aszálykárral kapcsolatos kifizetéseit. Utóbbiak 13,5 milliárd Ft-tal haladták meg az aszálykára beszedett díjbevételeket.

A fenti hatások ellensúlyozása érdekében a piac szereplői 56,2 milliárd Ft erejéig terjedően tettek különböző intézkedéseket (tőkeemelés, osztalék elengedése, kölcsöntőke igénybevétele) saját tőkehelyzetük erősítése érdekében. Ezek nélkül a szektorszintű tőkefeltöltöttség 157%-ra is eshetett volna 2022 év végére, amely a 2020. évi csúcshoz képest 63 százalékpontos visszaesés lett volna. Utóbbi csökkenést felbontva a legnagyobb hatása a hozamok változásának, valamint a befizetett és figyelembe vett pótdadónak lehetett (22-22 százalékpontra becsüljük), amelyek mellett mérsékeltebb volt az osztalékok kifizetésének (15 százalékpont) és a megugró aszálykárral kapcsolatos kifizetéseknek (4 százalékpont) a hatása.

2.25. ábra
Szektorszintű tőkefeltöltöttség alakulása

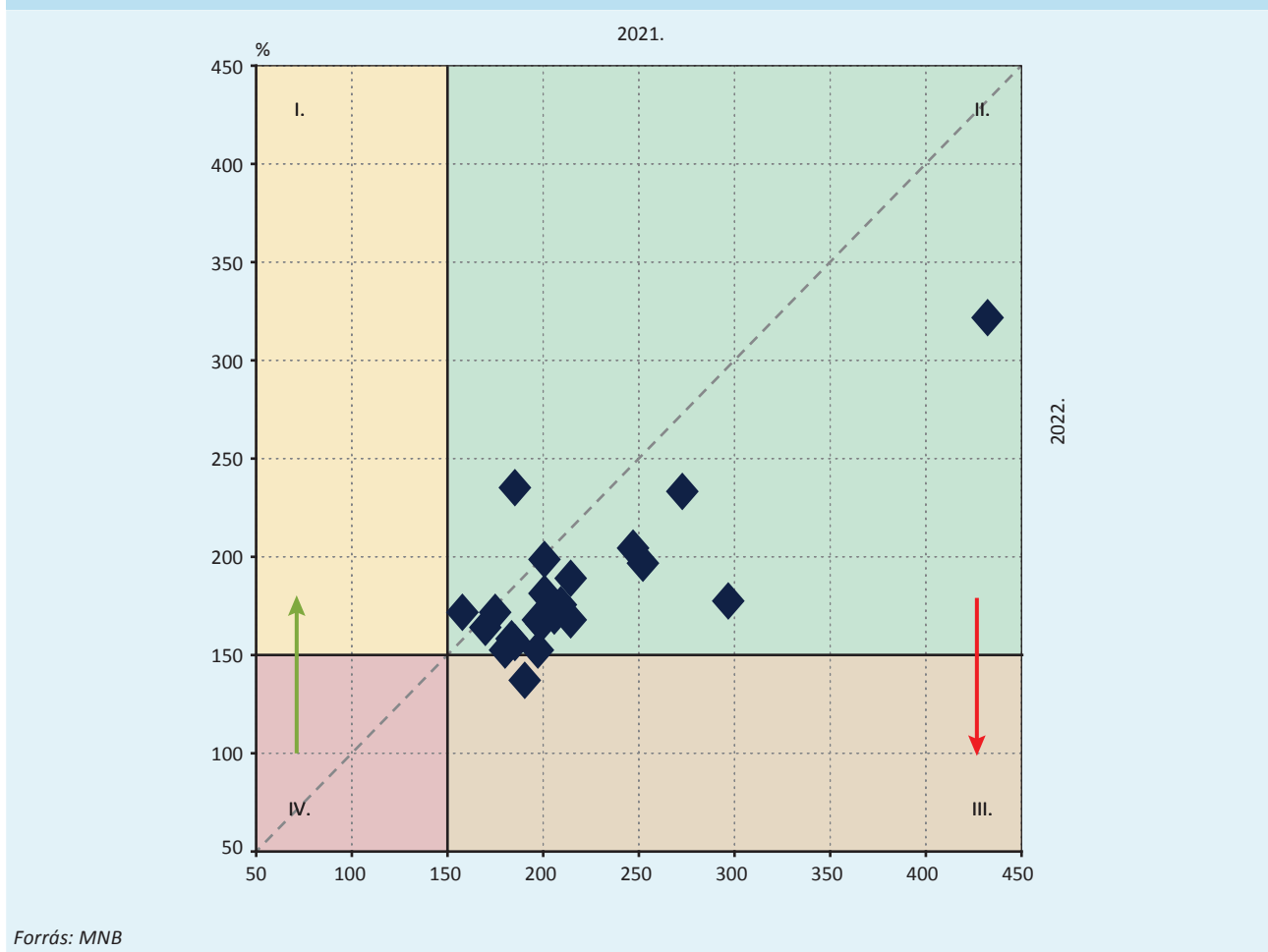
Forrás: MNB

2.4.3. Biztosítói tőke egyedi szinten is stabil

Az egyedi feltöltöttségek átlagosan 41 százalékponttal szóródnak a szektorszintű átlag körül, ami jelentős eltérésnek tekinthető. 2022 végén egy biztosító kivételével minden felügyelt intézmény az MNB volatilitási tőkepuffer ajánlásában elvárt 150%-on felüli feltöltöttséget jelentett. Ugyanakkor az utóbbiakon túl a 150% alatti tőkeszintű intézménnyel együtt is elmondható, hogy mindegyik szereplő eleget tett a törvényileg előírt 100%-os szintnek.

Az intézmények döntő többségének tőkemegfelelése mérséklődött az előző évhez képest 2022-ben (2.26. ábra), melynek háttérében a korábban ismertetett okok állnak: osztalékfizetési korlátok feloldása, emelkedő hozamkörnyezet, a szektorra kivetett biztosítási pótlódó és a rendkívüli aszály okozta jelentősen megemelkedett növénybiztosítási károk. E csökkenés mértéke az egyes intézmények sajátosságai miatt (eszközösszetétel, kötelezettségek szerkezete) eltérő. Egyes biztosítók esetében minimális hatással jár a megváltozott hozamkörnyezet, míg a kifejezetten kamatlábkockázat érzékeny intézmények feltöltöttsége esetenként jelentősebben is visszaesett a korábbi években megszokott szintekhez képest.

2.26. ábra
A biztosítók egyedi tőkefeltöltöttsége (2021 és 2022)

2.4. keretes írás

Fordított stresszteszt

2022 év során jelentősen megváltozott a gazdasági környezet, mely a biztosítók részéről megkívánta a körülményekhez való gyors alkalmazkodást. A befektetési döntéseket évek óta meghatározó alacsony hozamkörnyezet időszaka lezárult, már 2021 év végén elkezdődött a kamatlábak jelentős emelkedése. A piaci értékelésen alapuló Szolvencia II szerinti tőkehelyzetre ez a legtöbb intézménynél kedvezőtlen hatással volt.¹²

A biztosítók gazdasági mérlegében az eszközök aktuális piaci értéken szerepelnek, a hozamgörbe emelkedése a befektetési portfóliókban jelentős súlyt képviselő állampapírok leértékelődéséhez vezetett. Kötelezettségoldalról részben ellensúlyozta ezt a hatást a biztosítástechnikai tartalékok értékének csökkenése, a kockázatmentes hozamokon alapuló diszkonthatás miatt. A legtöbb intézménynél azonban az eszközök kötelezettséget meghaladó többlete, a gazdasági saját tőke csökkent, mely a tőkefeltöltöttség hirtelen csökkenéséhez vezetett. Az intézmények számára kiemelt jelentőségűvé vált a tőkehelyzet gyors, naprakész értékelése.

A növekvő hozamkörnyezetből adódó tőkekockázat eltérő mértékben érintette a biztosítókat, elsősorban a művelt ületágak eltérő jellege, az eszköz kötelezettség menedzsment politikája és a különböző lejáratú összhangok miatt. A kockázatok felmérése érdekében az MNB 2022 júliusában fordított stressz teszt (reverse stress test) elvégzésére kérte fel az intézményeket. Ennek során arra vonatkozó számításokat kért a biztosítóktól, hogy 2022 II. negyedéves tőkefeltöltöttségük a hozamgörbe mekkora elmozdulása esetén csökkenne a tőkepuffer ajánlásban elvárt 150%, illetve a törvényi 100% alá.

A felmérés eredményei alapján magas kockázat – a 100%-os tőkemegfelelés megsértése – 600 bázispontos hozamgörbe emelkedés esetén sem merült volna fel egyik intézménynél sem. Az intézmények közel felénél azonban jelentős volt a kockázata a 150%-os tőkepuffer megsértésének (a hozamgörbe 100-350 bázispontos eltolásának már ilyen mértékű kedvezőtlen hatása lett volna). A tőkekockázat folyamatos monitorozása nyomán 2022 év során négy intézmény tartotta szükségesnek rendkívüli ORSA (Own Risk and Solvency Assessment)¹³ folyamat lefolytatását, melyben részletesen elemezték várható tőkehelyzetüket.

A biztosítók kockázatkezelési tevékenysége, a tőkehelyzet stabilizálása érdekében megtett intézkedéseik alapvetően hatékonyak bizonyultak. A hozamgörbe további emelkedése ellenére, 2022 év során mindössze négy intézménynél következett be, hogy tőkefeltöltöttségük kis mértékben 150% alá csökkent és további öt intézmény felülről közelítette meg a 150%-os minimum elvárt tőkeszintet.

A fordított stressz tesztre vonatkozó információkérés nagy mértékben támogatta az MNB felügyeleti munkáját 2022 évben. Lehetővé tette, hogy az év második felében a Szolvencia II bevezetése óta nem látott magasságokban járó kockázatmentes hozamgörbe esetén is, külön adatkérés nélkül is pontosabb információ álljon rendelkezésre arról, hogy a hozamgörbe aktuális szintje mellett mely intézményeknél sérülhet nagy eséllyel a tőkepufferes ajánlásnak való megfelelés. A kockázatnak nagyobb mértékben kitett intézményekkel az MNB szorosabb párbeszédet folytatott, szükség esetén további információkat kért.

¹² A kedvezőtlen helyzetben előnyösnek bizonyult, hogy a biztosítók által rendszeresen monitorozott kockázat következett be, a 3/2016. (VI.06.) számú - a saját kockázat- és szavatolótőke értékelési rendszerre vonatkozó - MNB ajánlás alapján ugyanis legalább éves rendszerességgel minden intézmény értékeli a kockázatmentes hozamgörbe 500 bázispontos eltolásának tőkehelyzetre gyakorolt hatását.

¹³ EU 2009/138/EK Irányelv 45. cikke szerinti saját kockázat- és szolvenciaértékelés

2.5. A BIZTOSÍTÁSI PIAC KOCKÁZATAI

2.5.1. A kockázatok mellett sikerült megőrizni a stabilitást

2.4. táblázat A biztosítási piac kockázatai				
Kockázati kategória	Kockázatcsoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Üzleti modell	Környezet Stratégia, üzleti tervek Jövedelmezőség			Eszközleértékelődés, magas infláció, szektort érintő adó-változások. Adózott eredmény jelentős csökkenése (főként aszály, pótagó miatt), az intézmények többsége azonban nyereséges maradt. Aszálykárok hatására a kisegyesületi üzleti modellek megkérdőjeleződtek. <i>Javuló kilátások a 2023. évi gazdasági előrejelzések alapján.</i>
Vállalatirányítás	Tulajdonosi joggyakorlás Belső irányítás Kockázatértékelési rendszer és ORSA Belső kontrollrendszer			A környezeti kockázatok kezelése megfelelően történik, jó minőségű belső kontrollal valósul meg. Lényeges kockázatokot azonosították, a stressztesztek döntően beépültek az intézmények kockázatmenedzsment-rendszerébe. <i>Jelentős szervezeti és menedzsment változások.</i>
Pénzügyi és működési kockázatok	Biztosítási kockázat Piaci kockázat Hitelkockázat Működési kockázat Egyéb lényeges kockázatok			Élet ágon egyszeri és eseti díjak visszaesése. Hozamok emelkedése az állampapír-túlsúlyos saját portfóliók piaci értékének csökkenéséhez vezetett. Kgf b kombinált mutatója emelkedik, nem-élet ág jövedelmezősége romlik. <i>Infláció mérséklődésével és a hozamkörnyezet javulásával a kockázat csökkenhet a jövőben.</i>
Tőke- és tartalékkockázat	Tőke Tartalékok			Tőkefeltöltöttség csökkent, de egy kivétellel minden intézmény 150% felett. <i>Kárinfláció miatt várható tartaléknövekedés nem-élet ágon.</i>
Piaci megjelenés kockázata	Termékek Ügyfelek			EIOPA figyelmeztetés hitelfedezeti biztosításokra. Egyes termékeknél gyenge ár-érték arány. Kárrendezésnél hiányosságok. Romló hozamtermelő képesség, növekvő, de nem jelentős mértékű kiáramlás. <i>Felügyeleti intézkedések hatására csökkenhet a kockázat.</i>
<p>Magyarázat:</p> <p>Kockázat mértéke magas jelentős mérsékelt alacsony</p> <p>Kockázat iránya növekvő stagnáló csökkenő</p>				
Forrás: MNB				

Az üzleti modellek értékelése során figyelembe veendő külső piaci, szabályozói környezetről megállapítható, hogy 2022-ben átlagosan 4,6%-kal bővült a magyar gazdaság.

Az éves infláció emelkedő pályán 2022-ben átlagosan 14,5% volt, míg a maginfláció is 15,7%-ra emelkedett. A fogyasztói-árindex változásán belül a legnagyobb mértékben az élelmiszerek és a háztartási energia drágultak.

Az MNB a BSZJ-ben a tisztességes és versenyképes jövedelmezőségi szintként a tartósan 10-15% közötti szektorszintű sajáttőkearányos nyereséget (ROE) határozta meg. A biztosítási szektor 2021-es erős éve után 2022-ben jelentősen megváltozott a biztosítók jövedelmi helyzete. A 2021-es 80 milliárd forintot meghaladó adózott eredménye után 2022-ben a szektor csupán 36 milliárd forintos eredményt ért el. Ez az adózott eredmény a 2014-es szintre esett vissza, amikor a 2010-es mélyponttól kezdődő javulási időszak zajlott.

A tulajdonosi és belső irányítás megfelelő biztosításszakmai, stratégiai iránymutatás és intézkedés mellett jó minőségű belső kontrollal valósult meg a megnövekedett környezeti kockázatok kezelése területén. Ehhez az intézmények megbízható működését támogató ellenőrzési rendszerek rendelkezésre állnak, működésük biztosított. A biztosítók kockázatkezelési

rendszere a lényeges és meghatározó kockázatokat megfelelően azonosította, a stressztesztek döntően beépültek az intézmények kockázatmenedzsment-rendszerébe. A szervezeti struktúra és az irányítási színvonal stabilitása mellett egyidejűleg szervezeti és menedzsment változások előkészítése azonosítható. A felügyeleti vizsgálatok a belső szabályozások, kontrollok területén egyedi kockázatokat, hibákat igazoltak. Az MNB várakozásai szerint a mérsékelt kockázati szint változása rövid távon nem várható, azonban növekvő kockázati kilátásokkal értékelt.

A biztosítási kockázat 2022-ben jelentősen megnőtt. Az aszálykár és emelkedő kárráfordítások a jövedelmezőséget csökkentették. Ehhez járult hozzá a pótdadó hatására elmaradó egyszeri és eseti díjak mértéke, azonban továbbra is stabil jövedelmezőség mellett működik mindkét ág. A nem-élet biztosítási ágban az állomány és díjbevétel folyamatos növekedése figyelhető meg, azonban a kárráfordítás növekedésével ennek elégségessége kérdésessé válhat. A kgfb kombinált mutatója kockázatot jelenthet akár már középtávon is. Az életbiztosítási állomány darabszámának kisebb mértékű csökkenése mellett a díjbevétel 1%-kal nőtt az előző évhez viszonyítva. A visszavásárlások lassú emelkedése azonosítható mind darabszám, mind érték tekintetében. A bizonytalan makrogazdasági és pénzügyi környezet miatt a visszavásárlások lehetséges növekedése továbbra is kockázatot jelent, ahogy az életbiztosítási értékesítés alakulását is jelentős bizonytalanság övezi.

A hozamváltozásra érzékeny befektetések leértékelődése egyes piaci szereplőknél a Szolvencia II szerinti saját tőke csökkenését okozta. Emellett jellemzően a szavatoló-tőke-szükséglet is nőtt, a piaci kockázati modulra számított tőkeszükséglet növekedése miatt. A hozamkörnyezet változása így összességében kedvezőtlen hatással volt a tőkefeltöltöttségre 2022-ben. A 2022 év végi szektorszintű tőkefeltöltöttség alakulását jelentősen befolyásolta, hogy az MNB feloldotta a járványhelyzet idején bevezetett osztalékfizetésre vonatkozó korlátozást. Több intézmény a korábban elhalasztott osztalékok kifizetése mellett döntött, melynek hatására tőkefeltöltöttségük alacsonyabb szintre került. Ezen felül mind a pótdadó, mind az aszálykárok hatására csökkent a tőkefeltöltöttség. Ugyanakkor a szektor feltöltöttsége továbbra is megfelel az MNB 6/2016. (VI.14.) számú, volatilitási tőkepuffer tartására vonatkozó ajánlásának.

A 2022. évben a banki csatornákon keresztül értékesített hitelfedezeti biztosításokkal kapcsolatban az MNB számos fogyasztóvédelmi kockázatot tárt fel, melyek közül kiemelendő az alacsony ügyfélérték kockázata, azaz a biztosítások kedvezőtlen ár-érték aránya. Az EIOPA által lefolytatott témavizsgálat eredménye is megerősítette, hogy a terület nagyobb figyelmet igényel, ezért a hitelfedezeti biztosítások témaköre a 2023. év kiemelt ellenőrzési célterülete.

A termékfelügyeléssel kapcsolatban lefolytatott vizsgálatok azt mutatták, hogy egyes intézmények esetében a POG (Product Oversight and Governance) szabályainak figyelmen kívül hagyása miatt jelentős termékhibák fordulhatnak elő, például a termék-tervben alkalmazott feltételezések azt valószínűsítik, hogy a termék az ügyfelek egy jelentős részének kárt okoz. Ezeknek a hibáknak a feltárása és kiküszöbölése egyre jelentősebb részét képezik a felügyeleti tevékenységnek, lépésről-lépésre nagyobb védelmet biztosítva a fogyasztóknak.

A 2022. évben befejeződött az a témavizsgálat, amely során az MNB a biztosítási törvény kárrendezéssel kapcsolatos új előírásainak gyakorlati megvalósulását ellenőrizte a nem-életbiztosítási termékek területén. A vizsgálat azt mutatta, hogy a biztosítóknak javítania kell a kárrendezés során nyújtott tájékoztatások minőségén, hogy azok kellő indoklást tartalmazzanak arról, hogy a biztosító milyen jogcímen milyen összeget állapított meg, vagy miért utasította el szolgáltatási igényüket. A biztosító által adott tájékoztatásnak fogyasztóvédelmi szempontból kiemelt jelentősége van, mert ezek alapján tudnak az ügyfelek dönteni arról, hogy tegyenek-e, illetve milyen lépéseket tegyenek szolgáltatási igényük érvényesítése érdekében.

Az elmúlt évben, ahogy a világgazdaság egészét, a magyar gazdaságot is számos kedvezőtlen hatás érte, amelyek jelentősen befolyásolták a tőkepiaci helyzetet. A biztosítási termékek közül ez a legközvetlenebbül a unit-linked életbiztosításokat érintette, mert ezeknél a biztosításoknál az ügyfelek viselik az eszközalapokban lévő mögöttes eszközök árfolyamváltozásából eredő kockázatot. Egyes portfóliók árfolyamának drasztikus csökkenése egyrészt kedvezőtlenül érintette a kifizetésre kerülő lejáratú és visszavásárlási összegeket, másrészt a negatív hozamok elbizonytalaníthatják a fogyasztókat, és olyan döntésekre - például visszavásárlás - ösztönözhetik, amelyeket a pillanatnyi helyzet szül, de hosszú távú érdekeiket nem szolgálja.

Az MNB korábbi gyakorlatához hasonlóan vezetői levelekkel, ajánlásokkal segíti a biztosítók munkáját és teszi egyértelművé elvárásait. Ezek az eszközök – a „keményebb” felügyeleti eszközöket kiegészítve – jelentősen csökkenthetik a termékekkel kapcsolatos fogyasztói kockázatokat.

3. A pénztári piac és kockázatai

3.1. PIACI ÖSSZKÉP

3.1.1. Növekvő kockázatok mellett is stabil a pénztári szektor

Az elmúlt két évben megjelenő újabb és újabb – de 2022-ben fokozottan jelentkező – kockázatok erőteljes hatást gyakoroltak a pénztári szektor befektetési eredményeire és tartalékaira is. Az önkéntes pénztárakat a biztonságos és stabil működéshez szükséges, megfelelő mértékű tartalékokkal érték el a jelenlegi környezeti kihívások, mint például az általános eszközeértékelődés, azon belül is az állampapír-portfóliók jelentős hozamgörbe-emelkedés hatására történő árfolyamcsökkenése. A pénztári portfóliókban nagymértékű az állampapírok részaránya, ezért az általános eszközeértékelődés hatására, 2022 végére az önkéntes nyugdíjpénztári egyéni számlák összesített egyenlege 1 598 milliárd forintra csökkent, amely több, mint 100 milliárdos változást jelentett az előző év záróértékéhez képest. A fedezeti tartalék értékének csökkenését a kötvényleértékelődésen túl az is befolyásolta, hogy a fedezeti tartalékot érintő kifizetések (127,2 milliárd forint) – főként az egyösszegű nyugdíj szolgáltatási kifizetések és a kilépések megemelkedése miatt – 31,9 százalékkal voltak magasabbak 2022-ben, mint 2021-ben. Az önkéntes nyugdíjpénztárak 2022-ben átlagosan mínusz 6,80 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot értek el. Az átlagos 15 éves hozamrátákból számolt vagyonnal súlyozott átlagos szektorszintű nettó hozamráta 4,63 százalék. Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor intézményeinek száma három kisebb méretű intézmény beolvadásával 30-ra csökkent 2022-ben.

A rendkívüli világgpiaci környezet ellenére is növekedett az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékán jóváírt tagdíj-befizetések összege (117,2 milliárd forint), amely a 2021. évi, addigi legmagasabb értéket (115,9 milliárd forint) is meghaladta. Az egyéni befizetések ugyan 2,3 százalékkal csökkentek, azonban a 9,6 százalékos növekedést mutató munkáltatói tagdíj-hozzájárulások ezt ellensúlyozták. 2022-ben 30 intézményből 20 negatív működési eredményt ért el, a szektorszintű működési eredmény is veszteséges lett. Ebben jelentős szerepe volt annak, hogy a gyenge hozamok miatt a meg nem fizetett egységes tagdíj miatti hozamlevonás mértéke jelentősen csökkent, a 2021. évi érték (1 247 millió forint) 12 százalékára (149 millió forint). A szektor veszteségelnyelő képessége azonban megfelelő szinten maradt.

Az egészség- és önszegélyező pénztári szektor intézményszáma nem változott, azonban a fedezeti tartalékon jóváírt befizetések jelentősen emelkedtek 2022-ben. A munkáltatói befizetések összege (8,1 milliárd forint) stagnált, az egyéni befizetések terén viszont 23,8 százalékos növekedés történt (41,9 milliárd forintról 51,9 milliárd forintra), amely összességében 20 százalékos (10 milliárd forint) emelkedést jelent 2021-hez képest. A 2022. évi adat a 2016-2020-as időszak éves tagdíj-befizetéseit jelentősen meghaladja és az eddigi legmagasabb mértékű befizetésnek számít. Kedvező, az öngondoskodás erősödését tükröző folyamatnak tekinthető, hogy a növekedést az egyéni tagdíjbefizetések jelentős mértékű emelkedése okozta. 2022-ben pozitív működési eredményt ért el a szektor, 16 intézményből 10 nyereségesen működött éves alapon. Az egészség- és önszegélyező pénztárak vagyona 7,1 milliárd forintos növekedést követően 79 milliárd forintot tett ki 2022 végén, melyből 73 milliárd forint a fedezeti tartalékra jutó vagyonrész összege. A fedezeti tartalékra jutó tagdíjbefizetéseket ugyan meghaladta a szolgáltatási kifizetések összege, ugyanakkor az igénybe vett adójóváírás összege ellensúlyozni tudta ezt a hatást, így növelve a fedezeti tartalék összegét.

3.1. táblázat				
Az önkéntes pénztári szektor legfontosabb adatai				
	Nyugdíjpénztárak		Egészség- és önszegélyező pénztárak	
	2021	2022	2021	2022
Intézmények száma (db)	33	30	16	16
Taglétszám (e fő)	1 105	1 092	1 055	1 068
Tagdíjat fizető (e fő %)	576 52,2%	573 52,4%	358 33,9%	387 36,3%
Pénztári portfólió összesen (Mrd Ft)	1 729	1 615	72	79
Ebből: fedezeti tartalék (Mrd Ft)	1 710	1 598	67	73
Vagyon/szerződés (e Ft)	1 547	1 463	64	64
Tagdíjbefizetés (Mrd Ft)	121	123	53	64
Ebből: Fedezeti tartalékra jutó tagdíjbefizetés (Mrd Ft)	116	117	50	60
Igénybevett adójóváírás (Mrd Ft)	17	16	11	9
Fedezeti tartalékot érintő kifizetések (Mrd Ft)	96	127	60	65
Működési eredmény (Mrd Ft)	0,30	-0,58	0,35	0,61
Működésre felhasználható tartalék (Mrd Ft)	16,3	15,6	4,6	5,4

Forrás: MNB

Az adóhatóság által átutalt összegek mindkét szektorban alacsonyabbak voltak, mint az előző évben, amelynek oka, hogy a gyermeket nevelő szülők SZJA-visszatérítése következtében egyes pénztártagok csak kisebb mértékben tudtak élni a pénztári befizetésekhez kapcsolódó adójóváírással.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor 2021. évi 478 fős taglétszámcsökkenése után 2022-ben 12 972 fővel mutat kevesebbet a szektor tagi állománya. A fiatal, új belépők csak lassítani tudják a tagi korfa öregedését, megállítani és egyensúlyban tartani azonban nem, amely továbbra is kockázatot jelent a pénztárak jövőbeni fenntarthatósága tekintetében.

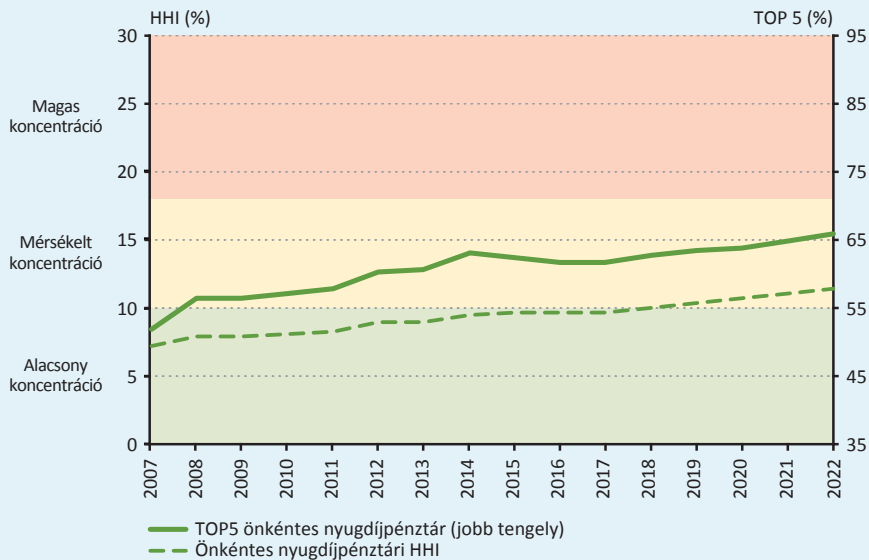
Az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban viszont 2022-ben is nőtt a taglétszám 13 516 fővel, amely ugyan az előző évi 30 145 fős növekedést nem éri el, de mindenképp pozitívum a növekedési trend fennmaradása. A mintegy 61,5 ezer új belépő pénztártag meghaladta a 15,7 ezer fős kilépőit, a 4,8 ezer fős elhalálozottit, valamint a 26,2 ezer fős tagdíj nem fizetés miatt kizárt létszámot. Az új belépők 66 százalékát tagszervezők léptették be. A javulás ellenére továbbra is a magas tagdíj nemfizetői arány miatt a következő években folytatódó tagi kizárásokra, és ezáltal a tagi állomány tisztulására lehet számítani.

3.2. ÖNKÉNTES NYUGDÍJPÉNZTÁRAK

3.2.1. Növekedés a nyugdíjpénztári koncentrációban

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban 3 kisebb méretű intézmény beolvadása következtében az intézmények száma 30-ra csökkent 2022-ben. Az önálló működés befejezésére vonatkozó döntések méretgazdaságossági, hatékonysági és üzleti modellel kapcsolatos tényezőkre vezethetők vissza. A beolvadások hatására a tagdíjbefizetés alapján mért, piaci koncentrációt mutató mérőszám, a Herfindahl-Hirschman index (HHI) értéke enyhén növekedett 2022-ben (3.1. ábra). Az 5 legnagyobb tagdíjbevételező pénztár piaci részesedése 2021-hez képest szintén emelkedett. A tagdíjbefizetések koncentrációját elemezve megállapítható, hogy az önkéntes nyugdíjpénztári szektort érintő tagdíjbefizetések és munkáltatói befizetések összegének 65,9 százaléka a befizetések alapján számított 5 legnagyobb intézményhez köthető.

3.1. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári koncentráció alakulása

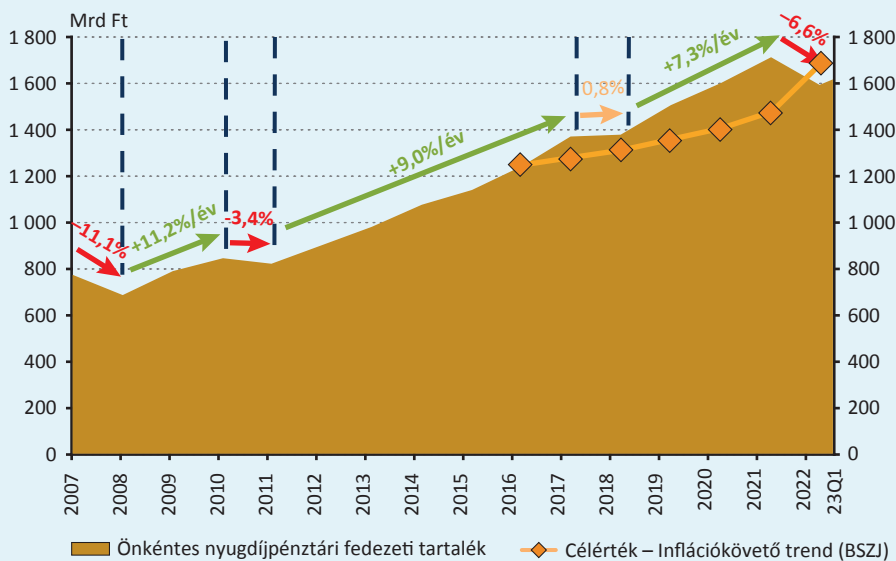
Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti. A korábbi évek gyakorlatához képest idén a negyedéves adatokat csak a 2022. év vonatkozásában használtunk. A korábbi évek számaidata frissítve lettek az éves auditált adatokkal. Ennek okán a grafikon eltérhet az előző években publikáltaktól.

Forrás: MNB

3.2.2. Megtört a vagonnövekedési trend, de év végétől korrekció

2022 végén az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartaléka 1 598 milliárd forintot mutatott, amely 6,6 százalékkal alacsonyabb, mint az előző év végi (1 710 milliárd forint) érték. A csökkenés két jelentős hatás eredményeként ment végbe. Egyfelől a hozamgörbe-emelkedés hatására az intézmények által kezelt állampapír-portfóliók jelentős leértékelődést mutattak, másfelől a fedezeti tartalékot érintő kifizetések (127,2 milliárd forint) 31,9 százalékkal voltak magasabbak 2022-ben, mint 2021-ben, amelyet főként az egyösszegű nyugdíjszolgáltatások és a kilépés miatti kifizetések összegének emelkedése okozott. 2022 negyedik negyedévében megindult a piaci korrekció, amely 2023 első negyedévében is folytatódott.

3.2. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalékok alakulása

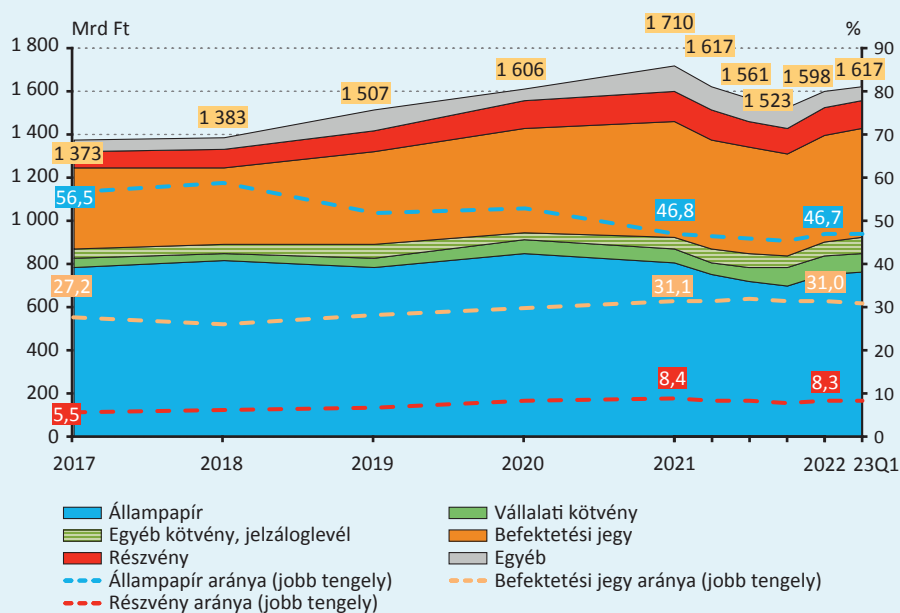
Forrás: MNB.

3.2.3. Jelentős hatása volt az általános eszközeértékelődésnek a pénztári tartalékokra

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor fedezeti tartalékának legnagyobb részét továbbra is a magyar állampapír-befektetések teszik ki, a közvetlen kitétség a 2021. év végi értékhez (46,8 százalék) hasonlóan (46,7 százalék) alakult (3.3. ábra). A pénztári portfóliókon belül a közvetlen részvénybefektetések aránya is lényegében változatlan maradt az előző év azonos időszakához képest. 2022 végén a kitétség 8,3 százalék volt, amiből 5,3 százalék volt hazai részvény, 3 százalék pedig külföldi részvény. A befektetési jegyek aránya a befektetési eszközcsoportokon belül érdemben nem változott, a 2021. év végi 31,1 százalékról 31,0 százalékra csökkent, ebből a hazai befektetési jegyek részaránya 19,8 százalék, míg a külföldieké 11,1 százalék. Amennyiben a mögöttes eszközök alapján kategorizáljuk a közvetett befektetéseket, akkor látható, hogy a 31,0 százalékos arányt döntően (22,63 százalékpont) részvényalapok teszik ki. A vállalati kötvénybefektetések aránya 1,5 százalékponttal emelkedett, a 2021. év végi 3,8 százalékról 5,3 százalékra. Az ingatlanbefektetési alapok részaránya a pénztári portfóliókban a 2019. évi 1,8 százalékról – évről évre növekvő ütemben – 2,7 százalékra emelkedett 2022 végére, míg a közvetlen ingatlanbefektetések aránya érdemben nem változott, 2022 végén 0,7 százalék volt. A teljes ingatlankitétség (közvetett és közvetlen együtt) 2022 végén 3,4 százalék volt. A jelzáloglevelek aránya 0,4 százalékponttal növekedett. Átrendeződés a vállalati kötvény, egyéb kötvény, jelzáloglevél, lekötött betét és a számlapénz kategóriáknál látható. A lekötött betétek részarányában 2,3 százalékpontos csökkenés történt. Az innen kiáramló pénz a számlapénz, a vállalati kötvény és az egyéb kötvény, illetve jelzáloglevél kategóriákba áramlott be. A fedezeti tartalék értéke – a korábbi évek folyamatosan növekvő tendenciája után – 2022 első negyedében csökkenni kezdett, 2022 harmadik negyedére elérte az éves mélypontját, amely még a 2020 év végi értéket is alulmúlta. 2022 negyedik negyedében megindult a piaci korrekció, amely 2023 első negyedében is folytatódott. 2023. első negyedében a negatív cash flow egyenleg ellenére is növekedett a fedezeti tartalék, amelyet a pozitív szektorszintű befektetési eredmény okozott.

3.3. ábra

Az önkéntes nyugdíjpénztári befektetések eszközcsoportok szerinti megoszlása

Megjegyzés: Az Egyéb kategóriába tartozik: számlapénz, lekötött betét, határidős ügyletek, közvetlen ingatlanbefektetések, tagi kölcsön, egyéb, tőzsdén vagy más szabályozott piacon jegyzett értékpapír, értékpapír-kölcsönzési ügyletekből származó követelések és értékpapír ügyletből származó követelés, kötelezettség nettó értéke.

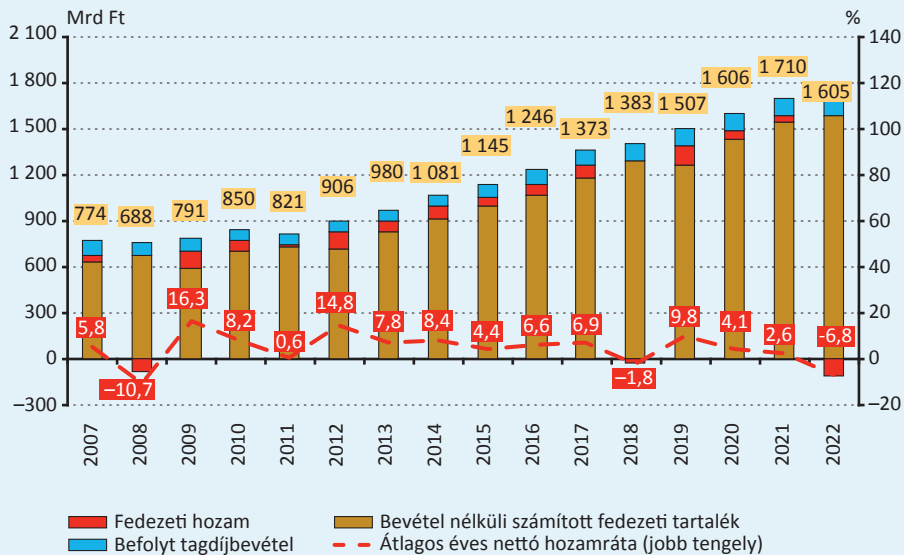
Forrás: MNB

3.2.4. Negatív hozam a rendkívüli világgazdasági környezet miatt

Az önkéntes nyugdíjpénztárak 2022-ben átlagosan mínusz 6,80 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot értek el (3.4. ábra). A tavalyi utolsó negyedév során az önkéntes nyugdíjpénztárak pozitív befektetési eredménye megtörte az azt megelőző három negyedévi negatív hozamtrendet, így a tavalyi évet végül a 73 pénztári portfólióból 12 pozitív hozammal zárta. Széles skálán, 8,5 és mínusz 14,5 százalék között szóródtak az éves nettó hozamok. Elsősorban az alacsonyabb

kockázatvállalású portfóliók teljesítettek jobban. A pénztárak tavalyi teljesítményét alapvetően az – orosz-ukrán háború nyomán bizonytalanabbá váló gazdasági és inflációs környezet miatti – általános, minden eszköztípust érintő leértékelődés határozta meg. A kötvénypiaci hozamgörbe emelkedése különösen a pénztári befektetési időtávból adódóan a portfóliókban nagyobb arányban megtalálható hosszabb lejáratú állampapírokat érintette, de ezen túlmenően a tőkepiacokon a jelentős mértékű árfolyamesések rövid és középtávon szintén rontották a befektetési eredményt.

3.4. ábra
Önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalék tagdíjbevétele, hozamtömege és átlagos éves nettó hozamrátájának alakulása

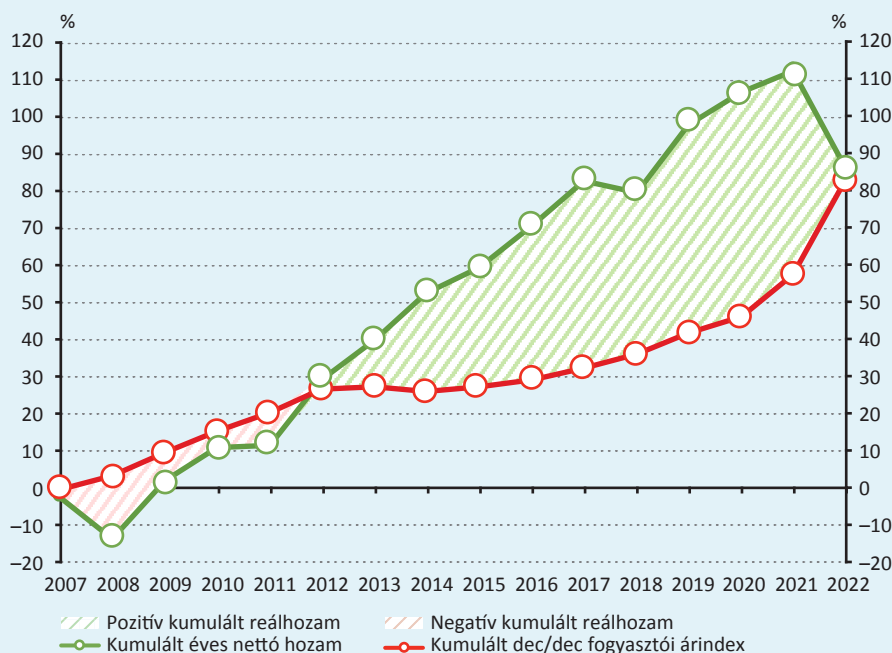
Forrás: MNB

Az elmúlt 15 évben csupán 2 alkalommal (2008, 2018) fordult elő, hogy az önkéntes nyugdíjpénztári szektor átlagos éves nettó hozamrátája a negatív tartományba került, valamint egy alkalommal (2011) került sor arra, hogy az elért hozam éppen csak, hogy nulla százalék felett alakult.

3.2.5. A hosszú távú nominális hozam pozitív tartományban, a költségszint alacsony

A nyugdíjpénztári megtakarítások célja az állami öregségi nyugdíj érdemi kiegészítése, alakulásukat tehát hosszabb távon érdemes vizsgálni. A pénztárak adatszolgáltatása alapján az MNB már nyolcadik éve teszi közzé a nyugdíjpénztári szektor teljesítményét hosszú távon bemutató 15 éves átlagos hozamrátáit. A 10 és 15 éves – záró vagyonnal súlyozott – átlagos nettó hozamok értéke 4,37 százalék, illetve 4,63 százalék lett a 2022. évi adatok alapján. A pénztárak az alacsony 2022. évi hozamok ellenére változatlanul rendelkeznek hosszú távú értéknövelő képességgel. Az önkéntes pénztárakra vonatkozó szigorú, jogszabályban meghatározott költségkorlátok, és a hosszabb távon mért befektetési eredmények alapján a nyugdíjpénztárak továbbra is kedvező nyugdíjcélú megtakarítási formának tekinthetők.

3.5. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor hosszú távú kumulált hozamai

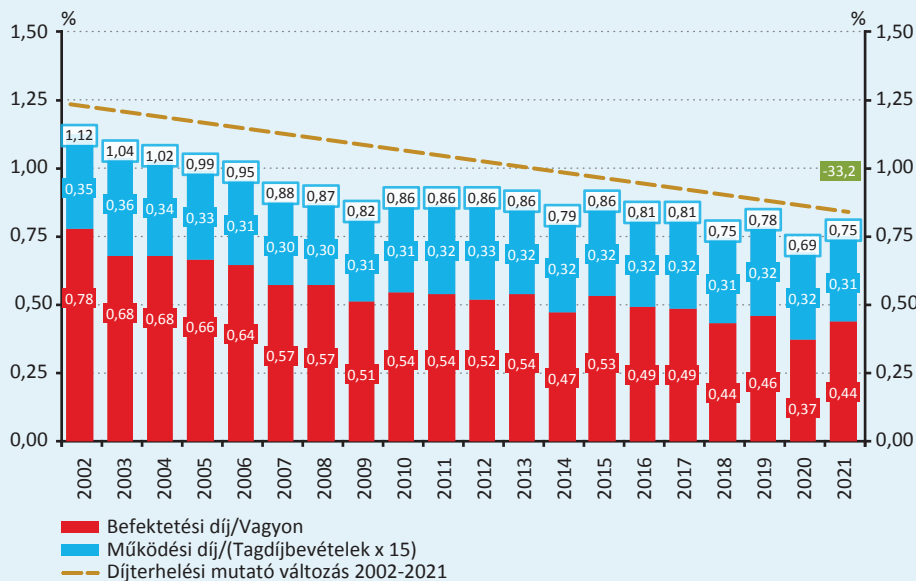

Forrás: MNB.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak a működési költségeket a pénztártagok, illetve a munkáltatók befizetéseiből működésre levont díjból, a vagyonezéshez kapcsolódó tevékenységek ráfordításait a pénztártagok megtakarításait terhelő díjból fedezik. A korrigált díjterhelési mutató a működési díj részt nem a nyugdíjpénztári vagyonhoz, hanem egy átlagos, 30 éves felhalmozási időszakkal rendelkező tag által az időszakban – a teljes tagdíjbefizetésekből – felhalmozott hipotetikus, átlagos vagyontömeghez viszonyítja. A korrigált mutatóban a működési díjrész a működésre és likviditásra levont tagdíjrész teljes tagdíjhoz viszonyított arányának alakulását tükrözi, azt a pénztárak vagyonának alakulása nem befolyásolja.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak működésre levont tagdíjrésze a teljes tagdíjbevételek arányában a 2002-től 2020-ig terjedő időszakban 7,8 százalékkal csökkent. A csökkenés nem egyenletes, 2002-2007 közötti csökkenést követően 2008-2012 között növekedett a tagdíjából működésre fordítható levont díjrész aránya. A 2008-2009. évi gazdasági világválság hatásaként 2008-2012 folyamán csökkentek a pénztári tagdíjbevételek, a sávós tagdíjlevonást alkalmazó pénztárak az alacsonyabb tagdíjából nagyobb arányt vontak el a működési költségek finanszírozására. A 2012-2018. időszakban azonban a tagdíjbevételek évről évre átlagosan 8,4 százalékkal növekedtek, majd a 2019. évi munkáltatói hozzájárulásra vonatkozó adó és járulékos szabályok változása miatt 2019-ben csökkentek. 2020-ban és 2021-ben is a pénztárak számára kedvező jelenség volt, hogy a koronavírus-járvány hatása nem érintette negatívan a tagdíjbefizetéseket. A tagdíjbevételek mindkét évben növekedtek előző évhez képest, 2020-ban csaknem 3 százalékkal, 2021-ben pedig 7 százalékkal. 2021-ben a működési és likviditási célra levont tagdíjrész aránya a teljes tagdíjbevételekhez képest nem változott lényegesen. A kismértékű csökkenés amiatt következett be 2021-ben, mert több pénztár alkalmaz sávós tagdíjfelosztást, ahol nagyobb tagdíjbefizetésből arányaiban kevesebbet von le működésre. Így a tagdíjbevételek növekedése esetén korrigált működési díjterhelés rész a tagdíjfelosztási arányok változatlansága mellett is csökkent. Jelentős hatást gyakorolhat a díjterhelési mutató mértékére a pénztár által elért befektetési teljesítmény és az adott portfólió referenciahozamának különbsége. Általánosságban elmondható, hogy sikerdíjas konstrukció alkalmazása során, amennyiben a pénztár által elért hozam meghaladja a referenciahozamot, és pozitív mértékű, a vagyonezés partner sikerdíjra jogosult. A 2021. évi volatilis piaci környezetben a vagyonezés az egyes befektetési eszközök a befektetési politikákban megadott célértékekhez képest alul vagy felülsúlyozással igyekeztek minél jobb hozamokat elérni. 2021-ben a vagyonezés által elért hozamok átlagosan nagyobb mértékben meghaladták a pénztárak befektetési politikájában meghatározott referencia index értékét, mint az előző évben. Emiatt több pénztárnál a kifizetett sikerdíj magasabb volt, mint 2020-ban.

3.6. ábra
A korrigált díjterhelési mutató alakulása 2002-2021 között

Forrás: MNB.

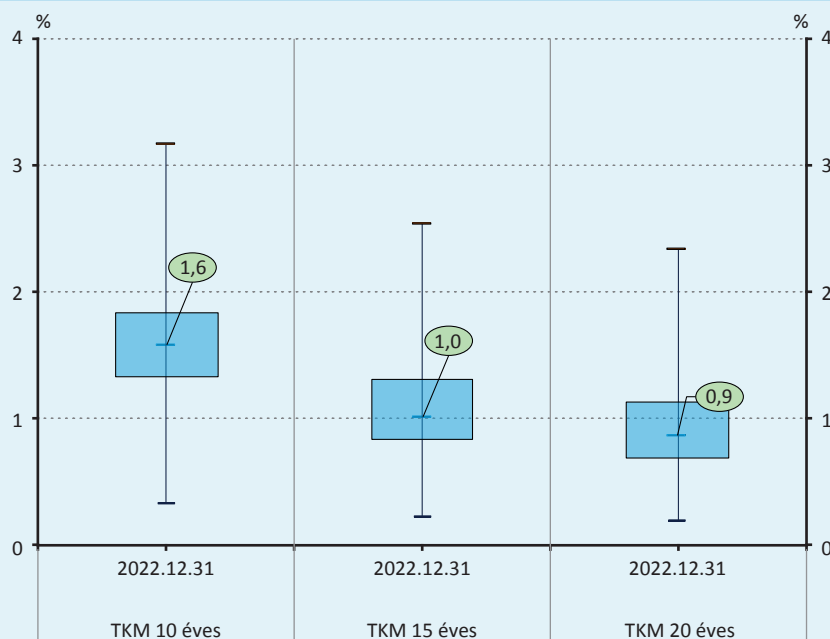
Az MNB 20/2019. (IX.20.) számú ajánlása által bevezetett, a nyugdíjpénztári termékekre vonatkozó teljes költségmutató (TKM_{NYP}) egy tag befizetéseiből és megtakarításaiból levont költségeket fejezi ki egy értékben. A TKM_{NYP} összevethető az élet- és nyugdíjbiztosítások azonos mutatószámával, ami erősíti a transzparenciát, valamint a pénztári szektoron belüli és a szektorközi versenyt.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak az MNB ajánlása alapján először 2020 elején számolták ki a TKM értéket. Az MNB nem kötelező erejű szabályozó eszközzel, ajánlással vezette be a pénztári TKM-et, az ajánlás sikeresnek bizonyult a szektorban, mivel jelenleg minden működő nyugdíjpénztár TKM értéke elérhető az MNB TKM kereső alkalmazásában. A pénztárak az ajánlás szerint legalább évente rendszeresen (vagy a fontosabb költségparaméterek lényeges változása esetén esetleg is) felülvizsgálják a TKM értékeket, és a módosított TKM értéket beküldik az MNB részére. A 2022-ben beküldött felülvizsgált TKM értékek nem térnek el lényegesen a 2020-ban beküldött értékektől.

A beküldött, felülvizsgált adatok alapján 2022-ben az átlagos 10 éves TKM_{NYP} 1,57%; az átlagos 20 éves TKM_{NYP} 1,08%. Az eltérő módszertannal számolt költségmutatók egyaránt azt mutatják, hogy az önkéntes nyugdíjpénztárak által nyújtott megtakarítási forma költségintje hosszútávon 1 százalék alatt van: a szektor szintű korrigált díjterhelési mutató 0,75%, klasszikus díjterhelési mutató 0,71%, az átlagos 30 éves TKM_{NYP} 0,92%.

A pénztári költségmutatók is alátámasztják, hogy az önkéntes nyugdíjpénztár – más pénzügyi termékekhez viszonyítva is – költséghatékony hosszú távú befektetési forma.

3.7. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor TKM értékei (2022)

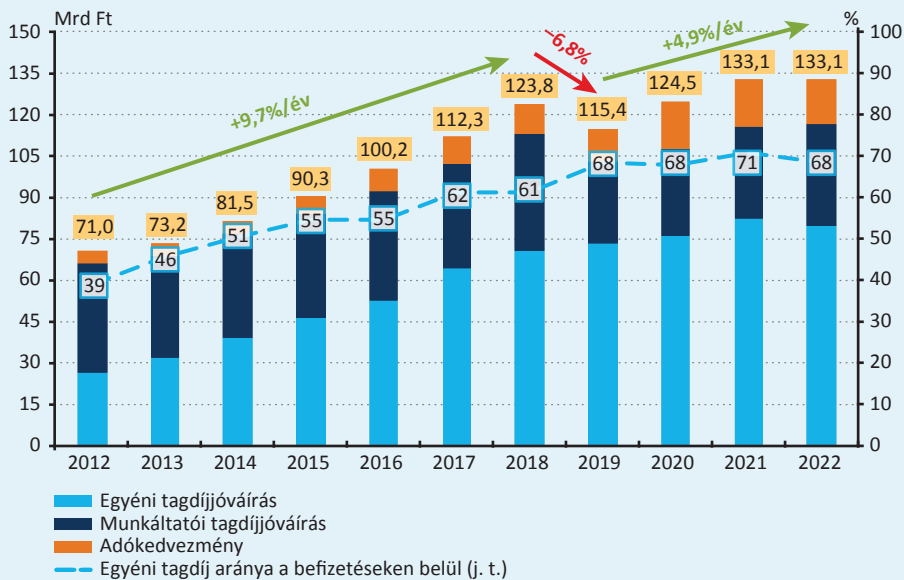
Forrás: MNB.

3.2.6. Kimagasló, 117 milliárdos önkéntes nyugdíjpénztári befizetés 2022-ben

Az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékain jóváírt tagdíjbefizetések összege a rendkívüli világgazdasági környezet ellenére 117,3 milliárd forintot tett ki, amely a 2021. évi 115,9 milliárd forintot, az addigi legmagasabb értéket is meghaladta (3.8. ábra). 2022-ben az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban az egyéni befizetések ugyan 2,3 százalékkal csökkentek, azonban a munkáltatói tagdíj-hozzájárulások összege ezt ellensúlyozta, ugyanis 9,6 százalékos növekedés volt megfigyelhető e téren. A befolyó tételek között továbbra is az egyéni befizetés dominál, amely az éves tagdíjbevétel összegének 68,4 százalékát teszi ki. Az utóbbi 10 évben megfordult az egyéni és a munkáltatói hozzájárulások részaránya a szektorban, de a munkáltatói hozzájárulás továbbra is fontos, mert a szerződéses elkötelezettségből adódóan stabilan lehet rá számítani, míg az egyéni befizetések egy gazdaságilag nehezebb évben nagyobb eséllyel csökkennek. Ez látszott a szintén negatív befektetési eredményű 2018-as évben is. A befizetések utáni adójóváírások mértéke 15,8 milliárd forint volt 2022-ben, amely 1,4 milliárd forinttal alacsonyabb a 2021-es értéknél.

3.8. ábra

Az önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalékon jóváírt tagdíjbevételek befizetők szerinti megoszlása és az adójóváírások alakulása

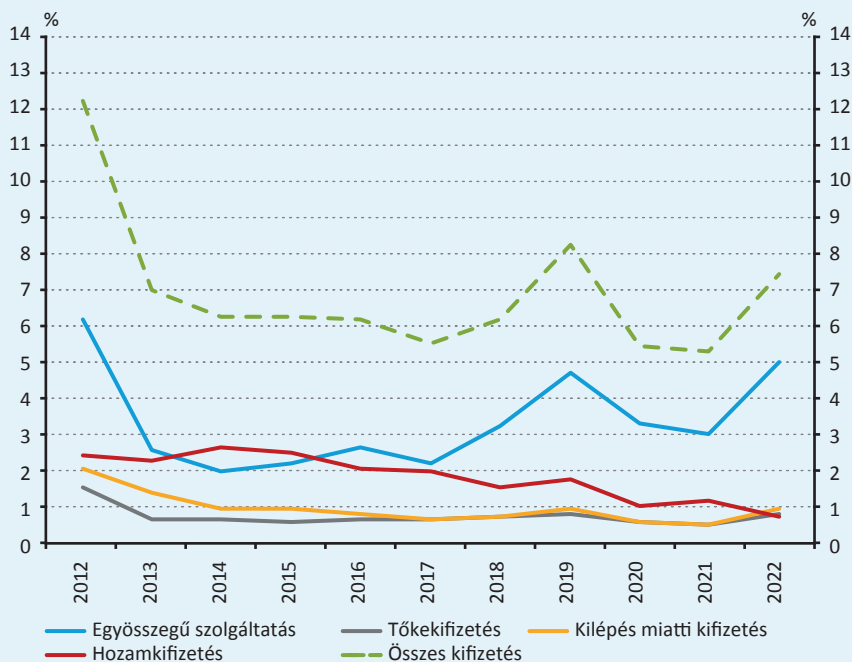
Megjegyzés: 2016-ig visszamenőleg módosultak az adatok.
Forrás: MNB

3.1. keretes írás

Önkéntes nyugdíjpénztári ki- és befizetések alakulása

3.9. ábra

Az önkéntes nyugdíjpénztári kifizetések a fedezeti tartalék arányában

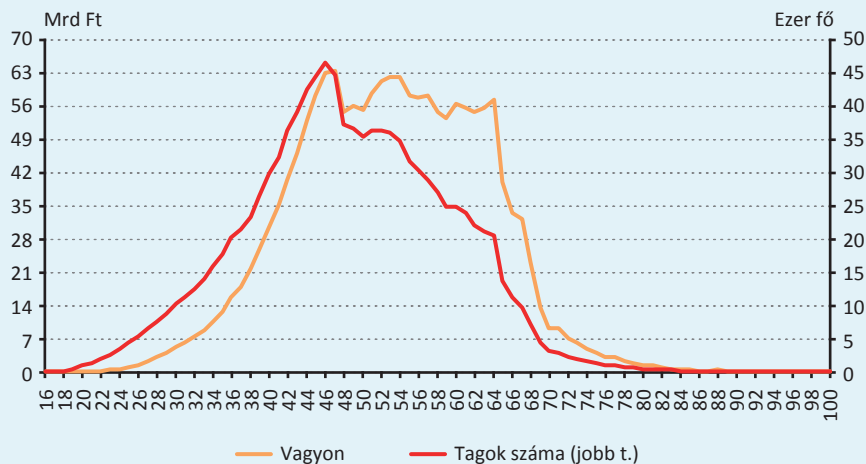

Megjegyzés: Az összesen sor az egyösszegű szolgáltatásokat, a tőkekifizetéseket, a hozamkifizetéseket és a kilépés miatti kifizetéseket tartalmazza.
Forrás: MNB

A 2008. évi pénzügyi válság és annak elhúzódó gazdasági hatásai 2011-2012-ben a nyugdíjpénztári tagok döntéseit is befolyásolták: 2012-ben a szolgáltatási kiadások és a kilépések nagyságára – egyebek mellett – hatással volt a devizahitelek kedvezményes árfolyamon történő végtörlesztési lehetősége, amivel a nyugdíjpénztári tagok egy része is élni kívánt és erre felhasználták hosszútávú, nyugdíjcélú megtakarításaikat is. A nyugdíjpénztári kifizetések 2013-tól egy alacsonyabb szinten stabilizálódtak. Az egyösszegű szolgáltatási kiadások a fedezeti tartalék 2-3,5 százaléka körül alakultak. A szolgáltatási kiadások emelkedő összege és a fedezeti tartalékhoz viszonyított arányának növekedése az önkéntes nyugdíjpénztári rendszer érésére tekintettel természetes folyamat. A hosszabb, 20-25 éves megtakarítással rendelkezők, akik a szektor indulása utáni években 35-45 éves korukban léptek be a pénztárakba, már nagyobb összegű szolgáltatások igénybevételére váltak jogosulttá. Ugyanakkor bizonyos gazdasági események befolyásolják a tagok döntését. 2018-ban a kedvező hozamú 2012-2017-es időszak után több pénztárnál is negatív lett a fedezeti tartalék vagy ezen belül egyes portfóliók nettó hozamrátája. 2019-ben ennek hatására nőttek az egyösszegű szolgáltatási kiadások és csaknem elérték a fedezeti tartalék 5 százalékát. Mindeközben érdemes azonban figyelemmel lenni arra is, hogy a nyugdíjpénztári tagok egy része nyugdíjba vonulását követően is fenntartja tagsági jogviszonyát, és többségük a pénztári megtakarításukat nem, vagy csak részben veszik ki nyugdíjszolgáltatásként. Ezen tagok nem élik fel a nyugdíjpénztári megtakarításukat, amint arra lehetőségük nyílna, hanem egyfajta tartalékként és eredményes befektetési termékként tekintenek rá. 2021. év végén például a pénztári tagság csaknem 6 százaléka betöltötte a 65. életévét, és ezen tagok egyéni számlakövetelése 199 milliárd forint volt, ami a teljes fedezeti tartalék állományának csaknem 12 százaléka. A 10 éves várakozási idővel rendelkező, vagy azt egy éven belül elérő tagok száma 831 151 fő, amely 0,8 százalékpontos csökkenés 2021 végéhez képest és a teljes taglétszám 74,4 százalékának felel meg. A 10 éves várakozási idővel rendelkező, vagy azt egy éven belül elérő tagok egyéni számlaköveteléseinek összege 1 378,3 milliárd forint, amely szintén 0,8 százalékpontos csökkenés 2021 végéhez képest és a fedezeti tartalék 86,3 százalékának feleltethető meg.

A kilépés miatti kifizetések az átlagos fedezeti tartalék 2012. évi 2 százalékos arányáról 2014-re 1 százalék alá csökkentek, és azóta is az átlagos fedezeti tartalék 0,5-1 százaléka között mozognak. A szolgáltatási kifizetéseknél leírt hatások (a 2018. évi kedvezőtlen hozamok és a 2022. évi gazdasági nehézségek) a kilépések miatti kifizetéseknél is megfigyelhetők kisebb mértékben, azonban a kilépés miatti kifizetések 2022-ben sem haladták meg a fedezeti tartalék átlagos nagyságának 1 százalékát.

A 2022-ben tapasztalható rendkívüli világgpiaci környezetből fakadó gazdasági nehézségek az önkéntes nyugdíjpénztári tagok döntését is befolyásolták. A tagok többsége már napi szinten nyomon tudja követni egyéni számlájának alakulását, így szinte azonnal szembesülhetett a megtakarításának befektetési eredményességét érintő kedvezőtlen világgpiaci körülmények hatásával. A megváltozott környezet, így a magasabb megélhetési költségek – amelyet a pénztártagok szokásos tagdíjbefizetésük egy részének elvonásával fedezhettek – az egyéni befizetésekre is hatott már 2022 utolsó negyedében, valamint az első három negyedév gyenge befektetési eredménye is gyengítette a tagok megtakarítási hajlandóságát. A megváltozott környezet és az ehhez kapcsolódó bizonytalanság miatt, rövid távon változhatnak a megtakarítási szokások, több nyugdíjas korú tag pedig a megtakarítása felvételéről dönthetett. Az egyösszegű szolgáltatási kifizetések 2022-ben elérték a fedezeti tartalék átlagos nagyságának 5 százalékát.

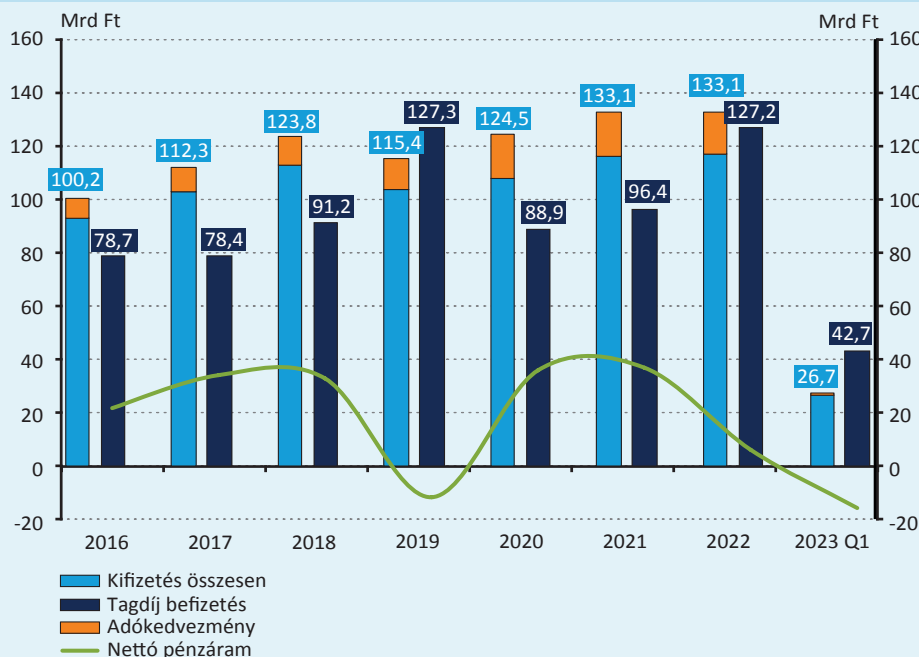
3.10. ábra**Az önkéntes nyugdíjpénztári tagok vagyonának és létszámának megoszlása életkor szerint**

Forrás: MNB.

2023 első negyedévében folytatódott a 2022-ben elkezdődött megnövekedett mértékű egyösszegű nyugdíjszolgáltatási és kilépés miatti kifizetési folyamat. A 2018. évi negatív pénztári hozamok után 2019-ben lehetett tapasztalni egy kifizetési szempontból magasabb mértékű évet, azonban a 2022. évi negatív hozamok már az adott évben éreztették hatásukat a megemelkedett kifizetések formájában.

A 3.11. ábrán látható, 2019-ben negatív tartományban alakult a cash flow egyenlege az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban, amelyet feltehetően a 2018. évi negatív hozamok miatt megemelkedett kifizetések okoztak. 2023 első negyedévében szintén negatív lett a pénzáramok egyenlege, amely a 2022. évi gyenge befektetési eredményekkel lehet összefüggésben. Az egyéni tagdíjbevételek 6%-kal voltak alacsonyabbak 2023 első negyedévében, mint az előző év azonos időszakában, a munkáltatói hozzájárulások ezzel szemben 20%-os növekedést mutatnak. Összeségében – az egyéni befizetések nagyobb súlya miatt – 1,4%-os növekedés figyelhető meg a befizetések terén 2023 első negyedévében az előző év azonos időszakához képest. A fedezeti tartalékot érintő kifizetések összege 2023 első negyedévében 40,5%-kal volt magasabb, mint az előző év azonos időszakában. Az egyösszegű nyugdíjszolgáltatási kifizetések mellett a tőkekifizetések is jelentős emelkedést mutatnak, arányaiban legnagyobb mértékben azonban a kilépések miatti kifizetések emelkedtek. Fontos ugyanakkor azt is megemlíteni, hogy a 3.11. ábrán szereplő további években mindig bevételi többlet jellemezte az önkéntes nyugdíjpénztárakat, tehát hosszú távon az egyes negatív irányú kilengések kisimulnak. Az MNB továbbra is kiemelten nyomon követi az intézmények pénzáramait, és az abból fakadó esetleges kockázatokat.

3.11. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztárak pénzáramainak alakulása

Forrás: MNB

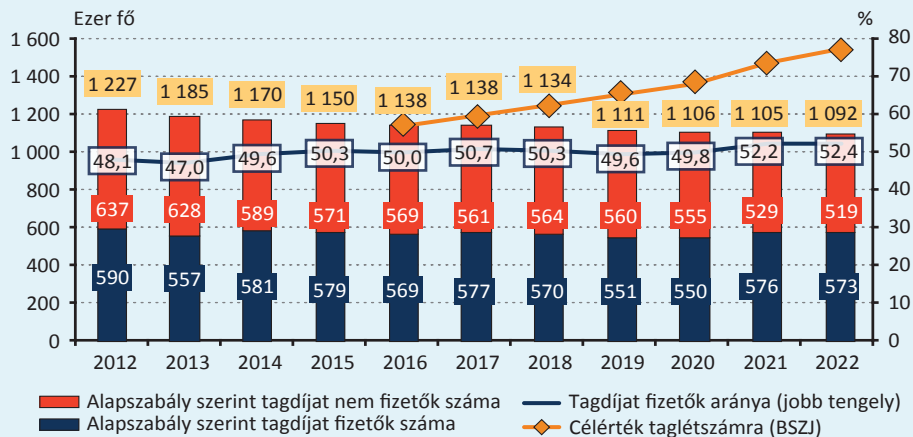
3.2.7. Csökkenő taglétszám, távolodás a célszámtól

2022-ben az önkéntes nyugdíjpénztári tagok körében 52,4 százalék a tagdíjat fizetők aránya, amely 0,2 százalékpontos emelkedés az előző évhez viszonyítva, és az elmúlt 10 év legmagasabb értéke (3.13. ábra). Az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban enyhén csökkenő taglétszám a BSZJ-ben öngondoskodási kitekintéssel bemutatott, ideálisnak tartott pályától való távolodást jelez. Továbbra is prioritás a tagszervezés előtérbe helyezése, valamint a nem fizető tagok megszólítása, aktivitásuk előmozdítása.

2022-ben 31 971 új belépő tag érkezett az önkéntes nyugdíjpénztárakhoz, amely azonban nem tudta ellensúlyozni – többek között – a szolgáltatásban részesültek (22 828 fő); az elhalálozottak (3 344 fő); a kilépettek (16 061 fő) és a tagdíj nem fizetés miatt kizárt tagok (1 842 fő) számát, így 12 972 fővel csökkent a szektor taglétszáma. Az új belépők háromnegyede (24 112 tag) tagszervezők által került beléptetésre. Az új belépők számának alakulása önmagában pozitívnak tekinthető, azonban a taglétszám szinten tartásához, annak növeléséhez nagyobb létszámú új és lehetőleg a 30 év alatti belépőre van szükség. A tagság átlagéletkora 2020-ban 48 év, 2021-ben pedig 48,4 év volt, tehát nem sikerült megállítani a tagság átlagéletkorának növekedését. A 30 év alatti generáció fokozott megszólítása szükséges az intézmények részéről annak érdekében, hogy a tagi korfát jellemző emelkedő tendencia megállítható, szinten tartható legyen.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban az átlagéletkorral együtt a nyugdíj szolgáltatásra jogosult tagok száma is növekedik, amivel a szolgáltatás igénybevétele miatt tagsági jogviszonyukat megszüntetők száma is várhatóan emelkedni fog. Ezt a hatást mérsékelheti, hogy a 2016. január 1-jétől hatályos jogszabályi változások jelentősen bővítették a nyugdíjkorhatárt elérő tagok választási lehetőségeit. A nyugdíjjogosult tagok az egyéni számla egy részének felvétele mellett a pénztárban hagyhatják megtakarításuk fennmaradó részét, egyfajta befektetési lehetőségként tekintve a pénztári megtakarításaikra.

3.12. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári tagdíjat fizetők aránya

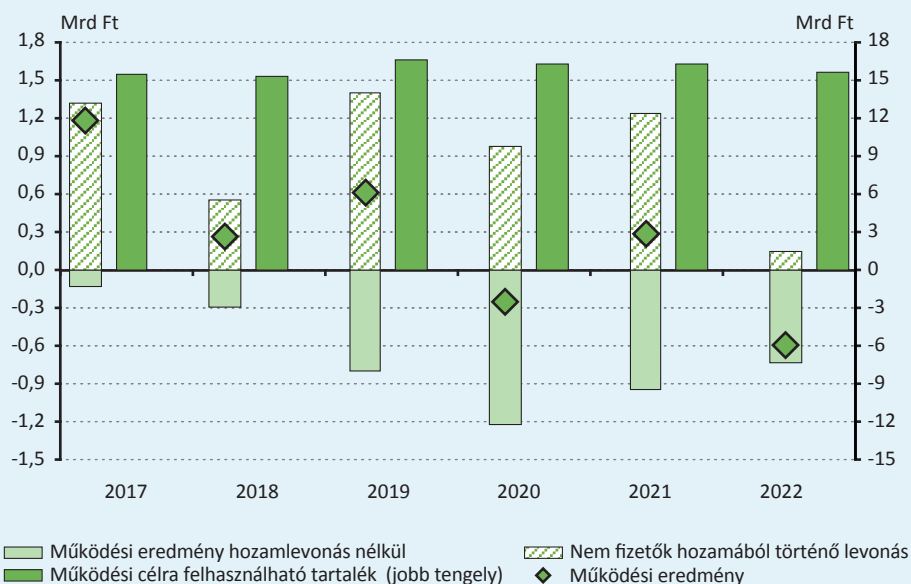
Forrás: MNB

A tagdíjat nem fizetők aránya 2020 óta csökken, azonban továbbra is magasnak tekinthető, és kockázatot jelent a pénztárak hosszú távú működésére nézve. Az önkéntes pénztárak üzleti modellje szerint a működés kiadásait a tagok befizetéséből levont költségrésznek kell fedeznie, amelyet kiegészíthetnek a működési célú adományok is. A tagdíjat nem fizetők azonban ezen az elsődleges módon nem vagy nem az előírt mértékben járulnak hozzá a működés fenntarthatóságához. A vonatkozó jogszabály alapján a tagdíjfizetés elmulasztásának kezdő időpontjától a pénztár jogosult a tag egyéni számlájának befektetéséből származó hozamát a mindenkori pénztári egységes tagdíjnak a működési és likviditási alapra jutó hányadának megfelelő összeggel, de legfeljebb a hozam összegével csökkenteni, és azt a működési, illetve likviditási alap javára jóváírni. Ez a megoldás segíti a pénztári működés finanszírozását, és lehetővé teszi, hogy a nem fizető tagok is hozzájáruljanak a működés fenntarthatóságához, azonban nem fedezi le teljesen a tagdíj nem fizetéséből adódó kockázatot. Amennyiben a nem fizető tag megtakarításán nem képződik elegendő hozam – mert a tag egyéni számlájának egyenlege és/vagy a pénz- és tőkepiaci környezet kedvezőtlen irányú alakulása miatt az elért hozam alacsony –, a pénztár nem tudja levonni az említett költségrészt. A pénztárak többsége pozitív módon, figyelemfelhívással, tájékoztatással, akciókkal is igyekszik fizetésre ösztönözni a tagdíjat nem fizető tagokat, tehát a passzív tagság egy részére potenciális tagdíjfizetőként tekintenek a pénztárak.

3.2.8. A tavalyi nyereség után veszteségbe fordult a működési eredmény

2022-ben 30 intézményből 20 negatív működési eredményt ért el, a sektorszintű működési eredmény is veszteséges lett, amelyben jelentős szerepe van annak, hogy az alacsony hozamok miatt a meg nem fizetett egységes tagdíj miatti hozamlevonás a 2021. évi érték (1.247 millió forint) csupán 12 százalékát (149 millió forint) érte el, tehát a világgpiaci környezet okán kialakult csekély mértékű hozamlevonási lehetőség 2022-ben nem tudta pozitív irányba billenteni a működési eredményt sektorszinten. A hosszabb távon negatív működési eredményt elérő pénztáraknál a működési jellemzők újragondolására (nem fizetők fokozott megszólítása, működési költségmodell átalakítása) van szükség. Az MNB kiemelt hangsúlyt helyez a pénztárak működési helyzetének monitorozására mind a folyamatos felügyelés, mind a felügyeleti vizsgálatok során. Amennyiben a tartósan veszteséges működésből, vagy egyéb okokból fakadóan a pénztárak működésre felhasználható tartalékai a prudenciális szempontból elvárt minimum szintet megközelítik vagy az alá süllyednek, az MNB különböző intézkedéseket (prudenciális megbeszélés tartása; intézkedési terv kérése; működési-likviditási jelentés előírása; célvizsgálat indítása) alkalmaz(hat) az érintett intézményeknél. 2022 végén az önkéntes nyugdíjpénztárak működési célra felhasználható tartaléka sektorszinten 4,4 százalékkal csökkent az előző év végi adatokhoz képest (3.13. ábra), azonban továbbra is megfelelő mértékű a tartalékszint.

3.13. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztárak működési eredményének alakulása

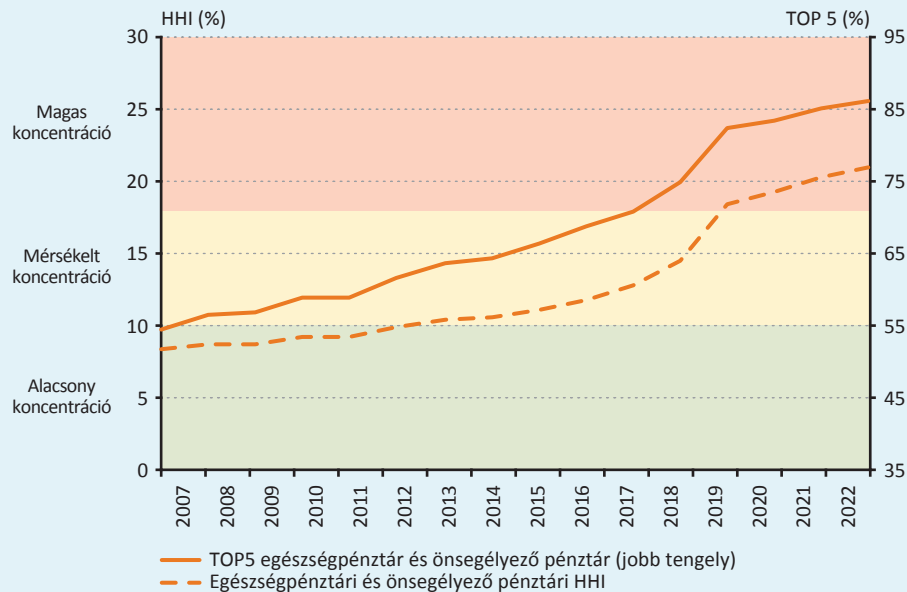
Forrás: MNB.

3.3. EGÉSZSÉG- ÉS ÖNSEGÉLYEZŐ PÉNZTÁRAK

3.3.1. Tovább növekedett a koncentráció szintje

A koncentráció szintje az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban tovább növekedett (3.14. ábra). A tagdíjbefizetések koncentrációját elemezve megállapítható, hogy az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban a tagdíjbefizetések és munkáltatói hozzájárulások összegének 86,4 százaléka a befizetések alapján számított 5 legnagyobb intézményhez kapcsolódik. A legalább közepes méretű, országos lefedettséggel rendelkező intézményekkel a kisebb pénztárak nehezen tudják felvenni a versenyt a szolgáltatások nyújtásában, az azokhoz kapcsolódó kiegészítő jellegű kényelmi szolgáltatások tekintetében (pl. innovatív egészségpénztári szolgáltatások, magánegészségügyi intézményekben igénybe vehető kedvezmények). A banki és biztosítói háttérintézmények támogatását is bíró egészség- és önszegélyező pénztárak könnyebben tudják megszólítani a tagokat, mint a kisebb, innovációra csak korlátozottabb mértékben képes intézmények.

3.14. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztári koncentráció alakulása

Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti. A korábbi évek gyakorlatához képest idén a negyedéves adatokat csak a 2022. év vonatkozásában használtunk. A korábbi évek számadatai frissítve lettek az éves auditált adatokkal. Ennek okán a grafikon eltérhet az előző években publikáltaktól.

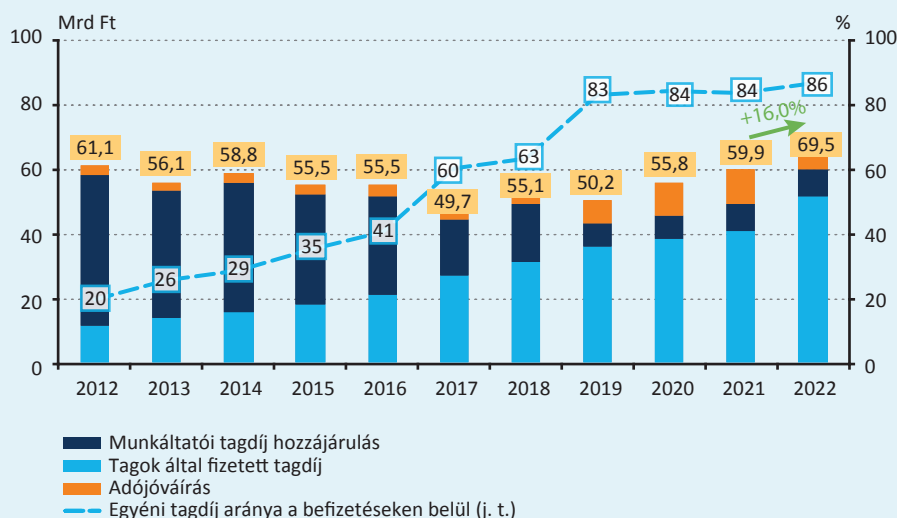
Forrás: MNB

3.3.2. Csúcson a befizetések az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban

Az egészség- és önszegélyező pénztárakba érkező, fedezeti tartalékon jóváírt befizetések jelentősen emelkedtek 2022-ben. A munkáltatói befizetések összege (8,1 milliárd forint) változatlan maradt, az egyéni befizetések terén viszont 23,8 százalékos növekedés történt (41,9 milliárd forintról 51,9 milliárd forintra), amely összességében 20 százalékos (10 milliárd forint) emelkedést jelent 2021-hez képest. A 2022. évi érték a 2016-2020-as időszak éves tagdíjbefizetéseit jelentősen meghaladja, és az eddigi legmagasabb mértékű befizetésnek számít. Kedvező, az öngondoskodás erősödését tükröző folyamatnak tekinthető, hogy a növekedést az egyéni tagdíjbefizetések jelentős mértékű emelkedése eredményezte (3.15. ábra). Az egyéni tagdíjbefizetések szektorszerű összege több mint négyszerese az egy évtizeddel ezelőtti értéknek, folyamatosan emelkedik. Megfigyelhető, hogy 2012-höz képest megfordult az egyéni és a munkáltatói hozzájárulások részaránya a szektorban, kiemelt hangsúly helyeződik a tagság egyéni befizetéseire. Továbbra is jellemző, hogy év közben a tagdíjjellegű befizetések egyenlőtlenül oszlanak meg (szezonalitás) az egyes negyedévek között, a tagdíjbefizetések jelentős része – a pénztári kampányok eredményeként is – az utolsó negyedévre koncentrálódik. Az egyéni éves befizetések csaknem fele az utolsó negyedévben folyik be az egészség- és önszegélyező pénztárakhoz, a munkáltatói hozzájárulások kisebb volatilitásúak az egyes negyedévekben. A befizetések utáni adójóváírások mértéke 9,5 milliárd forint volt 2022-ben, amely 1,1 milliárd forinttal alacsonyabb a 2021-es értéknél.

3.15. ábra

Az egészség- és önszegélyező pénztárak fedezeti tartalmán jóváírt tagdíjbevételek befizetők szerinti megoszlása és az adójóváírások alakulása

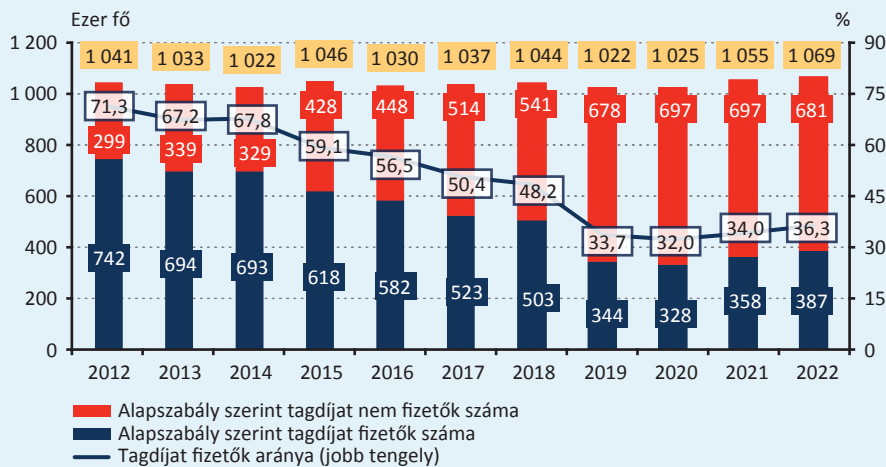
Forrás: MNB.

3.3.3. Ismét emelkedett a taglétszám, mérsékelt javulás a tagdíjfizetési hajlandóságban

Az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban 2022-ben 13 516 fővel növekedett a taglétszám – a kilépések (15 722 fő) és a tagdíj nem fizetés miatti kizárások (26 222 fő) ellenére – amely ugyan az előző évi 30 145 fős növekedést nem éri el, de mindenképp pozitív fejlemény a növekedési trend fennmaradása. A csaknem 61,5 ezer új belépő pénztártag elégséges volt a tagi állomány növekedéséhez. Az új belépők közül 40,5 ezer tag tagszervezők közreműködésével érkezett a pénztárakba. A tagdíjat fizetők aránya 2022 végére 2,3 százalékponttal növekedett, ugyanis 2022-ben jelentős számú (26 222 fő) tagdíjat nem fizető tagot zártak ki. Pozitív fejlemény, hogy már két éve emelkedés tapasztalható az egyéni tagdíjfizetési aktivitás terén (3.16. ábra).

A 80 százalékos arányú munkáltatói hozzájárulásnak köszönhetően 2012-ben még a taglétszám 71,3 százaléka minősült alapszabály szerinti fizetőnek. 2022-re ez közel megfeleződött (36,3 százalék), 14 százalékos munkáltatói hozzájárulás mellett. Az utóbbi 2 évben emelkedett a tagdíjfizetési arány, megtörve ezzel a korábbi években tapasztalt csökkenő trendet. Az egyes pénztárak alapszabályai határozzák meg, hogy milyen következményekkel jár a nem fizetés (pl. egységes tagdíj működésre fordítható részének hozamból történő levonása). Több pénztár úgy gondolja, hogy nem éri meg a nem fizető, alacsony egyenleggel rendelkező tagokat oly módon megtartani, hogy a velük kapcsolatos költségeket az aktív tagok által befizetett tagdíjból finanszírozzák. Ezért, amennyiben alapszabályuk lehetővé teszi, megszüntetik ezen tagok tagsági jogviszonyát. Jelentős számban vannak azonban azok a pénztárak, akik a tagdíjat nem fizetők kezelésével kapcsolatban azt is mérlegelik, hogy ezen tagok a jövedelmi, egészségügyi, családi körülményeikben bekövetkező változások hatására ismét tagdíjfizetőkké válhatnak, ami a pénztárak működésére a későbbiekben pozitív hatással lehet.

3.16. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztári tagdíjat fizetők számának alakulása

Forrás: MNB.

3.3.4. Kiugró mértékűek az egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatási kifizetések

Magyarországon az egészségügyi rendszer finanszírozása a központi (kormányzati) és önkormányzati költségvetésből, az Egészségbiztosítási Alap költségvetéséből, a háztartások közvetlen kifizetéseiből és az önkéntes egészségügy-finanszírozási alrendszerek kifizetéseiből történik. Az önkéntes egészségügy-finanszírozási alrendszerek legjelentősebb részét az 1994-től működő önkéntes egészségpénztárak és önszegélyező pénztárak egészségügyi jellegű kiadásai jelentik.

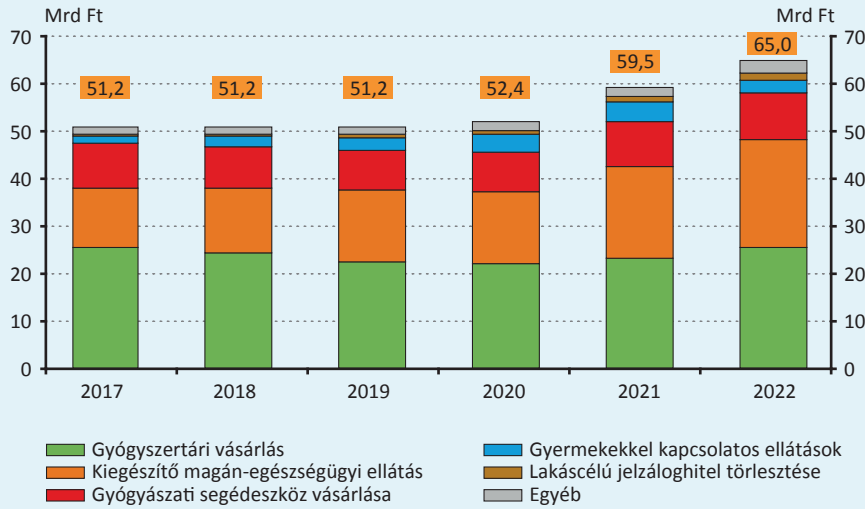
A szolgáltatási kifizetések (65 milliárd forint) az előző évhez képest 5,5 milliárd forinttal nőttek. Az egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatások közül 0,3 százalékpontos aránynövekedéssel a legnagyobb részt, 39,5 százalékot továbbra is a gyógyszerek, speciális tápszerek, prevenciók céljával megvásárolt vitaminkészítmények vételárának támogatása teszi ki, ezt követi 2,2 százalékpontos növekedéssel, 34,7 százalékos részaránnyal az egészségügyi szolgáltatások finanszírozása (pl. fogászat, képalkotó diagnosztika), illetve 0,3 százalékpontos csökkenéssel a gyógyászati segédeszközök vételárának támogatása, 15,7 százalékos részaránnyal.

A gyermekekkel kapcsolatos ellátásokra fordított összegek részaránya 6,9 százalékról 4,1 százalékra csökkent, amelyen belül mind a gyermek születéséhez kapcsolódó ellátásokra, mind a beiskolázási támogatásra fordított szolgáltatási kifizetések csökkentek 2021-hez képest. A lakáscélú jelzáloghitel törlesztésének támogatására kifizetett összegek részaránya pedig 1,8 százalékról 2,2 százalékra emelkedett 2022-ben.

Megfigyelhető továbbá, hogy 2022-ben a gyermekekkel kapcsolatos ellátások kivételével, a fentebb felsorolt szolgáltatási kategóriákban növekedtek a kifizetett összegek 2021-hez képest.

2023 márciusától jelentős előrelépés történt az egészség- és önszegélyező pénztári számlák elektronikus úton való elszámolása kapcsán. Jogszabálmódosítás tette lehetővé, hogy a pénztártagok az egészségügyi szolgáltatásról kiállított számla elektronikus másolatának megküldésével igazolják a szolgáltatás igénybevételét. Ezáltal már nem csak a gyógyszer és gyógyászati segédeszköz támogatása szolgáltatás igénybevétele igazolható elektronikus másolattal, hanem valamennyi szolgáltatás.

3.17. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztárak szolgáltatásainak alakulása

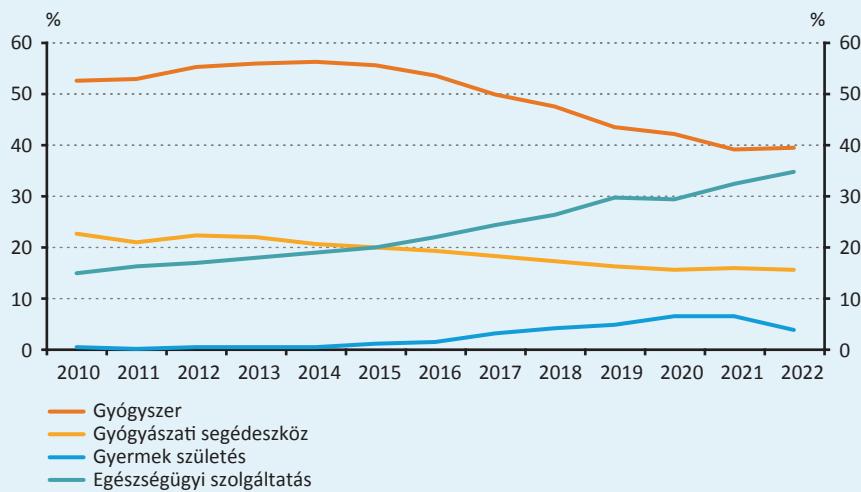

Forrás: MNB.

3.2. keretes írás
Az egészség- és önszegélyező pénztárak szolgáltatásainak alakulása

Az egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatási kiadásokon belül markáns trend a gyógyszerek, speciális tápszerek, prevenciók céljával megvásárolt vitaminkészítmények vételárának, finanszírozási értékének és a szolgáltatási kiadásokon belüli súlyának csökkenése. A 2012-2015 években gyógyszer vételárának támogatására a tagok összesen 30-32 milliárd forintot vettek igénybe, ami a teljes kiadási összeg kb. 55 százalékát tette ki. 2016-tól ez az összeg csökkenni kezdett, és az utóbbi években a gyógyszervásárlás támogatására igénybe vett összeg 22-25 milliárd forintot tett ki. A csökkenés oka egyértelműen az, hogy a tagok kevesebbszer vesznek igénybe ilyen szolgáltatást. Míg 2012-2013-ban 9 millió körüli esetszámot jelentettek a pénztárak, azaz a több, mint egymillió pénztártag (vagy a hozzájuk tartozó kedvezményezettek) átlagosan évente 9 alkalommal vett igénybe ilyen szolgáltatást, addig 2020-2022-ben az esetszámok 4 millió körülire estek ennél a szolgáltatástípusnál.

3.18. ábra
Egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatástípusok megoszlása

Forrás: MNB

A szolgáltatási kiadásokat tekintve a másik szembeötlő trend a magánegészségügyi szolgáltatások finanszírozásának növekedése. Ennek a szolgáltatástípusnak a nagysága a 2012-2015 közötti időszakban 10-11 milliárd forint körül volt, 2021-ben azonban már meghaladta a 19 milliárd forintot, 2022-ben pedig a 22 milliárd forintot. Ezzel az egészségpénztári kiadások körülbelül harmadát a magánegészségügyi ellátás finanszírozása adja. Érdemes megjegyezni, hogy az igénybevétel nem növekedett jelentősen, 2012-2016 között évi 460 ezer körüli esetet jelentettek a pénztárak ebben a szolgáltatástípusban. 2020-ban, a COVID-járvány időszakában, amikor a személyes orvos-beteg találkozások csökkentek, a pénztárak 425 ezer esetet jelentettek magánegészségügyi ellátás finanszírozása kategóriában, a kiadások nagysága tovább emelkedett. 2021-ben már jelentősen nőtt az igénybevétel száma, feltehetően a 2020-ban elhalasztott orvosi vizsgálatokat, kezeléseket is igénybe vették a betegek, az esetszám 522 ezerre nőtt, és növekedett a kiadások összege is. 2022-ben a szolgáltatási esetszám már meghaladta az 560 ezret. A magánegészségügyi szolgáltatási kiadások növekedése azt jelezheti, hogy a tagok drágább szolgáltatásokat vesznek igénybe, illetve a szolgáltatások ára is növekedett. A 2021-es és 2022-es évek jelentős esetszám növekedése utalhat arra is, hogy a COVID járványt követően az egészségügyi szolgáltatások igénybevételének egy része áttérrelődött az állami ellátó rendszerből a magánegészségügybe. A gyógyászati segédeszközök árának támogatása mind összegében, mind az esetszámban csökkent. 2012-2013-ban ezen szolgáltatástípust érintő kiadások 12-13 milliárd forint, 2021-2022-ben 10 milliárd forint körül alakult.

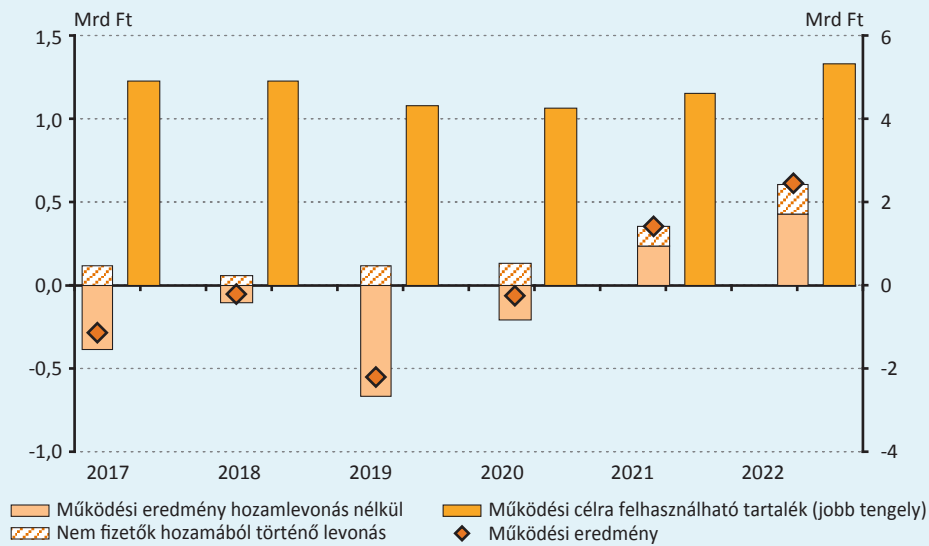
2016-tól az egészség- és önszegélyező pénztárak megjelenésével együtt növekedni kezdett az önszegélyező jellegű szolgáltatások igénybevétele is. Ezen belül leginkább a gyermek születéséhez kapcsolódó támogatások növekedtek, 2020-ban és 2021-ben is a kiadások 6-7 százalékát érte el ez a szolgáltatástípus. 2021-ben több mint 5 400 esetben vették igénybe a tagok ezt a szolgáltatást. 2022-ben az esetszám 3 500-ra esett, és a szolgáltatás nagysága is csökkent.

3.3.5. Ismét működési nyereség az egészség- és önszegélyező pénztáraknál

Az egészség- és önszegélyező pénztárak szektorszintű működési eredménye 2017 és 2020 között minden évben negatív volt. Egyes pénztárak az MNB által feltárt – elsősorban az informatikai infrastruktúrát érintő – hiányosságok megszüntetése, valamint a fiatal generációk fokozott megszólítása érdekében jelentős mértékű beruházásokba kezdtek. 2021-ben és 2022-ben azonban már pozitív működési eredményt ért el a szektor, 2022-ben 16 intézményből 10 nyereségesen működött éves alapon. A hosszabb távon negatív működési eredményt elérő pénztáraknál a működési jellemzők újragondolására (nem fizetők fokozott megszólítása, működési költségmodell átalakítása) van szükség. Amennyiben a tartósan veszteséges működésből, vagy egyéb okokból fakadóan a pénztárak működésre felhasználható tartalékai a prudenciális szempontból elvárt minimum szintet megközelítik, vagy az alá süllyednek, az MNB különböző intézkedéseket (prudenciális megbeszélés tartása; intézkedési terv kérése; működési-likviditási jelentés előírása; célvizsgálat indítása) alkalmaz(hat) az érintett intézményeknél.

A megfelelő működési tartalék képzésével a pénztárak saját működési feltételeiket, működési folytonosságukat biztosíthatják be egy esetlegesen kedvezőtlen időszak tekintetében. 2022 végén az egészség- és önszegélyező pénztári szektor működési tartaléka szektorszinten ismét növekedést mutatott, 16,3 százalékkal gyarapodott a 2021 végi adatokhoz képest, amely az előző évi növekmény közel duplája (3.19. ábra).

3.19. ábra
Az önkéntes egészség- és önszegélyező pénztárak működési eredményének alakulása

Forrás: MNB

3.4. A PÉNZTÁRI PIAC KOCKÁZATAI

3.4.1. Eszközleértékelődés jelenti a legmarkánsabb kockázatot

3.2. táblázat

A pénztári piac kockázatai

Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Üzleti modell	Környezet Stratégia, üzleti tervek Működés fenntarthatósága	●	↘	Emelkedő megélhetési költségek miatt a hosszú távú megtakarítási hajlandóság csökkenhet. Működési nyereség az egészségpénztári, veszteség a nyugdíjpénztári szektorban, de megfelelő mindkét szektor veszteségnyelő képessége. <i>Javuló kilátások a 2023. évi gazdasági előrejelzések alapján.</i>
Vállalatirányítás	Tulajdonosi joggyakorlás Belső irányítás Kockázatkezelési rendszer Belső kontroll	●	→	Az ellenőrző bizottságok tevékenysége nem teljes körű. A vagyonkezelők tevékenységének szorosabb monitorozása szükséges. Több intézménynél hiányzik a tagság növelését, fiatalítását lehetővé tevő stratégia. <i>A kockázat rövid távon várhatóan nem csökken.</i>
Pénzügyi és működési kockázatok	Biztosítási kockázat Működési és likviditási tartalék befektetési kockázata Működési kockázat	●	↗	Csúcson a beáramlás, de a negatív hozamok hatására jelentős, 2019. évihez hasonló szintű kiáramlás az önkéntes nyugdíjpénztáraknál, amelyet az átlagéletkor folyamatos növekedése is erősít. <i>Csökkenhet a megtakarítási hajlandóság míg a kiáramlás kockázata rövid távon várhatóan nem csökken.</i>
Fenntarthatóság és tartalék kockázata	Fedezeti tartalék befektetési kockázata Tőke Működési és likviditási tartalék	●	→	A háború nyomán bizonytalanabbá váló gazdasági környezet miatt általános eszközleértékelődés. Negatív hozam 2022-ben, de egy és másfél évtizedes távlatban pozitív hozam. <i>Jellemzően kisebb intézmények speciális üzleti modellje miatt fenntarthatósági problémák adódhatnak.</i>
Piaci megjelenés kockázata	Termékek Ügyfelek	●	→	A pénztári termékek költségghatékonyak, a panaszügyek száma csekély. <i>A negatív hozamok kommunikációja kockázat, a pénzügyi tudatosság növelése szükséges.</i>

Magyarázat:

Kockázat mértéke

magas ● jelentős ● mérsékelt ● alacsony ●

Kockázat iránya

növekvő ↑ stagnáló → csökkenő ↓

Forrás: MNB

A háború kirobbanása általános eszközeértékelődést okozott, a gazdasági környezet bizonytalanná vált, a megélhetési költségek jelentősen emelkedtek, így fennáll a lehetősége annak, hogy a hosszú távú megtakarítási hajlandóság csökkeni fog. Az egészség- és öngyógyító pénztárak szektorszinten működési nyereséggel, az önkéntes nyugdíjpénztárak pedig működési veszteséggel zártak 2022-ben, azonban mindkét szektor veszteségelnyelő képessége megfelelő. Szektorszinten több évre elegendő tartalékszinttel rendelkeznek. Az üzleti modell fenntarthatóságával kapcsolatos kockázatok mutatkoznak egyes – jellemzően kisebb – intézményeknél. A magas nem fizetői arány továbbra is működési kockázatokat hordoz magában. A 2023. évi gazdasági előrejelzések alapján javuló kilátásokat várunk.

A belső kontrollrendszerekkel kapcsolatban még mindig vannak hiányosságok, az ellenőrző bizottságok ellenőrzési tevékenységének dokumentáltsága nem minden esetben megfelelő, a belső ellenőri megállapítások nyomon követése sem minden esetben folyamatos. A kiszervezett tevékenységek ellenőrzése nem minden esetben teljes körű. A pénztárak jelentős részénél továbbra is javítani kell a belső kontrolltevékenység minőségét. A pénztári vagyongazdálkodók tevékenységének szorosabb monitorozására van szükség. Több intézménynél hiányzik egy átfogó stratégia, ami a taglétszám növelését és a tagság fiatalítását célozza. A kockázatok alakulásában rövid távon nem várunk csökkenést.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékain jóváírt tagdíjbefizetések összege kimagasló volt 2022-ben, még a 2021. évi, addigi csúcserőértéket is meghaladta. A rendkívüli világgazdasági környezet ellenére növekedtek a nyugdíjpénztárba érkező befizetések, a 2022. évi érték az eddigi legmagasabbnak számít. A fedezeti tartalék értékének csökkenését az általános eszközeértékelődésen túl az is befolyásolta, hogy a fedezeti tartalékot érintő kifizetések jelentősen magasabbak voltak 2022-ben, mint 2021-ben. A kiáramlás kockázata rövid távon várhatóan nem csökken.

Az általános eszközeértékelődés, azon belül is az állampapír-portfóliók jelentős hozamgörbe-emelkedés hatására történő árfolyamcsökkenése mellett negatív hozamot értek el szektorszinten az önkéntes nyugdíjpénztárak. A hosszú távú (10 és 15 éves) hozamráták azonban pozitívak. Rövid távon továbbra is fennáll a kisebb intézmények fenntarthatóságának kockázata.

Az adatszolgáltatások minőségével és a működés fedezettségével kapcsolatosan észlelt problémákat az MNB egyes pénztáraknál, ezen intézményeknél egyedi intézkedések váltak, válhatnak szükségessé (pl.: háttérintézményi támogatás; likviditási jelentési kötelezettség előírása; felügyelői levél, célvizsgálat).

Az önkéntes nyugdíjpénztárak tagságának életkora folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. A tagszervezésben rejlő lehetőségek kiaknázásában még van potenciál, a fiatal generációk fokozott megszólítása kiemelten fontos, hogy a tagi korfát jellemző emelkedő tendencia legalább megállítható, szinten tartható legyen az intézményrendszer hosszú távú fenntarthatósága érdekében. A pénztári termékek költségghatékonyak, azonban a tagság tudatos magatartása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a nyugdíjpénztár hosszú távú céljaival összhangban kezeljék megtakarításaikat.

A rendhagyó piaci hatások ellenére továbbra is alacsony maradt a panaszügyek száma, az intézmények eredményesen tudták kezelni az ügyfélmegkereséseket. A negatív hozamok miatt azonban emelkedhet a panaszügyek száma.

4. A biztosítási és a pénztári piac fogyasztóvédelmi kockázatai

4.1. SZÉLESEDŐ, FOGYASZTÓKÖZPONTÚSÁGOT ELŐSEGÍTŐ ESZKÖZTÁR

4.1.1. Fejlesztendő termékfelügyelési és irányítási rendszerek

A biztosítási értékesítésről szóló irányelv (Insurance Distribution Directive – IDD) termékfelügyeleti és irányítási követelményekkel kapcsolatos kiegészítő rendelkezéseit, vagyis a Bizottság 2017/2358 rendeletét¹⁴ 2018 februárjától kell alkalmazni az ügyfeleknek történő értékesítésre kínált biztosítási termékeket előállító biztosítókra és biztosításközvetítőkre (előállítók), valamint a nem saját maguk által előállított biztosítási termékekre vonatkozóan tanácsadást nyújtó vagy ilyen biztosítási terméket ajánló biztosításértékesítőkre. A rendelkezések minden olyan termékre vonatkoznak, amelyeket 2018. október 1-jét követően állítottak elő, azonban az előállítás idejétől függetlenül minden terméket nyomon kell követni a lehetséges káros hatások kiszűrése érdekében. A POG rendelkezései a biztosítási termék előállítási és jóváhagyási folyamatára; a célpiac meghatározására; a terméktesztelésre; a termékek felülvizsgálatára; a felülvizsgálatot követően elvárt intézkedésekre; az értékesítési csatornákra és az egész folyamat megfelelő dokumentálására is kiterjednek. A rendelkezések a termék teljes életciklusát végigkísérve azt hivatottak elősegíteni, hogy az adott termék mindenkor feleljen meg a meghatározott célpiac igényeinek, céljainak és jellemzőinek.

A témakör 2022-ben kiemelt ellenőrzési célterületként lett meghatározva, így az átfogó vizsgálatok kiterjedtek a termékirányítási rendszerek értékelésére is. A lefolytatott vizsgálatok során a Felügyelet azt tapasztalta, hogy a biztosítók terméktesztjei standardizáltak, nincsenek részletes értékelések, valamint a szöveges értékelések általános jellegűek. Jogszabály rögzíti, hogy a termékfelülvizsgálatot rendszeresen, de legalább évente el kell végezni, ugyanakkor általánosságban elmondható, hogy a felülvizsgálat a tapasztalatok szerint az egy éves ciklusnál ritkábban fordul elő. Fontos, hogy az életbiztosítási termékek esetén, a termékteszttek során a díjmentesítések, visszavásárlások értékelése, a várható megmaradások értékelése megtörténjen a biztosítónál, továbbá a termékteszttek során kiemelten értékelésre kerüljön az, hogy a termék az ügyfelekre nem gyakorol-e kedvezőtlen hatást. A negatív ügyfélhatások elkerülése érdekében szükséges a termékfelügyelési és irányítási rendszerek továbbfejlesztése, a formális megfelelések helyett a tartalmi kérdések előtérbe helyezése.

4.1.2. Jobb pozíciók a csoportos biztosítások biztosítottjainak

Az MNB az elmúlt időszakban is aktívan figyelemmel kísérte a csoportos biztosítások szerződői által végzett, új biztosítottak csatlakozásának agilis toborzására, illetve elősegítésére irányuló tevékenységét, ezen belül a fogyasztóknak nyújtott tájékoztatás megfelelőségét. A csoportos biztosítások számos előnnyel járhatnak a fogyasztók és a piaci szereplők számára is, azonban az ilyen szerződésekhez való csatlakozást megelőző megfelelő tájékozódás a szerződési feltételekről, ezen belül a jogokról és kötelezettségekről nagyon fontos a fogyasztói károk megelőzése érdekében.

E témával összefüggésben az Európai Unió Bírósága (EUB) 2022-ben több jelentősnek tekinthető döntést hozott: A 2022 februárjában hozott EUB ítélet¹⁵ például egyértelművé tette, hogy ugyan – az adott konkrét ügyben releváns IV. életbiztosítási irányelv rendelkezése alapján – a szerződéskötést megelőző tájékoztatást a szerződő fél részére kell nyújtani, azonban e szabályt akként kell értelmezni, hogy a kötelezően előírt tájékoztatásokat azon fogyasztókkal is minden esetben közölni kell, akik később biztosítottként csatlakoznak a biztosító és a vele szerződő vállalkozás között létrejött csoportos

¹⁴ A Bizottság (EU) 2017/2358 felhatalmazáson alapuló rendelete (2017. szeptember 21.) az (EU) 2016/97 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a biztosítókra és a biztosításértékesítőkre vonatkozó termékfelügyeleti és -irányítási követelmények tekintetében történő kiegészítéséről

¹⁵ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=257989&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=10965217>

biztosítási szerződéshez. Az ítélet azt is kifejtette, hogy egyes lényeges információk esetében a csoportos szerződéshez csatlakozó fogyasztóval való közlés elmulasztása megtévesztő mulasztásnak minősülhet.

A csoportos biztosítások fogyasztókat (is) érintő kérdéseivel az EUB egy másik ítéletében is foglalkozott (ld. C-633/20 ügy¹⁶), amely következtetése alapján annak a jogi személynek a tevékenysége, amely biztosítottkénti (önkéntesen alapuló) csatlakozást ajánl az általa korábban egy biztosítóval kötött csoportos biztosítási szerződéshez, és amelyre vonatkozóan ügyfeleitől díjat szed, az IDD-ben rögzített „biztosításközvetítőnek” (2. cikk 3. bekezdés) illetve a gyakorlata „biztosításértékesítő” (2. cikk 8. bekezdés) tevékenységnek minősül, még akkor is, ha esetlegesen nem fizet számára jutalékot a biztosító.

A magyar biztosítási piacon az MNB korábban is számos állásfoglalásában foglalkozott a csoportos biztosítások szerződési gyakorlatának megítélésével, amelyekben egy szempontrendszer alakított ki és alkalmazott annak eldöntésére, hogy egy biztosítóval csoportos biztosítási szerződést kötő vállalkozás tevékenysége mikor minősülhet biztosításközvetítésnek. Az európai tendenciákkal összhangban a kérdéses tevékenység megítélését a magyar szabályozás is átvette, így egyértelmű lett, hogy a csoportos biztosításhoz való csatlakozás elősegítése is biztosításértékesítésnek minősül.

4.1.3. Erős felügyeleti figyelem a panaszkezelésen

Fogyasztóvédelmi szempontból az egyik legfontosabb jog a panasztételi jog, mert a vitás helyzetek megoldása minden más eljárásban sokkal költségesebb, időigényesebb az ügyfelek számára. 2022-ben az MNB-hez 291 biztosítási piacot és 17 pénztári szektort érintő, kivizsgálást kérő fogyasztói beadvány érkezett. Az Ügyfélszolgálatot (személyesen, telefonon, írásban) összesen 3 882 ügyfél kereste meg, melyből a biztosítási szektor 3 702, a pénztári szektor 180 esetben volt érintett.

Az MNB a korábbi évekhez hasonlóan a kérelemre és hivatalból indított vizsgálataiban során kiemelt figyelmet fordított a biztosítók panaszkezelési gyakorlatának ellenőrzésére. A leggyakrabban előforduló hibák a panasz fogalmának leszűkített értelmezéséből, az elutasított panaszok esetén a jogorvoslati lehetőségekről történő hiányos tájékoztatásból és a válaszási határidő téves értelmezéséből adódtak. A gyakorlatban több esetben nehézséget okoz a biztosítóknak annak megállapítása, hogy egy bejelentés panasznak minősül-e, és ennek megfelelően milyen határidővel, milyen jogszabályi kötelezettségek mellett kell arra a választ megküldeni. A 2022. év során fokozott felügyeleti fókusz került a biztosítói panaszkezelés ellenőrzésén belül erre a kérdésre. A tapasztalatok alapján a biztosítók sok esetben leszűkítik a panasz fogalmát, egyes kifogásokat nem tekintenek panasznak. Gyakran előfordult például, hogy a kártérítés jogalapját, illetve összegszerűségét vitató, vagy a kárkifizetést sürgető megkereséseket nem kezelték panaszként. A hibás besorolás negatív eredménye, hogy a panaszkezelésre nyitva álló határidőt nem minden esetben tartották be, illetve elmaradtak a jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatások. A biztosítóknak a beérkező panaszokról nyilvántartást kell vezetniük. Ennek szerepe kettős, egyrészt segíti az egyes panaszok határidőben történő, megfelelő kezelését, másrészt lehetővé teszi az ismétlődő vagy rendszerintű hibák kiszűrését, a panaszok elemzését. Amennyiben a panaszok csak címszavakban, felületes leírással kerülnek a nyilvántartásba, a nyilvántartás elemzése végzésére nem lesz alkalmas. Az MNB ezért a fogyasztóvédelmi vizsgálatok szerves részévé tette a panasznyilvántartások ellenőrzését, és ezzel kapcsolatban több esetben tárt fel hiányosságokat.

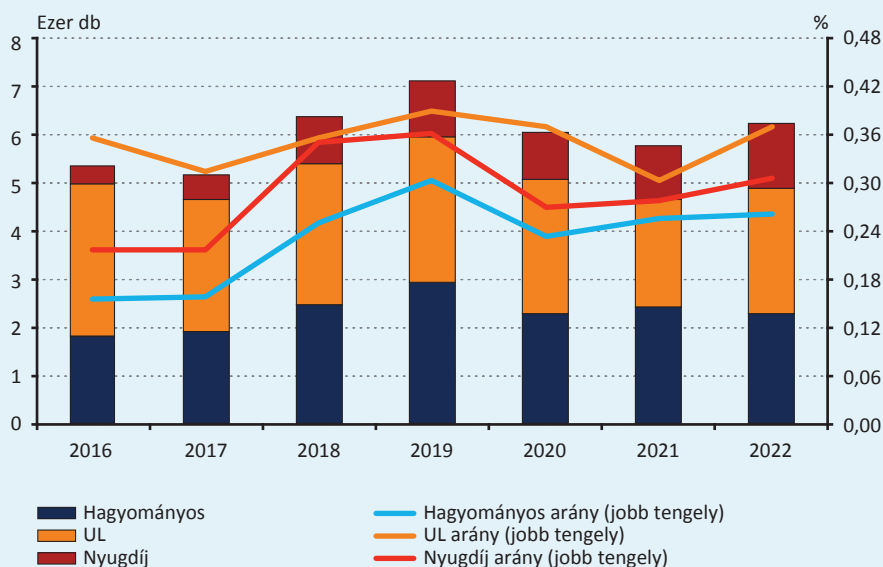
A pénztári szektorral kapcsolatban - a korábbi évekhez hasonlóan - kevés számú kérelem érkezett az MNB-hez. Emellett a hivatalból indított vizsgálatok tapasztalatai is azt mutatták, hogy a pénztárak többsége fogyasztóvédelmi szempontból megfelelően működik, a feltárt hiányosságok kevés kivételtől eltekintve nem súlyosak. Jelentős mértékben hozzájárul ehhez a pénztári szektor részletes szabályozottsága, valamint, hogy a pénztári termék a pénzügyi termékek között a legközhírheterőbbek közé tartozik. A megállapított hiányosságok többségükben a panaszkezelést, ezen belül a panaszok nem határidőben történő, vagy nem teljes körű megválaszolását, illetve az elutasított panaszok esetén a hiányos jogorvoslati tájékoztatást érintették. A pénzügyi szektorban egyre elterjedtebb elektronikus megoldások, ahogy mindennapjaink részévé válnak, egyre inkább teret hódítanak és megkerülhetetlenné válnak a pénztári szektorban is.

¹⁶ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=266563&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=-HU&cid=1884089>

4.1.4. Mérsékelt emelkedés az életbiztosítások panaszstatisztikáiban

A 2016. évben indult etikus koncepció továbbra is érezteti hatását, a megtakarítási jellegű rendszeres díjas életbiztosítások száma növekszik. Ezen belül a hagyományos életbiztosításokkal szemben, egyre nagyobb teret hódítanak a célhoz nem kötött unit-linked biztosítások és nyugdíjcélú unit-linked biztosítások. Az életbiztosításokra érkezett panaszok aránya tekintetében azonban az eddigi csökkenő tendencia – jellemzően a kedvezőtlen környezeti hatások okozta, várakozásoktól elmaradó befektetési eredmények miatt – 2022. évben megállt.

4.1. ábra
Életbiztosítási panaszos ügyek száma és aránya állományon belül

Megjegyzés: Hagymányos és unit-linked (UL) kategóriák a nyugdíjbiztosításokat nem tartalmazzák.

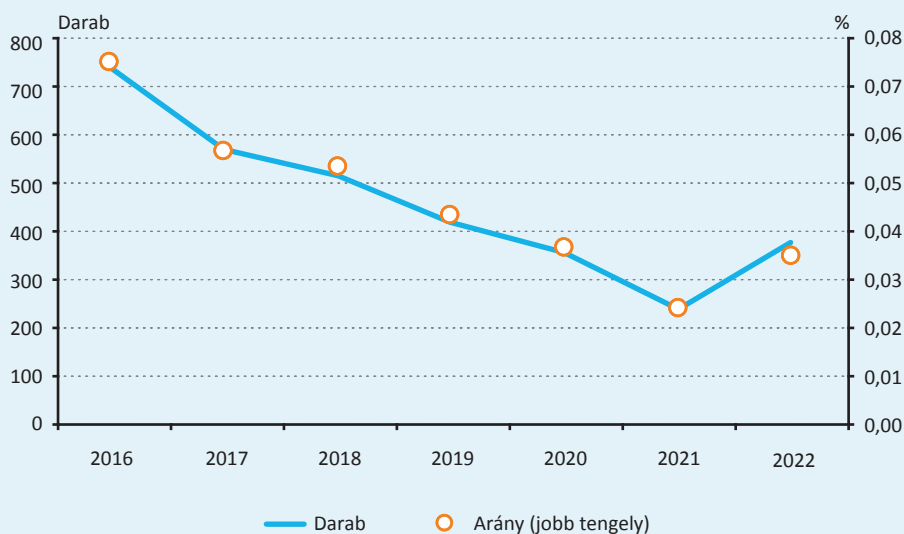
Forrás: MNB

Az életbiztosítási piac vitathatatlanul legösszetettebb és a fogyasztók számára legnehezebben értelmezhető termékei a befektetési egységhez kötött (unit-linked, UL) biztosítások. A termékek összetettségén kívül további kihívást jelent, hogy a szerződések olyan hosszú távra köttetnek, amely távok a szerződéskötéskor a fogyasztók számára nem, vagy csak nagyon nehezen tervezhetőek. Az MNB eddigi gyakorlatához hasonlóan, továbbra is kiemelt figyelemmel követi az UL termékekkel kapcsolatos panaszokat, az etikus szabályozás gyakorlati megvalósulását.

Az etikus koncepció hatásaként jelentős javulás volt megfigyelhető a UL termékekkel kapcsolatos panaszügyek számában. 2022. évben azonban ez a kedvező tendencia megtorpant. Ehhez jelentős mértékben hozzájárult a kedvezőtlen befektetési környezet, ami megemelte az e termékekkel kapcsolatos panaszok számát.

4.2. ábra

Szerződéskötés előtti tájékoztatás és a közvetítőikkel kapcsolatos fogyasztói panaszügyek száma, valamint a fogyasztói szerződésszámhoz viszonyított aránya a unit-linked életbiztosításoknál és a unit-linked jellegű nyugdíjbiztosításoknál

Forrás: MNB

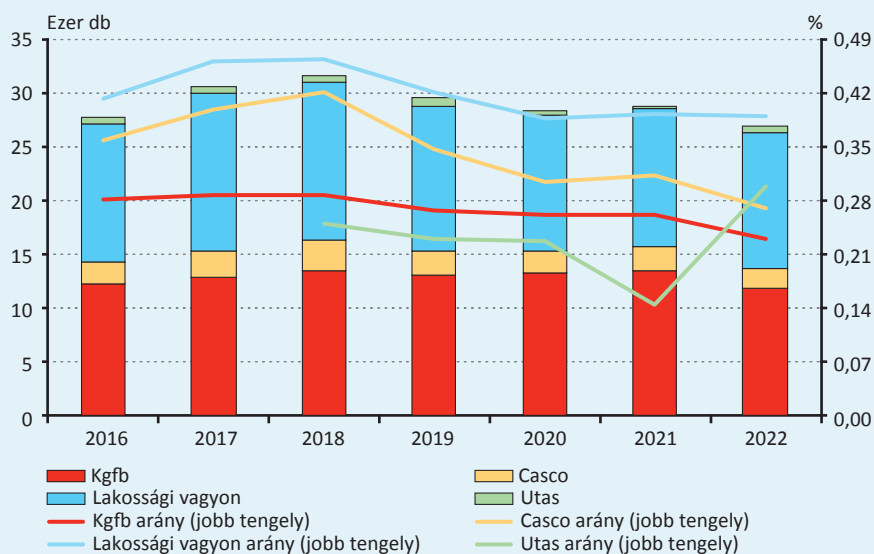
4.1.5. A nem-életbiztosításoknál folytatódott a panaszok számának csökkenése

Az elmúlt évekhez hasonlóan folytatódott a nem-életbiztosítási területen a panaszok számának csökkenése. Ezt segítette elő az MNB hatósági tevékenysége és hatósági tevékenységen túli eszközei, mint az ajánlások, vezetői levelek, a minősített keretrendszer. Az előző évhez hasonlóan, 2022-ben a lakossági vagyonbiztosításokra vonatkozó panaszok szerződésszáma vetített aránya stagnálást mutatott, míg a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások és a casco biztosítások panaszügyeinek szerződésszáma vetített aránya csökkent. A vizsgálatok során az MNB következetesen érvényesíti és elvárja a tájékoztatással és a kárrendezéssel kapcsolatos jogszabályi megfelelést és a biztosítók fogyasztóbarát, fogyasztóközpontú hozzáállását.

2021-ben a biztosítási törvénybe is belekerült a kárrendezésre vonatkozó szabályozás, amelyhez hasonló már korábban is ismert volt a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításoknál. A kárrendezési szabályok jogszabályban történő rögzítésének hatása – a tájékoztatási kötelezettségek szigorodó szabályai miatt – várhatóan tovább csökkenti majd a nem-életbiztosítási ágban regisztrált panaszokat.

Az utasbiztosítási termékek esetében a COVID járványhelyzet hatásaként a 2020-21-es években rendkívüli mértékben lecsökkent a szerződések száma, azonban 2022-ben a korlátozások feloldásával visszatért az utazási kedv. Ezáltal az utasbiztosítások piaca is bővülésnek indult. A piacbővülés együtt járt a panaszok szerződésszámnál nagyobb arányú növekedésével. Az ügyfelek jellemzően a kárigények elutasítását és a kártérítés mértékét kifogásolták. Ezek a panaszok döntően abból következtek, hogy a szerződők nem minden esetben látják át, hogy biztosításuk milyen feltételekkel, milyen kockázatokra terjed ki.

4.3 ábra
Nem-életbiztosítási panaszos ügyek száma és aránya

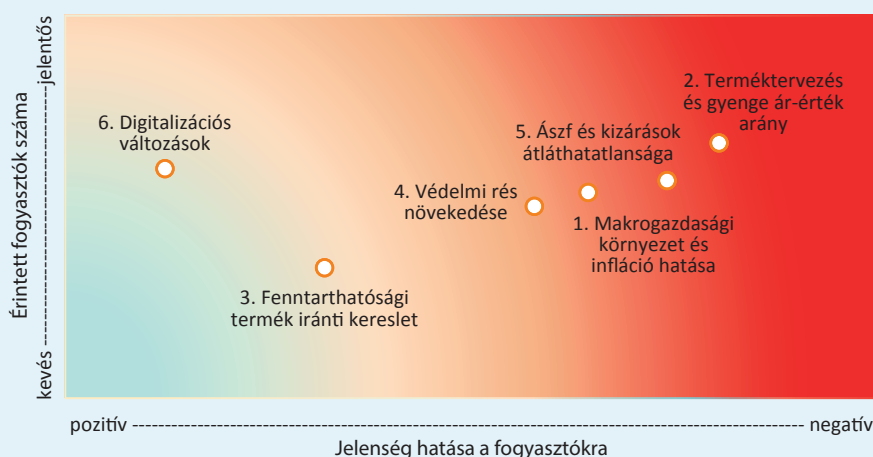

Forrás: MNB.

4.1.6. Hőterkép a fogyasztókat érintő kockázatokról

Az EIOPA a 2021. évtől kezdődően egészíti ki az éves fogyasztói trendekről szóló jelentését a tagállami hatóságok által feltárt legfontosabb problémák vizuálisan, hőterképen való ábrázolásával. A grafikus mátrix azt szemlélteti, hogy az adott jelenség milyen hatással van a fogyasztókra, azaz, hogy inkább káros vagy inkább előnyös a hatása, vagy esetleg kimenetele – a körülményektől függően – változó lehet. Az ábra szintén jelzi, hogy a kockázat, illetve jelenség viszonylag kevés vagy nagyobb számú fogyasztót érint. A 2022. évre vonatkozó fogyasztói trendeket bemutató jelentés melléklete¹⁷ a következő módon mutatja az uniós országokban azonosított kockázatokat.

4.4. ábra
Hőterkép az EIOPA fogyasztói trendeket bemutató jelentésből

1. A fogyasztók pénzügyi egészségét befolyásoló makrogazdasági környezet és infláció hatása
2. Gyenge ár-érték arány és terméktervezési problémák a biztosítási alapú befektetési termékek piacán
3. A fenntarthatósági tulajdonságokkal rendelkező biztosítási alapú befektetési termék iránti fogyasztói kereslet
4. A biztosítási védelmi rés növekedése a természeti katasztrófák és más rendszerszintű események okán
5. A szerződési feltételek átláthatatlansága, különösen a kizárásokkal kapcsolatban
6. Digitalizáció és technológiai változások

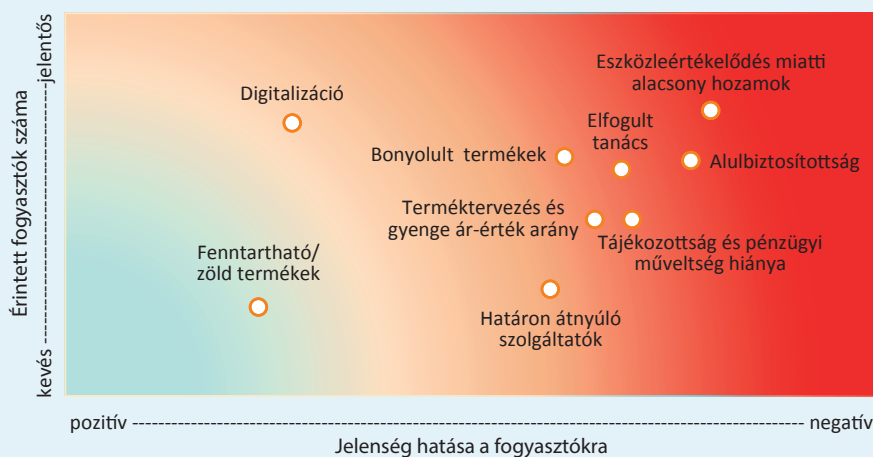
Forrás: EIOPA

¹⁷ Heat Map of the key findings of the 2022 Consumer Trends Report: https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2023-01/heat_map_of_the_key_findings_of_the_2022_consumer_trends_report.pdf

A tagállami visszajelzések alapján készített EIOPA hőtérképen megjelenik a fogyasztók pénzügyi helyzetét befolyásoló makrogazdasági környezet, ezen belül az infláció hatása, amely közvetlenül hatott a fogyasztók mindennapjaira és pénzügyeire. Szintén jól megjelenített uniós szinten is a folytatódó problémák és kockázatok a biztosítási alapú befektetési termékeknel, amelyek a nem kielégítő termékfelügyelési tevékenység esetén – különösen a magas jutalékokkal párosulva – néhány esetben kedvezőtlen ár-érték arányú termékeket eredményeztek. A tagállami tapasztaltok alapján is erősödött a fenntartható befektetések iránti érdeklődés, ugyanakkor több hatóság számolt már be a fogyasztókra káros zöldre festés jelenségéről. Szintén problémát jelent sok esetben a termékek túlzott összetettsége, az általános szerződési feltételek egyértelműségének hiánya, különösen a kizárások tekintetében. A digitalizáció jelentős hatású volt az uniós piacokon is, amely a folyamatok egyszerűsödésével és költségek csökkentésével – az EIOPA felmérése alapján – összességében pozitív hatású volt a fogyasztók számára.

A fogyasztókat érintő jelenségek eltérő hatással és súllyal vannak jelen a hazai biztosítási piacon, ezért az MNB is elkészítette az elmúlt időszakban megfigyelt és azonosított leglényegesebb jelenségeket ábrázoló hazai hőtérképét, amely két dimenzió mentén jeleníti meg a felmerülő kockázatokat, illetve azok jelentőségét.

4.5. ábra
Hőtérkép a hazai fogyasztókat érintő kockázatokról

Forrás: MNB

A hazai felügyeleti tapasztalatok alapján hazánkban jelentős számú fogyasztót érintett hátrányosan az elmúlt időszakban az infláció növekedése, amely egyrészt hatással volt a megtakarítások hozamára, illetve a megélhetési költségek emelkedésére. Esetenként alulbiztosítottságot is eredményezhetett, különösen a biztosítási termékek felmondásával, a megvásárlásuk elhalasztásával, illetve a biztosítási összegek megfelelő kiigazításának elmaradásával.

Az uniós tapasztalatokkal összhangban felmerültek aggályok a biztosítók terméktervezési- és felügyeleti gyakorlatának megfelelőségével, illetve az elfogadható ár-érték arányú termékek kialakításával kapcsolatban, továbbá a vizsgálatok alapján is azonosításra került, hogy a fogyasztók nincsenek minden esetben teljes mértékben tisztában azzal, hogy milyen fedezeteket, kizárásokat tartalmaznak a megvásárolt biztosítási termékek. Mindezekkel összefüggésben továbbra is gyakran okoznak problémát az összetett biztosítási termékek és a túl bonyolult termékfeltételek, amelyek nehezítik a megalapozott döntés meghozatalát a biztosítási termékek vásárlásáról, esetenként (például a hitelfedezeti biztosításoknál) kedvezőtlen ár-érték arányú termék kerülhet értékesítésre a fogyasztók részére.

A körültekintő pénzügyi döntésekhez elengedhetetlen a megfelelő tájékozottság és a pénzügyi tudatosság, amely hiánya szintén negatív hatással lehet a fogyasztókra, különösen a komplex biztosítási fedeztet és biztosítási alapú befektetési termék esetében, ez a jelenség a hazai piacon is érzékelhető. A közvetítői összeférhetlenség és a magas jutalékok miatti elfogult értékesítés, illetve a téves értékesítések továbbra is problémát jelentenek a fogyasztók számára. A határon átnyúló szolgáltatást nyújtó pénzügyi szolgáltatók jelentősen színesíthetik az elérhető termékek palettáját és élénkíthetik a versenyt. Mindez számos előnnyel járhat a hazai fogyasztók részére, azonban lehetnek kockázatok, illetve előnytelen jelenségek is a külföldi szolgáltató választása esetében, amelyek különös figyelmet igényelnek, kifejezetten akkor, ha bármilyen vita merül fel a felek között.

4.2. ÉLETBIZTOSÍTÁSOK

4.2.1. Új uniós szabályozók: fenntarthatósági preferenciák figyelembevétele az alkalmassági értékelés során

A biztosításértékesítőknek a biztosítási termékek ajánlásakor 2022. augusztus 2-től figyelembe kell venniük az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáit. Ekkortól lépett ugyanis hatályba a biztosítási értékesítésről szóló irányelv (IDD) két delegált (második szintű) rendeletét módosító uniós rendelet, amely a fenntarthatósági tényezők, kockázatok és preferenciák figyelembevételét írta elő a biztosítók és biztosításértékesítők részére.

A fenntarthatósági szempontokat a kötelező termékfelügyeleti- és irányítási követelményeknek való megfelelés során, a termékek kialakításakor és jóváhagyásakor, valamint azok tesztelése és visszamérése során szükséges figyelembe venni. Ennek eredményeképpen a fenntarthatósági preferenciáknak való megfelelés értékelése része lett a biztosítási alapú befektetési termékek tanácsadással történő értékesítésének, ezen belül is az alkalmassági felmérés szabályainak.

Az alkalmasság értékelése az IDD fogyasztóvédelmi előírásainak egyik legfontosabb követelménye, amely arról gondoskodik, hogy a tanácsadást nyújtó biztosítók és biztosításközvetítők képesek legyenek a legjobb minőségű tanácsot és ajánlást nyújtani az ügyfeleknek arra vonatkozóan, hogy a személyes körülményeik alapján mely termékek a (leg)alkalmasabbak számukra. Az új jogszabályi rendelkezések célja egyrészt annak biztosítása, hogy a lakossági befektetők fenntartható módon fektethessenek be és takaríthassanak meg, valamint, hogy elősegítse a hatékonyabb részvételüket a fenntarthatóbb, erőforrás-hatékony és körforgásos gazdaságra való áttérésben, összhangban az uniós fenntartható fejlődési célokkal.

Az EIOPA – harmadik szintű szabályozási eszközként – technikai jellegű javaslatokat tartalmazó útmutatót¹⁸ dolgozott ki a piaci szereplők és az illetékes felügyeleti hatóságok számára, többek között arra vonatkozóan, hogy hogyan kell a biztosítási alapú befektetési termékkel kapcsolatban tanácsot adó biztosításértékesítőknek segíteniük az ügyfeleket abban, hogy megértsék a „fenntarthatósági preferenciáik” fogalmát és az ezzel összefüggésben meghozandó döntéseket, illetve hogy miként és mikor kell felmérni az ügyfél fenntarthatósági igényeit, valamint frissíteni az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáira vonatkozó információkat.

Fontos megjegyezni, hogy jelenleg is folynak szabályozási kezdeményezések a fenntartható gazdasági tevékenységekbe történő befektetések azonosítása és megfelelő közzététele érdekében, ugyanakkor az elvárás a piaci szereplők felé, hogy a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján felelősségteljesen teljesítsék a fenntarthatósági közzétételi és tájékoztatási kötelezettségeiket, továbbá, hogy mindent tegyenek meg a jó adatminőség biztosítása érdekében.

4.3. NEM-ÉLETBIZTOSÍTÁSOK

4.3.1. Továbbra is elvárás a hatékony, ügyfélbarát kárrendezés

2021. június 26-tól léptek hatályba a biztosítási törvény kárrendezéssel kapcsolatos új előírásai. Eszerint a biztosító a kárrendezéshez nélkülözhetetlen dokumentumok beérkezését követő 15 napon belül, de ennek hiányában is legkésőbb a szolgáltatási igény benyújtásától számított 1 hónapon belül köteles kellően indokolt kártérítési javaslatot tenni a szolgáltatásra jogosult személynek. Amennyiben a szolgáltatási kötelezettséget a biztosító nem ismeri el, az nem egyértelmű vagy összeegyszerűen még nem állapította meg, akkor indoklással ellátott választ kell adni a károsultnak a hivatkozott határidőn belül.

Annak ellenőrzésére, hogy a piaci szereplők megfelelően beépítették-e gyakorlatukba a jogalkotó és a jegybank szoros együttműködésével bevezetett új jogszabályi rendelkezéseket, az MNB hat biztosítónál témavizsgálatot folytatott. A vizsgálat a nem-életbiztosítási termékek kárrendezésére terjedt ki, melynek során az MNB áttekintette a kárrendezési tájékoztató dokumentumokat, valamint a károsult ügyfelek részére nyújtott tájékoztatásokat. Az MNB a vizsgálat során megállapította, hogy az új jogszabály a biztosítók kárrendezési gyakorlatába beépítésre került, a kárrendezés során az előírt kötelező tájékoztatás döntő többségben a jogszabályban rögzített határidőn belül megvalósult. A tapasztalatok

¹⁸ Guidance on the integration of the customer's sustainability preferences in the suitability assessment under IDD: https://www.eiopa.europa.eu/publications/guidance-integration-customers-sustainability-preferences-suitability-assessment-under-idd_en

szerint az összkép kedvező, a kárrendezések alapvetően megfelelően zajlanak, azonban az új jogszabályi környezethez való alkalmazkodásban, felkészültségben és gyakorlati megvalósításban eltérések mutatkoztak. Az MNB elsősorban a biztosítók által a károsult ügyfelek részére nyújtott tájékoztatások minőségével kapcsolatban fogalmazott meg kifogásokat, ugyanis a tájékoztatások több esetben nem tartalmaztak kellően részletezett kártérítési javaslatot, esetenként csak a kártérítés végösszegéről kaptak tájékoztatást a károsultak. Elengedhetetlen azonban, hogy a tájékoztatás kellő indoklást is tartalmazzon, amely egyértelművé teszi az ügyfél számára, hogy jogcímenként mekkora összeget állapított meg a biztosító. Az MNB azt is kifogásolta, hogy amennyiben a biztosítók a szolgáltatási kötelezettséget nem ismerték el vagy összezszerűen még nem állapították meg, a válasz nem tartalmazott az elvárásoknak megfelelő indoklást. Ebben az esetben a biztosítónak olyan indokolással ellátott választ kell adnia az ügyfélnek, amely tartalmazza a biztosító által feltárt tényeket, adatokat és ezekből a biztosító által levont következtetéseket. Az ügyfél az erre vonatkozó indokok ismeretében tud megalapozottan dönteni arról, hogy szolgáltatási igényének érvényesítése érdekében más fórumokhoz forduljon-e. Több esetben tapasztalta az MNB azt is, hogy a biztosítók a kárbejelentést követő rövid határidőn belül megküldött hiánypótlásra felhívó levéllel kívánták tájékoztatási kötelezettségüket teljesíteni, melyek csak a benyújtandó dokumentumok körét jelölték meg, de a jogszabály által elvárt indoklást nem tartalmazták. Az MNB kiemelten fontosnak tartja, hogy a biztosítók egy elhúzódozó kárrendezés során ne csupán a jogszabály szerinti tájékoztatásnak tegyenek eleget, hanem folyamatos legyen a kapcsolattartás, hogy a károsult ügyfelek naprakész információval rendelkezzenek a kárrendezési eljárásról.

A vizsgálat tapasztalatai alapján az MNB szükségesnek látja a jogszabályban leírt kárrendezési szabályok mögé egy olyan gyakorlati elvárásrendszer megfogalmazását, ami segíti a biztosítók munkáját a kárrendezési folyamatok során, elősegíti a jogszabály értelmezését, továbbá egyértelművé teszi az MNB által jó gyakorlatnak tartott kárrendezési folyamat felépítését.

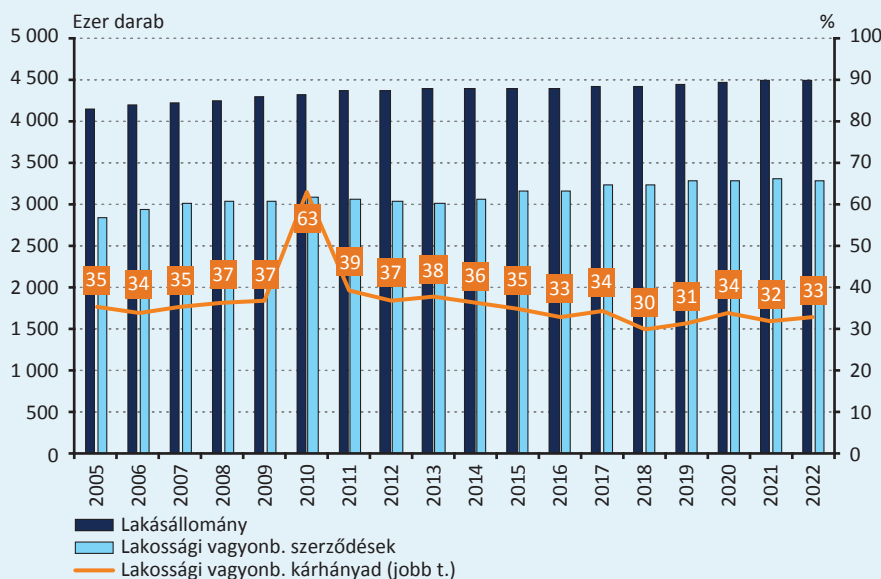
4.1. keretes írás

Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítások (MFO) a lakásbiztosítási piac fejlesztése érdekében

A lakásbiztosítási piac működése a verseny alacsony intenzitása miatt nem hatékony. A gyenge versenyre utal a tartósan alacsony kárhányad és a magas költséghányad. A kárhányad az utóbbi öt évben átlagosan 32 százalék körül alakult, ami a korábbiakhoz képest és nemzetközi vagyónbiztosítási összehasonlításban is gyenge szolgáltatási szintet jelent.¹⁹

4.6. ábra

A lakossági vagyónbiztosítási kárhányad alakulása

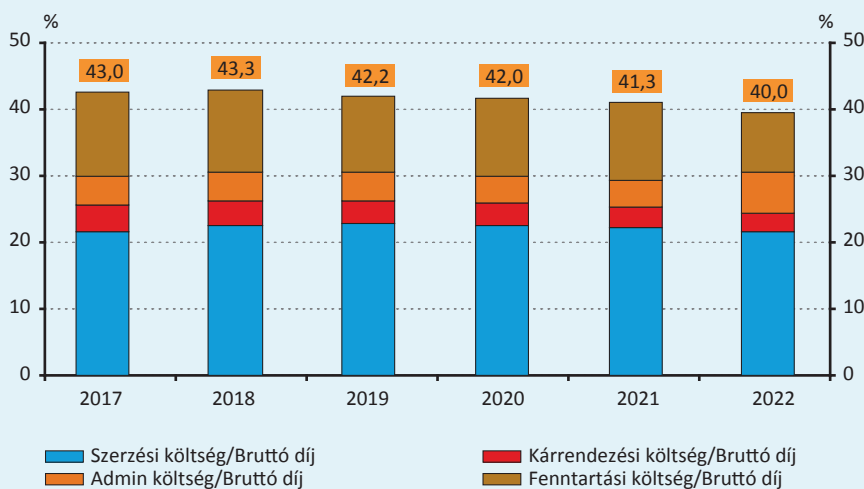

Forrás: MNB, KSH

¹⁹ 2010-ben a kiugróan magas, 63%-os kárhányad szintet az abban az évben bekövetkezett szélsőséges időjárási körülmények (az országon végig söpört viharos szél) során kialakult káresemények eredményezték

Az elmúlt öt év átlagosan 42 százalékos költséghányada meghaladja a szolgáltatási szintet, tehát a termékek üzemeltetése társadalmi hasznukhoz képest költséges. A minősítési rendszer 2019-es bevezetése óta a verseny élénkül, elősegítve a magasabb ügyfélértékű termékek elterjedését.

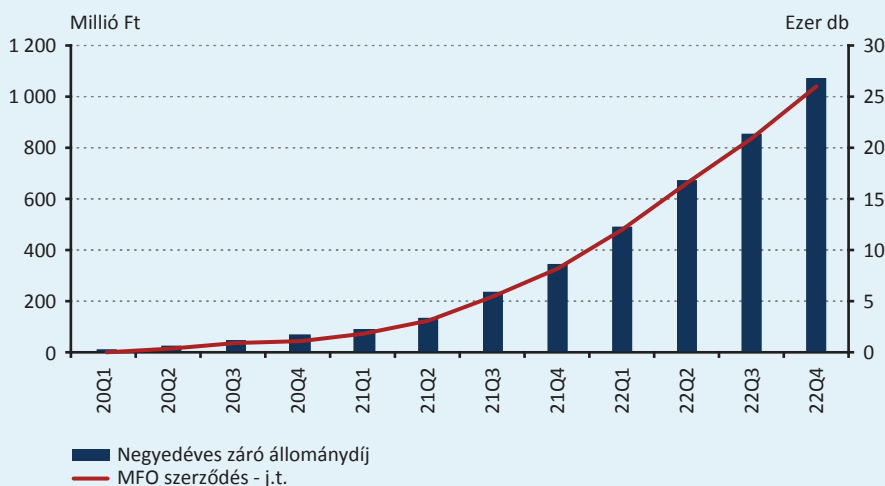
4.7. ábra
A tűz- és egyéb vagyon biztosítások kár-, és költséghányada

Forrás: MNB

A Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítások (MFO) tekintetében 2022 ismét jelentős év volt, ugyanis az év során négy intézmény szerezte meg az MFO minősítést. 2022 év végéig összesen tizenegy biztosító rendelkezett a piacon MFO termékkel, így tehát díjbevétel alapon a lakásbiztosítási piac bő 90%-a kínál MFO-t. A 2022. év végi adatok szerint összesen 26 006 db MFO szerződést tartottak nyilván a minősített termékkel rendelkező biztosítók, ami 1 076 millió Ft állománydíjat, valamint 1 097 Mrd Ft biztosított vagyont foglal magába.

4.8. ábra
MFO szerződések és állománydíj alakulása

Forrás: MNB

A lakásbiztosítási piaci verseny gyenge intenzitását a jogalkotó is érzékelte, és intézkedéseket tett annak növelésére. Ennek keretében 2023. április 30-tól kormányrendelet²⁰ szabályozza a lakásbiztosításokra adható jutalékok mértékét (maximum 20 százalék), továbbá a jogalkotó a biztosítási évfordulón túl évi egyszeri alkalommal, március folyamán történő felmondási lehetőséget is bevezet. A banki jelzáloghitelezéskor kötött lakásbiztosítások esetében a biztosítások kötése gyakorlatilag a stratégiai partner biztosító termékeire koncentráldott, így a Kormányrendelet előírja, hogy jelzáloghitelezéskor be kell mutatni az ügyfél részére az MNB honlapján található MFO kalkulátor alkalmazását²¹, ezzel is élénkítve a versenyt a banki értékesítési csatornán is.

4.4. HATÁRON ÁTNYÚLÓ SZOLGÁLTATÁSOK KIHÍVÁSAI

4.4.1. Fokozatosan kifutó állományok a Brexit után

Az elmúlt években rendszeres felügyeleti feladattá vált az Egyesült Királyság Európai Unióból való kiválása (Brexit) kapcsán a 2020-ban kiadott MNB elvárások teljesülésének ellenőrzése. A Brexit után kialakult sajátos jogi helyzetben az MNB olyan megoldásra törekedett, amely biztosítja a hazai fogyasztók érdekeinek védelmét, valamint a szerződésben foglalt jogaik maradéktalan teljesülését.

Az MNB elvárások a következők:

- az új szerződések tilalma, illetve a meglévő szerződések tartamhosszabbításának és szolgáltatási köre bővítésének tiltása, de a meglévő szerződésekben rögzített fogyasztói jogok maximális érvényesítése;
- a meglévő szerződések szerződési feltételek szerinti első lehetséges alkalommal való megszűnése;
- a szerződés tartama alatt mindvégig fenntartott anyanyelvi ügyfélszolgálati és panaszkezelési funkciók;
- rendszeres adatszolgáltatás az MNB felé már 2021 elejétől kezdve.

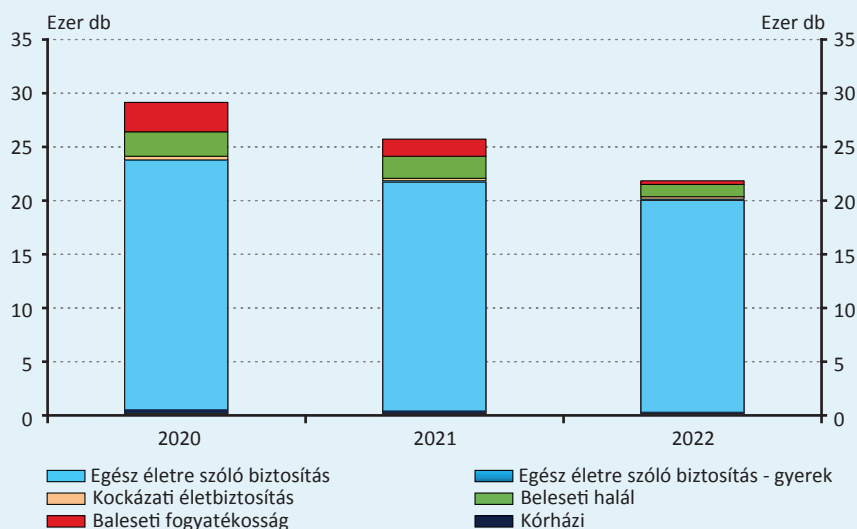
Az MNB kapcsolatban van mindazon Egyesült Királyságban letelepedett biztosítókkal, amelyek határon átnyúló szolgáltatás keretében jelen vannak a magyar piacon. Az MNB fő célnak tekinti a szerződésállományok rendezett kifuttatását, amelynek teljesülését a rendszeres adatszolgáltatások segítségével folyamatosan ellenőrzi.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a magyar fogyasztói szerződéseket kezelő – a Brexit évében kezdetben 20 darab – biztosítók száma, továbbá az általuk nyilvántartott magyarországi érintettségű szerződésállomány fokozatosan csökken. Fontos eredmény, hogy az MNB folyamatos monitoring tevékenységének köszönhetően a Brexit miatt átalakult jogi keretek a magyar fogyasztókra 2022-ben sem gyakoroltak közvetlen és jelentős negatív hatást.

²⁰ 25/2023. (II.1.) Korm. rendelet a vagyonbiztosítási szerződésekre alkalmazandó egyes vészhelyzeti szabályokról

²¹ <https://minosítottthonbiztositas.mnb.hu/mfo/kalkulator>

4.9. ábra
Szerződés darabszámok csökkenése a legnagyobb állománnyal rendelkező biztosítónál

Forrás: MNB

2022-ben mindössze 6 érintett intézménynek maradt fogyasztói szerződésállománya összesen 21 930 darab szerződéssel, továbbá 2,1 Mrd forintot meghaladó díjbevételel. Mind a szerződések darabszámát, mind pedig a díjbevételeket tekintve az állományok majdnem teljes egészét egy biztosító portfóliója határozza meg. Mindezek miatt az MNB kiemelt figyelemmel kíséri a legnagyobb határon átnyúló szolgáltatás keretében működő biztosító tevékenységét, amely a Brexit után is jelentős – 20 ezer szerződést számláló – fogyasztói portfóliót kezel, azonban az MNB 2022-ben fogyasztóvédelmi kockázatot a biztosító esetében nem azonosított.

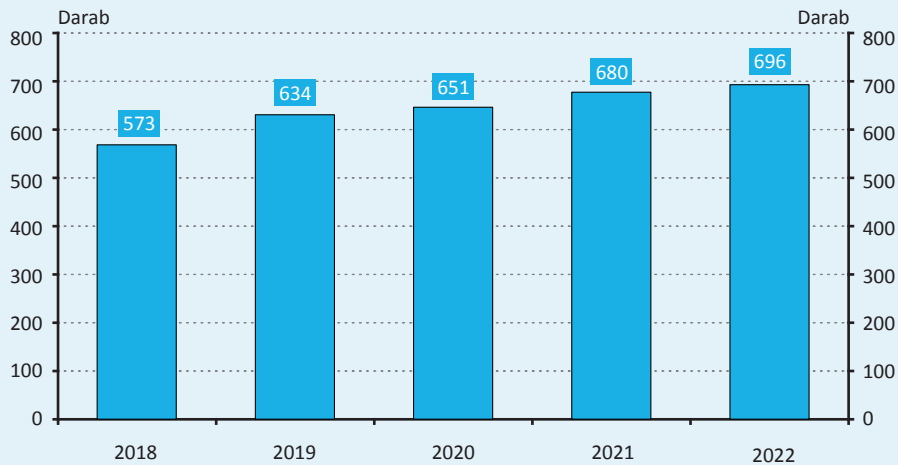
4.4.2. Határon átnyúló szolgáltatást nyújtó biztosítók tevékenységével kapcsolatos tapasztalatok

Határon átnyúló szolgáltatás keretében végzett tevékenység esetén, ha a másik tagállamban székhellyel rendelkező biztosító megsérti a Magyarország területén hatályos fogyasztóvédelmi jogszabályi előírásokat, az MNB kötelezi a biztosítót a szabályellenes helyzet megszüntetésére.

Az MNB a határon átnyúló tevékenységet folytató biztosítók tevékenységét abból a szempontból vizsgálja, hogy az megfelel-e a Magyarország területén hatályos fogyasztóvédelmi rendelkezéseknek, azaz – egyebek mellett – a szolgáltatást igénybe vevő fogyasztóval szemben tanúsítandó magatartásra vonatkozó kötelezettséget megállapító, az MNB tv. 39. §-ában felsorolt törvényekben vagy az azok végrehajtására kiadott jogszabályban előírt rendelkezéseknek, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvény rendelkezéseinek. Összességében az MNB azt ellenőrzi, hogy a biztosító az e tevékenységre vonatkozó jogszabályi előírások teljesítése során betartja-e a közjó vagy közérdek fogalmi körébe tartozó jogszabályokat, az ún. General Good²² szabályokat. Az MNB fogyasztóvédelmi felügyelése során felhasználja a fogyasztóknak az MNB Ügyfélszolgálatához küldött jelzéseit. Az MNB-nél regisztrált, ún. notifikációs eljárásban résztvevő, határon átnyúló tevékenységet folytató szolgáltatók számának alakulását 2018-tól 2022-ig az alábbi diagram szemlélteti. A diagramból látható, hogy folyamatosan emelkedik azon biztosítók száma, amelyek regisztrációval rendelkeznek Magyarországon, és így biztosítási szolgáltatás nyújtására is lehetőségük van.

²² Tájékoztató a Magyarország területén való szolgáltatásnyújtás feltételeiről (general good) (mnb.hu)

4.10. ábra
Határon átnyúló szolgáltatást nyújtó biztosító intézmények számának alakulása

Forrás: MNB

A határon átnyúló szolgáltatókkal kapcsolatos fogyasztói panaszokra továbbra is kiemelt figyelmet fordít az MNB. Több esetben érkezett olyan ügyféljelzés az MNB-hez, amelyek kapcsán a fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértésének gyanúja merült fel és az MNB megkezdte ezek vizsgálatát a fogyasztó kérelmére indult egyedi eljárásban, illetve amennyiben a körülmények indokolták a fogyasztóvédelmi célvizsgálat keretében. Az ügyféljelzésekre figyelemmel 2022-ben három határon átnyúló szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál és egy fióktelepnél folytatott fogyasztóvédelmi célvizsgálatot a Felügyelet.

Az ügyfelek több szolgáltató vonatkozásában kifogásként fogalmazták meg, hogy a szolgáltatók nem tartották be a panaszkezelésre vonatkozó jogszabályi előírásokat, így a panaszok megválaszolására előírt jogszabályi határidőt nem tartották be, vagy a panaszok teljes körű kivizsgálásának nem tettek eleget, illetve a biztosítási tevékenységről szóló törvény rendelkezéseit figyelmen kívül hagyva, több hónap elteltével sem tájékoztatták őket az általuk benyújtott kártérítési igény elfogadásáról vagy elutasításáról.

Az MNB a szerződési feltételek határon átnyúló szolgáltatást nyújtó biztosító által kezdeményezett módosításáról szóló tájékoztatást, valamint a biztosítás fennállása alatti tájékoztatási kötelezettségek teljesítését illetően is azonosított nem megfelelő gyakorlatot. Problémaként merült fel, hogy egyes esetekben a biztosítási jogviszony létesítését megelőzően nem derült ki egyértelműen a fogyasztó számára a határon átnyúló szolgáltató pontos személye, sem a szolgáltatás biztosítási szerződés keretében való nyújtása.

A fenti problémák mellett több esetben a megtévesztő kereskedelmi gyakorlatok azonosítására is fókuszálnak a hivatalból indított vizsgálatok, amelyek hosszú távú hatása, hogy a szolgáltatók pontos, egyértelmű, a jogszabályban foglaltaknak megfelelő tájékoztatást nyújtsanak a fogyasztók részére és a jogszabályban foglaltaknak megfelelő gyakorlatot alkalmazzanak a tevékenységük során.

Az MNB 2022 során egy fióktelep biztosítóval szemben indított fogyasztóvédelmi célvizsgálatot zárt le, amely során fogyasztóvédelmi bírságot szabott ki, és kötelezte a fióktelepet az ügyféltájékoztatást és a panaszkezelést érintő jogszabálysértő gyakorlatok megszüntetésére. A vizsgálat megállapításai szerint a biztosító nem megfelelően végezte el az igényfelmérést a befektetési egységekhez kötött (unit-linked) életbiztosítások értékesítése során. A Felügyelet emellett hiányosságokat tapasztalt az ügyfelek tájékoztatása, a panaszok felvétele és kezelése területén is.

4.5. NEMZETKÖZI FOGYASZTÓVÉDELMI AKTIVITÁSOK

Az EIOPA kereteiben működő Fogyasztóvédelmi és Pénzügyi Innovációkkal foglalkozó Bizottság (Committee on Consumer Protection and Financial Innovation, CCPFI) tagjaiként az MNB figyelemmel kíséri a fogyasztóvédelmi szempontból jelentős aktualitásokat.

Mind a hazai, mind a nemzetközi felügyelésben egyre nagyobb hangsúlyt kapnak azon felügyelési eszközök, amelyek széles körben szereznek információkat a piaci gyakorlatokról, valamint gyors és hatékony beavatkozást tesznek lehetővé a pénzügyi piacokon. Az eredményes jogérvényesítés további támogatására és a nemzeti hatóságok közötti fokozott együttműködés elősegítésére az EIOPA 2020 januárjában új mandátumot is kapott a koordinált próbavásárlások lebonyolítására, így kidolgozásra került egy általános megközelítés a több országot érintő összehangolt gyakorlat megvalósítására²³.

4.5.1. A fogyasztói trendekről szóló jelentés (EIOPA Consumer Trends Report)

Az EIOPA a korábbi évekhez hasonlóan közzétette a fogyasztói trendeket bemutató jelentését²⁴ (Consumer Trends Report CTR), amely egyik újdonsága volt, hogy az átfogó elemzéseket tartalmazó riport és a legjelentősebb jelenségeket vizuálisan is bemutató hő térkép mellett egy ún. „Eurobarométer”-felmérés összesített eredményeit is tartalmazta. A 2022. évi jelentés a pénzügyi egészséget befolyásoló különböző trendekre összpontosított, amely a közelmúlt krízisei (Covid-19 világvárvány, a természeti katasztrófák gyakoriságának növekedése, ukrajnai helyzet, az inflációs viszonyok) miatt egyre fontosabb prioritássá vált.

A jelenlegi makrogazdasági trendek (elsősorban az infláció alakulása) közvetlen hatással vannak a fogyasztók pénzügyi helyzetére, különösen a sérülékeny csoportokra. A megélhetési költségek emelkedése csökkenti a rendelkezésre álló jövedelmet, így egyes fogyasztói csoportok nehézségekbe ütközhetnek a rendszeres díjak fizetése során, lemondhatnak a védettségről, illetve visszavásárolhatják megtakarításaikat. A jelentés következtetése szerint a lehetséges nyugdíjszakadék a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézmények és a személyi nyugdíjtermékek (PPP) alacsony penetrációja miatt, valamint a jelenlegi makrogazdasági környezet miatt növekedhet.

A felmérések alapján a fogyasztók kereslete a fenntarthatósággal kapcsolatos befektetések iránt folyamatosan nő, ezért a biztosítók és a nyugdíjszolgáltatók egyre inkább fenntarthatónak mutatják be termékeiket. Az Eurobarométer eredményei azt mutatják, hogy az európai fogyasztók körülbelül egynegyede hallott a fenntartható vagy „zöld” biztosítási termékekről. Probléma akkor merülhet fel, ha ezek az állítások félrevezetőek vagy megalapozatlanok, így a zöldre festés megjelenéséhez vezet. Néhány tagállamban bizonyítékot is találtak a zöldre festésre.

A biztosítási védelmi réssel kapcsolatosan a tagállami beszámolók és az Eurobarométer felmérése is erőteljesen rávilágított arra a jelenségre, hogy a természeti katasztrófák, kibertámadások, világvárványok és más rendszerszintű események növelték a védelmi rés kockázatát, mind a fogyasztók, mind a kkv-k esetében. Az Eurobarométer felmérése szerint az európai fogyasztók több mint 1/3-a nem rendelkezik megtakarítási termékekkel, beleértve a biztosítási alapú befektetési terméket és a nyugdíj célú egyéb megtakarításokat. Bár lényegesen alacsonyabb azoknak az uniós fogyasztóknak az aránya, akik nem rendelkeznek biztosítási termékkel (8%), ezt az adatot minden tagállamban a kötelező gépjármű-biztosítás (58%) és a háztartási biztosítás (63%) jelentősen javítja. Az Eurobarométernek az egyik fontos megállapítása a nemek közötti szakadék jelensége, azaz, hogy a női fogyasztók általában kevésbé férnek hozzá a biztosítási és nyugdíjtermékekhez.

Továbbra is problémát jelent az egyes termékek szerződési feltételei egyértelműségének hiánya, különösen a kizárások tekintetében. A pénzügyi ismeretek hiányosságai további nehezítik a szerződési feltételek és kizárások megértését, illetve a védelmi rés szélesedését is okozhatják a nem egyértelmű, nehezen átlátható szerződési feltételek és az abban rögzített kizárások. Megmaradtak a problémák a kedvezőtlen ár-érték arányok terén is. A biztosítási értékesítők alapvető szerepet játszanak a fogyasztói igények és szükségletek felmérésében, valamint annak biztosításában, hogy a termékek tényleges értéket kínálnak a fogyasztók számára, azonban a korábbi téves értékesítési esetek és a rossz tanácsadás esetei jelentős

²³ https://www.eiopa.europa.eu/browse/consumer-protection/mystery-shopping-tool-conduct-supervision_en

²⁴ EIOPA Consumer Trends Report 2022: https://www.eiopa.europa.eu/publications/consumer-trends-report-2022_en

hatással lehetnek a fogyasztói bizalomra. A felmérések szerint 2022 júniusában az európai fogyasztók csaknem 65%-a gondolta úgy, hogy nehéz elfogulatlan tanácsot kapnia.

A tagállamok beszámolóí alapján számos digitális kezdeményezés történt az elmúlt években, amelyek során a világvárvány katalizátorként működött. A biztosítási és nyugdíjszektor növekvő digitalizálása egyrészt pozitív és javuló pénzügyi helyzetet eredményezhet, azonban a jelenségek elemzése során aggályok merülnek fel a diszkriminatív árképzési gyakorlattal, a technológiákhoz kevésbé értő fogyasztók kirekesztődésével, az adatvédelemmel és a kiberkockázatokkal kapcsolatban.

4.2. keretes írás

EIOPA figyelmeztetés - jobb ár-érték arány szükséges a hitelfedezeti biztosításoknál

Az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatónyugdíj-hatóság (EIOPA) figyelmeztetést adott ki a tagállami biztosítók és bankok részére a hitelfedezeti biztosítási (Credit Protection Insurance, CPI) termékek értékesítésével kapcsolatos fogyasztóvédelmi kérdéseket illetően. A cél, hogy a hitelfedezeti biztosítási termékek tisztességes ellenértéket kínáljanak a fogyasztóknak. A figyelmeztetés alapját egy jelzőlogokkal, fogyasztási hitelekkel és hitelkártyákkal együtt értékesített CPI-termékek uniós piacának működéséről szóló, uniós szintű tematikus vizsgálat határozta meg. A vizsgálat több olyan gyakorlatot tárt fel, amelyek a fogyasztókra nézve károsak és nem szolgálják az érdekeiket. A megállapítások nagy része a nem megfelelő kockázatvállalási és eladási gyakorlatokból, valamint az összeférhetlenségek elkerülését szolgáló óvintézkedések elégtelenségéből erednek.

Korlátozott választék és több ajánlat beszerzésének korlátai: A bankok 83%-a a hitelfedezeti biztosításokat a fő hiteltermékéhez köti. A széles körben népszerűvé vált keresztértékesítési gyakorlatok kiüresítik azt az elméleti szabályt, miszerint a fogyasztók szabadon kombinálhatják a bankok által kínált hiteltermékeket bármely szolgáltató hitelfedezeti biztosítási termékével.

Nagy termékválaszték és árdifferenciálódás: Fogyasztóvédelmi szempontból jelentős kockázatot hordoz, hogy az egyes CPI termékek jellemzőiben, feltételeiben, fedezeteiben jelentős különbségek mutatkoznak. Ebből következően a fogyasztók számára nehézkes a termékek összehasonlítása és a megalapozott döntéshozatal is. A hasonló CPI-termékek árai igen eltérőek nemcsak az egyes országok között, hanem országokon belül is.

Felmondással és szolgáltatóváltással kapcsolatos problémák: A fogyasztók számára nehézkes a szolgáltatóváltás és az azt megelőző felmondási folyamat a meglévő CPI-szerződéseket illetően. A biztosítók 43%-a szerint a fogyasztóknak a bank beleegyezését kell kérniük, és teljesíteniük kell bizonyos feltételeket szerződésük felmondásához.

Magas javadalmazás és összeférhetlenség: A CPI-termékek értékesítése rendkívül jövedelmező üzletet jelent mind a biztosítók, mind az azokat forgalmazó bankok számára. A fogyasztók által fizetett bruttó díj jelentős hányada kerül a bankokhoz és biztosítókhoz jutalék formájában, miközben a fogyasztók csak kevés kárkifizetésben részesülnek. A magas jutalékok jelentős és káros összeférhetlenséghez, valamint a profitmaximalizálást célzó rossz üzleti gyakorlatokhoz vezethetnek.

Fenti gyakorlatok magukban hordozzák annak kockázatát, hogy a biztosítók és bankok nem megfelelően alkalmazzák a biztosítási értékesítési irányelvben (IDD) meghatározott alapvető szabályozó elveket. Az EIOPA minden biztosításértékesítőként működő biztosítótól és banktól elvárja, hogy teljes mértékben megfeleljen az IDD-nek, ideértve a termékfelügyeleti és irányítási (POG) követelményeket, továbbá tegyen intézkedéseket a magas díjazással kapcsolatos problémák kezelésére és a káros összeférhetlenségek megelőzésére. Az EIOPA elvárja az ágazattól, hogy javítsa a CPI-termékek fogyasztói eredményességét, gondoskodva arról, hogy e termékek kielégítsék a célpiac igényeit. Az EIOPA felszólította a nemzeti felügyeleti hatóságokat, hogy ellenőrizzék a biztosítók témában tett lépéseit, illetve azok eredményességét, szükség esetén hozzanak megfelelő intézkedéseket.

4.5.2. Összefoglaló a differenciált árazási gyakorlatról szóló EIOPA felügyeleti nyilatkozatról

Az EIOPA saját kezdeményezésre készítette el a differenciált árképzési gyakorlatokról szóló felügyeleti nyilatkozatot (EIOPA Nyilatkozat²⁵), amely a biztosítói szektor azon gyakorlatával foglalkozik, amely során a hasonló kockázatú (és azonos vagy hasonló szolgáltatáshoz kapcsolódó költségszerkezetű) fogyasztói szerződéseknél eltérő díjat állapítanak meg. Az uniós hatóságok eddig óvatosan közelítették meg az ároptimalizálás témáját figyelembe véve a szerződéskötés szabadságát, illetve tekintettel arra, hogy míg számos joghatóságban mai napig fennáll a biztosítási díjak előzetes jóváhagyási rendszere, az unióban ezt a gyakorlatot megszüntette a harmadik biztosítási irányelvek generációja a 90-es években.

Az EIOPA Nyilatkozat a lakossági ügyfeleknél alkalmazott, kockázattól és költségektől független differenciált árképzési gyakorlatra fókuszál a nem-életbiztosítási termékekkel kapcsolatban. A gyakorlat fogyasztókra vonatkozó hatása elsősorban abban nyilvánul meg, hogy a mesterséges intelligencia (AI) és a Big Data felhasználás lehetővé teszi a biztosítótársaságok számára, hogy a fogyasztók által fizetett díjakat egyre inkább a személyes viselkedésükhöz és jellemzőikhez igazítsák, amely különösen a legkiszolgáltatottabb fogyasztói csoportok esetében lehet aggályos. Az alacsony váltási vagy vásárlási hajlandóság gyakran az ügyfelek „büntető” díjmegállapítását eredményezi (ún. „price walking” gyakorlat).

Hangsúlyozásra kerül a dokumentumban, hogy a biztosítók szabadon állapíthatják meg áraikat, és adhatnak kedvezményeket a fogyasztóknak, illetve a kockázatalapú árazási gyakorlatok, ideértve a kockázatkiegyenlítési/kockázatmegosztási gyakorlatokat is, nem tartoznak a nyilatkozat hatálya alá. Az uniós jogszabályi keretek szerint ugyanakkor csak olyan termékeket hozhatnak forgalomba, amelyek összhangban vannak a célpiac igényeivel, céljaival és jellemzőivel és nem tehetnek tisztességtelenül különbséget a fogyasztók között a célpiacon belül. Az alábbi elvárások/javaslatok jelennek meg a piaci szereplők számára:

- A díjkülönbségek keretek között tartására küszöbértékek alkalmazása, valamint átlátható tájékoztatás a díjmelés lehetséges mértékéről, az AI mechanizmus alkalmazásáról, valamint az emberi felügyelet biztosításáról a folyamatban.
- Termékjóváhagyást megelőzően a megfelelő célpiac meghatározása szükséges, továbbá elvárt a terméktesztelés a termék megújításakor is.
- A termékmonitorozás és felülvizsgálat során megfelelő mérőszámokkal szükséges nyomon követni a fogyasztókra, többek között a kiszolgáltatott csoportokra gyakorolt káros hatásokat, valamint elvárt a káros hatás mérséklésére hozott intézkedések biztosítása, annak érdekében, hogy az árképzési gyakorlat ne vezethessen tisztességtelen eredményre a fogyasztók számára.
- A termékfelügyeleti folyamatok dokumentációjának kellően részletesnek kell lenni az elszámoltathatóság biztosítása érdekében, különösen az AI alkalmazás esetében.

4.5.3. A lakossági befektetési termékek költségeiről és múltbeli teljesítményéről szóló jelentés (EIOPA Costs and Past Performance Report)

Az átláthatóság fokozása és a befektetővédelem javítása érdekében az európai felügyeleti hatóságok évente jelentést tesznek közzé a hatáskörükbe tartozó lakossági befektetési termékek teljesítményéről és költségeiről (Costs and Past Performance Report²⁶).

Az EIOPA az elemzéshez a tagállami intézmények által szolgáltatott, az előző öt év (2017 és 2021 között) költségeinek és teljesítményének adatait használta fel, ezen belül több mint 1 000 biztosítási alapú befektetési termék (IBIP), 170 vállalkozás termékeinek adatait, több mint 200 ún. személyi nyugdíjtermék (PPP), körülbelül 1,7 millió szerződés adatait, és

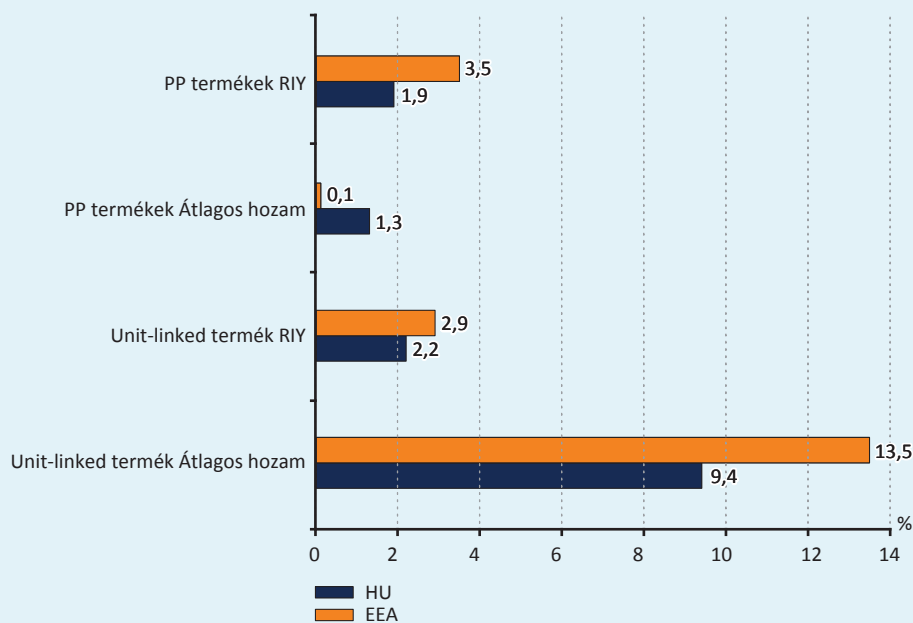
²⁵ Supervisory statement on differential pricing practices in non-life insurance lines of business: https://www.eiopa.europa.eu/publications/supervisory-statement-differential-pricing-practices-non-life-insurance-lines-business_en

²⁶ EIOPA's Costs and Past Performance Report 2023: https://www.eiopa.europa.eu/publications/costs-and-past-performance-report-2023_en

több mint 1 400 európai foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény (IORP) által forgalmazott több mint 162 000 termék költségeire és bevételeire vonatkozó adatait. A jelentés a következő főbb megállapításokat és következtetéseket tette:

- Az Európai Gazdasági Térségben (EEA) a biztosítás alapú befektetési termékek pozitív eredményeket értek el, ezen belül a unit-linked (UL) termékek átlagosan 9,4%-os, az ún. „hibrid” termékek átlagosan 4,0%-os, a nyereségrészesedéses (PP) termékek pedig átlagosan 1,3%-os nettó hozamot produkáltak, hozzáátéve az eredményekhez, hogy az UL termékek lényegesen nagyobb volatilitásúak, ezért kedvező piaci trendek esetén a teljesítményük is kiemelkedőbb;
- A fenntartható termékek iránti kereslet egyre növekszik, és – a vizsgált minta és a felmérésben résztvevő biztosítók saját értékelése alapján - jelenleg a fenntarthatósági jellemzőkkel rendelkező termékek (ESG-termékek) valamivel jobban teljesítettek, miközben összességében olcsóbbak voltak, mint a nem ESG termékek: a 2021 évben gyűjtött mintában szereplő 226 unit-linked ESG termékek súlyozott nettó hozama 11,2% volt szemben a nem-ESG UL termékek 9,4% súlyozott nettó hozamával, e mellett – néhány országban tapasztalt jelentősebb különbség ellenére – összesítetten 2,1% volt a hozamot csökkentő költségek (Reduction in yield, RIY) aránya a nem ESG 2,3% RIY-el szemben.
- A határokon átnyúlóan értékesített termékek (szűkített minta alapján) ugyanakkor átlagosan költségesebbek voltak, mint a hazai piacon értékesített termékek, amelynek okaként az értékesítési hálózatok kiépítésének költségeit jelölte meg a jelentés.

4.11. ábra
Hozam és költség miatti hozamvesztés (RIY) a unit-linked és a nyereségrészesedéses (PP) termékek esetében, EEA és hazai piacra vonatkozóan (2021. évre vonatkozó adatok)

Forrás: EIOPA's Costs and Past Performance Report 2023, Table 3, 5, 17, 19

4.3. keretes írás

Rendszerszintű eseményekből eredő kockázatokkal kapcsolatos kizárásokról szóló EIOPA nyilatkozat

A közelmúlt eseményei (világjárvány, klímaváltozás, háborús helyzet, kibertámadások) rávilágítottak a pénzügyi kockázatok kialakulásának, illetve növekedésének lehetőségére, melyek károsak lehetnek a fogyasztókra, és végső soron az ágazat egészére nézve is. Előfordulhatnak, hogy egyes fedezeteket kizárnak a biztosítások, így a jövőben elérhetetlenné válnak, vagy rendkívüli módon megdrágulnak, amely jelenségek egyaránt növelhetik a védettség hiányát és a pénzügyi kiszolgáltatottságot. A biztosítási termékek összetettsége és esetenként a szerződési feltételek egyértelműségének hiánya további kockázatokat is hordozhat. Az EIOPA a felmerülő kockázatok elemzését, majd egy, a témában végzett nyilvános konzultációt követően egy felügyeleti Nyilatkozatban²⁷ (EIOPA Nyilatkozat2) foglalta össze javaslatait abból a célból, hogy jelezze a termék-előállítók felé a termékek fejlesztésével és felülvizsgálatával kapcsolatos elvárásait.

Az EIOPA Nyilatkozat2-ben foglalt fontosabb elvárások:

- Elvárt, hogy a termék-előállítók a rendszerszintű események bekövetkezése esetén külön is értékeljék a biztosítási feltételeket és a meglévő fedezetek terjedelmét, különös tekintettel a célpiac igényeire, céljaira és jellemzőire.
- Kerülni kell a homályos, nehezen érthető megfogalmazásokat a ténylegesen nyújtott fedezetekről, a kizárt események meghatározása nem lehet túlzottan általános jellegű, hanem úgy szükséges bemutatni őket, hogy a (laikus) fogyasztók egyértelműen megértsék a kizárások pontos körét.
- Az értékesítés során megfelelően és kellően szükséges felmérni, hogy a fogyasztó igényeihez és szükségleteihez képest milyen kizárások szerepelnek az ajánlott termék szerződési feltételeiben.
- Új termékek fejlesztése, ill. jelentős módosítása esetében különösen figyelni kell arra, hogy a célpiacok meghatározása legalább ugyanolyan részletes legyen, mint a fedezet alóli kizárások bemutatása.
- Tesztelni szükséges a tervezett ügyfélértékelési csatornákat és a különböző értékesítési csatornákat is, a célpiac jellemzői tükrében.
- A termékek rendszeres felülvizsgálata során monitorozni szükséges a célpiac kockázati profiljának változásait, illetve nyomon kell követni a kizárások miatt felmerülő jelenségeket (pl. a követelések elutasításának aránya és indokai, fogyasztói panaszok számának alakulása stb.) és ennek megfelelően szükséges módosítani a termékfeltételeket és tájékoztatási gyakorlatokat, valamint az értékesítési stratégiát.

²⁷ EIOPA Supervisory statement on exclusions in insurance products related to risks arising from systemic events: https://www.eiopa.europa.eu/publications/supervisory-statement-exclusions-insurance-products-related-risks-arising-systemic-events_en

5. Közvetítők és kockázataik²⁸

5.1. BIZTOSÍTÁSKÖZVETÍTŐK

5.1.1. Töretlen koncentráció a közvetítői piacon

5.1. táblázat A biztosításközvetítők legfontosabb adatai	Biztosításközvetítő	
	2021	2021
Intézmények száma (db)*	398	378 ⬇️
Alkusz	358	339
Többes ügynök	40	39
Természetes személyek száma (fő)	12 385	11 935 ⬇️
Jutalékbevételek vagy közvetett díjazás összege (Mrd Ft)	103,7	111,7 ⬆️

Megjegyzés: A biztosításközvetítő intézmények száma tartalmazza a biztosításközvetítőként nyilvántartásba vett és a biztosításközvetítói tevékenységet főtevékenységként végző intézményeket, valamint az egyéb főtevékenység alapján nyilvántartásba vett és biztosításközvetítói tevékenységet is végző intézményeket.

Forrás: MNB

A biztosításközvetítői engedéllyel rendelkező intézmények száma, folytatva a 2019-ben elindult tendenciát, a 2022. évben is tovább csökkent, üteme azonban az előző évi mérséklődést megfordítva jelentősebb, 5,0 %-os csökkenést mutat. (5.1. táblázat) A folyamatos csökkenés hátterében a jogszabályi elvárásoknak való megfelelésen túl 2022-ben a kedvezőtlen gazdasági és háborús helyzet okán meghozott, a biztosítási szektort is érintő intézkedések közvetítőkre vetített hatása húzódik. A koncentrációban előbbieken mellett az állományátruházások nyomán visszaadott közvetítői engedélyek is megmutatkoznak. A csökkenő közvetítői intézményszám ellenére a biztosításértékesítés után járó jutalék- és közvetített díjazás bevételek a 2022. évben is 7,7 %-os növekedést mutatnak a 2021-es évhez viszonyítva.

²⁸ Közvetítő alatt azokat a jogi személyeket értjük, amelyek biztosítási vagy pénzpiacon MNB engedéllyel rendelkeznek, és adott termékcsoport vonatkozásában versengő termékeket értékesítenek. Minden egyéb esetben külön nevesítésre kerül.

5.1.2 A nem-élet ág növekedése ellensúlyozta az életági csökkenést

5.2. táblázat A biztosításközvetítők értékesítési adatai							
	Szerződések értéke Mrd Ft		Szerződések száma db		Jutalékbevétel Mrd Ft		
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	
Nem-élet ág	183,1	195,3 📈	2 208 059	2 468 111 📈	76,4	81,0 📈	
Kötelező gépjármű felelősségbiztosítás	97,2	98,7	1 492 552	1 540 064	N/A	20,3	
Lakásbiztosítás	5,6	6,1	120 272	114 761	N/A	9,1	
Casco gépjármű felelősségbiztosítás	33,7	38,2	203 833	203 289	N/A	13,9	
Vállalati és intézményi vagyonbiztosítás	29,5	33,9	53 990	48 566	N/A	23,9	
Utasbiztosítás	3,1	4,4	166 193	365 460	N/A	1,6	
Egyéb nem-életbiztosítás	14,0	14,0	171 219	195 971	N/A	12,1	
Élet ág	53,1	47,8 📉	132 640	115 138 📉	27,2	30,3 📈	
Kockázati (haláleseti) életbiztosítás [2022 előtt hagyományos életbiztosítás]		3,6	69 217	60 350	N/A	6,0	
Megtakarítási jellegű életbiztosítás		43,1	N/A	53 643	N/A	19,9	
ebből	Befektetési egységekhez kötött életb.	N/A	38,8	60 813	46 275	N/A	17
	Hagyományos életbiztosítás	N/A	4,3	N/A	7 368	N/A	2,9
Egyéb életbiztosítás	1,4	1,0	2 610	1 145	N/A	4,4	

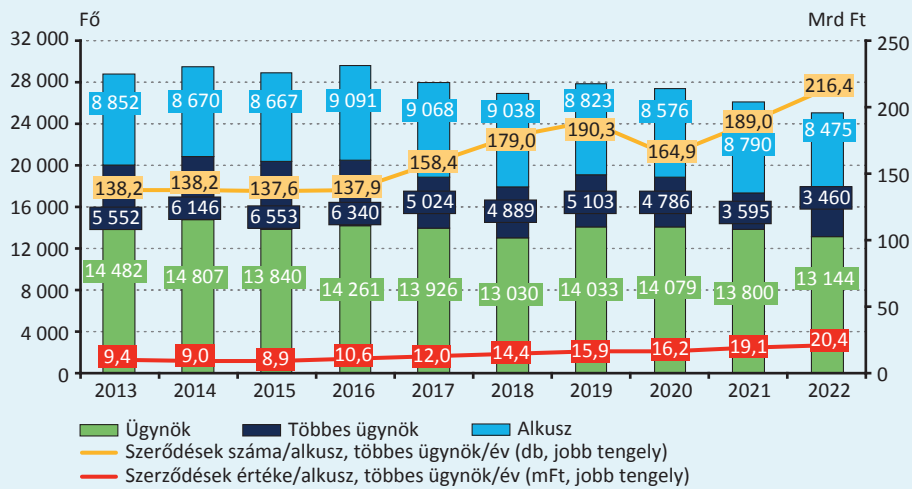
Forrás: MNB

2022. évtől a rendszeres biztosításközvetítői adatszolgáltatás díjazási részletességében is leköveti a közvetített díj és darabszám adatokat, így a jövőben termékszínten is elemezhető lesz az egyes termékcsoportok díjazása, azok időszakos változása, támogatva az adatszolgáltatásokra alapozó kockázat alapú felügyelés elmélyítését. További változás az adatszolgáltatás tartalmában, hogy az életbiztosítások esetében a korábbi hagyományos/befektetési egységekhez kötött/egyéb struktúra kibővítésre és pontosításra került, így könnyítve a közvetített termékek besorolását. Az említett módosítások azt eredményezik, hogy a termékcsoport szintű táblázat adatkörei kibővültek, ugyanakkor az új adatkörökre visszamenőleges – 2021. évre vonatkozó – rendszeres adatszolgáltatásból származó adatok nem állnak rendelkezésre. A közvetített biztosítási termékek piacán 2022-ben vegyes összkép alakult ki, hiszen a nem-élet biztosítások díj és darabszám növekedésével szemben az életbiztosítások esetében csökkenés látható, egyedül a közvetített szerződések díjazása, jutalékbevétele növekedett mindkét oldalon (5.2. táblázat). 2022-ben az utazási kedv látványosan nőtt, az utasbiztosítások közvetített díja 41,8%-kal bővült, a 365 ezres darabszám pedig már azt vetíti előre, hogy 2023-ban elérhető közelségbe kerülhet a pandémia előtti közel 450 ezres szerződésszám. A növekedés motorja mégis a közvetített casco és vállalati biztosítások szerződéses értékének 10% fölötti emelkedése volt, annak ellenére, hogy a darabszámok csökkentek. Az átlagdíjak növekedését részben indokolhatja az infláció hatása, a vállalati biztosításoknál a kockázatok pontosabb és szélesebb körű lefedése is. A 2022-es év nem kedvezett az életbiztosítások értékesítésének, a közvetített szerződéses értékben és szerződés darabszámában is 10%-ot meghaladó volt a csökkenés, ugyanakkor a közvetített díjazás vagy jutalékbevétel 11,4%-kal volt magasabb a 2021-ben látottaknál, amit a 2021-ről áthúzódó tételek, valamint a folyamatos díjfizetésű életbiztosítási termékek arányának növekedése eredményezhetett.

Kiemelendő, hogy a lakásbiztosítások darabszáma annak ellenére csökkent, hogy az MNB felhívta az alkuszok figyelmét, hogy a fogyasztók lakásbiztosítási szerződéseit 2 évente felülvizsgálni szükséges – elkerülve ezzel az alulbiztosítottság kockázatát. Fontos kiemelni, hogy a biztosításközvetítők és a fogyasztók közös felelőssége, hogy az otthonukkal kapcsolatos egzisztenciális kockázatokat kezelni hivatott szerződések létrejőjenek és ezt követően mindenkor a valóságnak megfelelő, aktuális értékeket tartalmaznak. Az MNB továbbra is prioritásként kezeli a meglévő lakásbiztosítási szerződések paramétereinek aktualizálását és az alulbiztosítottság megszüntetését.

5.1.3. Csökkenő létszám mellett hatékonyabb működés

5.1. ábra
A biztosításközvetítő természetes személyek számának alakulása

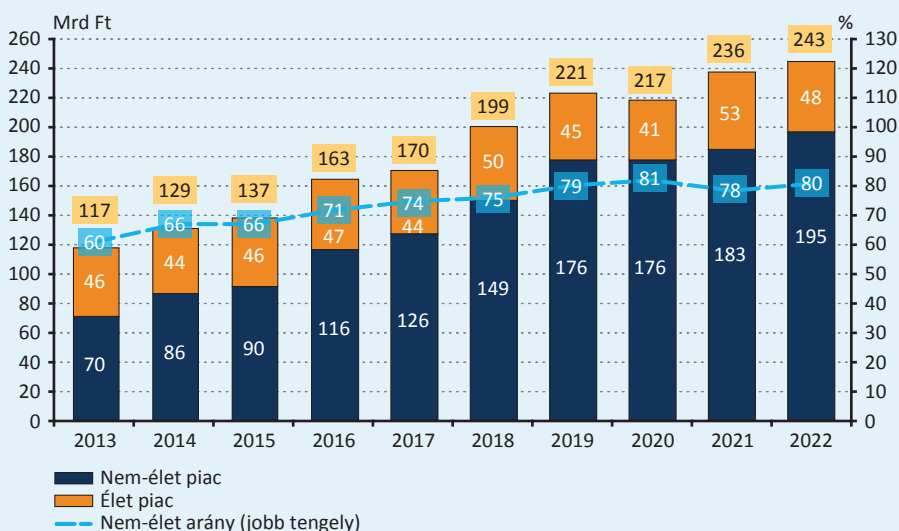

Forrás: MNB

2022-ben tovább apadt a közvetítói létszám. Az előző évhez viszonyítva a létszámadatokban 4,2%-os csökkenés figyelhető meg. Az alkuszok létszáma 3,6%-kal, a többes ügynököké 3,8%-kal, az ügynököké 4,8%-kal esett vissza. A létszám csökkenésével párhuzamosan folytatódott a közvetítói piac koncentrálódása, amit az előző évhez viszonyított egy főre eső szerződések értékének 6,8%-os és a szerződéses darabszámok 14,5%-os emelkedése mutat. Az egy főre eső darabszámok növekedésében az utasbiztosítások számának jelentős megugrása volt a fő felhajtóerő, ugyanakkor az egy főre eső szerződések értékénél a nem-életági szerződéseknél – részben az infláció miatt – tapasztalható növekmény ellensúlyozta az életági csökkenést.

5.1.4. Újra 80% felett a nem-élet arány

5.2. ábra
Az alkuszok és többes ügynökök által közvetített biztosítási díjak alakulása

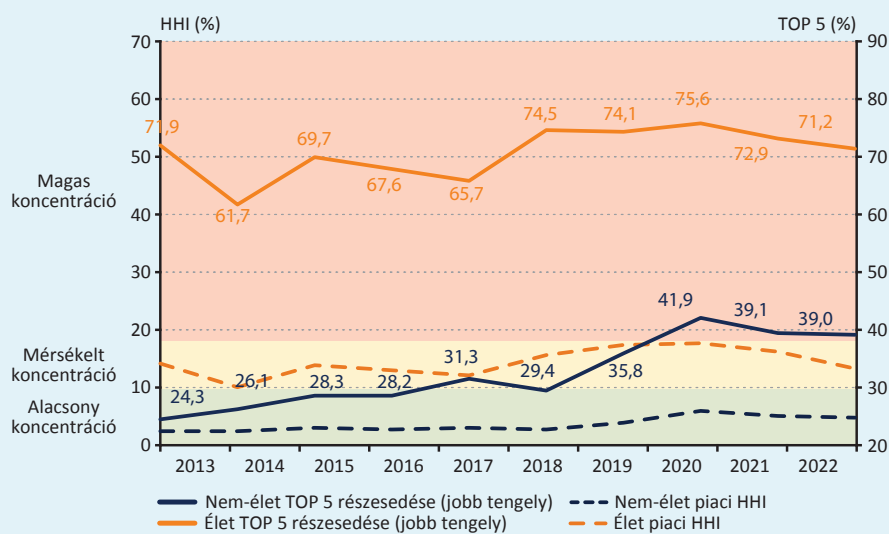

Forrás: MNB

A közvetített szerződések összértéke 243 milliárd forint, mely 3,0%-kal múlja felül a 2021. évi összeget. Meghatározó részt képviselnek a nem-életbiztosítások, részarányuk 2022-ben elérte a 80,4%-ot. Az újra növekvő különbség az életág visszaesésének az eredménye. Életágon a közvetített szerződéses összeg 10,3%-kal csökkent, ezzel párhuzamosan a közvetített nem-életbiztosítási szerződéses összeg 6,7%-kal emelkedett. A casco biztosítások szerződéses értéke 13,3%-os növekedést mutatott annak ellenére, hogy a darabszám csak minimális mértékben emelkedett. Kiemelendő még a vállalati és intézményi vagyonbiztosítások esetében tapasztalható 15,0%-os szerződéses értéknövekedés a 10%-os darabszám-csökkenés mellett, amely mögött az inflációs hatás figyelhető meg. A lakásbiztosítások esetében a szerződéses összeg 8,3%-os emelkedése mellett a szerződések darabszáma 4,6%-kal csökkent.

5.1.5. Mindkét piacon tovább csökkent a TOP5 részesedése

5.3. ábra
A TOP5 független biztosításközvetítő részesedése és Herfindahl-Hirschman-indexe bruttó díjbevétel és állománydíj alapján áganként

Forrás: MNB

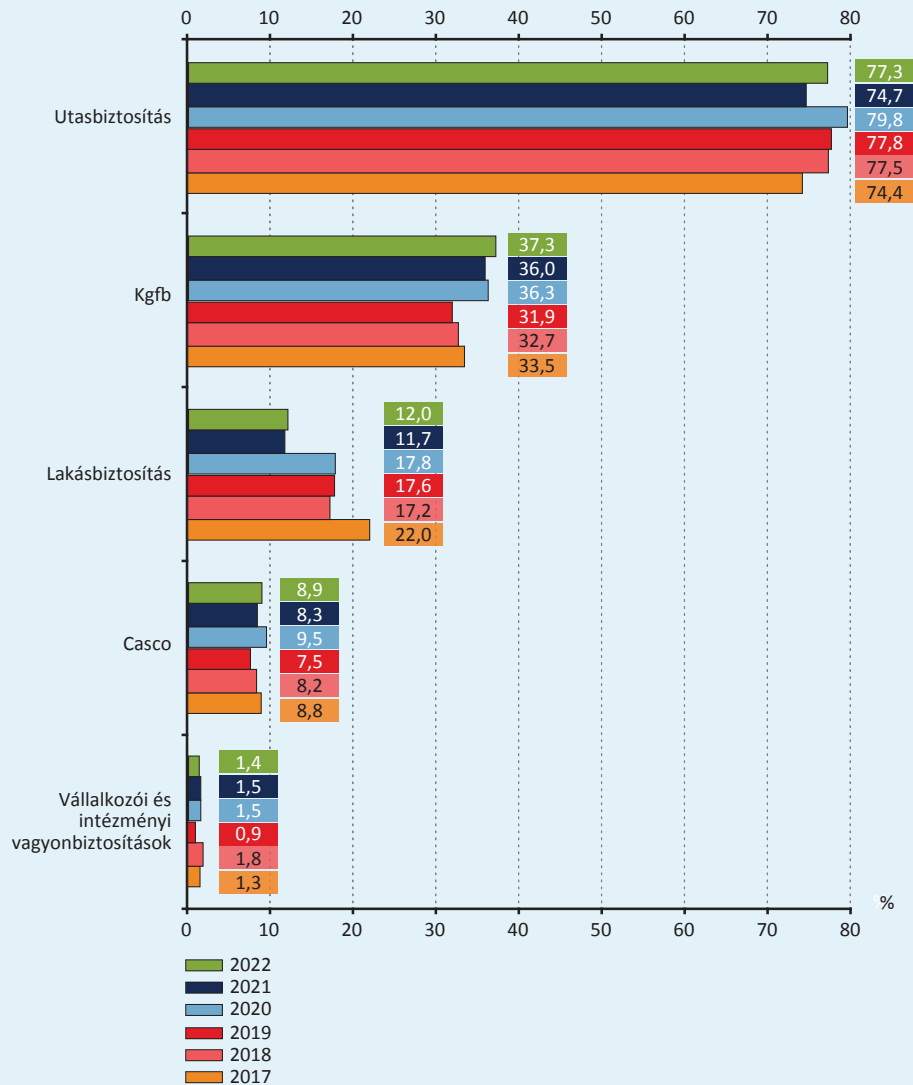
Az élet és a nem-élet ágon 2022-ben egyaránt folytatódott a közvetített bruttó díjbevétel, illetve állománydíj alapján számolt piaci koncentráció csökkenése (5.3. ábra). Az élet ágon a Herfindahl-Hirschman-index (HHI) értéke jelentősen javult, 16,1%-ról 13,0%-ra csökkent egy év alatt, megközelítve az alacsony koncentrációs (10%) szintet. A TOP5 közvetítő piaci részesedése ezzel párhuzamosan szintén mérséklődött, de még mindig jelentős, 71,2%-ot tesz ki.

A nem-élet ágon nem volt ilyen dinamikus a változás, ugyanakkor mindkét koncentrációs mutató csökkent. A hagyományosan alacsony nem-élet piaci közvetítői koncentrációt mutató HHI index tovább csökkent 4,6%-ra, a TOP5 részesedése pedig 39,0%-on stabilizálódni látszik.

5.1.6. Évek óta stagnáló elektronikus arány

5.4. ábra

Elektronikusan közvetített nem-életbiztosítási szerződések aránya (darabszám szerint, a közvetített szerződéseken belüli arány)

Forrás: MNB

A pandémiát megelőző időszakban tervezett, de a járványhelyzet miatt elhalasztott digitális fejlesztések a 2022. évben sem valósultak meg olyan számottevő módon, hogy az valamennyi üzletág tisztán elektronikus (üzletkötő nélküli) értékesítését felrázza, így az elektronikus értékesítés stagnáló mivolta az elmúlt évek adatai alapján már tendenciának mondható. Az elektronikusan értékesíthető termékek fő ismérvei jellemzően az összehasonlíthatóság, egyszerű termékfeltételek és a könnyű kalkulálás, amely az ügyfél szempontjából üzletkötő nélkül is érhető. Az utásbiztosítások elektronikus értékesítése, figyelemmel az ügyfelek utazási szokásaira, szinte elérte a maximumát, ugyanakkor a kgfb szerződések alacsonyabb aránya arra is utalhat, hogy a szerződések nagy száma még mindig az autósárlások alkalmával a kereskedésben offline vagy hibrid módon kerül megkötésre. A 2022-es számok alapján a tavalyi egyértelmű visszaesés után minimálisan, de előrelépést mutat a piac, ugyanakkor egyértelműen látható az elektronikus értékesítésben rejlő kiaknázatlan növekedési potenciál (5.4. ábra).

5.2. PÉNZPIACI KÖZZVETÍTŐK

5.2.1. Töretlen koncentráció a pénzüpi közvetítőknél is

5.3. táblázat		
A független pénzüpi közvetítők legfontosabb adatai		
	Pénzüpi közvetítő	
	2021	2022
Intézmények száma (db)	488	483 📉
<i>Alkusz</i>	15	17
<i>Többes ügynök</i>	333	326
<i>Többes kiemelt közvetítő</i>	5	4
<i>Áruhiteles közvetítő</i>	135	136
Természetes személyek száma (fő)	12 459	6 516 📉
Jutalékbevétele (Mrd Ft)	21,9	21,0 📉

Megjegyzés: A független pénzüpi közvetítő intézmények száma tartalmazza a pénzüpi közvetítőként nyilvántartásba vett és a pénzüpi közvetítői tevékenységet főtevékenységként végző intézményeket, valamint az egyéb főtevékenység alapján nyilvántartásba vett és pénzüpi közvetítői tevékenységet is végző intézményeket. Az áruhiteles pénzüpi közvetítők nem kötelezettek adatszolgáltatásra. A pénzüpi- és a biztosításközvetítő természetes személyek között lehetséges átfedés.

Forrás: MNB

A pénzüpiacon a koncentráció némileg lelassult, így 2022-ben mindössze 1,0%-kal csökkent az intézmények száma. A mérsékelt csökkenés oka lehet, hogy 2021-ben relatív nagyobb számú, a gazdasági nehézségeknek kevésbé ellenálló közvetítő döntött engedélyének visszaadásáról, amely alapján az idei évben úgy tűnik, hogy a közvetítői piac jelenlegi szereplői válságállóknak bizonyultak. Ugyanakkor fontos felhívni arra a kockázatra a figyelmet, hogy amennyiben a hitelezés hosszabb távon is csökkenő tendenciát mutat, úgy a pénzüpi közvetítőknek ehhez alkalmazkodniuk kell, melynek egyik lehetséges kimenetele a más piacokra (pl. biztosításközvetítő) történő belépés. Az MNB ennek kapcsán figyelemmel követi a kialakuló tendenciákat és ezzel egyidejűleg kiemelten felhívja a figyelmet, hogy a más piacon történő elindulásnál a személyi és tárgyi feltételek, illetve a megfelelő szaktudás meglétét fokozottan ellenőrzi. A természetes személy közvetítők létszámában tapasztalható kiugró csökkenést egy kiterjedt fiókhálózáttal rendelkező többes kiemelt közvetítő tevékenységi forma váltása okozza, amely alapján a közvetítő természetes személyekre vonatkozó adatai a függő ügynököknél szerepelnek. A jutalékbevételekben megfigyelhető csökkenés közel felét a jelzáloghitelekkel kapcsolatos hitelfelvételi kedv, és így a csökkenő lakossági hitelek darabszáma okozza (5.3. táblázat).

5.2.2. 17%-os csökkenés a lakossági jelzáloghitelek számában

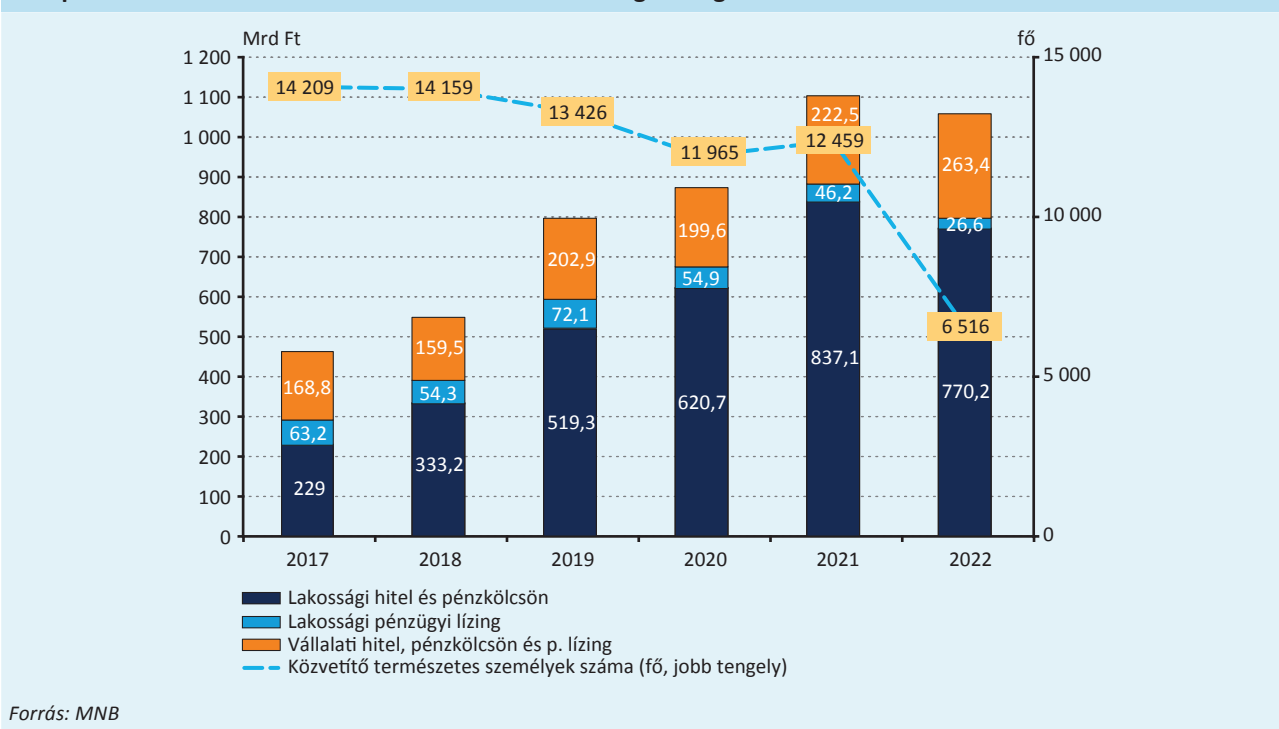
5.4. táblázat						
A független pénzüpi közvetítők értékesítési adatai						
	Szerződések értéke Mrd Ft		Szerződések száma db		Jutalékbevételek Mrd Ft	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Vállalati hitel, pénzkölcsön és p. lízing	222,5	263,4 📈	21 073	19 351 📉	3,2	3,5 📈
Lakossági hitel és pénzkölcsön összesen	837,1	770,2 📉	155 054	158 697 📈	15,2	14,7 📉
<i>ebből: Jelzálog</i>	608,6	569,3	45 001	37 159	10,8	9,5
<i>Gépjármű</i>	0,0	0,5	58	146	0,00	0,0
<i>Személyi kölcsön</i>	172,2	128,5	24 542	19 349	2,3	2,5
<i>Egyéb</i>	44,8	71,9	81 931	102 043	2,1	2,7
Lakossági pénzügyi lízing összesen	46,2	26,6 📉	12 172	6 538 📉	1,3	0,6 📉
<i>ebből: Ingatlan</i>	6,3	3,3	408	246	0,1	0,1
<i>Gépjármű</i>	39,8	23,3	11 680	6 273	1,2	0,5
<i>Egyéb</i>	0,1	0,0	84	19	0,0	0,0

Forrás: MNB

A 2021-es évvel ellentétben a 2022-es év a lakossági hitel és pénzkölcsön, valamint a lakossági pénzügyi lízing fő termék-kategóriáiban csökkenést eredményezett a közvetített kölcsönszerződések értékének és darabszámának tekintetében is. A lakossági hitelek közül a legjelentősebb csökkenés a jelzáloghitelek esetében figyelhető meg. A 2021. évben tapasztalt 43,0%-os növekedéssel szemben a 2022. év 17,0%-os darabszám és 6,1%-os szerződésérték csökkenést mutat. A darabszám csökkenésének oka lakossági és kkv oldalról is a hitelek drágulása és a hitelfelvételi kedv csökkenése. A jelzáloghitelek csökkenése a jutalékbevételek összegét is negatív irányba mozdította, 12,4%-os csökkenést eredményezve (5.4. táblázat).

5.2.3. Megtört az évek óta tartó stabil lakossági növekedés

5.5. ábra
Pénzpiaci közvetítők száma és a közvetített hitel és lízing összege

A közvetítő természetes személyek létszáma 2022-ben az előző évhez viszonyítva 47,7%-kal esett vissza. A vállalati szegmens felé közvetített szerződéses érték az előző évhez képest 2022-ben 18,4%-kal, 263,4 milliárd forintra nőtt, azonban lakossági oldalon megtört az évek óta tartó stabil növekedés. A lakossági pénzügyi lízing szerződéses értékét tekintve 42,4%-os csökkenés mutatható ki, mely háttérben alapvetően az új autó vásárlások visszaesése, valamint a magas kamatköltség húzódik meg. A lakossági hitel és pénzkölcsön szerződéses értéke 8,0%-kal volt alacsonyabb, mely mögött főként a jelzáloghitelek 6,5%-os és a személyi kölcsönök 25,4%-os csökkenése áll. Fenti jelenség háttérben az emelkedő kamatkörnyezet és a visszaeső lakáspiaci tranzakciókhoz kapcsolódó alacsonyabb hitelkereslet is érdemi szerepet játszott.

5.2.4. Továbbra is jelentős a támogatott hitelek aránya

5.5. táblázat						
Támogatott hitelek, lízingek aránya a közvetített hiteleken és lízingeken belül						
	Támogatott arány					
	Szerződések értéke		Szerződések száma (db)		Jutalékbevételek	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
1. Vállalati hitel, pénzkölcsön és p. lízing	36,3%	33,1%	25,9%	29,5%	42,2%	39,9%
2. Lakossági hitel és pénzkölcsön összesen	32,1%	34,7%	18,8%	17,2%	19,1%	19,0%
2.1. Lakossági hitel és pénzkölcsön jelzálog	16,7%	22,8%	26,8%	33,3%	16,0%	19,8%
2.2. Lakossági személyi és egyéb kölcsön	75,4%	69,3%	16,1%	13,0%	26,8%	17,8%
3. Lakossági pénzügyi lízing összesen	0,3%	0,0%	0,2%	0,0%	3,5%	0,0%
4. Összesen	31,6%	33,5%	18,4%	17,9%	22,0%	22,3%

Forrás: MNB

A független pénzügyi közvetítők által 2022-ben értékesített új hitelszerződések összege alapján csaknem harmadukhoz kapcsolódott valamilyen állami támogatás, amely összeg 1,9 százalékponttal magasabb az előző évhez viszonyítva. A növekedés a támogatott lakossági hitel és pénzkölcsön arányának emelkedéséből adódik, tekintettel arra, hogy vállalati oldalon enyhe csökkenés tapasztalható. Lakossági oldalon a jelzáloghiteleknél látható látványos bővülés (6,1 százalékpont), míg a személyi és fedezetlen egyéb kölcsönök esetében visszaesés tapasztalható. A támogatott kölcsönök aránya továbbra is a lakossági fedezetlen kölcsönöknél kimagasló, tekintettel arra, hogy a babaváró kölcsönökről ebben a kategóriában szolgáltatnak adatot az intézmények. A lakossági hitelek támogatási arányának 2,6 százalékpontos növekedése mögött a támogatott kölcsönök szerződéses értékének 0,9%-os növekedése és a piaci hitelek 10,3%-os csökkenése áll. A jelzáloghitelek esetében a támogatott hitelek hányadának emelkedése ellensúlyozta a fedezetlen kölcsönöknél említett csökkenést a nagyobb volumen miatt, a támogatott jelzáloghitelek összege nominálisan 28,0%-kal bővült az előző évhez viszonyítva.

5.3. FOGYASZTÓVÉDELMI KOCKÁZATOK

5.3.1. „Átkötések”

Az MNB folyamatos felügyelési és vizsgálati tevékenysége során 2022-ben is kiemelt figyelmet fordított a biztosítási szerződések „átkötésének” visszaszorítására. E körben arra is, hogy az értékesítés során előfordul-e olyan, hogy – az ügyfél változatlan vagy részben megváltozott igénye esetén – egy korábbi megtakarítási jellegű életbiztosításnak megszüntetésével (általában visszavásárlásával) vagy díjmentesítésével az üzletkötő új, azonos jellegű életbiztosítás megkötésére ösztönzi-e őt.

Az MNB ezt a gyakorlatot – amennyiben annak során a fogyasztó nem kap megfelelő tájékoztatást annak következményeiről, valamint azzal összefüggésben nem kerül sor megfelelő igényfelmérésre és alkalmassági értékelésre – fogyasztóvédelmi szempontból kifejezetten kockázatosnak és károsnak ítéli meg, így ezen gyakorlat visszaszorítása érdekében a folyamatos felügyelés keretében gyűjtött adatok feldolgozásán túl cél- és átfogó vizsgálat keretében biztosításközvetítőnél és biztosítónál egyaránt ellenőrizte az ilyen irányú gyakorlatokat (Határozatok és végzések keresése (mnb.hu)). A vizsgálatban feltárt jogszabálysértések fogyasztói kockázatának nagyságára való tekintettel minden esetben jelentős bírsággal sújtotta az érintett intézményeket.

Annak érdekében, hogy az „átkötésekkel” kapcsolatos kockázatok piaci szinten is teljeskörűen feltárhatóak és megszüntethetőek legyenek, az MNB a vizsgálati módszertanát továbbfejlesztette, így ezúton is nyomatékosan felhívja a felügyelt intézmények figyelmét arra, hogy a fogyasztók érdekeit sértő, őket megkárosító piaci gyakorlat feltárása esetén minden esetben arányosan súlyos felügyeleti szankciókra számíthatnak.

5.3.2. Alulbiztosítottság

A lakásbiztosítással rendelkező háztartások számára a károk kockázatának megfelelő lefedettsége kiemelt jelentőséggel bír. A jelenleg fennálló lakásbiztosítások száma meghaladja a hárommilliót, ekként a fogyasztók széles köre rendelkezik ilyen típusú biztosítással, így az MNB ezen biztosítási termékre is külön figyelmet fordít.

Egy ingatlan felújítása, korszerűsítése, esetleges átalakítása és bővítése, továbbá az ingóságok értékének növekedése az ingatlan értéknövekedéséhez vezethet, amely értéknövekedés a meglévő lakásbiztosítások elavulását eredményezheti. A biztosítási összegek aktualizálása azért kiemelten fontos, mert annak elmaradása esetén, egy esetleges kárrendezés során az ingatlan alulbiztosítottá válhat. Az ingatlanok értékét a felújítás és beruházás mellett külső tényezők is alakíthatják, így az építőipari alapanyagok drágulása mellett a megnövekedett munkadíjak is komoly hatással lehetnek egy esetlegesen bekövetkező kár utáni újjáépítés költségeire.

Az MNB a már meglévő lakásbiztosítások felülvizsgálatával kapcsolatos elvárásait – elkerülendő az alulbiztosítottság fennállását – 2022-ben egy vezetői körlevélben fogalmazta meg az alkuszok felé, mely értelmében az alkuszoknak aktív szerepet kell vállalniuk abban, hogy a jelenleg élő lakásbiztosítási szerződések naprakészek legyenek és mindenkor igazodjanak a szerződés által fedezni kívánt ingóságok és ingatlan aktuális értékéhez.

Az alulbiztosítottság elkerülésében az alkusznak, mint az ügyfél megbízásából eljáró biztosításközvetítőnek kiemelt felelőssége van, hiszen tevékenysége a biztosítási szerződés megkötése mellett kiterjedhet – az ügyfél képviselésében – a szerződés megkötésére, valamint a megbízó igényeinek érvényesítésében történő közreműködésre is. A Bit. vonatkozó rendelkezései alapján az alkusz – mint független biztosításközvetítő – a tevékenysége során a biztosítási szakmai szabályokat mindenkor megtartva köteles eljárni, amely kötelezettsége elmulasztásáért felelősséggel tartozik.

Az alulbiztosítottság elkerülésében az alkuszokon és a biztosítókon (indexálás) kívül a fogyasztóknak is kiemelt felelősségük van, hiszen az ingatlanra és ingóságokra vonatkozó aktuális információk megadásán túl egyértelműen elvárható, hogy a fogyasztó a saját biztosítási szerződéseit naprakészen tartsa, így rendszeresen (maximum két évente) maga is vizsgálja, vagy szakértő segítségével vizsgálta felül.

6. Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások és kockázataik

6.1. PIACI JELENLÉT

A nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások kockázatainak felmérése során az utóbbi 5 év adatai kerültek felhasználásra, melyből az utolsó 2022. évi előzetes adat²⁹. A szektort érintő valós kockázatok felméréséhez két speciális, nem a pénzügyi vállalkozások általános üzletmenetéhez köthető tevékenységet folytató pénzügyi vállalkozás adatait az MNB a torzító hatások kiszűrése érdekében – kivéve az 6.1. táblázatban foglalt adatokat – nem vette figyelembe.

6.1. táblázat					
Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások főbb adatai*					
	2018	2019	2020	2021	2022
Nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások mérlegfőösszege (milliárd forint)	1 163	1 505	1 581	1 735	1993
Nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások darabszáma	223	223	225	226	226

* A táblázat azoknak a pénzügyi vállalkozásoknak az aktuális adatait tartalmazza, amelyek az adott időszakban nyújtottak be adatszolgáltatást az MNB részére
Forrás: MNB

A nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások darabszámai az utóbbi 5 évben közel azonosak voltak, azonban év közben az intézményi darabszámot növelő és csökkentő tételek kis mértékben, de hatással voltak a szegmens szereplőinek számára. 2022. évben 3 pénzügyi vállalkozás kapta meg az MNB-től a működéshez szükséges tevékenységi és működési engedélyt, valamint 1 intézmény átcsoportosításra került az összevont felügyelési körből a nem bankcsoportoz tartozó intézményi kategóriába, ezt ellentételezte többek között, hogy 4 intézmény esetében tulajdonosi döntés és kezdeményezés eredményeképp az adott pénzügyi vállalkozás visszaadta a tevékenységi és működési engedélyét. Az MNB visszavonta 2 pénzügyi vállalkozás működési engedélyét, amely esetekben a szankcionálásokat a személyi és tárgyi feltételek, illetve a rendszeres MNB felé továbbítandó adatszolgáltatások nem teljesítése, a felügyeleti együttműködés hiánya, továbbá a prudens működés kapcsán beazonosított aggályok és kockázatok indokolták. Az említett két tevékenységi engedélyvizsgálat nem okozott 2022. évre vonatkozó csökkenést a vizsgált intézményi kör darabszámában, ugyanis a két intézmény nem teljesítette sem a 2021. évre vonatkozó auditált, valamint a 2022. évi előzetes adatszolgáltatást sem. A szektort alkotó intézmények darabszámait érintő változásokkal kapcsolatban a 2022. évben sem kerültek beazonosításra szektorszintű kockázatok.

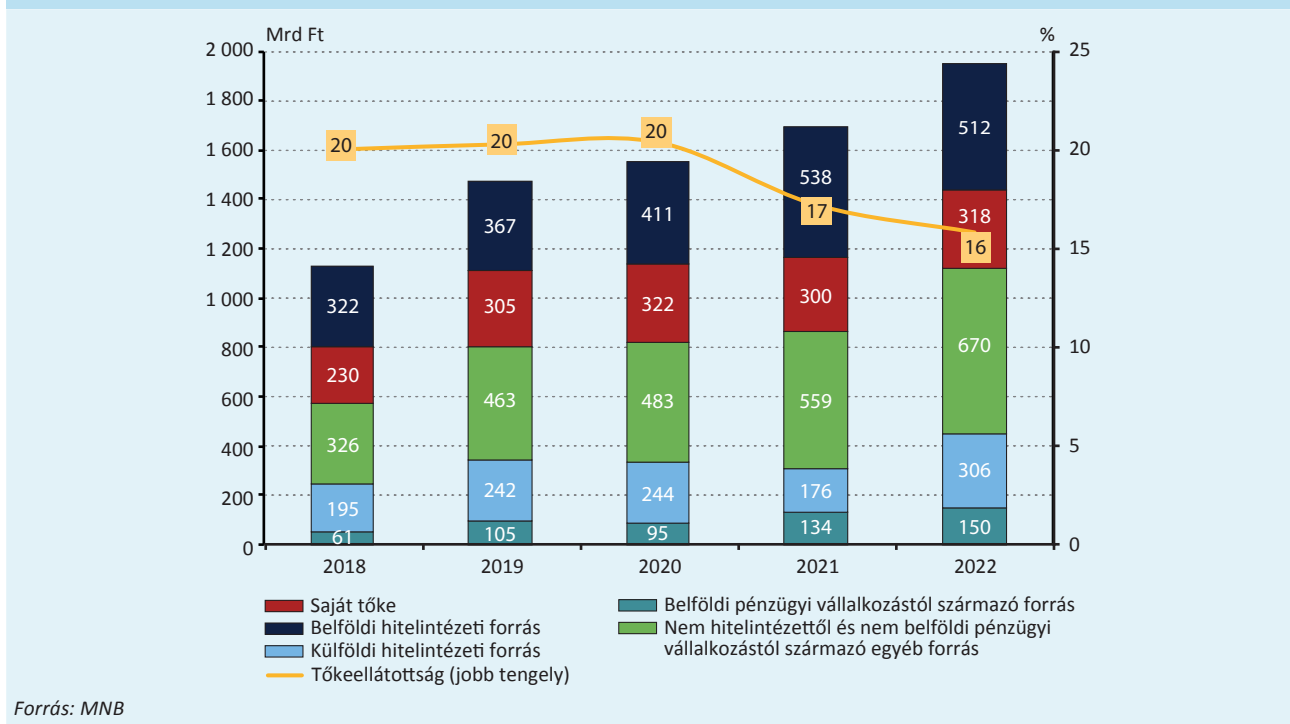
A pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó 2022. évi jogszabályi környezet alakulása negatív hatást gyakorolt a vizsgált intézmények eredményére és eredménytermelő képességére, ennek ellenére azonban a nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások mérlegfőösszege 2022. évben 15%-kal növekedett az előző évhez képest, a volumene pedig megközelítette a 2 ezer milliárd forintot. A szektor folyamatos bővülését mutatja az utóbbi 5 évre vonatkozó mérlegfőösszeg adatokban megfigyelhető növekvő trend, mely 2022. évben is folytatódni tudott.

²⁹ Eltérést eredményez a 2022. évi jelentéshez képest, hogy 2022. évben a 2021. december 31. napi auditált adatok nem álltak rendelkezésre, míg a jelen jelentés már a 2021. évi auditált adatokat tartalmazza.

6.2. A SAJÁT TŐKE NÖVEKEDÉSE MELLETT A SZEKTORRA TOVÁBBRA IS JELLEMZŐ A KÜLSŐ FORRÁSBEVONÁS

2022. évben tovább folytatódott a szektor működését biztosító külső források növekedése, amely megnyilvánult mind a hitelintézeti (115%), ezen belül a külföldi hitelintézeti (174%), mind a kapcsolt vállalokozási források (123%) növekedésében egyaránt, melyekből utóbbi főként a nem hitelintézettől és nem belföldi pénzügyi vállalkozástól származó egyéb forrás állományában jelenik meg. A növekvő külső forrásbevonás azt mutatja, hogy továbbra is vonzó a pénzügyi vállalkozásokba történő befektetés.

6.1. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások tőkeellátottsága

Forrás: MNB

A hitelintézeti (belföldi és külföldi) források aránya kiemelkedő (42%), viszont a külföldi hitelintézeti források jelentős növekedése mellett a belföldi hitelintézeti források csökkenése figyelhető meg. A belföldi hitelintézeti finanszírozás kis mértékű csökkenése mellett 2 pénzügyi intézmény, az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. és az Eximbank Zrt. növelte a nem bankcsoportú pénzügyi vállalkozások finanszírozásában való részvételét. 2022-ben az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. állománynövekedése 19%, míg a növekedési volumenében hasonló mértékű Eximbank Zrt. által nyújtott forrásbővülés növekedési üteme jelentősen magasabb, 75%.

A nagyobb, 10 milliárd forintos mérlegfőösszeg feletti, belföldi hitelintézeti finanszírozással rendelkező intézmények tevékenységében nem következett be fordulat, továbbra is többségében hitel-, és pénzkölcsön nyújtási tevékenységet folytatnak. Változatlanul megfigyelhető a magas koncentrálttság, a 2022. évi belföldi hitelintézeti finanszírozás 50%-a mindösszesen 8 pénzügyi vállalkozásnál összpontosul.

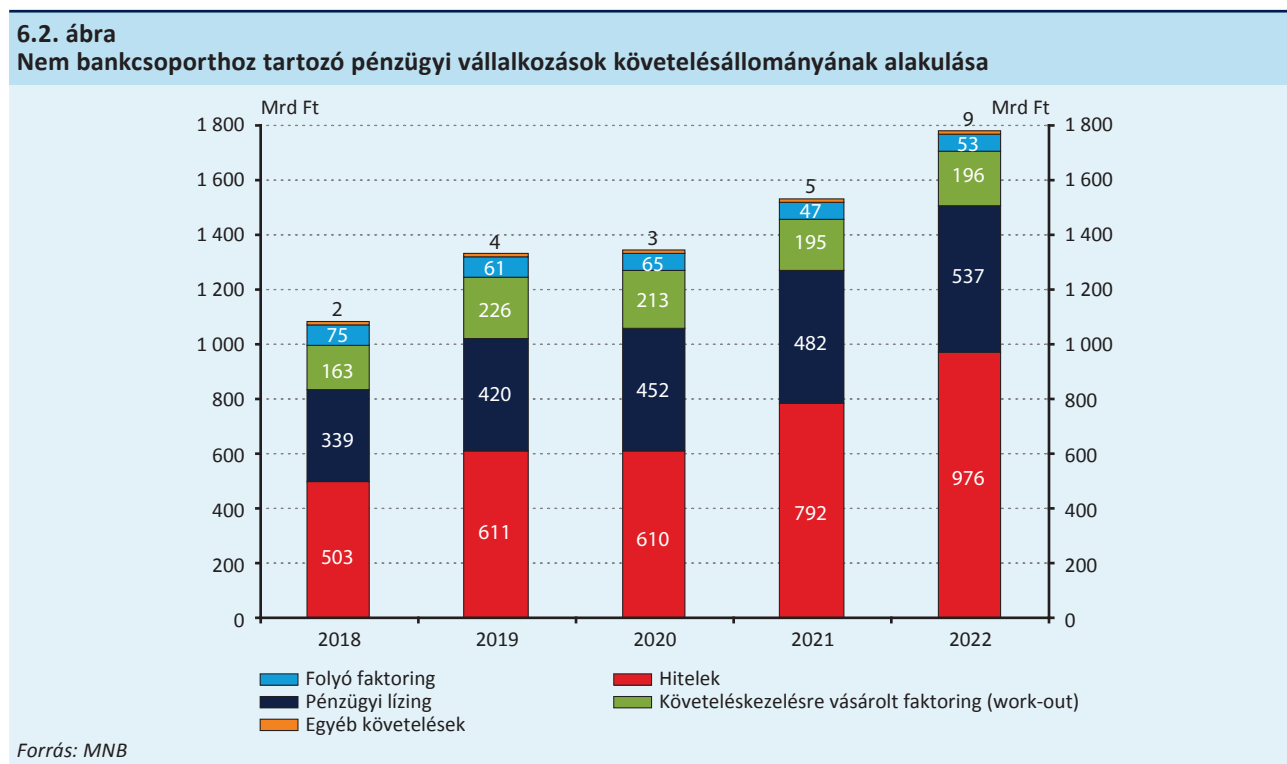
A nem hitelintézettől és nem belföldi pénzügyi vállalkozástól származó egyéb forrás közel 20%-os emelkedése mögött részben a tulajdonosi, részben a kapcsolt vállalokozási körből származó forrás áll. A belföldi pénzügyi vállalkozások növekvő egymás közötti finanszírozásának túlnyomó része továbbra is mindössze 3 pénzügyi vállalkozásnál koncentrálódik.

Más szemszögből közelítve, a szektor stabil működéséhez és növekedéséhez hozzájárul a tulajdonosok, illetve a kapcsolt vállalokozások által nyújtott forrás, ami az összes forrás közel egynegyedét teszi ki (ez a típusú kategorizálás a 6.1. ábrán nem jelenik meg). A növekedés ütemében azonban megfigyelhető a közvetlen tulajdonosi körrel a cégcsoporton belüli finanszírozás irányába való eltolódás, ami így a második legdinamikusabban növekvő forrásnak számít.

A pénzügyi vállalkozások tőkeellátottsága némileg csökkent, azonban a szektorban korábban tapasztalt saját tőke volumenének csökkenése 2022-ben megállt, sőt növekedett, ami elsősorban a tulajdonosi tőkeemelésnek, kisebb mértékben a jövedelmező gazdálkodásnak tudható be. Egy milliárd forint feletti saját tőkével – a darabszámot tekintve – a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások 29%-a, míg 100 millió Ft alatti saját tőkével 16%-a rendelkezik. A tagi kölcsönként jelentkező tulajdonosi finanszírozási forrás előző évi jelentős növekedési üteme 2022-ben kissé lassult, illetve inkább tőkeemelés formájában valósult meg, amit nagy valószínűséggel a közelgő jogszabályi tőkeemelési előírás változása indukált.

6.3. FOLYAMATOSAN NÖVEKVŐ KÖVETELÉSÁLLOMÁNY

A 2022. évben a pénzügyi vállalkozások 66%-a, 149 pénzügyi intézmény tudta a mérlegfőösszegét növelni 2021. évhez képest, amelyek közül 13 intézmény tudott 5 milliárd forintot meghaladó növekedést elérni. Ezek jellemzően a hitel-, és pénzkölcsön nyújtási tevékenységet folytató intézmények közé tartoznak.

A vizsgált intézmények bruttó követelésállományának változása a 2021. évi növekedést (113%) követően 2022. évben ismételt jelentős növekedést (116%) mutatott. A növekedés mértéke meghaladta az előző évit, azonban továbbra sem érte el a 2019. évit (122%). A 2022. évi állománynövekedésben minden tevékenység volumenének a bővülése szerepet játszott, azonban a hitelezési tevékenység növekedésének üteme csökkent, míg a lízing és faktoring (folyó és work-out) tevékenységeké nőtt 2021. évhez képest.

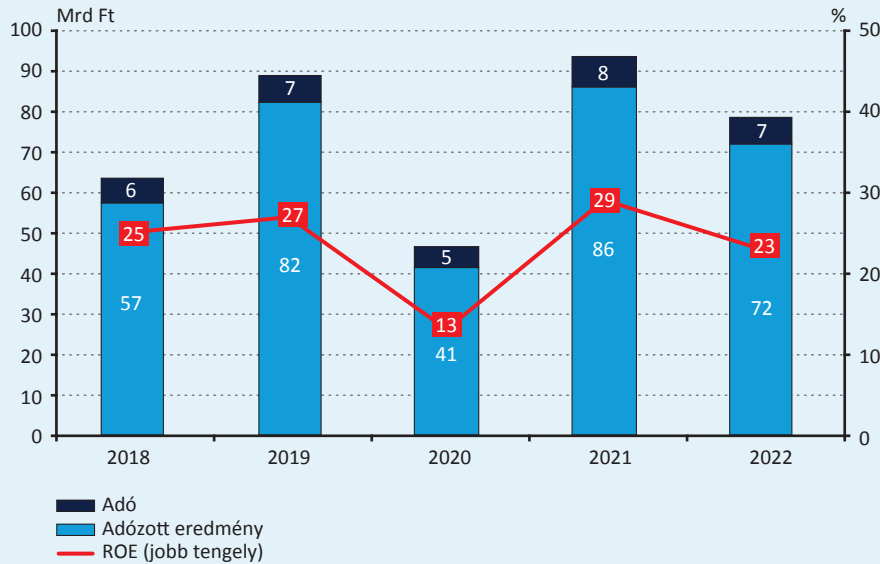
A nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások elsődleges tevékenysége továbbra is a hitel-, és pénzkölcsön nyújtás, amely a bruttó követelésállomány 55%-át teszi ki, ezt követi a pénzügyi lízing 30%-kal, a work-out 11%-kal, majd a folyó faktoring 3%-kal. A nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások követelésállományát a korábbi időszakhoz hasonlóan továbbra is magas koncentrálttság jellemzi. Az intézmények 15%-ánál összpontosul a teljes követelésállomány 86%-a.

Az utolsó 5 év tekintetében a pénzügyi lízing volumene folyamatos növekedést mutat, ami elmondható a hitelállományról is, leszámítva a 2020. évet, amikor gyakorlatilag stagnált. A work-out követelésállomány a kiemelkedő 2019. évi növekedést (138,76%) követő 2 év csökkenő trendje 2022. évben stagnálásba fordult, annak ellenére, hogy egy work-out tevékenységgel foglalkozó pénzügyi vállalkozás felügyelete átkerült a vizsgált szektorba.

6.4. JÖVEDELMEZŐSÉG CSÖKKENÉSE

2022. év során a nem bankcsoporti pénzügyi vállalozási szektor mintegy 81%-a nyereségesen működött, azonban a szektorszintű adózott eredmény jelentősen elmaradt a 2021. évi adózott eredmény volumenétől, mivel a tavalyi évhez képest csökkenés figyelhető meg.

6.3. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások eredménye

Forrás: MNB

2022. évben az 1 milliárd forintot elérő, vagy meghaladó pozitív eredményt realizáló pénzügyi vállalkozások hitelezéssel, lízing tevékenységgel és követelésvásárlással foglalkoznak. Az 5 legnagyobb adózott eredmény visszaesést elszenvedő pénzügyi vállalkozás közül bár 4 továbbra is nyereségesen működött, azonban együttesen több mint 28 milliárd forint összeggel kevesebb adózott eredményt könyvelhettek el, mint 2021. évben.

A jövedelmezőségi eloszlás kedvezőtlen elmozdulását mutatja továbbá az is, hogy míg 2021. évben mindösszesen 196 pénzügyi vállalkozás tudott elérni pozitív adózott eredményt, addig 2022-ben csupán 181 pénzügyi vállalkozás könyvelt el nyereséget az előzetes adatok alapján, ugyanakkor a negatív adózott eredményt termelő intézmények darabszáma 28-ról 43-ra emelkedett.

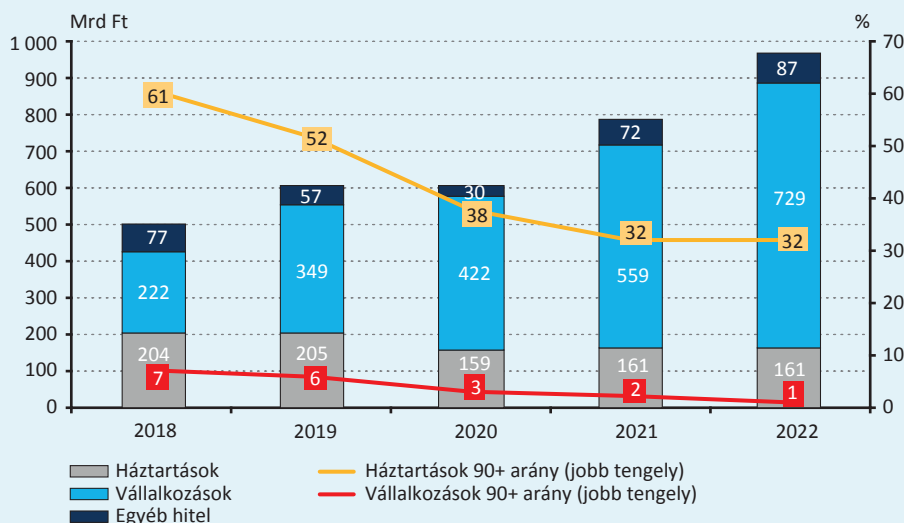
A nagymértékű visszaesés oka részben a pénzügyi szervezetek különadója, amely 2022. szeptember hónapban volt esedékes, illetve az extraprofit adó³⁰ is esedékessé vált, így az első részletet októberben, a második részletet pedig decemberben kellett megfizetniük a pénzügyi vállalkozásoknak. A saját tőke növekedése és az eredmény csökkenése okán a ROE szintén lecsökkent.

³⁰ 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet az extraprofit adókról

6.5. ERŐTELJES VÁLLALATI HITELÁLLOMÁNY NÖVEKEDÉS

2022. évben tovább növekedett a vizsgált intézményi kör által nyújtott hitelezési állomány, amelyet – az előző időszakokban látott tendenciának megfelelően – a vállalati hitelállomány generált. 2022. évben a portfólió minősége gyakorlatilag nem változott, a szektort meghatározó vállalati hitelállományon belül elhanyagolható a 90+-os állomány.

6.4. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások hitelportfóliójának összetétele

Forrás: MNB

A kezelt szerződések számának alakulását vizsgálva folyamatosan csökkenő tendencia azonosítható, míg 2021. évben 802 425 darab szerződést kezeltek a vizsgált intézmények, addig 2022. évre ez a szám 743 879 darabra esett vissza. A szerződésszám csökkenés a háztartási állományban testesült meg – amelyet többségében egy pénzügyi vállalkozás portfóliója nagy részének szektoron kívülre történő értékesítése eredményezett –, míg a vállalati szerződések száma az elmúlt két év tendenciáját megfordítva növekedésnek indult, azonban még mindig nem érte el a 2020. évi szintet.

A 2021-es évhez viszonyítva bővült a hitelezési tevékenységet folytató intézményi kör, és a 10 milliárd forintot elérő, vagy meghaladó hitelállománnyal rendelkező intézmények száma, míg 2021. évben 17 darab volt, addig 2022. évben már 26 pénzügyi vállalkozás érte el a 10 milliárd forintos hitelállományt. A 2022. évben a 10 milliárd forint feletti hitelállományú intézmények az összes hitelállomány 81%-át kezelték, 2021. évben ez az arány csak 69% volt.

A vállalati hitelállomány növekedés mind az összes bruttó vállalati követelésállományban, mind pedig a vállalati hitelezési tevékenységet folytató pénzügyi vállalkozások számában megmutatkozott, míg 2021. évben 100 darab nem bankcsoportú pénzügyi vállalkozás nyújtott vállalatok részére hitelt, addig 2022. év végére 107 pénzügyi vállalkozás folytatott vállalati hitelnyújtást. Jelentősen bővült a 10 milliárd forintot elérő, vagy azt meghaladó vállalati hitelállományt kezelő intézményi szám is, míg 2021. évben 12 pénzügyi vállalkozás kezelte 10 milliárd forintot meghaladó hitelállományt (a vállalati bruttó követelésállomány 65%-át kezelték), addig 2022. évre ez a szám 22-re emelkedett (kezelt bruttó vállalati követelésállomány 81%). A jelentős növekedés főleg az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. által történő refinanszírozási kör bővülésére vezethető vissza mind összességében, mind pedig a finanszírozott intézmények száma tekintetében.

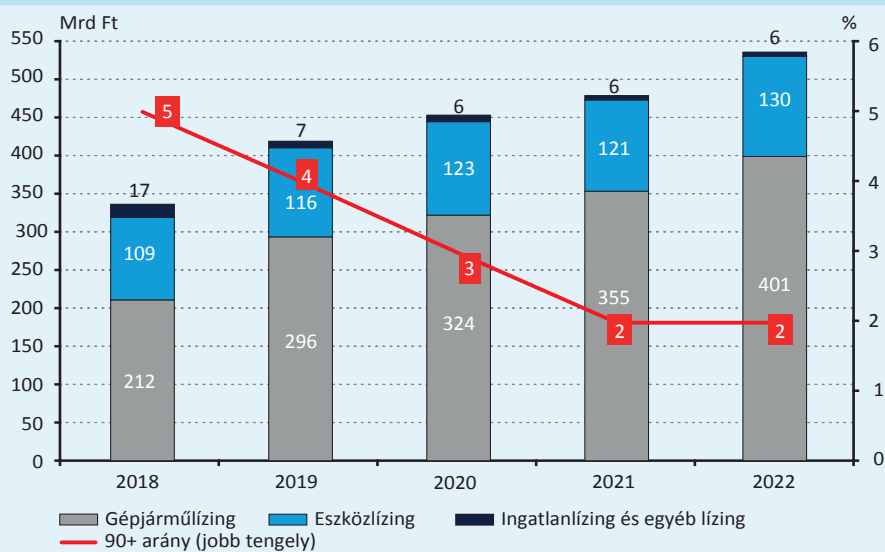
A háztartási hitelezési tevékenységet folytató intézményi kör esetében egy intézmény szektoron kívülre értékesítette a nem késedelmes portfólióját, ezáltal csökkent a 10 milliárd forintot elérő hitelállománnyal rendelkező intézményi darabszám. Az állomány csökkenését azonban a szektor egyéb intézményeinek követelésállomány növekedése ellensúlyozni tudta, így a háztartási bruttó követelésállomány 2022. évre döntően nem változott. A háztartási állomány 65%-át két pénzügyi vállalkozás kezeli, akik gyorskölcsön nyújtással és kézzizálog hitelezési tevékenységgel foglalkozó intézmények. A háztartási portfólió minősége továbbra is stabil, nem következett be romlás annak ellenére, hogy a korábban leírt portfólió értékesítés a nem teljesítő állományt nem érintette.

A háztartási állomány szerződéseinek darabszámát vizsgálva egyértelműen megállapítható a kézizálog hitelezési tevékenységet folytató intézmények szerződéses darabszámának növekedése. A kézizálog hitelezéssel foglalkozó pénzügyi vállalkozások követelésállományában a 2019. évben tapasztalt enyhe csökkenést követően folyamatos növekedés tapasztalható. 2021-ben és 2022-ben a növekedés mértéke megemelkedett, és míg 2021. év során ez a jelentős állománynövekedés a pénzügyi piacon történt átrendeződés eredménye volt, addig 2022. évben már a piac élénkülése látható. 2021. évben a kézizálog kölcsönt nyújtó pénzügyi vállalkozások több, mint 40%-a esetében a kézizálog kölcsön állomány csökkent. A 2022. év végére valamennyi működő, kézizálog kölcsönt nyújtó pénzügyi vállalkozás követelés állománya növekedett, azonban a 2 legnagyobb pénzügyi vállalkozás állománynövekedése a teljes állománynövekedés mintegy háromnegyed részét tette ki, így a kézizálog kölcsönök tekintetében a piac koncentrátsága figyelhető meg.

6.6. NÖVEKEDÉS ÉS SZERZŐDÉSES TRENDFORDULÓ A LÍZINGPIACON

A pénzügyi lízing, ahogy látható volt a 6.2. számú követelésállomány megoszlásának ábráján, a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások második fő működési területe állományvolumen tekintetében, a hitelezés után. Fontos azonban megjegyezni, hogy amíg a 2022. évi nem auditált adatszolgáltatás szerint 143 darab nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozás rendelkezett hitelállománnyal, addig lízingállománnyal csupán 29 intézmény. Az utóbbi évek gazdasági környezetének sajátosságai kedvezően hatottak a lízingpiacra, aminek hatására az utóbbi 5 évben a kihelyezett lízingállomány volumene összességében évről évre bővülni tudott. 2022-ben az összes lízingállomány 12%-kal növekedett az előző évhez képest, mely bővülés fő indikátora a gépjárműlízing terület volt.

6.5. ábra
Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások lízingportfóliójának összetétele

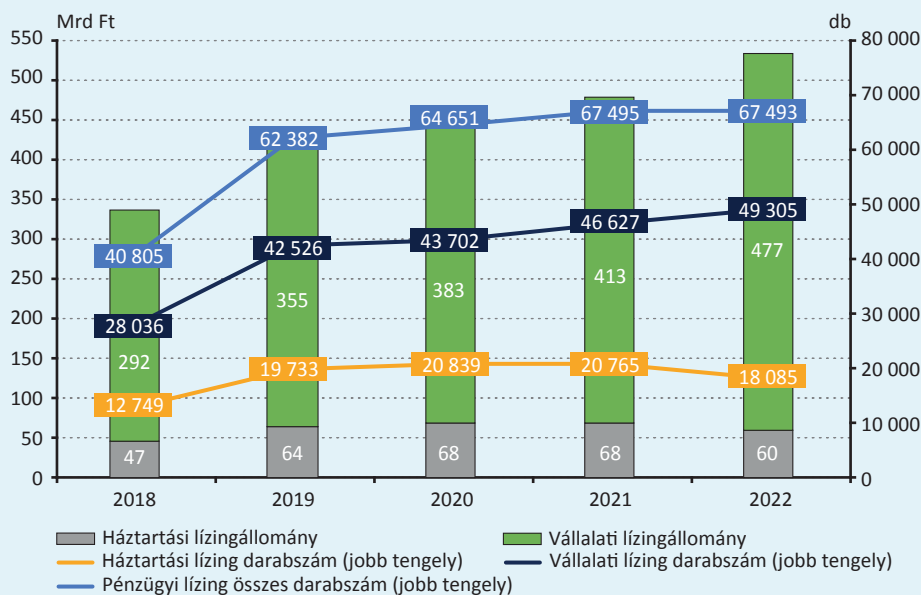

Forrás: MNB

Kockázati szempontból rendkívül pozitívan alakuló tényezője a lízingpiacnak a nemfizető portfólió arány utóbbi 5 évben tapasztalható folyamatos zsugorodása, mely 2021. és 2022. évben mindössze a teljes portfólió 2%-át tette ki. Tovább javítja ugyanezen arány megítélését, hogy az utóbbi 5 évben végbemenő világválság okozta gazdasági sokk hatása nem befolyásolta a lízingpiaci szereplők fizetési hajlandóságát, és a mutató értéke továbbra is változatlanul alacsony szinten maradt, köszönhetően részben a törlesztési moratórium igénybevételei lehetőségének.

A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások lízingállománya összességében bővülni tudott 2022. évben az azt megelőző 2021-es évhez képest, és az állomány elérte az 537 milliárd forintot. A szerződések darabszámában azonban ugyanezen időszakokra vonatkozóan nem figyelhető meg párhuzamosan növekedés.

6.6. ábra
Nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások lízingállományának és darabszámának alakulása

Forrás: MNB

A vizsgált intézményi kör esetében a teljes lízingportfólióhoz tartozó 2022. évi szerződés darabszám értéke szinte stagnált, és közel azonos szinten alakult a 2021. évi darabszámhoz képest. A lízingipacon az átlagos szerződéses összeg így a 2021. évi 7,1 millió forintról a 2022-es évben 7,9 millió forintra emelkedett. Az átlagos lízingügylet nagyságának 2021. évhez viszonyított emelkedése mind a háztartási, mind pedig a vállalati szegmensre egyaránt megfigyelhető a 2022. évben.

Ahogy a hitelek esetében, úgy a lízingterületen is megfigyelhető a nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozásoknál a vállalati szegmens felé tolódás. 2022. évben a háztartások állománya csupán 11%-a a teljes lízingportfóliónak. A háztartások lízingszerződésének darabszámában és állományában is markánsabb visszaesés figyelhető meg a 2021-es évhez képest 2022. évben, mely részben az emelkedő kamatkörnyezetre vezethető vissza.

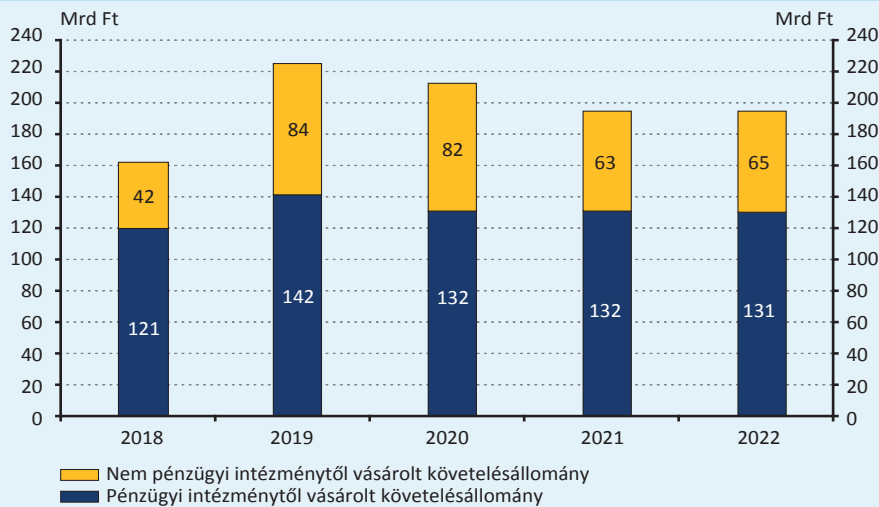
6.7. TOVÁBB CSÖKKENT A KÖVETELÉSKÉZELÉSRE VÁSÁROLT ÁLLOMÁNY AZ ÁTCSOPORTOSÍTOTT SZEREPLŐ NÉLKÜL

A 2021-ben nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások köre által kezelt work-out állomány összességében 2022-ben 2%-kal csökkent. A pénzügyi intézménytől vásárolt állomány 4%-kal szintén csökkent, azonban a nem pénzügyi intézményi körtől vásárolt 2%-kal nőtt.

2022. harmadik negyedév végén a nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások szektora kibővült egy jelentős méretű, korábban bankcsoportozható pénzügyi vállalkozás átcsoportosításából adódóan, melyre tekintettel módosultak a fenti 2022-es adatok. A szóban forgó pénzügyi vállalkozás adatait is figyelembe véve 1% alatti az állománynövekedés.

A fentiekből adódóan, ahogyan a 6.7. ábrán is látható, a nem bankcsoportozható pénzügyi vállalkozások által kezelt teljes követelésállomány mértéke a 2021. évi 8%-os csökkenéséhez képest 1% alatti mértékben emelkedett 2022-ben. Ezen belül a pénzügyi intézményi körtől vásárolt állomány 1% alatti mértékű csökkenése, míg a nem pénzügyi intézményi körtől vásárolt állomány – melynek volumene közel fele a pénzügyi körtől vásárolt állománynak –, a 2021-es 23%-os csökkenését követően, 2% -os emelkedése figyelhető meg.

6.7. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások vásárolt követelésállományának összetétele

Forrás: MNB

2022-ben 6 nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozás ért el közel 1 milliárd forint vagy 1 milliárd forint feletti állománynövekedést. A pénzügyi intézménytől vásárolt követelések jellemzően nagyobb összegűek, dominanciájuk meghatározó, részarányuk 2021-hez képest mondhatni stagnált, szerződésszám alapján a teljes követelésállomány 45%-át, a portfólió könyv szerinti értékének 67%-át teszik ki.

A pénzügyi intézményektől vásárolt ingatlannal fedezett lakossági jelzáloghitelből származó követelések volumene 21%-kal, a szerződések darabszáma pedig 3%-kal csökkent 2021-hez képest. A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások közötti állománycsere a 2021-es évi szinten alakult.

A 2022-ben vásárolt követelésállomány a work-out tevékenységet folytató cégeknél nem tudta kompenzálni a kezelésből eredő tranzakciós csökkenést, pedig az szintén visszaesett. A törlesztések volumenének 20%-os csökkenése feltehetőleg a 2022-ben a teljes világot érintő nagymértékű inflációnak, és az adósok jövedelemátcsoportosításának az eredménye.

Továbbra is az a tendencia a meghatározó mértékben követelésvásárlással foglalkozó pénzügyi vállalkozások esetében, hogy kevésbé vesznek igénybe hitelintézeti finanszírozási forrást, általánosabb a saját vagy tulajdonosi forrásból történő finanszírozás. A követelésvásárlással foglalkozó pénzügyi vállalkozások adózott eredménye a vonatkozó 2022-es adatok szerint 2021-hez képest 24%-kal visszaesett, ami 3 pénzügyi vállalkozás eredményében koncentrálódik, így nem mondható generális, szektorszintű jelenségnek.

6.8. FOGYASZTÓVÉDELEM, KIEMELT FIGYELEM A FOLYAMATOS FELÜGYELETI TEVÉKENYSÉGRE

Az MNB – az engedélyezési eljárások során rendelkezésre bocsátott dokumentumok ellenőrzésén és a vizsgálatokon túlmenően – a folyamatos felügyelés keretén belül többek között tanulmányozta a felügyelt intézményi kör hirdetéseit, honlapját és az egyéb sajtómegjelenéseket is. A digitális megoldások felé való eltolódás ebben a szektorban még nem jellemző, ugyanakkor a versenyhelyzet növelése érdekében számos – hitelezéssel is foglalkozó – pénzügyi vállalkozás kezdte meg ezen lehetőségek kidolgozását.

Az MNB folyamatos felügyeleti tevékenysége keretében nyilatkozattételre, adatszolgáltatásra történő felhívásokkal, elemzésekkel is kiemelt figyelmet fordított a nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások fogyasztóbarát magatartására. 2022-ben a kis összegű személyi hitel nyújtó pénzügyi vállalkozások, a követeléskezelők, valamint a kéziról hitelezéssel foglalkozó intézmények adták a legtöbb feladatot fogyasztóvédelmi szempontból.

Az MNB a kiadott ajánlások gyakorlatba történő átültetését is ellenőrizte, illetve rendszeresen alkalmazta a fogyasztóvédelmi figyelmeztetés eszközét, amikor a fogyasztók érdekeit vagy az MNB ajánlásait potenciálisan sértő gyakorlatot azonosított.

Kérelemre jellemzően a pénzügyi vállalkozások panaszkezelési, valamint ügyféltájékoztatási gyakorlatával kapcsolatosan indult vizsgálat, továbbá több olyan ügyféljelzés érkezett, melynek kapcsán a pénzügyi vállalkozásokat a pénzügyi szervezetek számára a fogyasztóvédelmi elvek alkalmazásáról szóló 9/2020. (VII. 14.) számú ajánlásban, valamint a fogyasztóval szembeni követeléskezelési tevékenységről szóló 2/2019. (II. 13.) számú ajánlásban foglaltak betartására hívta fel az MNB.

A követeléskezelési szektorban – a korábbi évek gyakorlatát fenntartva – továbbra is az MNB fókuszában álltak a lejárt követelések vásárlásával és kezelésével foglalkozó pénzügyi vállalkozások magatartására – elsősorban a panaszkezelésre – vonatkozó fogyasztói kérelmek, valamint a szektorban tevékenységet megkezdeni tervező társaságok engedélyezési eljárásai.

A kézizálog hitelezési szektorban 2022-ben több intézménnyel szemben folyt eljárás prudenciális témakörök mellett a THM maximum mértékének betartásával és a THM számítás módszertanának megfelelőségével kapcsolatban, amelynek keretében bírság kiszabására is sor került. Ezen témavizsgálat esetében a vonatkozó jogszabályoknak való megfelelés vizsgálata mellett az MNB kézizálog hitelezéssel kapcsolatos 24/2018. (VII. 5.) számú ajánlása betartásának ellenőrzése kapott kiemelt hangsúlyt.

2022-ben az MNB a nem kézizálog hitelezéssel foglalkozó pénzügyi intézményeknél is indított a JTM³¹ és a THM³² rendeletekben foglaltak ellenőrzésére vizsgálatot, kibővítve a hitelszerződés megkötését megelőző tájékoztatás ellenőrzésével, valamint a KHR törvényben³³ meghatározott jogszabályi rendelkezések betartásának vizsgálatával.

A Pénzügyi Békéltető Testület jelzése alapján 2022-ben több pénzügyi vállalkozással szemben indított az MNB fogyasztóvédelmi vizsgálatot, tekintettel arra, hogy az intézmények a Pénzügyi Békéltető Testület eljárásában nem mutattak együttműködést, vagy a Testület előtt nem jelentek meg.

³¹ 32/2014. (IX. 10.) MNB rendelet a jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról

³² 83/2010. (III. 25.) Korm. rendelet a teljes hiteldíj mutató meghatározásáról, számításáról és közzétételéről

³³ 2011. évi CXXII. törvény a központi hitelinformációs rendszerről

7. A tőkepiac és kockázatai

A hazai tőkepiacon tevékenységet végző befektetési szolgáltatók száma hárommal 31-re csökkent 2022-ben. A befektetési szolgáltatók által kezelt 2022-es 48.340 milliárd forintos ügyfélértékpapír-állomány – 40.593 milliárd forint hitelintézeteknél és 7.747 milliárd forint befektetési vállalkozásoknál – 0,5%-kal haladja meg az előző évi 48.106 milliárd forintos szintet. A befektetési szolgáltatók által vezetett ügyfél-értékpapírszámlák száma 4,8%-kal növekedett. A befektetési szolgáltatók – a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek és a befektetési vállalkozások – 2022-ben összesen 710,2 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalmat realizáltak, amely 59,5%-kal magasabb a 2021-ben realizált összforgalomhoz képest.

7.1. táblázat

A befektetési szolgáltatók legfontosabb adatai

Befektetési szolgáltató szektor	2021			2022		
	Hitelintézetek	Befektetési vállalkozások	Összesen	Hitelintézetek	Befektetési vállalkozások	Összesen
Intézmények száma (db)	20	14	34	18	13	31
Ügyfélértékpapír állomány (Mrd Ft)	41 335	6 771	48 106	40 593	7 747	48 340
Vezetett értékpapírszámlák száma (ezer db)	1 492	351	1 843	1 519	413	1 932
Tőkepiaci forgalom (Mrd Ft)	366 979	78 230	445 209	620 692	89 509	710 202
Adózott eredmény (millió Ft)		20 180			51 541	
Szavatolótőke/tőkekövetelmény (%)		763,1%			1417,2%	

Megjegyzés: az intézmények számánál fióktelep is szerepel

Forrás: MNB

A 41 felügyelet alá eső befektetési alapkezelő által kezelt 13.154 milliárd forintos vagyon 10,8%-kal haladja meg az előző évi értéket és újabb történelmi csúcst ért el. A kezelt vagyon növekedését a befektetési alapokban kezelt vagyon növekedése magyarázza, miközben a többi kezelt portfólióban jellemzően csökkenés volt megfigyelhető. A befektetési alapok 2022 decemberi 9.872 milliárd forintos nettó eszközértéke 1.578 milliárd forinttal (19%-kal) nagyobb a 2021-es nettó eszközértéknél.

7.2. táblázat

A befektetési alapkezelők legfontosabb adatai

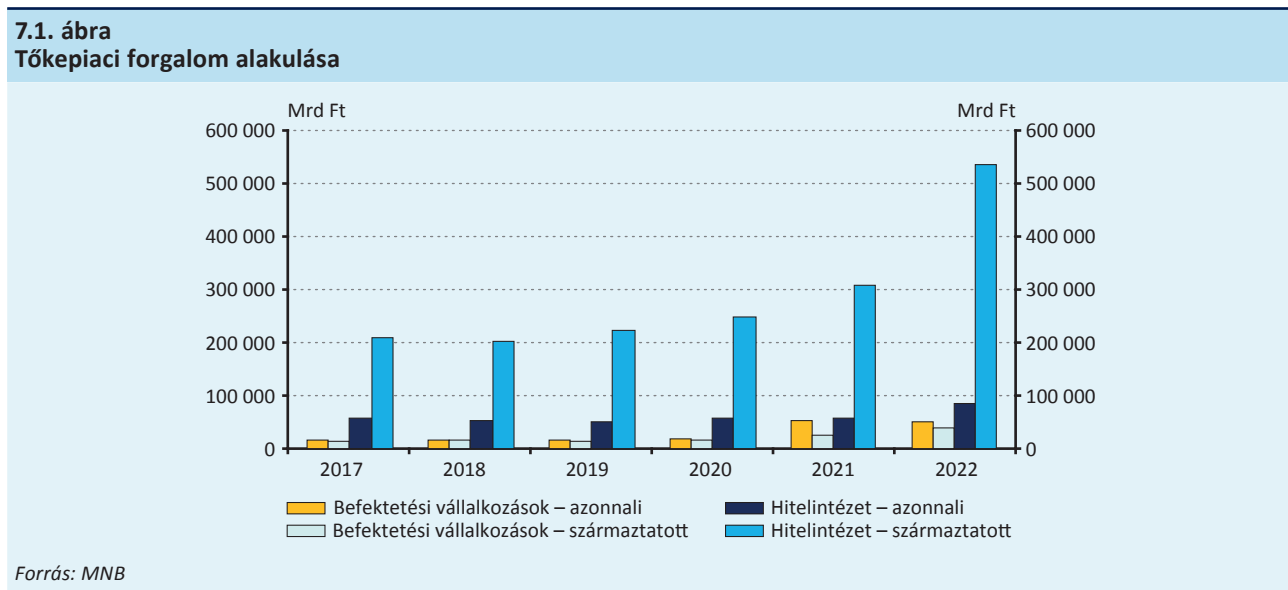
Alapkezelési szektor	2021	2022
Intézmények száma (db)	42	41
Kezelt alapok száma (db)	675	698
Kezelt vagyon (Mrd Ft)	11 875	13 154
Adózott eredmény (millió Ft)	45 955	41 506

Forrás: MNB

7.1. BEFEKTETÉSI SZOLGÁLTATÁSI PIAC: FORGALOM ÉS ÁLLOMÁNYOK

7.1.1. A tőkepiaci forgalom erőteljesen növekedett 2022-ben

A befektetési szolgáltatók – a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek és a befektetési vállalkozások – 2022-ben összesen 710,2 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalmat realizáltak, amely 59,5%-kal magasabb a 2021-ben realizált 445,2 ezer milliárd forintos összforgalomhoz képest. A tőkepiaci forgalom 2022-ben mind a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézeteknél, mind a befektetési vállalkozások esetében jelentősen növekedett: a hitelintézetek 2022-es 620,7 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalma több mint másfélszeresére ugrott a 2021-es 367 ezer milliárd forintos szinthez viszonyítva, miközben a befektetési vállalkozások 89,5 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalma 14,5%-kal haladja meg a 2021-es 78,2 ezer milliárd forintos forgalmat. (7.1. ábra)

A hitelintézetek tőkepiaci forgalmának 2022-ben tapasztalt jelentős növekedése a tőzsdén kívüli szegmensben valósult meg: a hitelintézetek tőzsdén kívüli származtatott forgalma 74,6%-kal 529,5 ezer milliárd forintra, míg a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali forgalma 47,2%-kal 81,4 ezer milliárd forintra ugrott. A hitelintézetek tőzsdei forgalmát is növekedés jellemezte: a tőzsdei azonnali forgalom 8,3%-kal 2,9 ezer milliárd forintra, míg a tőzsdei származtatott forgalom 19,2%-kal 6,8 ezer milliárd forintra emelkedett.

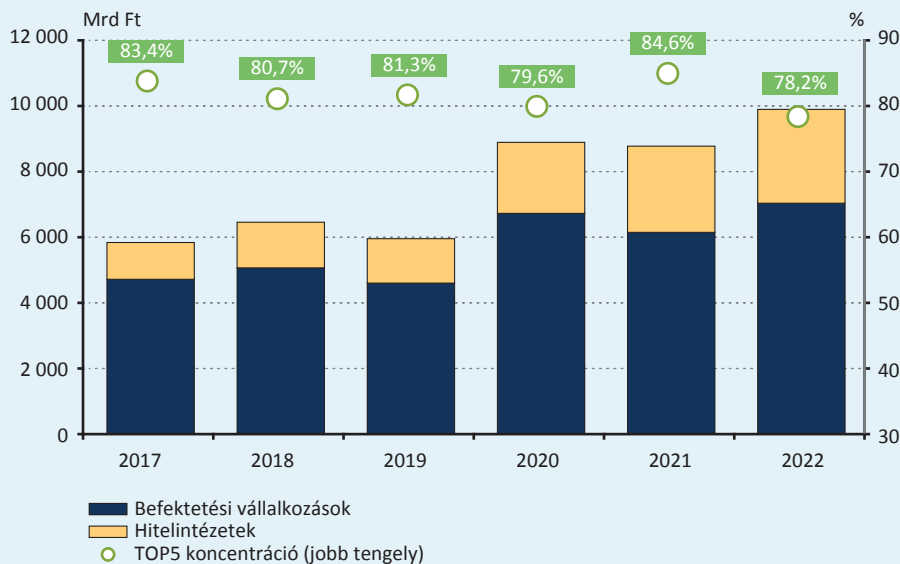
A befektetési vállalkozások tőkepiaci forgalma 2022-ben a tőzsdén kívüli azonnali szegmensben kívül minden más szegmensben növekedett. Erőteljes növekedés jellemezte a befektetési vállalkozások származtatott forgalmát: 2022-ben a befektetési vállalkozások tőzsdei származtatott forgalma 80,9%-kal növekedett és elérte a 14,5 ezer milliárd forintot, míg a tőzsdén kívüli származtatott forgalom 39,7%-kal növekedett és megközelítette a 24 ezer milliárd forintot. A befektetési vállalkozások tőzsdei származtatott forgalmának növekedéséhez jelentős mértékben hozzájárult a továbbított forgalom³⁴ dinamikus növekedése, amely a 2021-es 4,2 ezer milliárd forintról közel másfélszeresére, 9,9 ezer milliárd forintra növekedett. A befektetési vállalkozások tőzsdei azonnali forgalma 31,5%-kal 27,7 ezer milliárd forintra növekedett: a növekedés dinamikájához jelentősen hozzájárult a tőzsdei azonnali továbbított forgalom 38,5%-os növekedése, amely 2022-re elérte a 20,7 ezer milliárd forintos szintet. Csökkenés volt megfigyelhető a befektetési vállalkozások tőzsdén kívüli azonnali forgalmában: a 2022-es 23,4 ezer milliárd forintos forgalom 26,9%-kal marad el a 2021-es 32,1 ezer milliárd forintos forgalomhoz képest, amelyre magyarázatot a tőzsdén kívüli azonnali továbbított forgalom 41,3%-os csökkenése nyújt a 2021-es 25,5 ezer milliárd forintról a 2022-es 14,9 ezer milliárd forintra – a csökkenés egy külföldi háttérű intézményhez kapcsolódik.

³⁴ A „továbbított megbízás” azokat az ügyleteket tartalmazza, amelyeknél az ügyféltől kapott megbízást nem az adott befektetési szolgáltató hajtja végre, hanem azt továbbadja egy másik befektetési szolgáltatónak, aki ténylegesen végrehajtja a megbízást

7.1.2. Tovább növekedett az azonnali tőzsdei forgalom

Tavaly az azonnali tőzsdei forgalom³⁵ szolidan növekedett: a 2022-es 9.886 milliárd forintos azonnali tőzsdei forgalom 12,5%-kal haladja meg a 2021-es 8.787 milliárd forintos értéket és nagyságrendileg 50%-kal magasabb a 2020 előtti évek forgalmához képest. Az azonnali tőzsdei forgalom növekedését alapvetően a 2022 februárjában kitört orosz-ukrán háború által generált megugró befektetői aktivitás magyarázza: a 2022. I. negyedéves 3.763 milliárd forintos forgalom 80,4%-kal haladta meg az előző év azonos időszakának forgalmát. Úgy tűnik, hogy az előző évek trendje megtört 2022-ben: míg 2021-ig a befektetési vállalkozások részarányát a tőzsdei azonnali forgalomban folyamatos csökkenés jellemezte (2021: 69,9%, 2020: 75,6%, 2019: 76,9%, 2018: 78,1%, 2017: 81,1%), addig 2022-ben ez a részarány 71,1%-ra emelkedett. 2022-ben az első 5 legnagyobb azonnali tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele nem módosult, így 2022-ben is az első ötben 3 befektetési vállalkozás és 2 hitelintézet szerepelt. Az azonnali tőzsdei forgalom koncentrációja 2022-ben visszakorrigált a 2021 előtti 80% körüli szintre: az öt legnagyobb azonnali tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató részaránya a 2021-es 84,6%-ról – amelyet egyedi hatás magyaráz – 6,4%-ponttal 78,2%-ra csökkent (2020-ban 79,6%, 2019-ben 81,3%, 2018-ban 80,7% volt). (7.2. ábra)

7.2. ábra
Az azonnali tőzsdei tőkepiac:
forgalom és koncentráció

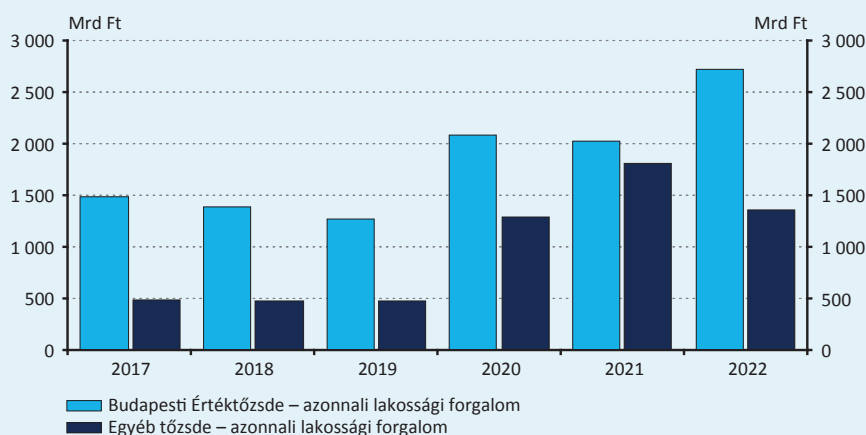

Forrás: MNB

Az azonnali tőzsdei forgalom 12,5%-os dinamikáját alapvetően a vállalati ügyfelek által generált forgalom növekedése magyarázza (+17,1%), ugyanakkor a lakossági ügyfelek – devizabelföldiek és devizakülföldiek összesítve – által generált forgalom is többletet mutat: a 2022-es 4.107 milliárd forintos forgalom 6,6%-kal haladja meg az előző évi szintet. A hazai és külföldi tőzsdéken lebonyolított lakossági forgalom ellentétesen alakult 2022-ben – míg a hazai tőzsdén 2022-ben a lakosság által realizált azonnali forgalom 34,2%-kal 2.729 milliárd forintra növekedett az előző évhez képest, addig a külföldi tőzsdéken realizált azonnali lakossági forgalom 2022-ben 24,8%-kal 1.362 milliárd forintra csökkent, amely érték azonban így is meghaladja a korábbi években tapasztalt szinteket (2020: 1.294 milliárd forint; 2019: 476 milliárd forint; 2018: 479 milliárd forint). 2022-ben az előző évhez képest jelentős aktivitáscsökkenés figyelhető meg a devizakülföldi lakosság esetében a hazai tőzsdén: a 2022-es 171 milliárd forintos forgalom 41,9%-kal alacsonyabb a 2021-es 294 milliárd forintos szintnél, de többszöröse a korábbi évek 20-30 milliárd forintos szintjénél. (7.3. ábra)

³⁵ Az azonnali tőzsdei forgalom nem továbbított része.

7.3. ábra
Azonnali tőzsdei tőkepiaci forgalom:
lakossági szegmens

Forrás: MNB

A nem továbbított származtatott tőzsdei forgalom³⁶ 2022-ben 18,6%-kal – azaz mintegy 1.687 milliárd forinttal – emelkedett és elérte a 10.768 milliárd forintot: a növekedés elmarad a 2021-ben tapasztalt 33,2%-os ütemtől, de megfelel az előző évek növekedési szintjének. A származtatott tőzsdei forgalom koncentrációja enyhén emelkedett 2022-ben: az első 5 legnagyobb származtatott tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató részesedése a 2021-es 72%-ról 2022-re 73%-ra növekedett (2020-ban 73%, míg 2019-ben 75% volt). A befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek származtatott tőzsdei forgalma 2022-ben 16,6%-kal haladta meg az előző évi szintet és elérte az 6.192 milliárd forintot – a növekedés döntő része két intézményhez kapcsolódik, míg a befektetési vállalkozások származtatott tőzsdei forgalma éves szinten 21,3%-kal növekedett és elérte a 4.577 milliárd forintot. Ennek megfelelően a befektetési vállalkozások részaránya a származtatott tőzsdei forgalomban 1%-ponttal 42,5%-ra növekedett 2022-ben. Mind a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek, mind a befektetési vállalkozások származtatott tőzsdei forgalmának 2022-es növekedési üteme elmarad a 2021-es szinttől. Az előző évekhez hasonlóan 2022-ben is módosult az első 5 legnagyobb származtatott tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele: miközben a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek esetében egy kikerült az első öt legnagyobb szereplő közül, addig a 3 befektetési vállalkozás közül az egyik újonnan került be 2022-ben az első öt közé. A továbbított származtatott tőzsdei forgalom a 2021-es 4.677 milliárd forintról 2022-re gyakorlatilag megkétszereződött és elérte a 10.575 milliárd forintot: a továbbított származtatott tőzsdei forgalom alapvetően egy nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozáshoz kapcsolható.

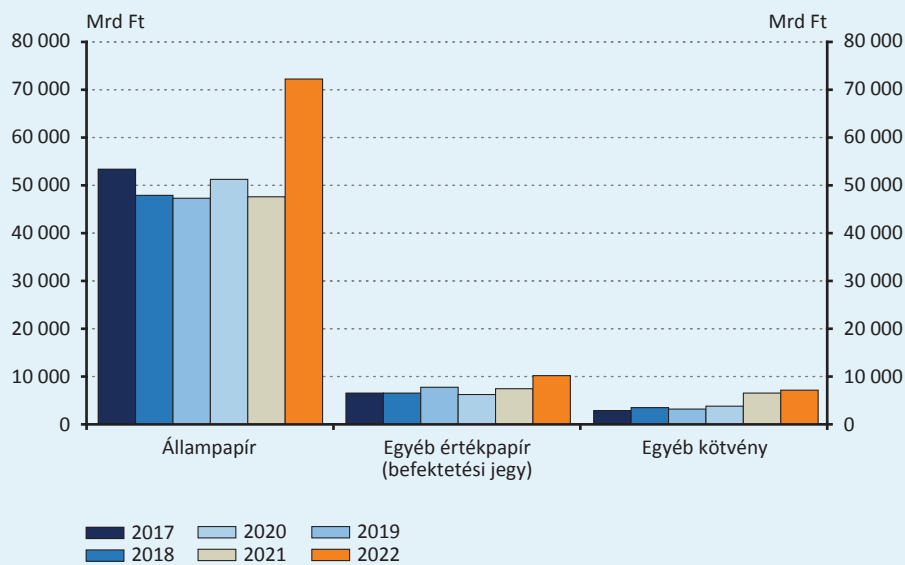
7.1.3. Erőteljes növekedés a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalmában

A korábbi évekkel ellentétben a befektetési szolgáltatók által realizált nem továbbított tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalom a 2021-es 61.603 milliárd forintról 45,2%-kal megugrott és elérte a 89.469 milliárd forintos szintet. A korábbi években jellemzően 60.000 milliárd forint körül ingadozott a tőzsdén kívüli azonnali forgalom (2020: 64.547 milliárd forint; 2019: 57.114 milliárd forint, 2018: 56.750 milliárd forint). A forgalom dinamikáját alapvetően a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalmának erőteljes növekedése magyarázza: a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalma 47,2%-kal növekedett 2022-ben és elérte a 80.976 milliárd forintot, míg a befektetési vállalkozások 8.493 milliárd forintos tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalma 28,6%-kal haladja meg az előző évi értéket. Ennek megfelelően a tőzsdén kívüli azonnali forgalomban a hitelintézetek dominanciája újra meghaladta a 90%-ot és elérte a 90,5%-os részesedést, amely 1,2%-ponttal magasabb 2021-hez képest. A hitelintézeteknél tapasztalt jelentős megugrás alapvetően két befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézethez köthető. 2022-ben a tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci szegmensben aktív hitelintézetek száma a 2021-es 18-ról 2022-re kettővel 16-ra csökkent, míg a befektetési vállalkozások száma nem változott. Az azonnali tőzsdén kívüli tőkepiaci forgalomban az állampapírok forgalma 2022-ben másfélszeresére ugrott a 2021-es 47.533 milliárd forintról a 2022-es 72.207 milliárd forintra. A növekedés alapvetően három befektetési szolgáltatást nyújtó

³⁶ A továbbiakban a nem továbbított jelző külön nincs kiemelve a származtatott tőzsdei forgalom alakulásában.

hitelintézethez kapcsolódik. Ugrásszerű növekedés volt megfigyelhető a befektetési jegyek nem továbbított tőzsdén kívüli azonnali forgalmában is: a 2022-es 10.118 milliárd forintos érték 40,3%-kal magasabb a 2021-es 7.210 milliárd forintos szintnél – a növekedés szektorszinten jelen volt. Az egyéb kötvények azonnali tőzsdén kívüli tőkepiaci forgalma emelkedett: a 2022-es 7.155 milliárd forintos forgalom 9,3%-kal magasabb a 2021-es 6.549 milliárd forintos forgalomnál. A tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalom koncentrációja 2022-ben jelentősen megugrott: az első 5 piaci szereplő részaránya az azonnali tőzsdén kívüli forgalomban 72,9% volt, amely érték mintegy 9,6%-ponttal haladta meg a 2021-es 63,3%-os részarányt (2017-ben 70%, 2018-ban 68,7%, 2019-ben 64,7%, 2020: 66%). Az első 5 legnagyobb azonnali tőzsdén kívüli forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele 2021-ben 1 piaci szereplővel változott, 1 hitelintézet helyére 1 befektetési vállalkozás került. (7.4. ábra)

7.4. ábra
Azonnali OTC forgalom értékpapír-típusonként

Megjegyzés: a részvények OTC forgalmának elhanyagolható nagyságrendje miatt nem szerepelnek az ábrán
Forrás: MNB

7.1.4. A tőkepiaci turbulenciák ellenére összességében az ügyfélértékpapírok állománya stabil maradt

2022-ben egyrészt az orosz-ukrán háború által okozott tőkepiaci turbulenciák, másrészt a nagy jegybankok kamatemelései miatt a befektetési szolgáltatók által kezelt ügyfélértékpapírok piaci értéken vett állománya összességében érdemben nem változott: a 2022-es 48.340 milliárd forint 0,5%-kal haladja meg a 2021-es 48.106 milliárd forintos szintet. A 2022-es növekedési ütem jelentősen elmarad a 2021-es 23,1%-os történelmi csúcshoz számító növekedéstől, de elmarad a korábbi évek növekedési dinamikájától is (2020: 2,1%; 2019: 11,3%; 2018: 5,9%). A hitelintézetek által 2022 végén kezelt 40.593 milliárd forintos ügyfélértékpapír-állomány 1,8%-kal volt alacsonyabb a 2021-es 41.335 milliárd forintos állománynál – a csökkenés vegyes képet mutatott szektorszinten. A befektetési vállalkozások által kezelt ügyfélértékpapírok állománya 2022-ben 14,4%-kal emelkedett: a 2022 végén kezelt 7.747 milliárd forintos állomány 975 milliárd forinttal volt magasabb a 2021-es 6.771 milliárd forintos értéknél – a dinamikus növekedést az első és második legnagyobb piaci szereplő állományváltása magyarázza. A fenti folyamatoknak megfelelően a befektetési vállalkozások által kezelt ügyfélértékpapír-állomány aránya a teljes ügyfélértékpapír-állományon belül 2022-ben újabb történelmi csúcst ért el: a 2022-es 19,1%-os részarány 2,7%-ponttal magasabb a 2021-hez képest és 8-10%-ponttal haladja meg a korábbi évek értékeit.

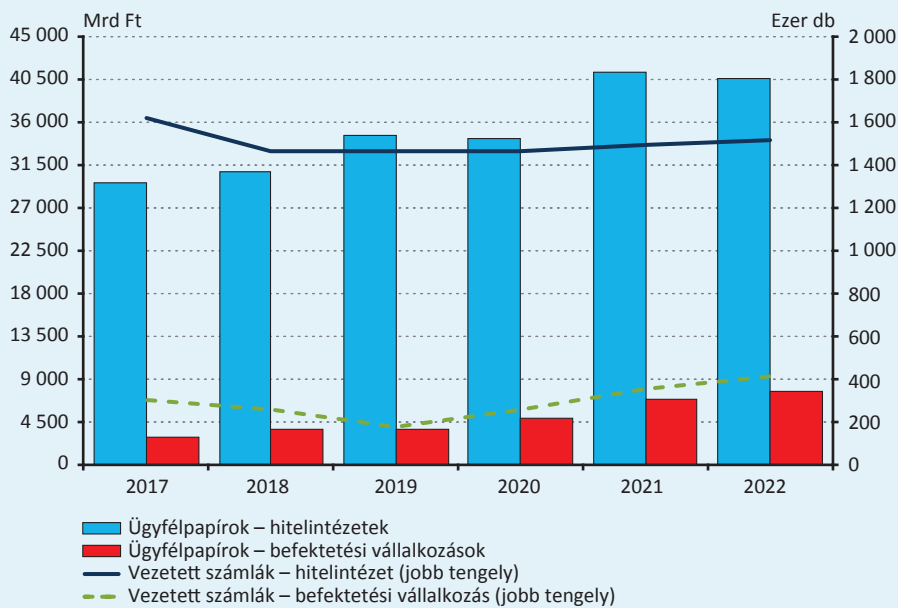
Eszközostályonként nézve a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek ügyfélértékpapír-állománya vegyesen alakult 2022-ben. A befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézeteknél a tőkepiaci folyamatoknak megfelelően a nyilvántartott részvények állománya a 2021 végi 15.627 milliárd forintról 14,1%-kal 13.430 milliárd forintra, míg a nyilvántartott állampapírok állománya a 2021 végi 13.638 milliárd forintról 7,4%-kal 12.626 milliárd forintra csökkent. Ezt részben ellensúlyozta

a hitelintézeteknél nyilvántartott befektetési jegyek állományának dinamikája: a 2022 végi 11.557 milliárd forintos állomány 18,6%-kal haladja meg az előző évi 9.745 milliárd forintos értéket. A hitelintézeteknél nyilvántartott vállalati kötvények állományát is erőteljes növekedés jellemezte: a 2022 végi 2.625 milliárd forintos érték 27%-kal haladja meg a 2021-es szintet.

A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományában az állampapírok eszközkategórián kívül minden más eszközkategóriában növekedés volt megfigyelhető 2022-ben. A részvények állománya a 2021-es 3.143 milliárd forintról 2022 végére 15,9%-kal 3.643 milliárd forintra, míg a befektetési jegyek állománya a 2021-es 2.398 milliárd forintról 2022 végére 21,9%-kal 2.922 milliárd forintra emelkedett – a növekedés szektorszinten jelen volt. A befektetési vállalkozásoknál nyilvántartott állampapírok állománya 22,4%-kal 669 milliárd forintra esett 2022 végére a 2021-es 862 milliárd forintos értékről – a csökkenés alapvetően egy intézményhez köthető. A kötvények állománya a 2021-es 271 milliárd forintról 53%-kal 414 milliárd forintra ugrott 2022 végére – a növekedés alapvetően egy intézményhez köthető és szintén a nem-hazai kibocsátású kötvények állománya soron jelentkezik.

A befektetési szolgáltatók által vezetett ügyfél-értékpapírszámlák száma 2022-ben 4,8%-kal növekedett. A hitelintézeteknél vezetett ügyfél-értékpapír-számlák 1,8%-kal 1.519 ezer darabra növekedett, míg a befektetési vállalkozásoknál 62 ezer darabos növekedés történt, és így a 413 ezer darabos 2022-es záróállomány 17,6%-kal magasabb az előző év azonos időszakához viszonyítva. (7.5. ábra)

7.5. ábra
Ügyfélértékpapírok állománya

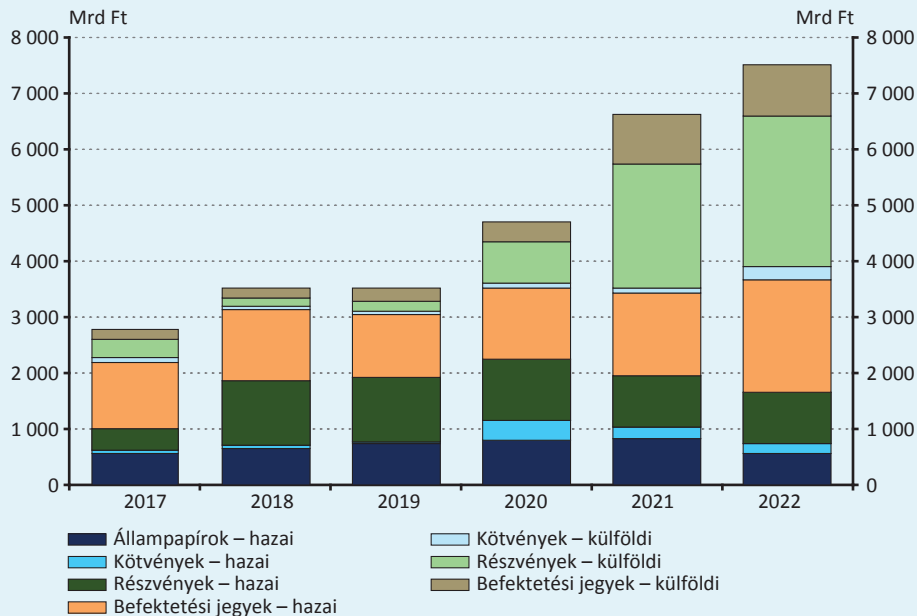
Forrás: MNB

7.1.5. A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományában a külföldi kibocsátók részesedése tovább növekedett

A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományának eszközosztály részarányai szektorszinten nem változtak. Első helyen továbbra is részvény-eszközosztály szerepel, amelynek 2022-es részaránya 47% (2021: 46,4%), és ezt követi második helyen a befektetési jegyek eszközosztálya 37,7%-os részesedéssel (2021: 35,4%). A harmadik helyen szereplő állampapír-eszközosztály részaránya a 2021-es 12,7%-ról 2022-re 8,6%-ra mérséklődött, ugyanakkor a vállalati kötvény eszközosztály a 2022-ben 1,3%-ponttal 5,3%-ra emelkedett. Az eszközosztályok hazai-külföldi megbontását vizsgálva 2022-ben 3,3%-ponttal tovább növekedett a külföldi kibocsátású értékpapírok súlya és elérte az 52,4%-ot. Kiemelendő, hogy 2021-ben az új külföldi hátterű nagy befektetési vállalkozás piacra lépése jelentősen megnövelte a külföldi kibocsátású

értékpapírok súlyát és ennek megfelelően ez az arány a 2020-as 25%-ról 48%-ra ugrott. Az állampapír állomány hazai-külföldi megoszlását vizsgálva a hazai kibocsátású állampapírok aránya a korábbi 97-98%-os szintről 81%-ra csökkent annak következtében, hogy a nem EGT-állam által kibocsátott állampapírok állománya megnövekedett – ez a növekmény a 2021-ben megjelent új külföldi háttérű nagy befektetési vállalkozáshoz kapcsolódik. (7.6. ábra)

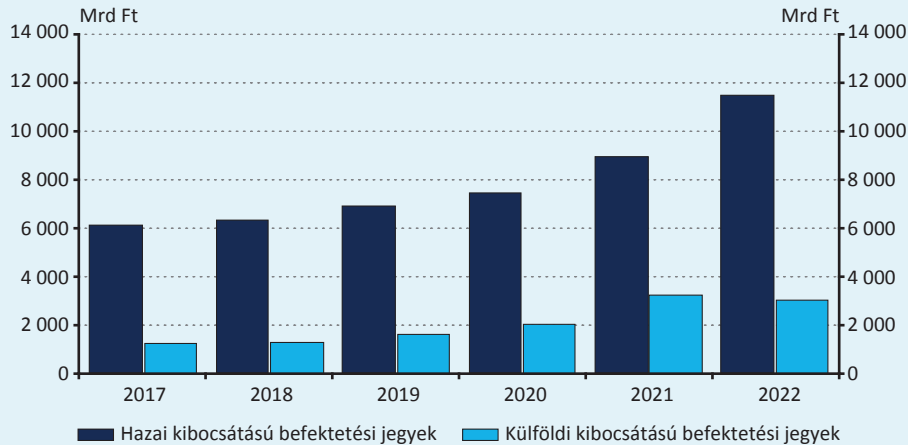
7.6. ábra
Ügyfélértékpapír-állomány eszközosztályonként

Forrás: MNB

A befektetési szolgáltatók által ügyfélértékpapírok között nyilvántartott befektetési alapok jegyeinek külföldi-belföldi megoszlását vizsgálva látható, hogy a tavalyi évet ellentétes trend jellemezte: miközben a hazai kibocsátású befektetési jegyek állománya a 2021-es 8.932 milliárd forintról 2022 végére 11.480 milliárd forintra növekedett (ez 28,5%-os emelkedésnek felel meg), addig a külföldi kibocsátású befektetési jegyek állománya a 2021-es 3.210 milliárd forintról 2022 végére 3.005 milliárd forintra csökkent (ez éves szinten 6,4%-os csökkenésnek felel meg). A külföldi kibocsátású befektetési jegyek állományának csökkenése hitelintézetekhez kapcsolódik és gyakorlatilag a teljes szektorban megfigyelhető volt. A belföldi kibocsátású befektetési jegyek állománya 2022-ben 27,2%-kal 9.458 milliárd forintra növekedett. A befektetési vállalkozások esetében a hazai kibocsátású befektetési jegyek állománya 35%-kal növekedett, míg a külföldi kibocsátású befektetési jegyek állománya gyakorlatilag változatlan maradt 2022-ben. A külföldi, illetve hazai kibocsátású befektetési jegyek állományának aránya a 2021-es 36%-ról 2022-ben 26%-ra csökkent, amely érték gyakorlatilag megfelel a korábbi évek szintjének. A 2021 végét jellemző kiugró 36%-os arány egy nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozás piacra lépése magyarázza. (7.7. ábra)

7.7. ábra
Befektetési alapok megoszlása belföldi-külföldi kibocsátás viszonylatában

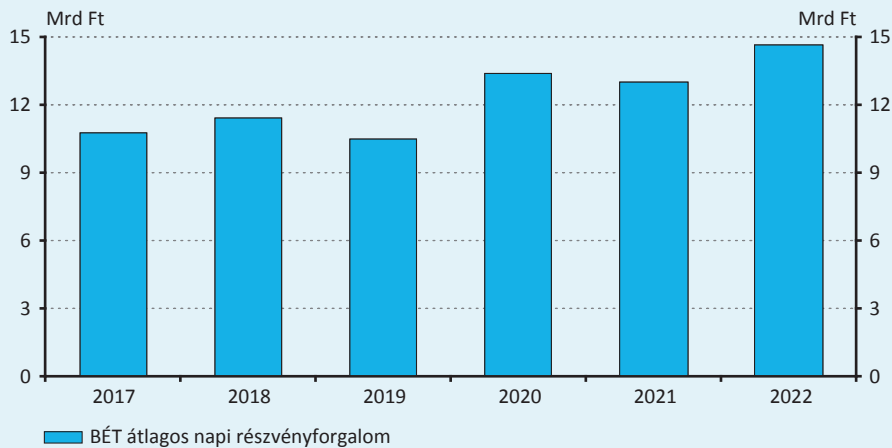
Forrás: MNB

7.2. SZABÁLYOZOTT PIAC

7.2.1. A Budapesti Értéktőzsde forgalma bővült mindkét fő piacon

A Budapesti Értéktőzsde teljes forgalma 2022-ben éves szinten 19,5%-kal növekedett, amely jelentősen meghaladja a 2021-es 9,7%-os növekedést (2020: +19,2%; 2019: -6,1%; 2018: +2,8%). 2021-hez hasonlóan 2022-ben is a növekedés mögött alapvetően a származékos piac teljesítménye áll – a származékos forgalom 2022-ben 27,1%-kal ugrott meg (2021: +30%) és elérte a 3.968 milliárd forintos szintet. A növekedéshez az azonnali piac is hozzájárult: a 2022-es 3.802 milliárd forintos forgalom 12,5%-kal haladja meg a 2021-es szintet és 7,8%-kal a tőkepiaci turbulenciák miatt megugró befektetői aktivitás által generált 3.526 milliárd forintos 2020-as azonnali forgalmat. A származékos forgalom 2022-es növekedését – 2021-hez hasonlóan – a határidős devizaforgalom 35,7%-os megugrása magyarázza, amely így elérte a 3.634 milliárd forintot (2021: 2.679 milliárd forint), miközben a többi, a forgalom szempontjából releváns más származtatott termék forgalma csökkent – így az indexalapú határidős termékek forgalma 26,6%-kal 155 milliárd forintra, a határidős részvény termékek forgalma 27,1%-kal 160 milliárd forintra mérséklődött. A származékos piac koncentrációja növekedett 2022-ben: az első 5 tőzsdetag által generált forgalom a teljes származékos piac forgalmának 87%-át fedte le, amely mintegy 3,1 százalékponttal magasabb a 2021-es 83,9%-os értéknél és gyakorlatilag megegyezik a 2020-as 86,6%-os értékkel. A származékos forgalom tekintetében 2022-ben az első öt tőzsdetag összetétele egy befektetési szolgáltatóval módosult 2021-ről 2022-re. 2022-ben az azonnali piac forgalmának 421 milliárd forintos növekedését a hazai részvények forgalmában megfigyelhető 406 milliárd forintos (12,4%-os) növekedés (7.8. ábra), a certifikátok forgalmának 22 milliárd forintos (22,5%-os) emelkedése, illetve a jelzáloglevelek és a vállalati kötvények forgalmának 7 milliárd forintos csökkenése – amely 87%-os zuhanásnak felel meg – magyarázza. A jelzáloglevelek és a vállalati kötvények forgalma rendkívül változó volt az elmúlt években: miközben 2019-ben a forgalom alacsony volt (2 milliárd forint), addig 2020-ban ez felugrott 32 milliárd forintra, majd 2021-ben lecsökkent 8 milliárd forintra és ez 2022-ben tovább esett 1 milliárd forintra. Az azonnali szekciótagok kereskedési forgalmának koncentrációja csökkent 2022-ben: az első öt tőzsdetag által generált forgalom a teljes azonnali piac forgalmának 84,9%-át fedte le, amely mintegy 2,1 százalékponttal alacsonyabb 2021-hez képest. Az első öt tőzsdetag összetételében nem történt változás.

7.8. ábra
A Budapesti Értéktőzsde részvényiaci átlagos napi forgalma

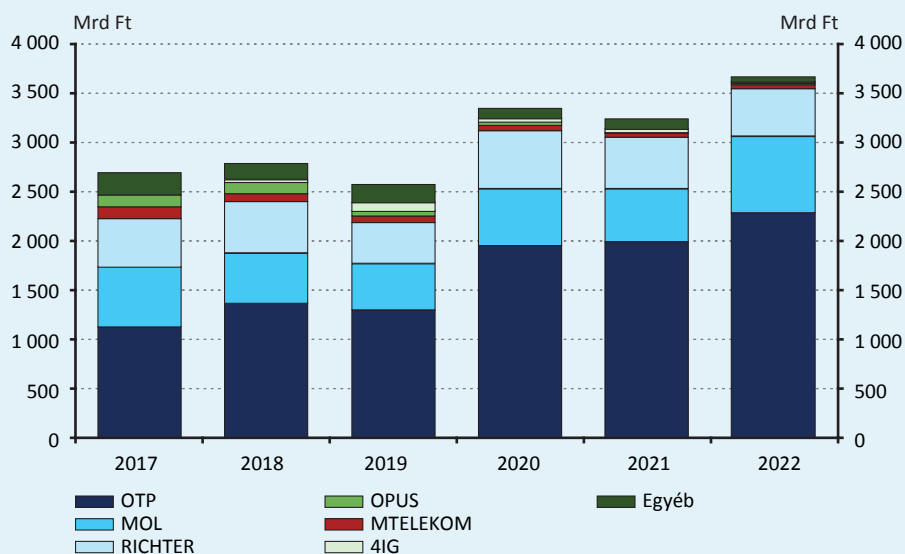

Forrás: MNB.

7.2.2. Folytatódott a forgalom koncentrációjának növekedése a Budapesti Értéktőzsdén

A kibocsátók részvényiaci forgalmát tekintve az első három legnagyobb forgalmú részvény összetétele és sorrendje – OTP, MOL, Richter – változatlan maradt 2022-ben: az első helyen továbbra is az OTP áll, majd öt követi a MOL és végül a harmadik helyen a Richter. A részvényiaci nagyon magas koncentrációjának növekedése 2022-ben is folytatódott: az első három legnagyobb forgalmú kibocsátó részesedése a teljes részvényiaci forgalomból 2022-ben 96,8% volt, amely mintegy 3,3 százalékponttal magasabb a 2021-es 93,5%-nál (2020: 92,8%). A koncentráció növekedéséhez alapvetően a MOL részvény forgalmának 45,7%-os (2021: 538 milliárd forint; 2022: 784 milliárd forint) és az OTP részvény forgalmának 14,5%-os (2021: 1.994 milliárd forint; 2022: 2.284 milliárd forint) növekedése járult hozzá, miközben a Richter forgalma 6,8%-kal 486 milliárd forintra mérséklődött. A többi nagyobb kibocsátó közül, az Opus részvényt leszámítva, az összes forgalma csökkent 2022-ben: Mtelekom részvény forgalma 2,7%-kal (2021: 41 milliárd forint; 2020: 40 milliárd forint) mérséklődött, míg a 4IG részvény forgalma 67,9%-kal (2021: 37 milliárd forint; 2022: 12 milliárd forint), Masterplast részvény forgalma pedig 72,1%-kal (2021: 37 milliárd forint; 2022: 10 milliárd forint) esett. Az Opus részvény forgalma 2022-ben 18,5%-kal 14 milliárd forintra növekedett. (7.9. ábra)

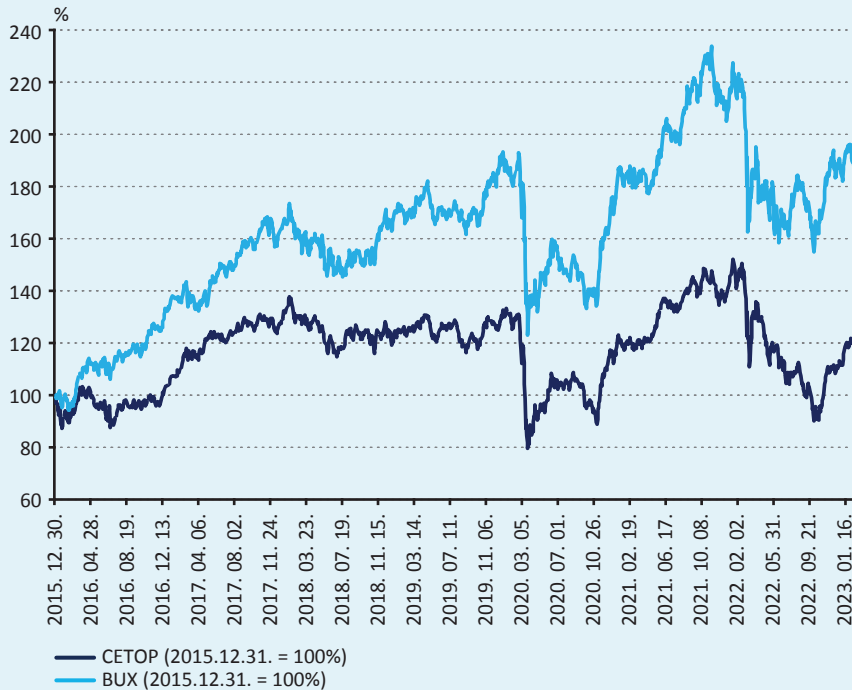
7.9. ábra
Kibocsátók tőzsdei forgalma éves szinten

Forrás: MNB

A 2021-es 20,6%-os növekedés után a BUX index 2022-ben 13,7%-kal csökkent a 2021 december végi 50.721-es záróértékről a 2022. december végi 43.794-es záróértékre az orosz-ukrán háború által okozott tőkepiaci turbulenciák hatására. A BUX index az éves mélypontját 2022. szeptember 29-én érte el a 37.036-os záróértékkel. (7.10. ábra)

7.10. ábra
A BUX és a CETOP index alakulása

Megjegyzés: a CETOP Közép-Európa Blue Chip Indexe a 25 legnagyobb tőkeértékű és tőzsdei forgalmú közép-európai részvényt tartalmazza. Az index tartalma évente kétszer – márciusban és szeptemberben – kerül felülvizsgálatra.

Forrás: MNB

7.2.3. 2022-ben a BÉT kereskedési helyszíneire 12 új kibocsátó részvényeit vezették be

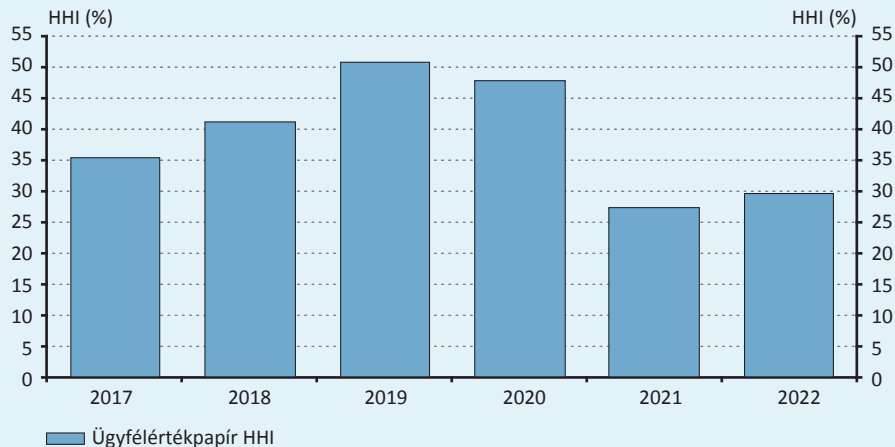
2022-ben a Budapesti Értéktőzsde fő piacára (azaz az Xbud-ra) bevezették az eSense Nyrt. részvényeit, a Kartonpack Do-bozipari Nyrt. részvényeit pedig kivették, továbbá a DM-Ker Nyrt. részvényei átvezetésre kerültek az Xtend piacról az Xbud-ra. A Budapesti Értéktőzsde kis- és középvállalatoknak létrehozott Xtend multilaterális kereskedési rendszer piacára 2022-ben 11 kibocsátó – EU-Solar Nyrt., Vivetech Nyrt., Biggeorge Property Nyrt., Naturland Holding Nyrt., Navigator Investments Nyrt., Multihome Nyrt., ASTRASUN Solar Nyrt., Valberg Nyrt., Energy Investment Nyrt., CDSYS Nyrt., Goodwill Pharma Nyrt. – részvényeit vezették be, továbbá egy Xtend piacon lévő kibocsátó (Épduferr Nyrt.) bevezetése még 2021-ben történt, azonban a kereskedés csak 2022-ben indult meg.

7.3. BEFEKTETÉSI VÁLLALKOZÁSOKAT ÉRINTŐ KOCKÁZATOK

7.3.1. A befektetési vállalokozási szektor piaci koncentrációja továbbra is alacsony

A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományának Herfindahl-Hirschman-index (HHI) szerint számított koncentrációja 2022 végén 29,7% volt, amely érték 2,3%-ponttal magasabb a 2021-es 27,3%-hoz képest. Az emelkedést alapvetően a nagy befektetési vállalkozásokra jellemző dinamikusabb állománynövekedés magyarázza, ugyanakkor ügyfélállományi szempontból a szektor koncentrálttsága továbbra is alacsony a korábbi évekhez képest. Kiemelendő, hogy a kis befektetési vállalkozások piaci részesedése tovább csökkent 2022-ben: a 4 legkisebb ügyfélértékpapír-állománnyal rendelkező befektetési vállalkozás piaci részesedése lefeleződött egy kis befektetési vállalkozás beolvadása miatt a 2021-es 2%-ról a 2022-es 0,8%-ra (2020-ban 2,2%, 2019-ben 2,6% volt). (7.11. ábra)

7.11. ábra
Ügyfélértékpapír-állomány piaci koncentrációja

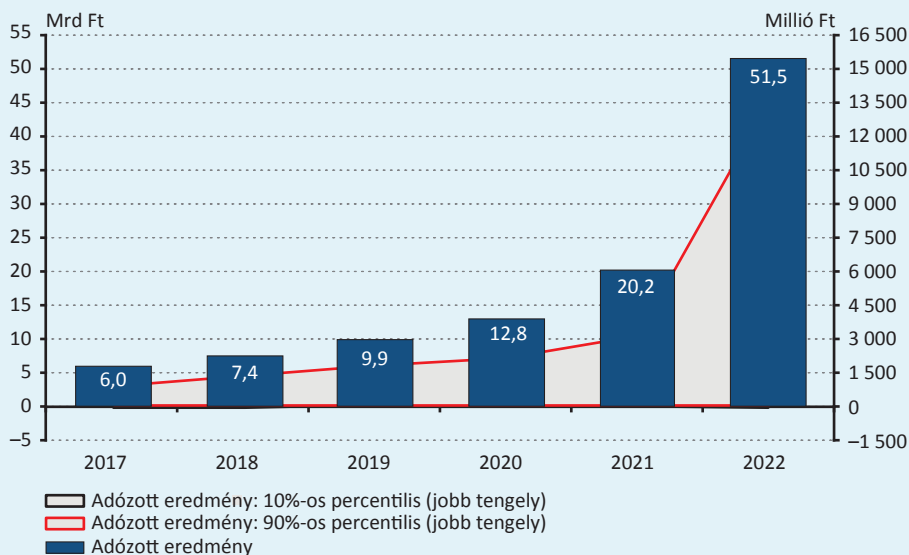

Forrás: MNB

7.3.2. Továbbra is magas szinten a szektor jövedelmezősége

A befektetési vállalkozási szektor – a fióktelepeket is beleértve – jövedelmezősége 2022-ben is ugrásszerűen bővült: a 2022-es 51,5 milliárd forintos adózott eredmény 155,4%-kal haladta meg a 2021-es 20,2 milliárd forintos adózott eredményt (éves szinten az adózott eredmény 2021-ben 57,8%-kal, 2020-ban 29,5%-kal növekedett) és sektorszinten újabb történelmi csúcst ért el. A növekedés dinamikájának nagyságrendileg a felét a 2021-ben piacra lépő külföldi hátterű befektetési vállalkozás adózott eredményének növekedése magyarázza, amely döntően külföldi ügyfeleket szolgál ki. Ugyanakkor a többi nagy – jellemzően hazai terepen mozgó – befektetési vállalkozás jövedelmezősége is jelentősen bővült, amelyre magyarázatot az általuk realizált tőkepiaci forgalom dinamikája nyújt. A 2022 végén működő – azaz befektetési szolgáltatási tevékenységet végző – 13 befektetési vállalkozás a fióktelepeket is beleértve – közül 9 esetében az adózott eredmény növekedése volt megfigyelhető, 4 befektetési vállalkozásnál az adózott eredmény csökkent: az utóbbiak mind a kis befektetési vállalkozások közé tartoznak. A szektor jövedelem koncentrációja növekedett 2022-ben: az első 3 legnagyobb adózott eredménnyel rendelkező piaci szereplő összesített 41,4 milliárd forintos adózott eredménye a teljes szektor eredményének 80,3%-ára emelkedett a 2021-es 75%-os részarányról és az első 5 legnagyobb adózott eredménnyel rendelkező piaci szereplő összesített 47,99 milliárd forintos adózott eredménye a teljes szektor adózott eredményének 93%-ára emelkedett a 2021-es 90%-ról. (7.12. ábra)

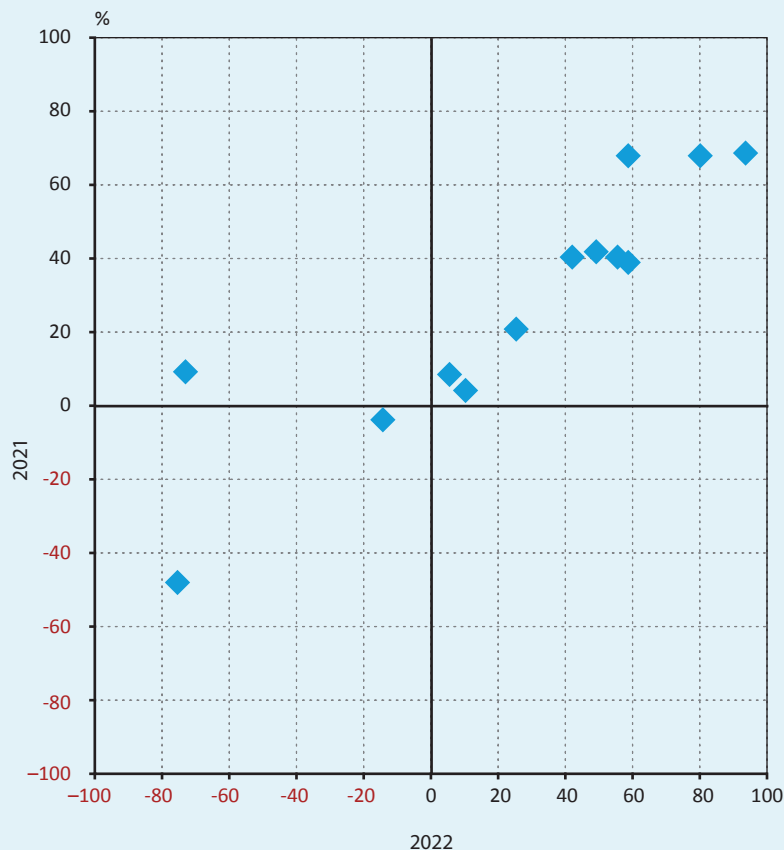
7.12. ábra
Befektetési vállalkozások jövedelmezősége

Forrás: MNB

Miközben 2021-ben két befektetési vállalkozás volt veszteséges, addig 2022-re ez a szám háromra növekedett. A 2022-ben veszteséges három befektetési vállalkozás közül kettő már 2020-ban és 2021-ben is veszteséges volt: az egyik 2017-ben kapott tevékenységi engedélyt és ügyfélállománnyal nem rendelkezik, ügyfélszámlákat nem vezet, míg a másik veszteséges befektetési vállalkozás esetében az alkalmazott üzleti modell okoz jövedelmezőségi gondokat. A szektorszintű jövedelmezőség javulását a saját tőkéhez mért adózás utáni eredmény (ROE) mutatója is alátámasztja: a 7.13. ábrán látható, hogy a függőleges nulla tengelytől jobbra tömörülnek a befektetési vállalkozások.

7.13. ábra
A befektetési vállalkozások ROE értéke (%)

Forrás: MNB

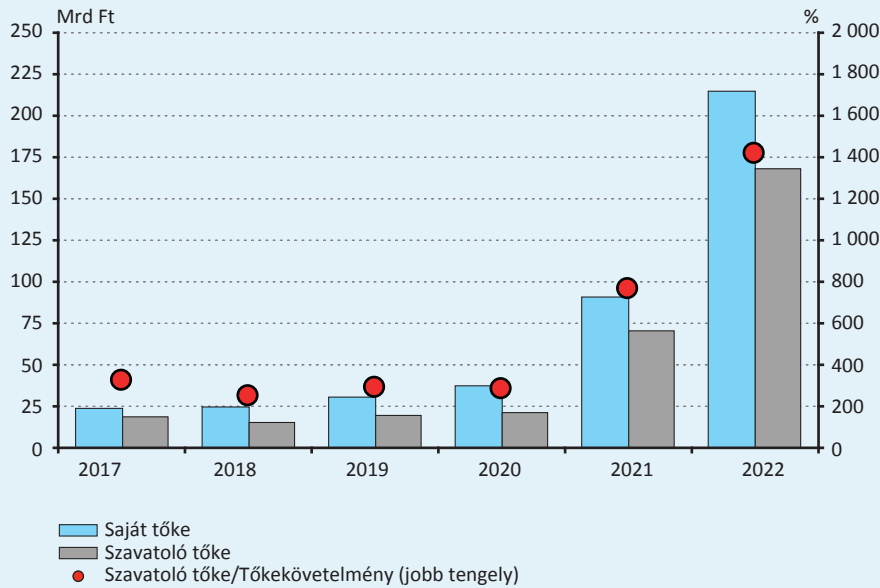
7.3.3. Szektorszinten megfelelő tőkeellátottság

A befektetési vállalkozások saját tőkéje a 2021-es 90,5 milliárd forintról 2022-ben 215,3 milliárd forintra növekedett, melynek oka egy nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozás saját tőkéjének növekedése. Ennek következtében a befektetési vállalkozási szektor tőkemegfelelése is jelentős mértékben javult: a szavatolótőke és tőkekövetelmény aránya a 2021-es 763%-ról 1417%-ra ugrott. Amennyiben a nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozást nem vesszük figyelembe, akkor is a szektorszintű tőkemegfelelés kiemelkedő: a szavatolótőke és tőkekövetelmény aránya 2022-ben elérte a 322%-ot, amely mintegy 20%-ponttal alacsonyabb a 2021-es 342%-os aránynál. A Magyarországon székhellyel rendelkező 11 befektetési vállalkozás közül mindegyik a tőkekövetelményeket meghaladó szavatolótőkével rendelkezett 2022 végén (7.14. ábra). Kiemelendő, hogy 2022 volt az első teljes év, amikor a befektetési vállalkozásokra vonatkozóan az új IFR³⁷ tőkekövetelményrendszer vonatkozott. Az új IFR tőkekövetelményrendszerben a lényegi változás, hogy a korábbi CRR³⁸ által meghatározott hitel-, piaci-, és működési kockázati kitételekre épülő tőkekövetelményt (CRR szerinti 1. pillér) felváltotta a befektetési szolgáltatási tevékenységgel összefüggő – az ügyfelekkel, a piacokkal, valamint a befektetési vállalkozással szembeni – kockázatokat magában foglaló ún. K-faktorokon alapú tőkekövetelmény.

³⁷ IFR: az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2033 Rendelete (2019. november 27.) a befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről, valamint az 1093/2010/EU, az 575/2013/EU, a 600/2014/EU és a 806/2014/EU rendelet módosításáról

³⁸ CRR: az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról

7.14. ábra
Befektetési vállalkozások tőkéje és tőke megfelelési mutatója

Forrás: MNB

7.3. táblázat
A befektetési vállalkozások szektorszintű kockázatai

Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Piaci kockázat	Globális geopolitikai és pénzügyi piaci események	Magas	→	A globális szintű geopolitikai feszültség, valamint a közelmúlt alapvetően elszigetelt intézményi csődeseményei növelik a tőkepiaci kereskedés, befektetések volatilitását, amely szigorú és hatékony kockázatkezelési gyakorlatot követelnek meg az intézményektől, prudenciális és fogyasztóvédelmi szempontból is.
Jövedelmezőség	Kamatkörnyezet, infláció	Mérsékelt	→	A befektetési vállalkozások jövedelmezősége szektorszinten stabil, biztosítja a hosszú távú tőke megfelelést. A magas infláció és kamatkörnyezet ugyanakkor növelheti a cégek működési költségeit, valamint az üzleti modell jellege alapján egyedi kockázatok befolyásolhatják a jövedelmezőséget.
Tőke megfelelés	Saját kereskedési könyvi pozíciókhoz kapcsolódó kockázatok Partnerkockázat	Mérsékelt	→	A befektetési vállalkozási szektor tőke megfelelési rátája kedvező és stabil. A cégek kereskedési könyvi kitettségét, valamint a partnerkockázatot befolyásolja a hozamkörnyezet változása, valamint az árfolyamvolatilitás, amely kezelésére az IFR/IFD-ben meghatározott kockázatkezelési kontrollokat a cégek arányosan alkalmazzák. Üzleti modellhez kapcsolódó egyedi likviditási és tőke megfelelési kockázatok felmerülhetnek, melyek kiegészítő követelmények előírását teszik szükségessé.
Szabályozói kockázat	IFR/IFD rezsimre való átállás	Magas	↑	Kiemelendők a MiFIDII irányelv módosításaiból fakadó, a fenntarthatósággal összefüggő, befektetési tanácsadási és portfóliókezelési tevékenységet érintő többletkövetelmények. A megfelelési feladatok továbbá kiegészültek az orosz-ukrán konfliktussal összefüggő értékpapír szankciós rendelkezések ellenőrzésével. Ezen túlmenően az elmúlt években több új rezsimmel (CSDR, SFDR, SFTR) bővült a befektetési vállalkozások szabályozási keretrendszere.
Magyarázat:				
Kockázat mértéke	magas	jelentős	mérsékelt	alacsony
Kockázat iránya	növekvő	stagnáló	csökkenő	

Forrás: MNB

Összesítve a kockázatokat elmondható, hogy a befektetési vállalkozások jövedelmezősége szektorszinten – egyedi hatásoktól eltekintve – kiemelkedő, azonban a pénzügyi tervezés szempontjából a magas kamatkörnyezet és infláció lefelé ható kockázatot jelenthetnek. A szektor tőke megfelelése stabil. A közelmúltbeli nemzetközi pénzügyi piaci események rávilágítottak arra, hogy a makrogazdasági folyamatok mellett a szolgáltatók üzleti modelljében rejlő egyedi kockázatok meghatározók lehetnek a hosszú távú jövedelmezőség és tőke megfelelés szempontjából. Továbbá a folyamatosan bővülő nemzetközi szabályozói előírásoknak való folyamatos megfelelés jelentős szervezeti erőforrásokat köt le a befektetési vállalkozásoknál, ezek közül kiemelendő a fenntarthatósági előírások implementációja a befektetési tanácsadást érintően.

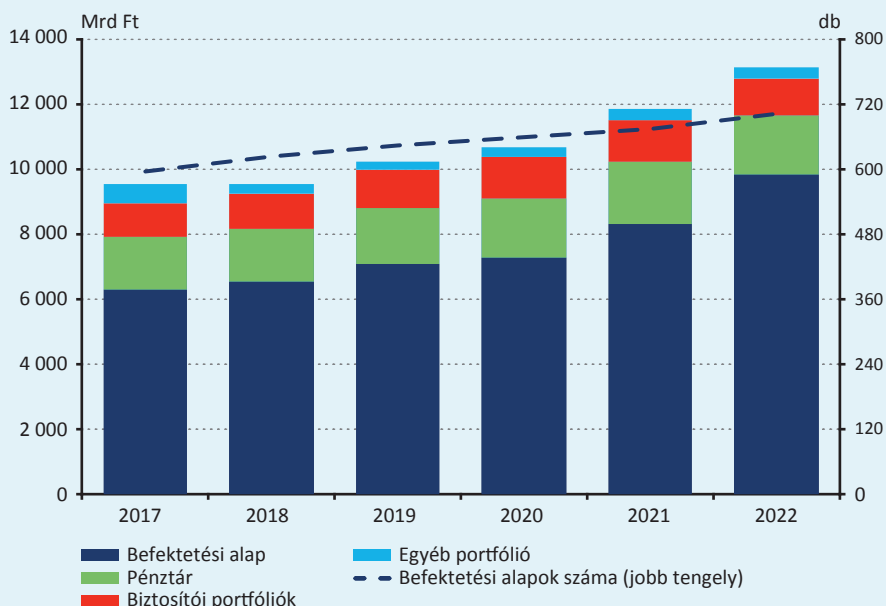
7.4. ALAPKEZELÉSI PIAC ÉS A BEFEKTETÉSI ALAPKEZELŐKET ÉRINTŐ KOCKÁZATOK

7.4.1. Tovább növekedett a befektetési alapkezelők által kezelt vagyon

A befektetési alapok száma a 2021 végi 675-ről 2022 végére 698-ra növekedett. Az ingatlanalapok bővülésének korábbi tendenciája 2022-ben is folytatódott és ennek megfelelően az ingatlanalapok száma a 2021-es 171-ről 2022 végére 189-re emelkedett. 2022-ben az értékpapíralapok száma is növekedett a 2021-es 504-ről 509-re. A kisbefektetők részére is elérhető nyilvános ingatlanalapok száma a 2021-es kilencről 2022-ben tízre emelkedett.

2022-ben az orosz-ukrán háború által okozott gazdasági instabilitás közepette is a hazai befektetési alapkezelők által kezelt vagyon tovább növekedett és újabb történelmi csúcst ért el: a 2022 végi 13.154 milliárd forintos kezelt vagyon 10,8%-kal haladja meg a 2021-es 11.875 milliárd forintos értéket (2021-ben 11,3%, 2020-ban 4%-kal, 2019-ben 7,5%-kal növekedett a befektetési alapkezelők által kezelt vagyon). Az alapkezelők által kezelt összvagyon – ebbe beletartoznak a befektetési alapok, a pénztárak, biztosítói és egyéb portfóliók – növekedését a befektetési alapok nettó eszközértékének növekedése magyarázza, miközben a többi kezelt portfólióban jellemzően csökkenés volt megfigyelhető. A befektetési alapok 2022 decemberi 9.872 milliárd forintos nettó eszközértéke 1.578 milliárd forinttal (19%-kal) nagyobb a 2021-es 8.294 milliárd forintos nettó eszközértéknél. A pénztárak esetében a magánnyugdíjpénztárak részére – portfóliókezelés keretében – kezelt vagyona a 2021-es 279 milliárd forintról 2022-ben 26 milliárd forinttal (9,3%-kal) 253 milliárd forintra csökkent. Ennél abszolút értékben nagyobb csökkenés volt megfigyelhető az önkéntes nyugdíjpénztárak portfóliókezelte vagyona esetében, amely a 2021-es 1.649 milliárd forintról 2022-ben 123 milliárd forinttal 1.526 milliárd forintra csökkent. 2022-ben az egyéb portfóliókban kezelt vagyon gyakorlatilag változatlan volt (336 milliárd forint), miközben a befektetési alapkezelők által a biztosítói portfóliókban kezelt vagyon 12%-kal 1.125 milliárd forintra csökkent egy alapkezelő kivonása miatt. (7.15. ábra)

7.15. ábra
A befektetési alapkezelők által kezelt vagyon és befektetési alapok száma

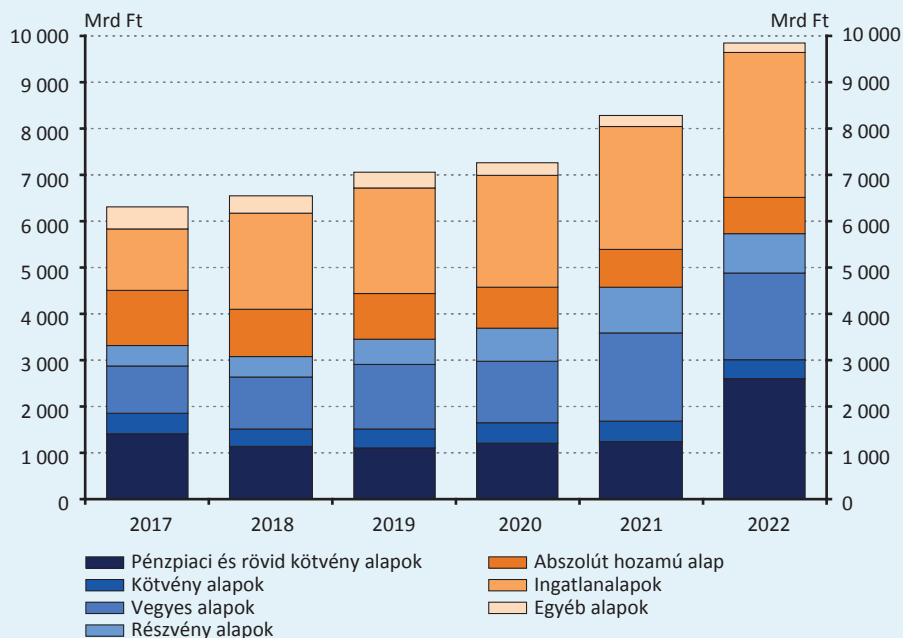

Forrás: MNB

7.4.2. A tőkebeáramlásnak köszönhetően újabb történelmi csúcson a befektetési alapok nettó eszközértéke

Az orosz-ukrán háború által okozott gazdasági instabilitás ellenére a befektetési alapok nettó eszközértéke 2022-ben 19%-kal 9.872 milliárd forintra növekedett. Az előző évhez hasonlóan 2022-ben is a befektetési alapok vagyonának növekedését a nettó tőkebeáramlás magyarázza: ennek megfelelően a nettó eszközérték 1.578 milliárd forintos növekedéséből 1.470 milliárd forint a nettó tőkebeáramláshoz köthető, míg a fennmaradó 108 milliárd forintot a hozamok indokolják. A pénzügyi és rövid kötvényalapok kezelt vagyona a 2021-es 1.241 milliárd forintról több, mint megduplázódott és 2022 végére elérte a 2.610 milliárd forintot. Ezzel szemben a kötvényalapok nettó eszközértéke 2022-ben 11,6%-kal 386 milliárd forintra csökkent. Összességében a vegyes alapok kezelt vagyona gyakorlatilag változatlan volt 2022-ben (2021: 1.898 milliárd forint, 2022: 1.890 milliárd forint). Jelentős csökkenés volt megfigyelhető a kötvénytúlsúlyos vegyes alapoknál, amelyek nettó eszközértéke a 2021-es 584 milliárd forintról 47,2%-kal 308 milliárd forintra csökkent. Ezzel szemben a kiegyensúlyozott vegyes alapok kezelt vagyona 40,1%-kal a 2021-es 787 milliárd forintról 1.103 milliárd forintra növekedett. Az előző évre jellemző dinamikus növekedése után 2022-ben a dinamikus vegyes alapokban kezelt vagyon 9,2%-kal 478 milliárd forintra mérséklődött. A részvényalapok nettó eszközértéke a 2020-as 32,9%-os és a 2021-es 37,1%-os növekedését követően 2022-ben 14,9%-kal 862 milliárd forintra csökkent: a 151 milliárd forintos csökkenésből 33 milliárd forintot a tőke kivonás magyaráz, míg a fennmaradó 118 milliárd forintot a hozamhatás indokolja. Az elmúlt években a tőkevédelemre jellemző vagyonszökkenés 2022-ben tovább folytatódott: a tőkevédelemre jellemző alapok nettó eszközértéke 2022-es 58 milliárd forintos nettó eszközértéke 32,7%-kal alacsonyabb 2021-hez képest – 2016 óta a tőkevédelemre jellemző alapok nettó eszközértéke a korábbi évekre jellemző 500 milliárd forint körüli szinthez képest gyakorlatilag a kilencedére csökkent. Az előző évek piaci tendenciáknak megfelelően 2022-ben is folytatódott az ingatlanalapok – közvetlen és közvetett ingatlanokba fektető alapok – kezelt vagyonának bővülése: 2022 végén az ingatlanalapokban kezelt 3.131 milliárd forintos vagyon 18,1%-kal haladta meg a 2021-es 2.650 milliárd forintos záróértéket. (7.16. ábra)

7.16. ábra
A befektetési alapok befektetési politika szerinti megbontása

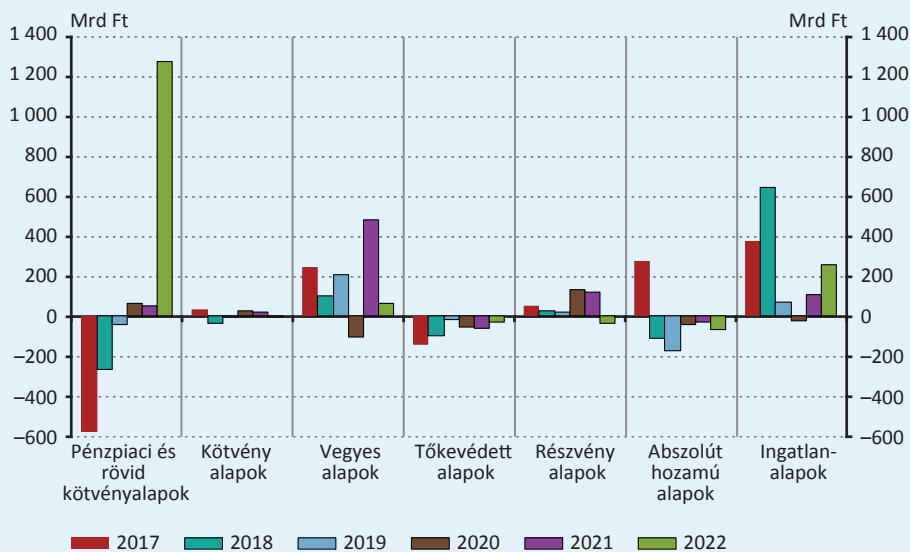

Forrás: MNB.

7.4.3. Újabb történelmi csúcson a befektetési alapok nettó tőkebeáramlása

2022-ben rendkívüli mértékű pozitív tőkebeáramlás jellemezte a befektetési alapokat, messze meghaladva a korábbi években tapasztalt értékeket: 2022-ben összesen 1.470 milliárd forint nettó tőkebeáramlás volt megfigyelhető a befektetési alapokba, amely több mint kétszerese a 2021-es +699 milliárd forint nettó tőkebeáramláshoz képest és többszöröse a 2020-as +12 milliárd forintos, a 2019-es +67 milliárd forintos, a 2018-as +260 milliárd forintos, illetve a 2017-es +270 milliárd forintos értékeknek. A nettó tőkebeáramlás ilyen mértékű megugrására magyarázatot a pénzügyi és rövid kötvényalapok iránt megnövekedett lakossági kereslet nyújt, amely összefügg a kiugró inflációval, valamint a pénzügyi és a rövid kötvény-alapok vonzó hozamaival. A lakossági kereslet annyira erőteljes volt, hogy év végére már a kötvényalapok kezelt vagyona volt a legnagyobb, letaszítva a vegyes alapokat az első helyről. A legnagyobb nettó tőkebeáramlás 2022-ben a pénzügyi és a rövid kötvény-alapoknál volt megfigyelhető: a 2022-es +1.278 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás teljesen visszahozta a korábbi 9 évben – azaz a 2013-2021-es időszakban – tapasztalt -1.267 milliárd forintos nettó tőkekiáramlást. A vegyes alapok iránti kereslet mérséklődött a tavalyi évben: a 2022-es +63 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás jelentősen elmarad a 2021-es +484 milliárd forinthez képest. Az abszolút hozamú alapok esetében a tőkekivonás felgyorsult: a 2022-es 68 milliárd forintos nettó tőkekivonás több mint kétszerese a 2021-es 31 milliárd forintos és másfélszerese a 2020-as 41 milliárd forintos nettó tőkekivonásnak – kiemelendő, hogy az abszolút hozamú alapok iránti lakossági kereslet 2018 óta csökken, azaz már öt egymásutáni évben nettó tőkekivonás jellemzi őket. Az abszolút hozamú alapokhoz hasonlóan a tőkevédett alapokat is tőkekiáramlás jellemezte 2022-ben is (-26 milliárd forint). (7.17. ábra)

7.17. ábra
A befektetési alapok nettó tőkeáramlása

Forrás: MNB.

7.1. Keretes írás

Az értékpapíralapok módosult szabályozása

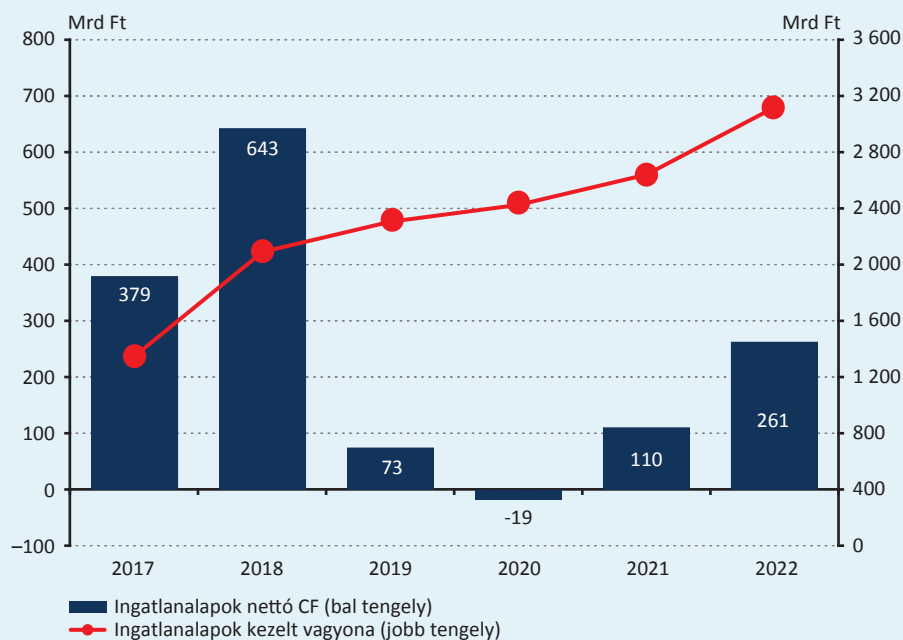
A Kormány 2023. április 27. napján kiadott 156/2023. rendeletében meghatározta az értékpapíralapok minimum értékpapír állományának mértékét. A Kormányrendelet meghatározása szerint azok a kötvényalapok, részvényalapok és vegyes alapok minősülnek értékpapíralapnak, amelyek portfóliójában tartott eszköz súlya legalább 60%-os mértékben értékpapír. Vagyis a jogalkotó az értékpapíralapokkal kapcsolatos elvárásaként fogalmazta meg, hogy ezen alapok értékpapír-túlsúlyos portfólióval rendelkezzenek. A Gazdaság Fejlesztési Minisztérium kapcsolódó közleménye szerint annak érdekében, hogy az alapok legteljesebb mértékben a befektetők védelmét szolgálják, az értékpapíralapoknak a nevükből egyértelműen következő módon értékpapírtúlsúlyos profillal kell rendelkezniük.

A Kormányrendelet 2023. július 1. napján lép hatályba, vagyis a befektetési alapkezelőknek eddig a dátumig kell érintett alapjaikat úgy átalakítani, hogy a 60%-os minimum követelménynek megfeleljenek. Az új rendelkezés nem egységesen érinti a befektetési alapokat, a szektor csak egy részének szükséges portfólióját átrendezni a jogszabályi megfeleléshez. Az alkalmazkodás keretében az alapkezelőknek az eddig bankbetétekben vagy más formákban tartott eszközeiket kell értékpapír formájában befektetni legalább az elvárt mértékig.

7.4.4. Erősödő tőkebeáramlás jellemezte az ingatlanalapokat 2022-ben

2022-ben gyorsult az ingatlanalapokba – közvetlen és közvetett ingatlanokba fektető alapok – történő tőkebeáramlás: a 2022-es 261 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás közel 140%-kal haladta meg a 2021-es 110 milliárd forintos nettó tőkebeáramlást (7.18. ábra). Az ingatlanalapok iránti érdeklődés továbbra is a zártkörű ingatlanalapokra irányult. A közvetlen ingatlanokba fektető alapok esetében a nettó eszközérték a 2021. évi 2.304 milliárd forintról 2022-re 2.640 milliárd forintra nőtt: a 336 milliárd forintos növekedésből a kezelt állományon elért befektetési hozam 157 milliárd forintot tett ki, míg a nettó tőkebeáramlás 179 milliárd forint volt. A közvetett ingatlanokba fektető alapok 2022-es 491 milliárd forintos nettó eszközértéke 41,7%-kal haladja meg a 2021-es 347 milliárd forintos szintet. A nettó eszközérték 145 milliárd forintos bővüléséből 83 milliárd forintot a nettó tőkebeáramlás és 62 milliárd forintot a befektetéseken elért hozam magyaráz.

7.18. ábra
Ingatlanalapok állománya és nettó tőkebeáramlása

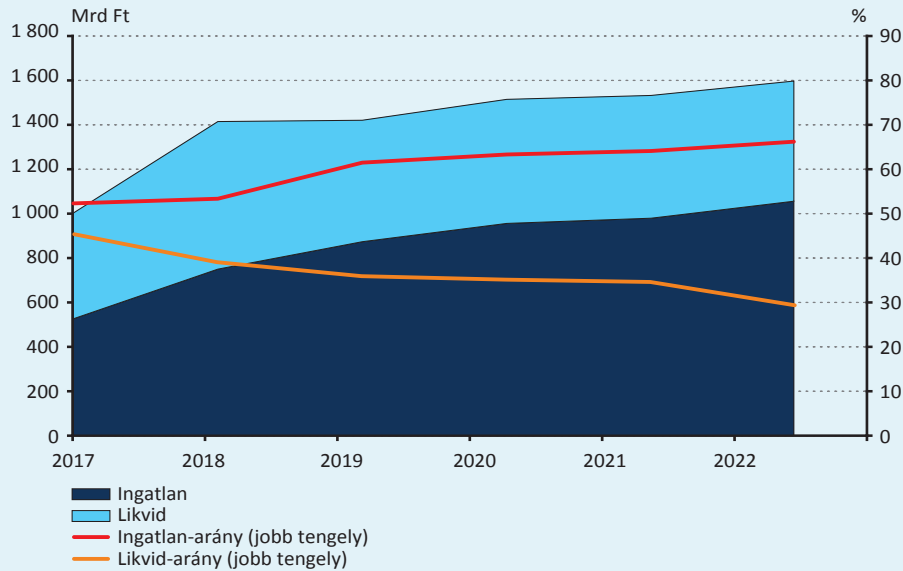
Forrás: MNB

7.4.5. 2022-ben növekedett a nyilvános ingatlanalapokban kezelt vagyon

2022-ben a nyilvános ingatlanalapok közel 1.600 milliárd forintos állománya 4,3%-kal haladta meg a 2021-es záróvagyonot (a növekedés 2021-ben 0,6%-os, 2020-ban 6,9%-os, 2019-ben 0,4%-os volt). A nyilvános ingatlanalapok nettó eszközértékének 2022-es 66 milliárd forintos növekedése két ellentétes hatás eredménye: miközben összességében a nyilvános ingatlanalapokból nettó értelemben összesen 69 milliárd forintot vontak ki a befektetők 2022-ben, addig ezt ellensúlyozta a befektetésen elért 135 milliárd forintos hozam. A nyilvános ingatlanalapok esetében a nettó tőkekivonás alapvetően 2022 második félévében volt megfigyelhető, mivel 2022 első félévében a nettó tőkekivonás elenyésző volt. Erre magyarázatot egyrészt a 2022 második félévében felgyorsuló infláció, illetve a 2022 második félévében megjelenő vonzó alternatív befektetési lehetőségek – a rövid állampapírhozamok megugrása – kínálnak. A tőkekivonás ellenére a nyilvános ingatlanalapok ingatlanbefektetéseinek állománya 65% és 68% között mozgott 2022-ben, ez az arány nagyságrendileg 3

százalékponttal magasabb a 2021-es 63-66%-hoz képest (7.19. ábra). A nyilvános ingatlanalapok piacát jellemző magas koncentráció növekedett 2022-ben: a 3 legnagyobb nettó eszközértékkel rendelkező nyilvános ingatlanalap a nyilvános ingatlanalapok teljes nettó eszközértékének 77,2%-át tették ki, amely 2,3%-ponttal magasabb a 2021-es 75,9%-es szintnél. 2022-ben egy új nyilvános ingatlanalap jelent meg.

7.19. ábra
A nyilvános ingatlanalapok ingatlanbefektetéseinek állománya és aránya a nettó eszközértékhez képest

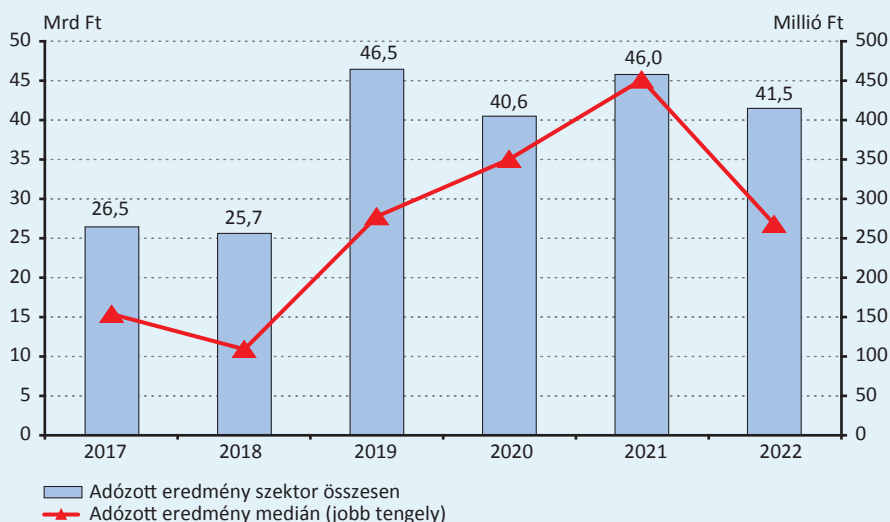

Forrás: MNB

7.4.6. Továbbra is magas jövedelmezőség az alapkezelési szektorban

A befektetési alapkezelők adózott eredménye a 2021-es 46 milliárd forintos szintről 2022-ben 9,7%-kal 41,5 milliárd forintra csökkent. A csökkenésre magyarázatot nyújt az a tény, hogy egy nagy intézmény kikerült az MNB felügyelete alól mivel fiókteleppé alakult át. Amennyiben ennek hatását kiszűrjük, akkor 2022-ben a befektetési alapkezelők adózott eredménye 4,4 százalékkal volt magasabb a 2021-es értékhez viszonyítva. 2022-ben a veszteséges alapkezelők száma háromra csökkent a 2021-es négyről. A 2022-ben veszteséges alapkezelők adózott eredménye -108 millió forintot tett ki, amely 36%-kal alacsonyabb a 2021-es szinthez képest. A három veszteséges alapkezelőből kettő már alapítástól – azaz három éve – veszteséges. (7.20. ábra)

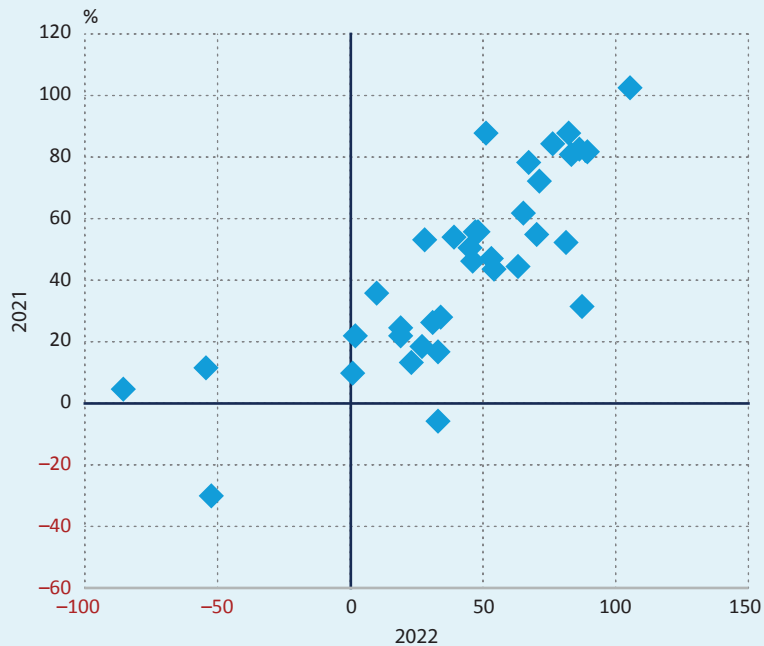
7. 20. ábra
A befektetési alapkezelők jövedelmezősége

Forrás: MNB

2022-ban a befektetési alapkezelői szektor jövedelemkoncentrációja jelentősen csökkent, amelyre magyarázatot a fent említett nagy intézmény fiókteleppé alakulása és két nagy befektetési alapkezelő összeolvadása nyújt: az 5 legnagyobb adózott eredménnyel rendelkező piaci szereplő adózott eredménye a teljes szektor adózott eredményének 47,9%-át tette ki 2022-ben, amely 9,2%-ponttal alacsonyabb a 2021-es értéknél. Összességében a befektetési alapkezelők üzleti modelljét 2022-ben is kimagasló jövedelmezőség jellemezte, amelyet a ROE mutató – adózás utáni eredmény saját tőkéhez viszonyítva – értékének magas szintje is alátámaszt: a 21. ábrában csak azok a befektetési alapkezelők szerepelnek, amelyek 2021-ben és 2022-ben is működtek, illetve 2022-ben nem vonták vissza tevékenységi engedélyüket (7.21. ábra).

7. 21. ábra
A befektetési alapkezelők ROE értéke (%)

Forrás: MNB

7.4. táblázat A befektetési alapkezelők szektorszintű kockázatai					
Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés	
Piaci kockázat	Likviditás, ingatlanalapok működése stressz környezetben			Az orosz-ukrán konfliktus elhúzódó hatásai, a 2022-ben kibontakozott energiaválság, a 2022 második félévében felgyorsuló infláció, illetve a banki hitelezés kockázatai mind a pénzügyi piacok sérülékenységét növelik. Az erőteljes bizonytalanságban gyorsan tovaterjedő, turbulens mozgások várhatók a különböző piaci szegmensekben. A befektetési alapoknak kihívást jelentenek a 2022 második félévében megugró rövid állampapírhozamok, amelyek jó alternatív befektetési lehetőséget kínálnak.	
Vállalatirányítás	Fenntarthatósággal kapcsolatos szempontok, szigorodó nemzetközi elvárások			Az alapkezelők vállalatirányítását továbbra is kihívások elé állítja a hazai és uniós jogszabályok bővülése. Elsősorban a fenntarthatósággal és ESG témakörökkel kapcsolatos elvárásoknak való megfelelés, a „greenwashing” jelenségnek elkerülése jelent kihívást.	
Jövedelmezőség	Piaci hozamkörnyezet			Az alapkezelői szektor jövedelmezősége 2022-ben is magas maradt, azonban a nehéz makrogazdasági helyzet és a bizonytalan piaci kilátások miatt az alapkezelői szektor nehezebb időszaknak nézhet elébe. Az alapkezelési és sikerdíjából származó bevételek ennek következtében visszaeshetnek. A szektornak kihívást jelent a magas kamatkörnyezet és a lakossági állampapírokon elérhető hozamok által generált versenyhelyzet. A sikerdíjából származó bevételeket befolyásolhatja, hogy az alapkezelői szektor az ESMA és az MNB elvárásainak megfelelően 2022-re és 2023-ra vonatkozó időszakra is módosította sikerdíj modelljeit.	
Működési kockázat	Kockázatkezelési rendszerek			Egyelőre kevés a hazai kapacitás az ESG elemzések és minősítések készítésére, ezért jellemzően külső szolgáltatók igénybevételére szorulnak az intézmények. Egyes alapkezelőknél a fentiek miatt a kockázatkezelési, likviditáskezelési és back-office folyamatokat fejleszteni szükséges.	
Tőke megfelelés	Jövedelmezőség			Az alapkezelői szektor jövedelmezősége stabil, a tőkehelyzet a kisebb alapkezelőknél is javuló. A tőkehelyzet szempontjából a szektorban megfigyelhető konszolidáció pozitív hatású.	
Magyarázat:					
Kockázat mértéke		magas 	jelentős 	mérsékelt 	alacsony
Kockázat iránya		növekvő 	stagnáló 	csökkenő 	
Forrás: MNB					

2022-ben az orosz-ukrán konfliktus kirobbanása több csatornán keresztül befolyásolta az alapkezelői szektort. A háború nyomán energiaválság, gyorsuló infláció, magas kamatkörnyezet alakult ki, amely gyors alkalmazkodásra kényszerítette a tőkepiaci szereplőket. Az orosz piacok befagyása közvetlenül azonban csak mérsékelt hatással volt a hazai alapkezelői szektorra. Két piacvezető alapkezelő rendelkezett kifejezetten orosz fókuszú részvény alappal, amelyek forgalmazását szükséges volt felfüggeszteni, mivel több értékpapír kereskedése és árjegyzése megszűnt. A két érintett alapkezelő orosz részvényalapjaikon belül elkülönítették a háború miatt tartósan illikvidé vált eszközeiket – jellemzően orosz értékpapírokat. Általánosságban elmondható, hogy a hazai orosz kitettséggű befektetési alapok állománya minimális a befektetési alapok piacán belül. A kihívások ellenére az alapkezelői szektor jövedelmezősége 2022-ben stabil maradt, a tőkehelyzet szempontjából beavatkozásra nem volt szükség. A tőkehelyzet szempontjából a szektorban megfigyelhető konszolidáció pozitív hatású. A jövőre nézve a fenntarthatósággal és ESG témakörökkel kapcsolatos elvárásoknak való megfelelés, a „greenwashing” jelenségnek elkerülése jelent továbbra is kihívást.

7.2. Keretes írás

Fejlemények a fenntartható pénzügyek vonatkozásában

A fenntartható pénzügyek terén kiemelendő fejlemény, hogy a 2022-es esztendő végére mind az SFDR³⁹, mind a Taxonómia⁴⁰ rendelet teljes egészében alkalmazandóvá vált, továbbá a téma részletszabályai is nagyrészt hatályba léptek. Ezek közül külön megemlíthető az előző rendeleteket kiegészítő SFDR RTS⁴¹, a szintén ezen rendeletek alkalmazásához kibocsátott MNB Q&A⁴², továbbá a 2017/565 EU Rendelet⁴³, a 16/2017. (VI. 30.) NGM rendelet⁴⁴, valamint az ESMA alkalmasság-értékelésre vonatkozó iránymutatás fenntarthatóságra⁴⁵ vonatkozó elvárásokat rögzítő frissítései.

A piaci szereplőket terhelő kötelezettségek kapcsán, összefoglalóan elmondható, hogy a legfőbb elvárás az átláthatóság biztosítása azzal összefüggésben, hogy miként kezelik a fenntarthatósági kockázatokat, és hogyan viszonyulnak a fenntarthatóság szempontjából káros hatásokhoz. A pénzügyi termékeket kialakító szolgáltatókat külön termék-szintű közzétételi kötelezettségek is terhelik, míg a befektetési tanácsadást, illetve portfóliókezelést biztosító szolgáltatók kötelesek felmérni az ügyfél esetleges fenntarthatósági preferenciáit, és kielégíteni azokat – ezen szolgáltatói kötelezettségek egyúttal széleskörű információszerzési és alátámasztási kötelezettségeket is maguk után vonnak.

A fenntartható pénzügyi termékek kapcsán hazánkban a legfőbb nehézséget továbbra is az ezen instrumentumok tömeges elterjedésének hiánya jelenti, az MNB részéről pedig a legnagyobb kihívást ezen folyamat ösztönzése úgy, hogy az ne járjon együtt az ún. „greenwashing” kockázatának szignifikáns növekedésével. Ezen célja érdekében az MNB több irányban is lépéseket kezdeményezett, ezek között: workshopok szervezése, konzultációk tartása piaci szereplők részére, a Zöld pénzügyi termékkereső elindítása, valamint általánosságban a téma fontosságának képviselete mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás folyamataiban.

7.3. Keretes írás

2023 első negyedének tőkepiaci fejleményei

2023 első negyedében növekedés jellemezte a hazai tőkepiacot. A Budapesti Értéktőzsde 2023 első negyedéves azonnali forgalma közel 2%-kal haladta meg a 2022 utolsó negyedévének hasonló forgalmát, miközben a részvényárfolyamokat csökkenés jellemezte. A befektetési szolgáltatók – a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek és a befektetési vállalkozások – által kezelt ügyfélértékpapírok állománya 2023 első negyedében 2,7%-kal növekedett 2022 év végéhez képest. A hitelintézetek esetében az ügyfélértékpapírok növekedése 2023 első negyedében meghaladta a 2,8%-ot, míg a befektetési vállalkozások esetében ez 2,1%-ot tett ki.

³⁹ a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló 2019/2088 EU rendelet

⁴⁰ a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról, valamint az (EU) 2019/2088 rendelet módosításáról szóló 2020/852 EU rendelet

⁴¹ az (EU) 2019/2088 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a jelentős károkozás elkerülését célzó elvvel kapcsolatos információk tartalmát és megjelenítését részletesen meghatározó, valamint a fenntarthatósági mutatókkal és a fenntarthatóság szempontjából káros hatásokkal kapcsolatos információk tartalmát, módszertanát és megjelenítését, továbbá a környezeti és társadalmi jellemzők és a fenntartható befektetési célkitűzések előmozdításával kapcsolatos, a szerződéskötés előtti dokumentumokban, a weboldalakon és az időszakos jelentésekben szereplő információk tartalmát és megjelenítését meghatározó szabályozástechnikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről szóló 2022/1288 EU rendelet

⁴² Kérdések és Válaszok a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló 2019/2088 rendelet és a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról szóló 2020/852 rendelet alkalmazásához

<https://www.mnb.hu/letoltes/20220629-sfdr-tr-qa-final.pdf>

⁴³ a 2014/65/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a befektetési vállalkozások szervezeti követelményei és működési feltételei, valamint az irányelv alkalmazásában meghatározott kifejezések tekintetében történő kiegészítéséről szóló 2017/565 EU rendelet

⁴⁴ a befektetési vállalkozás által alkalmazandó termékjóváhagyási folyamatról szóló 16/2017. (VI. 30.) NGM rendelet

⁴⁵ Guidelines on certain aspects of the MiFID II suitability requirements

https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-04/ESMA35-43-3172_Guidelines_on_certain_aspects_of_the_MiFID_II_suitability_requirements.pdf

Dinamikusabb növekedés jellemezte a befektetési alapkezelők által kezelt vagyont, amely 2023 első negyedében 8,1%-kal emelkedett és elérte a 14.219 milliárd forintot. A növekedést alapvetően a befektetési alapokban kezelt vagyon növekedése magyarázza, amely a pénzügyi és rövidkötvény alapokhoz kapcsolódik. A befektetési alapokat továbbra is erőteljes pozitív nettó tőkebeáramlás jellemezte 2023 első negyedében. A pénzügyi és rövidkötvényalapok iránt fennmaradt az erőteljes lakossági kereslet és ennek megfelelően 2023 első negyedében ezen alapok nettó tőkebeáramlása elérte az 523 milliárd forintot. Ugyanakkor ebben az időszakban a vegyes alapokat, a részvényalapokat és az abszolút hozamú alapokat nettó tőkekiáramlás jellemezte és így összességében 2023 első negyedében a befektetési alapok nettó tőkebeáramlása megközelítette a 480 milliárd forintot. A nyilvános ingatlanalapok állománya szektorszinten stabilan alakult, a likviditási arány 2022. decemberétől szektorszinten trendszerűen emelkedett, miközben az euróövezetben az ingatlanalap-szektor sérülékenysége növekedett az elmúlt időszakban.

2023 első negyedében a befektetési vállalkozások felügyeleti SREP eljárásában megállapította az MNB, hogy a befektetési vállalkozási szektor tőkeellátottsága megfelelő.

7.5. TŐKEPIACI FOGYASZTÓVÉDELEM

Összhangban az MNB 2020-2025. évekre vonatkozó felügyeleti stratégiájában rögzített célkitűzésekkel (fogyasztóközpontúság, erőteljes fogyasztóvédelem), a tőkepiaci fogyasztóvédelmi felügyelés fókuszában a befektetési szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó költségek és a pénzügyi eszközökhöz kapcsolódó kockázatok transzparens, érthető és fair bemutatásával párosuló, az ügyfelek számára alkalmas tőkepiaci befektetések ajánlását eredményező termékértékesítési gyakorlatok megvalósulásának biztosítása áll. Az MNB az elmúlt években ezen fogyasztóvédelmi megközelítés által vezérelve folytatta le több témakörben fogyasztóvédelmi ellenőrzéseit.

7.5.1. Éves utólagos költségtájékoztatás

A jogszabályi elvárások szerint a befektetési szolgáltatóknak legalább évente, utólagosan is tájékoztatni kell az ügyfeleiket az összes általuk igénybe vett szolgáltatással és a számukra értékesített pénzügyi eszközzel kapcsolatos költségekről. Az MNB által már 2020-ban a tőkepiaci fogyasztóvédelmi felügyelés fókuszába helyezett költségtájékoztatási témakör 2022-ben az ESMA által meghatározott kockázati hőtérkép prioritizált témakörei közé is felkerült, amely nyomán az európai felügyeleti egységes módszertan szerint – az ESMA által koordinált felügyeleti ellenőrzés (CSA) – végeztek ellenőrzést. A CSA-ben közreműködve az MNB folyamatos felügyelés keretében – 2020 és 2021 után – ismételt felmerte a befektetési szolgáltatók utólagos költségtájékoztatási gyakorlatát, igazodva az MNB 2020-ban kiadott vezetői körlevelében foglalt elvárásokhoz, valamint az ESMA által meghatározott szempontokhoz. A hazai piaci szereplők körében azonosított, illetve a különböző nemzetközi munkacsoportokban való részvétel során megismert külföldi jó gyakorlatok alapján az MNB vezetői körlevelében hívta fel a szolgáltatók figyelmét az elvárt, követendő gyakorlatokra, elsősorban annak érdekében, hogy az ügyfelek minél egységesebb tartalmú utólagos költségtájékoztatásokkal találkozzanak, és hogy a tájékoztatásokhoz az ügyfelek kellő időben juthassanak hozzá. A 2022-es visszamérés alapján összességében megállapítható, hogy a szolgáltatók az utólagos költségtájékoztatási gyakorlatába megfelelően beépültek az MNB elvárásai: a 2020. évre vonatkozó tájékoztatáshoz hasonlóan a 2021. évre vonatkozó költségkimutatásokat is már 2022 április végén-május elején megkapták az ügyfelek a szolgáltatók többségénél (15-ből 13 esetben), a kimutatások tartalmi struktúrája megfelelő bontásban mutatja be a termékekhez és szolgáltatásokhoz kapcsolódó költségeket, a költségek hozamra gyakorolt hatásának bemutatása megfelelő, valamint a szolgáltatók általi kimutatáshoz fűzött - az MNB iránymutatását követve kialakított egységes – magyarázatok érthetőbbé és követhetőbbé teszik az ügyfelek számára az egyes költségtípusok tartalmát és a kimutatás értelmezését. A visszamérés alapján megállapítható, hogy a szolgáltatók a harmadik felektől elfogadott kifizetések, valamint az ún. spread-ek is beépülnek a költségkimutatásokba, és a szolgáltatók vagy már a rendes költségtájékoztatás részeként vagy az ügyfél kérése alapján - melyre felhívják a figyelmet a tájékoztatásban – eszközszintű kimutatást is biztosítanak az ügyfelek részére. Az ellenőrzésben érintett szolgáltatók több, mint fele alkalmazza az MNB iránymutatása alapján azt a gyakorlatot, hogy a szolgáltatási szerződést követően különállóan tájékoztatja az ügyfeleit az adott éves tört időszakban felmerült költségekről. A visszamérés során tapasztalt előrelépésről és jó piaci gyakorlatokról az MNB a CSA keretében külön riportban számolt be az ESMA részére.

A folyamatos felügyelés keretében végzett visszamérés eredménye alapján az MNB azon befektetési szolgáltatóknál, melyek nem alakítottak ki megfelelő belső szabályozási gyakorlatot az éves költség kimutatások előállításával kapcsolatosan témavizsgálatot is indított. Ez volt sorrendben az MNB negyedik tőkepiaci fogyasztóvédelmi fókuszú témavizsgálata – a megfelelőség értékelési, az alkalmasság értékelési és a termékirányítási gyakorlatok ellenőrzését követően – mely az ESMA által kezdeményezett közös felügyeleti fellépésre épült. A témavizsgálat vezetői levelek kiadásával zárult, melyben az MNB felhívta az érintett szolgáltatók figyelmét, hogy alakítsák ki a költségtájékoztatókban foglalt költségadatok előzetes ellenőrzését, a kimutatás összeállításának módszerét nyomon követhetően rögzítő belső szabályozást, továbbá a harmadik felektől elfogadott kifizetések felhasználásával kapcsolatos információkat bővítsék, a megszűnő szolgáltatási szerződések esetében térjenek át arra a gyakorlatra, hogy az ügyfelek a költségkimutatást az utolsó egyenlegközlő kivonattal együtt megkapják.

7.5.2. Előzetes költségtájékoztató

Az éves utólagos költségtájékoztatóval kapcsolatos előírásoknak való megfelelés ellenőrzése mellett az ESMA az előzetes költségtájékoztató témakörében is koordinált felügyeleti fellépést ütemezett be 2022-re. Az előzetes költségtájékoztató keretében a szolgáltatóknak a befektetési ügyletek végrehajtása előtt kellő időben tájékoztatniuk kell az ügyfeleket az ügylethez és a termékhez kapcsolódó várható költségekről és hozamra gyakorolt várható hatásról. A piaci gyakorlat felméréseinek eszköze a próbavásárlás volt. Az MNB több – jelentős fiókhálózattal és piaci részedéssel rendelkező – befektetési szolgáltatónál hajtott végre próbavásárlást felügyeleti ellenőrzés keretében, mely célja befektetési alapokra vonatkozó befektetési tanács igénybevételén keresztül a szolgáltatók termék- és költségtájékoztatói gyakorlatának megismerése volt. A próbavásárlások pozitív tapasztalatot mutattak a tájékoztatói gyakorlatról és a tanácsadók felkészültségéről. A szolgáltatók (tanácsadói) a tanácsadás folyamatában – még a tanácsadás előtt – közérthetően, részletes tájékoztatást adtak a kapcsolódó tranzakciós-, számlavezetési- és alapkezelési díjakról, több esetben ez szóbeli tájékoztatás mellett írásos kimutatás formájában is megtörtént. Az ajánlott termékre vonatkozó tájékoztatások tárgyilagosak voltak, a hivatalos terméktájékoztató dokumentumokban foglaltakra korlátozódtak. Tájékoztatói gyakorlat kapcsán intézkedés nem volt indokolt, ugyanakkor két szolgáltató esetében a tanácsadáshoz kapcsolódó előzetes tájékoztatói gyakorlat (tapasztalat, ismeret, befektetési cél felmérése) hiányossága miatt az MNB felülvizsgálatot írt elő. A helyszíni próbavásárlás mellett az MNB ellenőrizte az elektronikus csatornán történő ügyletkötés kapcsán alkalmazott előzetes költségtájékoztatói gyakorlatot is, melynek tapasztalata azt mutatta, hogy az adott termékre vonatkozó ügylet végrehajtása során a szolgáltatók két lépésben – általános, majd az ügylet paramétereire igazodva részletes – kimutatást adnak a várható költségekről, előbbi esetben egy részben ügyfél és termékre szabható becsült költségkalkulációt, utóbbi esetben pedig a különböző típusú – például tranzakciós – várható tényleges költségek szerinti megbontást biztosítva. Az MNB az ellenőrzés tapasztalatairól önálló részletes riportban tájékoztatta az ESMA-t.

7.5.3. Alkalmasság értékelési témavizsgálat nyomon követés

Az MNB 2020 és 2021 között lefolytatott témavizsgálatában – mely az ESMA által kezdeményezett koordinált felügyeleti fellépésben (CSA) való részvétel keretében megvalósított második tőkepiaci fogyasztóvédelmi fókuszú vizsgálat volt – 13 befektetési szolgáltató esetében vizsgálta részletesen az értékesített befektetések alkalmasság-értékelésének gyakorlatát. A vizsgálat fő fókuszpontjai az alkalmassági kérdőívek tartalma és kiértékelési logikája, az ajánlott eszközök kockázati besorolása és annak módszertana, a befektetési tanácsadás alátámasztásául szolgáló alkalmassági jelentések, illetve a befektetések közötti váltás esetén elvégzendő költség-haszon elemzések voltak. A 13 vizsgálat alá vont intézményre összesen 62 intézkedést igénylő megállapítás született, melyből 23-at határozati kötelezés, 39-et pedig vezetői levélben megfogalmazott elvárás formájában küldött meg a jegybank intézmények felé. A vizsgálat lezárásaként az intézményenkénti egyedi visszajelzéseken túl az MNB egy vezetői körlevelet is megfogalmazott, melyben a pozitív gyakorlatok ismeretése mellett, egyes kötelezettségek kapcsán a jogszabályban vagy a témában kiadott MNB ajánlást tovább mélyítette, esetenként példákkal illusztrálva elvárásait. Az MNB 2022 során folyamatos felügyelés keretében részletesen nyomon követte az előírt intézkedések megvalósulását, a szolgáltatók által megtett intézkedéseket, melyek tapasztalatai alapján a szolgáltatók az MNB határozati és vezetői levélben foglalt elvárásainak túlnyomórészt eleget tettek. Néhány szolgáltató esetében – az alkalmasság értékelés tartalmának és logikájának kiegészítéséhez – a szükséges informatikai fejlesztések komplexitása és időigénye okán folyamatban vannak még intézkedések, melyekről az érintett intézmények rendszeresen beszámolnak az MNB-nek.

7.5.4. Termékirányítással kapcsolatos témavizsgálat

A termékirányítással kapcsolatos kötelezettségek a MiFID II-vel jelentek meg a befektetési szolgáltatási piacon, a rezsim fókuszában a termékek célpiacának azonosítása és a forgalmazási stratégia kialakítása áll. A célpiacok azonosítása során a szolgáltatók alapvetően olyan szempontból vizsgálják a termékeket, termékcsoportokat, hogy a termék milyen befektetési ismereti és tapasztalati szintet vár el, milyen időtávra ajánlott befektetni, milyen befektetési célt valósít meg és ezek eléréséhez milyen kockázatvállalási hajlandóságot és veszteségviselő képességet feltételez. Ez a kötelezettség mind a termékelőállítóknál, mind a forgalmazóknál jelentkezik. Utóbbiak esetén alapvetően a termékállítók által meghatározott célpiaci jellemzőkhöz és forgalmazási stratégiához való igazodás az elvárás. Ugyanakkor felhasználva a termékelőállítóktól kapott információkat és a saját ügyfélkörükről rendelkezésre álló ismereteiket nekik is meg kell határozni az általuk forgalmazott termékek célpiacát. A forgalmazói célpiac meghatározás különösen fontos olyan esetekben, ahol a forgalmazó nem áll kapcsolatban a termékelőállítóval (pl. tőzsdei termékek esetén). Az ESMA kezdeményezése alapján az MNB 2021-ben indított témavizsgálatot a befektetési szolgáltatók termékirányítási gyakorlatának ellenőrzése céljából, mely – az ESMA felügyeleti konvergencia erősítését célzó közös felügyeleti fellépésben (CSA) való részvétel keretében – sorrendben az MNB harmadik tőkepiaci fogyasztóvédelmi fókuszú témavizsgálata volt. A témavizsgálat 16 intézményt érintett. A témavizsgálat fő célja annak ellenőrzése volt, hogy mind termékelőállítói, mind forgalmazói minőségben az intézményeknél a termékirányítással kapcsolatban megfelelő-e a szabályozottság, a kapcsolódó folyamatok és jóváhagyások, ami a célpiaci jellemzők megállapításának módszertanát és a jellemzők felülvizsgálatát illeti, emellett hogy a konkrét termékekre, termékcsoportokra meghatározott célpiaci (és negatív célpiaci) jellemzők valóban megfelelőek-e, a termékek minden lényeges jellemzőjét figyelembe veszik-e. A témavizsgálatot az MNB 2022 során zárta le. Az MNB súlyos szabálytalanságokat nem tárt fel, de több intézménynél azonosított fogyasztóvédelmi szempontból aggályos gyakorlatokat. Visszatérő probléma volt, hogy egyes termékek, termékcsoportok vonatkozásában nem mindenhol voltak megfelelően kialakítva a célpiaci ismérvek. Egyes szolgáltatóknál az MNB által elvárt szempontrendszer egy-egy elemét nem értékelték, míg másoknál – bár minden szempont beépült az értékelésbe – a termékek között nem volt elégséges differenciális, vagy főleg a magasabb kockázatú termékek esetén nem volt megfelelő a célpiaci jellemzés. A jogszabályi elvárás szerint a termékek alapvetően a meghatározott (pozitív) célpiacon belül értékesíthetőek, de indokolt esetben megengedett azon kívül is értékesíteni. Több szolgáltató ebből a szempontból meghatároz célpiacon kívüli eseteket, ahol az ügyfél valamely ismérvnek nem felel meg, de ezzel még nem feltétlen zárja ki a jogszabály az értékesítési körből. A szolgáltatóknak negatív célpiacot is meg kell határozni, az ebbe eső ügyfelek alapesetben nem egyeztethetőek össze a termékkel valamely jellemző szerint, de termékértékesítés indoklással ebben az esetben is lehetséges. Az MNB tapasztalatai szerint a legtöbb szolgáltató a befektetési tanácsadással nem járó szolgáltatások esetén enged ilyen tranzakciókat, de egyes intézmények indokolt esetben (pl. diverzifikációs vagy fedezeti céllal) tanácsadás keretében is eltekintenek ettől. Több intézménynél tapasztalható volt, hogy magas kockázatú, komplex termékekre nem határoztak meg negatív célpiacot: az MNB az érintett intézményeket felhívja ennek pótlására. A vizsgálat során az MNB kiemelt figyelmet fordított a forgalmazók és termékalkalítók közötti információcserére is. Ez a legtöbb intézmény esetén megfelelő volt, ugyanakkor voltak olyan intézmények, ahol például a célpiacon kívüli és negatív célpiacon történő értékesítések megfelelő nyilvántartásának hiánya miatt ez nem tett eleget az MNB elvárásainak. Az MNB más felügyelettel együtt a vizsgálat fő tapasztalatairól beszámolt az ESMA-nak is, aki a riportok alapján a témában kiadott ajánlását indokolt esetben felülvizsgálja, kiegészíti.

7.5.5. Alkalmassági és termékirányítási követelmények bővülése

2022 során a befektetési szolgáltatók alkalmasság értékelésre és termékirányításra vonatkozó kötelezettségei egy új elemmel bővültek: a MiFID II irányelv felülvizsgálata nyomán az alkalmasság értékelés keretében információt kell gyűjteni és értékelést kell végezni az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáira vonatkozóan, és annak eredményét szükséges beépíteni a szolgáltatók célpiac analízisébe és forgalmazási gyakorlatába a tanácsadási és portfóliókezelési szolgáltatáshoz kapcsolódóan. A célpiac analízis felülvizsgálatához a szolgáltatóknak a tanácsadás és portfóliókezelés keretében értékesített termékekről is részletes információt kell gyűjteniük arról, hogy mely termékek minősülnek fenntartható pénzügyi eszközöknek. Az új jogszabályi előírások megjelenése mellett a témakörben az ESMA is kiadott egy iránymutatást. Az MNB folyamatos felügyelés keretében két alkalommal piaci konzultációt folytatott a befektetési szolgáltatókkal az új követelmények gyakorlati implementációjának nyomon követése és támogatása érdekében, egyértelműsítve a felügyeleti elvárásokat, illetve információt gyűjtve a piaci szereplők által tapasztalt – elsősorban a termékekről való adatgyűjtést érintő – kihívásokról. Az MNB folyamatos felügyelés keretében nyomon követi a piaci szereplők alkalmazkodását, például

az alkalmassági kérdőívek kiegészítését a fenntarthatósági preferenciákra vonatkozóan, melyet felügyeleti elvárásként az MNB már az alkalmasság értékelési témavizsgálatot lezáró vezetői levelekben megfogalmazott a piaci szereplők felé.

7.5.6. Határon átnyúló CFD szolgáltatók

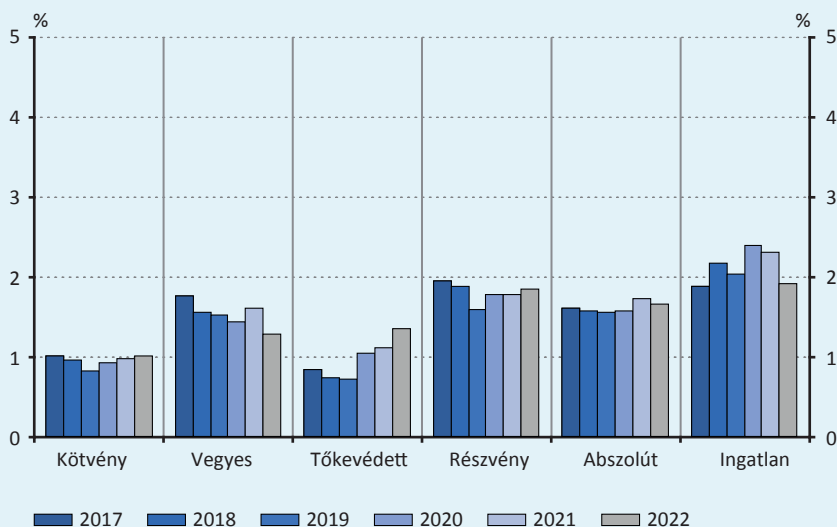
A Magyarországon más uniós tagállamból határon átnyúló módon szolgáltatást nyújtó intézmények jelentős része magas kockázatú különbözeti ügyleteket (CFD) kínál a magyar ügyfeleknek. A MiFID II mind a nemzeti felügyelet, mind az ESMA számára megadta annak lehetőségét, hogy egyes termékek kialakítására, értékesítési gyakorlatára korlátozásokat vagy tiltást vezessen be a fogyasztóvédelmi kockázatok mérséklése érdekében. A CFD-k magas kockázata és spekulatív jellege miatt ezzel az eszközzel először az ESMA, majd az egyes tagállamok felügyeletei – köztük az MNB – is éltek és szigorú korlátozásokat vezettek be a CFD-k értékesítése kapcsán. 2020 során az MNB – a többi tagállamhoz igazodva – a hazai CFD szolgáltatókra vonatkozó intézkedését a határon átnyúló szolgáltatást nyújtó szolgáltatókra is kiterjesztette, megtiltotta továbbá a bináris opciók lakossági ügyfélkör részére történő értékesítését. Az MNB rendszeres tőkepiaci fogyasztóvédelmi monitoring tevékenysége keretében folyamatosan nyomon követi a népszerűbb, a közösségi médiában vagy más internetes felületeken magyar nyelven is hirdető határon átnyúló szolgáltatást nyújtó szolgáltatók reklámjait, valamint honlapjait, elsősorban az általa előírt tájékoztatási elemekkel, így a kötelező kockázati figyelmeztetésekkel, valamint a CFD kereskedés kapcsán közvetített üzenetek kiegyensúlyozottságával, pontosságával kapcsolatban. Az MNB súlyos jogszabálysértést nem állapított meg, de számos esetben azonosított fogyasztóvédelmi kockázatot a tájékoztatásokban, amiért több esetben is az intézmény felügyeletét ellátó külföldi felügyeleti hatósághoz fordult. Tekintettel a CFD-k magas kockázatára, a szolgáltatók reklámjait az MNB továbbra is kiemelt figyelemmel fogja kísérni. Fontos kiemelni, hogy az MNB CFD-kre (illetőleg bináris opciókra) vonatkozó termékintervenciós döntésének hatálya kiterjed a belföldön székhellyel rendelkező befektetési vállalkozások által, továbbá a fióktelepi formában, illetőleg a határon átnyúló szolgáltatás keretében Magyarország területén, lakossági ügyfelek részére végzett CFD-kereskedésre: azaz a döntésekben rögzített szigorítások nem csupán az adott termék értékesítésében érintett hazai szolgáltatókra, de az azzal potenciálisan kereskedni jogosult valamennyi hazai és határon átnyúló szolgáltatást nyújtó piaci szereplőre is vonatkoznak. A termékintervenció hatályának fentiek szerinti kiterjesztésével biztosítható az Európai Unió egészében érvényesülő egyenszilárd befektetővédelem. A fogyasztóvédelmi monitoring mellett az MNB folyamatos felügyelés keretében a rendelkezésre álló ügyletkötési adatok elemzésével nyomon követi a hazai szolgáltatók termékintervenciós előírásoknak való megfelelését is az alkalmazott tőkeáttételek tekintetében, valamint figyelemmel kíséri az ügyfelek CFD ügyleteken elért nyereség/veszteség arányát.

7.5.7. A nyilvános befektetési alapok költségei 2022-ben

A teljes költséghányad mutatót (TER)⁴⁶ – az előzetes, nem auditált egyedi adatszolgáltatásból – megvizsgálva látható, hogy az alacsony átlagos költséghányadú alapok közé a kamatozó eszközöket preferáló, kötvényjellegű eszközökbe fektető kötvényalapok tartoznak (ilyenek a likviditási, a pénzpiaci, a rövid, a hosszú és a szabad kötvényalapok), ezen alapok költségterhelése a 2022. esztendőben enyhén emelkedett. A tőkevédett alapok esetében a TER alacsony voltát az alapok befektetési stratégiája, üzleti modellje indokolja, mivel esetükben az indulás évében merülnek fel jelentősebb költségek. A TER mutató a tőkevédett alapok esetében is mérsékelten emelkedett. A magasabb kockázati profilú befektetési politikát követő alapok esetében (ilyen a részvényalap, az abszolút hozamú alap) a magasabb átlagos TER mutatót a többlet szakértelmet igénylő befektetési tevékenység indokolja. A részvény alapok esetében kismértékű költségemelkedést tapasztalhatunk, míg az abszolút hozamú és vegyes alapoknál 2022-ben csökkent a költségterhelés. A vegyes alapok esetében az átlagos TER mutatók az elmúlt öt évben jellemzően csökkentek. Ugyanezen időszakot vizsgálva az ingatlanalapoknál néhány éve még növekedés volt megfigyelhető, de 2022-ben ismét csökkenés volt tapasztalható. Összességében a befektetők 2022-ben átlagosan 1,5% körüli TER mutatóval szembesültek a befektetési jegyek vásárlásakor, amely szektor szinten alig változott 2021-hez képest. Az auditált adatok beérkezését követően – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – az MNB a TER mutatókat az egyes alapokra lebontva közzéteszi. (7.22. ábra)

⁴⁶ A TER (Total Expense Ratio) mutató egy adott befektetési alap összes költségét mutatja meg százalékos formában, ennek köszönhetően a különböző befektetési alapok összehasonlíthatóvá válnak a költség szempontjából.

7. 22. ábra
A hazai nyilvános befektetési alapok TER mutatójának alakulása

Forrás: MNB

7.4. Keretes írás

A hazai befektetési alapok sikerdíj terhelésének alakulása

A sikerdíj a befektetési alapok esetében előforduló potenciális költségek egyik típusa. Egy befektetési alapkezelő csak akkor terhelheti az alapot sikerdíjjal, ha a kezelt befektetési alap az adott időszakban az előre meghatározott mértéket vagy referenciaértéket meghaladó teljesítményt tud felmutatni. A hazai befektetési alapkezelői piacon a mintegy 400 nyilvános befektetési alap több mint negyedénél alkalmaznak valamilyen sikerdíjmodellt. A sikerdíj mértékét a korábbi gyakorlat alapján leggyakrabban rövid lejáratú állampapír (ZMAX, RMAX) vagy más pénzügyi index alapján határozták meg. A 2022. évben ez a gyakorlat csak azoknál az alapoknál maradt fenn, ahol a fent megnevezett referenciamutatók valóban jól illeszkedtek az alap profiljához. A sikerdíjas modellt alkalmazó alapok többségében, melyek jellemzően abszolút hozamú vagy származtatott alapok, a pénzügyi vagy rövid lejáratú állampapír indexek használata kivezetésre került. Az alapok profiljához jobban illeszkedő sikerdíjas modellek kidolgozásának zöme a 2021. illetve 2022. évben ment végbe.

Az MNB az ESMA iránymutatásai alapján fogalmazott meg ajánlásokat annak érdekében, hogy a befektetési alapkezelők által alkalmazott sikerdíj-modellek megfeleljenek az üzleti tevékenységük során tanúsított becsületes és tisztességes magatartás, valamint az általuk kezelt alap legfontosabb érdekeit szem előtt tartó, kellő szakértelemmel, körültekintéssel és gondossággal történő eljárás alapelveinek. Az ESMA 2020-ban megjelent iránymutatásait alapul vevő ajánlás kibocsátása 2021 nyarán jelent meg, amelyet 2022. január 1-től minden sikerdíjat alkalmazó befektetési alapnak alkalmaznia kell. Ezt követően az ESMA további iránymutatást adott ki, míg az MNB vezetői körlevélben tett pontosításokat.

Az ajánlás legfőbb célkitűzése, hogy a befektetési alapkezelők által alkalmazott sikerdíj-modell megfelelően illeszkedjen az alap befektetési céljaihoz, stratégiájához és politikájához, valamint ne adjon teret a manipulációnak. Az ajánlás külön fejezetben szabályozza a sikerdíj modellnek az alap egyedi jellemzőivel való összhangját. Meghatározza a cél igazolására és felülvizsgálatára vonatkozó folyamatot, az ennek során figyelembe veendő szempontokat, valamint az ún. konzisztenciamutatókat. Az ajánlás előírja továbbá a sikerdíj számítási módszerének kötelező elemeit, valamint alapelveként rögzíti, hogy annak összhangban kell állnia a befektetők érdekeivel, és biztosítania kell, hogy a sikerdíjak mindig arányosak legyenek az alap valós befektetési teljesítményével. A sikerdíj elszámolásának gyakoriságával kapcsolatban az MNB ajánlás alapelveként rögzíti, hogy annak biztosítania kell az alapkezelő és a befektetők

érdekeinek összehangját, illetve a befektetők közötti méltányos bánásmódot. A sikerdíj elszámolására és megállapítására – főszabály szerint – évente legfeljebb egy alkalommal kerülhet sor, az alap minden befektetési jegy sorozata esetében azonos időpontban. Az ajánlásban foglaltak szerint sikerdíjat csak akkor lehet fizetni, ha a teljesítményre vonatkozó referencia-időszakban az alap pozitív teljesítményt ér el. Az ésszerű ösztönzés jegyében az ajánlás fontos elvárása, hogy a sikerdíjak ne sarkallják túlzott kockázatok vállalására az alapkezelőt.

A hazai nyilvános, sikerdíjat alkalmazó befektetési alapok esetén a 2019-es év volt a csúcsev, ekkor 20,33 milliárd Ft-ot terheltek az alapok sikerdíjként. Az ezt követő esztendőkből, azonban a sikerdíj terhelés évről évre trendszerűen csökkent. Az első olyan esztendő, ahol az MNB és az ESMA sikerdíj ajánlását az alapkezelőknek teljes egészében alkalmazniuk kellett az a 2022. év volt. Ugyanezen esztendőben az elszámolt sikerdíj volumene már csak 8,8 milliárd Ft volt, amely 57%-os csökkenést jelent a 2019. évben tapasztalt csúcstértekhez képest, miközben az alapkezelők által kezelt állomány 2019. évről 2022. évre közel 39%-kal nőtt.

7.5. Keretes írás

A kiemelt információkat tartalmazó dokumentum változása

Az alapkezelői szektort érintően 2023. január 1-i hatállyal megszűnt a 1286/2014/EU rendelet (PRIIPs rendelet) szerinti kötelezettségek alóli mentesülés, amely a lakossági befektetési csomagtermékek (ideértve a befektetési alapok), illetve a biztosítási alapú befektetési termékek előállítói által elkészítendő kiemelt információkat tartalmazó dokumentumról, angolul KID (key information document) szól. Az alapkezelők számára a PRIIPs rendelet alkalmazására vonatkozóan 2022. december 31. napjáig biztosított mentesülés megszűnésével a befektetési alapkezelőknek a korábbinál részletesebb tartalmú, PRIIPs rendelet szerinti KID-et kell készíteniük, amennyiben ezzel még nem rendelkeztek. A PRIIPs rendelethez több kiegészítő jogszabály és iránymutatás is kapcsolódik, amelyek együttes figyelembevétele szükséges a KID kialakításakor.

A PRIIPs rendelet alapján a KID maximum három A4-es oldal terjedelmű lehet, és a lakossági ügyfelek számára fontos információt tartalmazza. Ennek megfelelően könnyen olvashatónak kell lennie, nyelvezetének és stílusának pedig világosnak és érthetőnek. Az előírások részletes formai megkövetéseket tartalmaznak. A PRIIPs rendelet egyik fontos előírása, hogy a kiemelt információkat tartalmazó dokumentumot a rendelet szerint meghatározott (cím) sorrendben kell összeállítani. Ezen sorrendiséget követi le a 2017/653. rendelet I. számú mellékletében elhelyezett mintadokumentum is. A „Mi a termék?” című fejezetben kell például leírni a termék természetét és fő jellemzőit, és a megcélzott befektető leírását, különös tekintettel a veszteség viselésére való képességre és a futamidőre vonatkozó elvárásra. Továbbá egy-egy külön rész szól a kockázatokról, a teljesítmény lehetséges alakulásáról és a költségekről.

A PRIIPs rendelethez kapcsolódó kiegészítő jogszabályok jelentős változásokat hoztak a piaci kockázat értékelése szempontjából azzal, hogy egységes és részletes szabályokat alakítottak ki. Meghatározták a kockázati mutatók kiszámításához szükséges képleteket, és iránymutatást adtak a megfelelő referenciaértékek vagy közelítőértékek használatához amikor a befektetési alapok kategóriáját meghatározza az alapkezelő. A részletes szabályok között szerepel a piaci, a likviditási és a hitelkockázat értékelésének módszertana. A szabályozás egyik hangsúlyos eleme a fenti kockázatok bemutatásának egységes formája. Az összesített kockázati mutató megjelenítéséhez a jogszabályok kitöltési útmutatót tartalmaznak.

Az elmúlt években bevezetett és most tovább finomított jogszabályi előírások segítséget nyújtanak a lakossági befektetőknek ahhoz, hogy össze tudják hasonlítani a különböző termékeket, és megértsék azok jellemzőit. Az MNB mint az alapkezelői szektor működését felügyelő hatóság ezért kiemelt figyelmet fordít a PRIIPs rendelet szerinti szabályok betartására, és a szektorral együttműködve folyamatosan javítja a lakossági befektetők számára elérhető információk minőségét.

7.6. KIBOCSÁTÓI FELÜGYELÉS ÉS PIACFELÜGYELET

7.6.1. Piaci visszaélések vizsgálata

A 2022. évben a MAR – piaci visszaélésekről szóló – rendeletben foglalt szabályok megsértése, valamint az SSR – a short rendelet – megsértése miatt 38 darab piacfelügyeleti eljárás volt folyamatban, amelyből 23 darab piaci visszaélés, 11 darab bennfentes kereskedelem, 3 darab bejelentési kötelezettségre vonatkozó előírások megsértése és 1 darab fedezetlen short ügyletek tilalmára, illetve a short ügyletekkel kapcsolatos bejelentési és közzétételi kötelezettségek elmulasztásának gyanúja miatt indult. A 2022. évben az MNB 20 darab piaci visszaélés témájú piacfelügyeleti eljárást indított és 20 darabot zárt le, amelyből 16 esetben büntetőeljárást is kezdeményezett. Az MNB intézkedéssel és szankcióval 17 magánszemélyt és 1 jogi személyt sújtott, valamint összesen 327,1 millió forint piacfelügyeleti bírságot is kiszabott.

7.6. Keretes írás

A piaci manipuláció egyik megvalósulási formája az összejátszás

Mind a magyar, mind a globális tőkepiacok egyik legismertebb jogsértése a piaci manipuláció, melynek egyik lehetséges formája az „összejátszás”. Az MNB az utóbbi időben többször derített fel ilyen ügyeket és hozott szankciót piaci visszaélés miatt.

A piaci visszaélésekről szóló irányelv (MAD II) célja, hogy a legsúlyosabb piaci visszaélésekre, így a piaci manipulációra is, az Európai Unióban mindenütt álljanak rendelkezésre büntetőjogi szankciók. Ez a piaci visszaélésekről szóló európai uniós rendelettel (MAR) együtt biztosítja a szabályozási keretrendszert a piaci visszaélésekre vonatkozóan és intézkedéseket állapít meg annak megelőzésére. Az összejátszás fogalmának meghatározásához a piaci manipuláció értelmezése is szükséges. Az erre vonatkozó definíciókat a MAR tartalmazza, amely ki is mondja annak (és kísérletének) tiltott jellegét.

Piaci manipulációnak minősül az olyan ügylet kötése, vételi vagy eladási megbízás adása, illetve olyan egyéb magatartás, amely hamis vagy félrevezető jelzéseket ad, vagy adhat valamely pénzügyi eszköz, kapcsolódó azonnali árutőzsdei ügylet vagy kibocsátási egységeken alapuló aukciós termék kínálata, kereslete vagy ára tekintetében. E körbe sorolhatók azon magatartásformák is, amelyek a szokásostól eltérő vagy mesterséges szinten rögzítik, vagy rögzíthetik egy vagy több pénzügyi eszköz, kapcsolódó azonnali árutőzsdei ügylet vagy kibocsátási egységeken alapuló aukciós termék árát.

A piaci manipuláció egyik megvalósulási formája az összejátszás. Ennek során ugyanazon piaci szereplő vagy különböző, de egymással összejátszó felek által egyidejűleg vagy közel egyidejűleg, nagyon hasonló mennyiségre és hasonló árra vonatkozóan adott vételi és eladási kereskedési megbízásokkal végrehajtott ügyletek piaci manipulációra utaló kereskedési gyakorlatnak minősülnek. Ezek az úgynevezett „improper matched orders” – „rosszhiszeműen párosított megbízások”.

Az összejátszásnak minősülő magatartások hamis, félrevezető jelzéseket adhatnak a befektetők számára az adott pénzügyi eszköz keresleti-kínálati viszonyairól, likviditásáról, árfolyamának alakulásáról. Emiatt sértik a jogtárgyat, konkrétan a pénzügyi eszközök kereskedésének tisztaságát és átláthatóságát, ekként pedig a tőkepiac integritását.

A piaci manipuláció, és így az összejátszás megvalósulása sem eredményhez kötött, vagyis megállapításukhoz nem szükséges, hogy azok ténylegesen eredménnyel járjanak. Az sem feltétel, hogy mindez a piaci szereplőket valóban megtévessze, vagy emiatt az adott pénzügyi eszközre jellemző keresleti és kínálati viszonyok megváltozzanak, illetve az árfolyam módosuljon. A közigazgatási szankciók alkalmazásához tehát elég az, ha például konkrétan egy ilyen kereskedési gyakorlat veszélyezteti a tőkepiac integritását (és persze valóban alkalmas is az eredmény előidézésére).

Az MNB minden ilyen ügyben feljelentést tesz, és azt már a nyomozó hatóság vizsgálja, hogy az adott kereskedési technika tényleg adott-e a pénzügyi eszköz keresleti vagy kínálati viszonyairól, árfolyamáról vagy áráról hamis vagy

félrevezető jelzéseket. Ha igen, akkor már a Büntető Törvénykönyv szerint akár 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményről beszélünk.

Összességében elmondható, hogy ezen ügyletkötési technikák azért is tiltottak, mert hamis és félrevezető képet közvetíthetnek a többi piaci szereplő számára, akik ezáltal „torz” információs bázison hoznak befektetési döntést. A piacfelügyeleti tevékenység elsődleges célja a befektetői döntések védelme, a pénzügyi rendszerbe vetett közbizalom erősítése, a piaci visszaélések megelőzése, valamint az ilyen magatartást kifejtő piaci szereplők utólagos szankcionálása. Az MNB célja, hogy a tőkepiacon mindenki ugyanazon, valós információk birtokában, egyenlő információs bázison, befolyástól mentesen hozhasson befektetési döntéseket.

A 2022. évi piaci visszaélést vizsgáló piacfelügyeleti ügyek közül kiemelendő, amikor az MNB 30-30 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki két magánszemélyre a piaci manipuláció tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése miatt. Az érintettek előre egyeztettek a Kulcs-Soft Nyrt. részvényre vonatkozó kereskedésük fontosabb paramétereiről. Az egyik magánszemély emellett több egyéb módon is manipulálta a tőkepiacot, így adva félrevezető, hamis jelzést a befektetőknek a Kulcs-Soft Nyrt. részvény valós piaci megítéléséről és keresletéről-kínálatáról. Az eljárás során beszerzett bizonyítékok alapján az MNB további magánszemélyekkel szemben is piacfelügyeleti eljárást folytatott az ügyben, amelyeknek eredményeként összesen 24 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki három magánszemélyre a piaci manipuláció tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése miatt. Az érintettek – egy internetes gazdasági fórum aktív szereplői – bizalmasan egyeztettek a Kulcs-Soft Nyrt. részvényt kapcsolatos kereskedésükről, s ez alapján végeztek ügyletkötést. Mindez félrevezető, hamis jelzést adhatott a befektetőknek az adott részvény keresleti-kínálati viszonyairól.

A tiltott bennfentes kereskedelem tárgyában lefolytatott eljárások közül kiemelkedő volt az a két eljárás, ahol egy tőzsdén kívüli ügylet eladói és vevői oldalán résztvevő magánszemélyekkel szemben külön-külön vizsgálta a jogsértés megvalósulását az MNB. Ezeknek az eljárásoknak az eredményeként az MNB 58 és 64 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki két magánszemélyre, mert a Delta Systems Kft. EST MEDIA Nyrt. általi megvásárlása, mint bennfentes információ ismeretében EST MEDIA Nyrt. részvényekkel kötöttek ügyletet a Delta-tranzakció bejelentése előtt egy nappal, a többi befektetőhöz képest tisztességtelen előnyhöz jutva.

Kiemelendő még az MNB-nek azon piacfelügyeleti eljárása, amely során az MNB egy magánszemély, többségében Prémium kategóriás részvényekkel kapcsolatos, milliárdos nagyságrendű - tiltott piaci manipulációt megvalósító kereskedési magatartása miatt vizsgálódott. A bizonyítékok alapján az MNB megállapította: a magánszemély a vizsgált időszakban – állítása szerint – adóoptimalizálás céljából több alkalommal saját magával kötött jelentős értékű ügyleteket, azaz adott önkötést eredményező tőzsdei megbízásokat az érintett részvényekre. A kereskedés során egy-egy napon az érintett részvényeknek a vizsgált napi teljes tőzsdei kereskedése túlnyomó többségét a szankcionált magánszemély ügyleteiben szereplő részvények adták. Az eljárásban hozott érdemi döntés alapján a magánszeméllyel szemben 45 millió forintos piacfelügyeleti bírságot szabott ki az MNB.

7.7. keretes írás

A tartós befektetési számlák (TBSZ) tőkepiaci kereskedésbe vonása is hordozhat piaci manipulációs kockázatot

Az elmúlt évek felügyeleti tapasztalatai azt mutatják, hogy az MNB-hez érkezett több, a tiltott piaci manipuláció gyanúját jelző értesítés (ún. Suspicious Transaction and Order Report - STOR) elkerülhető lett volna, ha a befektetők helyesen mérik fel az ügyletek kockázatát. Ennek okán a tőkepiaci kereskedés során célszerű körültekintően megbízásokat adni, tranzakciókat végrehajtani, és a befektetés előtt tájékozódni – az akár elsőre ártatlannak tűnő – ügylet(ek) kockázatairól.

A piaci manipuláció szempontjából gyanús magatartásokról az MNB több csatornán keresztül is kap jelzéseket. Ezek közül a STOR bejelentéseket – jogszabályi kötelezettség alapján – elsősorban a kereskedési helyszínt működtető piaci

szereplők és a befektetési vállalkozások kötelesek készíteni és küldeni az MNB-nek, ha felmerül a piaci visszaélés gyanúja. A befektetők számlavezetői és a Budapesti Értéktőzsde (BÉT) folyamatosan ellenőrzik a piaci szereplők tőkepiaci magatartását, beleértve, hogy milyen megbízásokat adnak, milyen ügyleteket hajtanak végre, és mindezt milyen módon végzik. A STOR-ok, ahogyan más forrásból származó jelzések és bejelentések is, akár piacfelügyeleti eljárásokat is megalapozhatnak.

Az árfolyam befolyásolására tett kísérlet vagy megvalósult ügylet révén megállapítható „árfolyamelhúzás” talán a legfelismerhetőbb formája a piaci manipulációnak. Sokaknak azonban már nem ennyire egyértelmű, hogy egy – közkeletű elnevezés szerint – „átkötés” vagy „önkötés” (amikor a vevő és eladó is ugyanaz a személy) is lehet ugyanolyan aggályos a MAR szabályai szerint, mint az „árfolyamelhúzás”.

Számos példa mutatja, hogy az adóelőnyök kihasználására használt tartós befektetési számlák (TBSZ) tőkepiaci kereskedésbe vonása hordozhat ilyen kockázatokat. Ha a TBSZ számlán meglévő részvényeket a befektető magának adja el vagy a TBSZ számlán rendelkezésre álló pénzüsszeg terhére magától vásárol más pénzügyi eszköztípust, e tranzakciósorozatok is torzíthatják az érintett eszközök kereslet-kínálatát. Ez a fajta magatartás akár szintén STOR jelzéssel és piacfelügyeleti eljárás megindításával járhat.

Mindezek miatt az, aki tőkepiaci kereskedésre szánja el magát és nem rendelkezik átfogó ismeretekkel az aggályos kereskedési magatartásokról, járjon el körültekintően, illetve kérjen segítséget és tájékoztatást a lehetséges kockázatokról.

7.6.2. Jogosulatlan tevékenységek vizsgálata

A piacfelügyeletet érintő prioritások között továbbra is kiemelkedik az engedély- és bejelentés hiányában végzett tevékenységek időben történő felismerése és velük szemben a rendelkezésre álló eszköztárral végrehajtott hatékony fellépés. A jogosulatlanul, engedély vagy bejelentés nélkül szolgáltatást nyújtó szereplők tevékenységének visszaszorítása ugyanis mind a felügyelt intézmények, mind az adott szolgáltatást igénybe vevő ügyfelek szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a pénzügyi szektor védelmének, sokkellenállóképeségének növelése terén.

Az MNB – gyakran a nyomozó vagy más hatóságokkal együttműködve – a fogyasztók és a legális piaci szereplők biztonsága érdekében azonosítja a jogosulatlan piaci szolgáltatókat, megtiltja a tevékenységüket és feljelentést tesz ellenük. Jóllehet a jogosulatlan pénzügyi tevékenység önmagában is bűncselekmény (és ezért az MNB mellett a nyomozó hatóság is üldözi), számos esetben előfordul, hogy a jogosulatlan tevékenységet végző cselekménye jelentős kárt okoz a fogyasztóknak, ami akár még súlyosabb bűncselekmény (csalás, sikkasztás) gyanúját is felveti.

7.8. keretes írás

Széles eszköztárral, szigorúan csaphat le az mnb az illegális pénzügyi szolgáltatókra

Az MNB az MNB engedélye nélkül, vagy bejelentés hiányában végzett egyes tevékenységek gyanúját piacfelügyeleti eljárásban tárhatja fel. A gyakorlat azt mutatja, hogy a piacfelügyeleti eljárások ügyfeleit (természetes személyeket vagy gazdasági társaságokat, akikkel szemben az eljárás megindult) gyakran váratlanul éri az MNB fellépése és az általa felvonultatott széles eszköztár, amelyre felhatalmazást adnak a piacfelügyeleti eljárás MNB tv.-ben rögzített szabályai.

Az MNB piacfelügyeleti eljárása hivatalból indul, kevésbé közismert azonban, hogy az eljárás megindításáról az MNB – az MNB tv. adta felhatalmazás alapján – nem köteles előzetesen értesíteni az ügyfeleket, akik így erről jellemzően az MNB helyszíni ellenőrzései során szereznek tudomást. Ennek célja a tényállás tisztázásához szükséges bizonyítékok feltárása. Az MNB munkatársai (hatáskörük gyakorlásának keretei között) az ellenőrzés lefolytatásához szükséges bármely helyiségbe beléphetnek, az ellenőrzés tárgyával összefüggő iratot, adathordozót, tárgyat megvizsgálhatnak,

azokat a büntetőeljáráshoz hasonló módon zár alá vehetik, lefoglalhatják. Ez alól az üzleti titkot vagy személyes adatot tartalmazó irat, eszköz sem kivétel.

Piacfelügyeleti eljárás során lehetőség van továbbá próbaügylet kötésére is, melyről az MNB saját hatáskörben dönthet. Az MNB munkavállalója eljárása során hivatalos személynek minősül, így a törvényalkotó – különösen a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekmény törvényi tényállása alapján – ugyanolyan védelemben részesíti, mint például egy kutatást fogatosító nyomozót. Alapvető különbség egy büntetőeljáráshoz képest azonban, hogy az MNB munkatársai – a hasonló fellépés ellenére – kényszerítő eszközt (például testi kényszer, bilincs) nem alkalmazhatnak. A helyszíni ellenőrzések során ugyanakkor az MNB a rendőrség közreműködését kérheti.

Azok, akik a piacfelügyeleti eljárás során cselekményükkel, magatartásukkal az eljárás elhúzására, akadályozására, vagy a valós tényállás feltárásának megghiúsítására törekednek, súlyos eljárási bírsággal sújthatóak. Ennek összege 50 ezertől 10 millió forintig is terjedhet.

Az MNB a piacfelügyeleti eljárások során komoly hangsúlyt fektet a károsultak védelmére, amely érdekében az MNB tv. számos, büntetőeljárásból is ismert intézkedés alkalmazását teszi lehetővé. Az MNB például az engedély nélkül vagy bejelentés hiányában tevékenységet végző személy vagy szervezet ügyfelei érdekeinek megóvása érdekében biztosítási vagy ideiglenes biztosítási intézkedés keretében elrendelheti pénz vagy pénzügyi eszközök zárolását, ingó vagy ingatlan eszközöknél elidegenítési vagy terhelési tilalmat vagy elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét (honlapblokkolást).

A bizonyítási eljárás keretében az MNB meghallgatással jogosult – akár szóban, akár írásban – ügyfél, tanú vagy a tényállás tisztázása során közreműködésre kötelezett személy nyilatkozatát, illetve vallomását beszerezni, a személyes és védett adat sem jelent kivételt. Ezen felül piacfelügyeleti eljárás keretében szakértő kirendelésére is van lehetőség.

Érdemes megemlíteni a piacfelügyeleti eljárás során kiszabható szankciókat is. Mind az engedély nélkül, mind a bejelentés hiányában végzett tevékenységek esetén azonos szankciókat alkalmazhat: megtilthatja a tevékenység végzését, intézkedést, kivételes intézkedést alkalmazhat, illetve piacfelügyeleti bírságot szabhat ki. Utóbbi összege százezer forinttól akár 2 milliárd forintig is terjedhet.

Az MNB tv. tehát széles palettájú eszköztárat biztosít az MNB-nek. Az általa a piacfelügyeleti eljárások során vizsgált és szankcionált jogosulatlan tevékenység végzéséhez kapcsolódó jogsértések megtalálhatóak a Büntető Törvénykönyvben is. Így az ilyen cselekményeket elkövetők jellemzően – az MNB feljelentései nyomán – nemcsak a piacfelügyeleti eljárás ügyfelévé, hanem büntetőeljárás gyanúsítottjává is válhatnak.

Az MNB 2022-ben 21 piacfelügyeleti eljárást indított jogosulatlan, azaz engedély vagy bejelentés hiányában végzett tevékenység gyanúja miatt, illetve 14 piacfelügyeleti eljárást zárt le, amelyek kapcsán összesen 144,5 millió forint összegű piacfelügyeleti bírságot szabott ki. Az MNB – a korábbi évekhez hasonlóan – széles körben vizsgálódott 2022-ben is, piacfelügyeleti eljárásainak tárgyát képezték különböző gyanús pénzügyi, befektetési és biztosítási tevékenységek is. Ugyanakkor a vizsgálatok jelentős része jogosulatlan pénzváltás és kölcsönnyújtás kivizsgálására irányult.

Ezen tevékenysége keretében az MNB 70 millió forint összegű piacfelügyeleti bírságot szabott ki a Bankmentor Kft.-vel szemben és azonnali hatállyal megtiltotta az engedély nélküli pénzügyi közvetítői tevékenység folytatását számára. A társaság huzamosabb időn át, több ezer lakossági ügyféllel szerződve, díjazás ellenében végzett jegybanki engedély nélküli pénzügyi alkuszi és jelzáloghitel közvetítői tevékenységet, oly módon, hogy a Bankmentor Kft. ügyfeleivel megbízási szerződéseket kötött annak érdekében, hogy az adósok pénzügyi intézményekkel kötött korábbi, azonban időközben felmondott hitel- és kölcsönszerződéseit „egyezséggel” zárhassák le.

Egy másik kiemelendő 2022. évi piacfelügyeleti eljárás során az MNB a CreditLure Kft. tevékenységét vizsgálta, amely során az MNB megállapította, hogy a társaság éveken keresztül több természetes személy részére végzett díjazás ellenében úgynevezett „adósságrendezési tevékenységet” vagy „mediációt”. Emellett az ügyfél éveken keresztül – működéséhez és a tevékenységéhez szükséges forrás biztosítása érdekében – visszafizetési kötelezettség mellett, rendszeresen

pénzeszközöket fogadott el előre meg nem határozott személyektől oly módon, hogy a pénzeszközökkel tulajdonosként rendelkezett. A piacfelügyeleti eljárás során feltárt tényállás alapján az MNB megállapította, hogy a CreditLure Kft. tevékenysége kimerítette az üzletszerűen végzett alkuszi tevékenység és „betétgyűjtés” tényállási elemeit, ezért azonnali hatállyal megtiltotta az engedély nélküli pénzügyi szolgáltatási tevékenységek végzését és a feltárt jogsértések miatt összesen 43 millió forint összegű piacfelügyeleti bírságot szabott ki.

A jogosulatlan tevékenységekre vonatkozó fogyasztói bejelentések számának évről-évre történő emelkedése a magyar pénzügyi tudatosság növekedését jelzi, ami csökkenő pénzügyi sérülékenységhez vezethet. Ennek okán az MNB nagy hangsúlyt fektet a pénzügyi tudatosság növelésére: a honlapjának befektetői figyelmeztetések menüpontjában a pénzügyi fogyasztók áttekinthetik és a külföldi felügyeleti társhatóságok figyelmeztetéseit, illetve a honlap legális piaci szereplőket felsoroló keresőprogramjában már az adott pénzügyi szolgáltatás vagy befektetési termék igénybevétele előtt ellenőrizhetik, hogy van-e engedélye vagy nyilvántartásba vette-e az MNB az azt kínáló személyt, társaságot. Emellett az MNB a honlapján ismerteti a jogosulatlan pénzügyi tevékenységek főbb ismérveit, illetve közzéteszi a jogszabálysértés megállapításával lezárt piacfelügyeleti eljárásokról szóló határozatok kivonatát is. A törvényes keretek közt működő pénzügyi szereplőkről nemcsak az MNB honlapja, de ügyfélszolgálat, s vidéki pénzügyi tanácsadó irodái is minden szükséges tájékoztatást megadnak az érdeklődőknek.

7.6.3. Kibocsátói felügyelés

A BÉT által működtetett szabályozott piacon (Xbud) 42 társaság, az Xtend multilaterális kereskedési rendszerben 18 társaság, míg az Xbond multilaterális kereskedési rendszerben további 92 társaság által kibocsátott értékpapírral folyt kereskedés 2022 végén. Az MNB folyamatos felügyelés keretében 2022-ben 24 határozatot hozott, ezen belül 13 bírsághatározatot és összességében 38,1 millió forint felügyeleti bírságot szabott ki. Ezekon túl 105 esetben megkereséssel, illetve nyilatkozattételre felhívással élt a kibocsátók, részvényesek vagy könyvvizsgálók felé. 2022-ben a nyilvános kibocsátókat érintően 5 célvizsgálatot indított a jegybank IFRS témakörben és 1 célvizsgálatot rendszeres és rendkívüli tájékoztatások vizsgálatával összefüggésben (SET Group Nyrt.).

7.6.3.1. Kibocsátói célvizsgálatok

Az MNB által folytatott kibocsátói célvizsgálatok közül kiemelendő a SET Group Nyrt.-vel szemben 2022. februárjában megindított eljárás, amely 2023. március 30. napján zárult. Az MNB összesen 105 millió forint bírságot szabott ki: 20 millió forint felügyeleti bírságot a rendkívüli tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó előírások megsértése miatt és 85 millió forint piacfelügyeleti bírságot a piaci manipuláció tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése miatt.

A jegybanki vizsgálat jelentős számú tájékoztatási visszasságot tárt fel a kibocsátónál. A SET Group Nyrt. egyrészt rendszeresen hozott nyilvánosságra olyan közzétételeket, melyek pozitív várakozásokat ébreszthettek a befektetőkben a kibocsátó jövőjét, üzleti lehetőségeit, teljesítményét és pénzügyi helyzetét illetően. A kibocsátó azonban a vizsgálat során számos esetben nem tudta igazolni ezen beharangozó közzétételei megalapozottságát. Így összességében a közzétételek eredményeként a valóságnál megalapozatlanul pozitívabb kép alakulhatott ki a befektetőkben a kibocsátót illetően. A SET Group Nyrt. másrészt több esetben nem tájékoztatta a nyilvánosságot értékpapírai értékét vagy hozamát, illetve a kibocsátó megítélését közvetlenül vagy közvetve érintő információiról. Nem adott például információt csoporttagja eszközbeszerzésének meghiúsulásáról, unokavállalata konszolidációs körből való kikerülésének tényéről, leányvállalata üzletrész-értékesítéseiről, a konszolidációs körbe tartozó társaságai jelentős értékű szerződéseiről, illetőleg azok felmondásáról, továbbá leányvállalatával szemben harmadik fél által támasztott, a konszolidált árbevételéhez viszonyítottan nagy értékű követeléséről. A vizsgálat lezárásáig a SET Group Nyrt. az MNB többszöri felszólítására sem nyilatkozott az egyes vizsgált közzétételek kapcsán az azokhoz kötődő bennfentes információk azonosításáról, kezeléséről.

Az MNB célvizsgálatok tekintetében 2022-ben 6 határozatot, illetve végzést hozott és összességében 118 millió forint bírságot szabott ki. Ebből jelentős az OTT-One Nyrt. 111 millió forint bírsághatározata tájékoztatási kötelezettségek megsértése miatt. Az MNB az eljárásban megállapította, hogy a kibocsátó több esetben elmulasztott rendkívüli tájékoztatást közzétenni a megítélését, illetve részvényeinek értékét, hozamát közvetlenül vagy közvetve érintő információkról (pl. jelentős pénzkölcsönről vagy a kibocsátó által lényegesnek minősített és korábban közzétett szerződés megszűnéséről, jelentős eszközbeszerzésekről).

A vizsgálat feltárta azt is, hogy a kibocsátó rendszeresen hozott nyilvánosságra olyan közzétételeket, melyek jelentős értékű tranzakciókról szóltak. Ezekkel azt a – valósággal ellentétes – benyomást keltette, hogy érdemi bevétel, haszon keletkezett volna nála ezen ügyletek révén. Továbbá, a kibocsátó által nyilvánosságra hozott különböző együttműködési megállapodásokról szóló közzétételek egyes esetekben nem megalapozott, nem teljes körű vagy egyenesen valótlan információkat tartalmaztak. Mindezek miatt megalapozatlanul alakulhatott ki a valóságnál pozitívabb kép a befektetőkben az OTT-ONE-ről. A kibocsátó ezzel szemben nem tette közzé a korábbi rendkívüli tájékoztatásaival ellentétes híreket, pl., hogy egyes közzétett szerződések alapján végül ténylegesen nem végzett érdemi gazdasági tevékenységet, bevétele azokból nem származott, sőt egyes közzétett szerződések teljesítés nélkül meg is szűntek. A korrigáló tájékoztatások elmaradásával a kibocsátó hamis vagy félrevezető jelzéseket adhatott a piac számára az OTT-ONE megítélése, közvetve a részvényei kereslete vagy ára tekintetében, ami piaci manipulációnak minősül. Az OTT-ONE emellett számos esetben nem tette közzé haladéktalanul a bennfentesként azonosított információt, mely esetekben nem döntött azok nyilvánosságra hozatalának késleltetéséről sem, ezzel jogszerűtlenül akadályozva a bennfentes információ befektetők általi mielőbbi megismerését.

A fentiek miatt az MNB a rendkívüli tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó előírások megsértése miatt 4,5 millió, a bennfentes információ haladéktalan nyilvános közzétételére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértéséért 22,5 millió forint felügyeleti bírságot, a piaci manipulációt tiltó rendelkezések megsértéséért pedig 84 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki a 2022. január 21. napi határozatában az OTT-ONE-ra.

7.9. Keretes írás

Vállalatfelvásárlásnál is lényeges, hogy mennyi a társaság saját részvénye

A szavazati jog⁴⁷ gyakorlására nem jogosító saját részvények által egy részvénytársaság belső struktúrája – a szavazati arányok módosulása okán – változhat, s egy befolyásszerző⁴⁸ a kellően nagy saját részvény állományok révén (adott esetben akár passzív módon) is megszerezheti a részvénytársaság irányítását. A részvénytársaság kisebbségi részvényeseinek védelme érdekében így a tőkepiacról szóló törvény befolyásszerzésre vonatkozó szabályait a saját részvények által és/vagy mellett történő vállalatfelvásárlásra is alkalmazni kell. Ha a befolyásszerző a részvénytársaság irányítását a saját részvény állományok közrehatásával nyilvános vételi ajánlat nélkül szerzi meg, az MNB a rendelkezésére álló felügyeleti intézkedési eszköztárával fellép a jogsértő befolyásszerzővel szemben.

A tőkepiacról szóló törvény (Tpt.) értelmező rendelkezése szerint befolyásszerzés (vállalatfelvásárlás) alatt a magyarországi székhellyel rendelkező vagy magyarországi szabályozott piacra bevezetett nyilvánosan működő részvénytársaság (célársaság) szavazati jogot megtestesítő részvényének, illetőleg az ahhoz kapcsolódó szavazati jognak a megszerzését kell érteni.

⁴⁷ A szavazati jog kiszámítása főszabályként (a szavazati jog gyakorlásának korlátozására vonatkozó előírásoktól függetlenül) mindazon részvények alapján történik, amelyhez a kibocsátó létesítő okiratának rendelkezése alapján szavazati jog kapcsolódik. Ez tehát független a kibocsátó által megszerzett saját részvényektől, ezért a kibocsátó saját részvényei nem változtatnak a többi részvényes szavazati jogának mértékén.

⁴⁸ A befolyás mértékének megállapítása során a szavazati jog gyakorlásának korlátozására irányuló előírásokat figyelembe kell venni, mivel e mérték többek között azt reprezentálja, hogy a befolyásszerző a célársaság irányítását ténylegesen milyen arányban szerezte meg. A szavazati jognak – amennyiben a gyakorlása által biztosított befolyás mértékét vizsgáljuk – ugyanis ténylegesen alkalmasnak kell lennie arra, hogy a gyakorlása révén befolyást biztosítson a társasági döntések meghozatalára. A befolyás mértékének meghatározása során így már nem csupán az adott részvényes által birtokolt részvények darabszámára, hanem például a részvénytársaságban esetlegesen meglévő szavazati korlátra, a célársaság saját részvényeinek számára, vagy éppen az egyes részvényekhez kapcsolódó szavazati jogok korlátozására is figyelemmel kell lenni. A befolyás – és ezáltal a tényleges irányítás – mértékének meghatározása során tehát a szavazati jog gyakorlásának korlátozásával bármilyen okból érintett részvényeket figyelmen kívül kell hagyni. A befolyás mértékének megállapítása így azon részvények alapján történik, amelyekkel szavazati jog ténylegesen is gyakorolható.

A Tpt. értelmező rendelkezése alapján befolyásszerzés az az eset is, amikor a befolyás nem a befolyásszerző közvetlenül erre irányuló magatartása révén, hanem például a céltársaságnak a részvényesek szavazati jogát érintő, a szavazati arányokat módosító határozata következtében jön létre. Mivel a részvénytársaság határozata útján megszerzett saját részvényt szavazati jog nem gyakorolható, valamint azt a közgyűlés határozatképességének megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni, ezért a részvénytársaság saját részvény megszerzésére irányuló határozata szavazati arányokat módosító határozatnak minősül. E módosító határozat következtében pedig a részvényesek a Tpt. szerint további befolyást szereznek meg, amely értelemszerűen egyúttal a céltársaság irányításának megszerzését is eredményezheti. A befolyásszerzés tehát fogalmilag túlmutat a szavazati jogot megtestesítő részvény megszerzésén, hiszen a befolyásszerzés vonatkozásában nemcsak a szavazati jog mértékét, hanem az ahhoz ténylegesen kapcsolódó, a céltársaság irányítására adott esetben kiható szavazati arányt is figyelembe kell venni.

A Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerint a részvénytársaság a saját részvényt részvényesi jogokat nem gyakorolhat, továbbá a közgyűlés határozatképességének megállapításánál a saját részvényt figyelmen kívül kell hagyni. Emiatt tehát a szavazati jog és az általa gyakorolható befolyás mértéke között lényeges eltérés keletkezhet, ha a céltársaság saját részvényekkel rendelkezik. Noha a Tpt. szerint a szavazati jog kiszámítása – a szavazati jog gyakorlásának korlátozására vonatkozó előírásoktól függetlenül – mindazon részvények alapján történik, amelyekhez a céltársaság létesítő okiratának rendelkezése alapján szavazati jog kapcsolódik, ugyanez azonban a befolyás mértékének megállapítására nem irányadó. A befolyásszerzés során ugyanis nemcsak a szavazati jogot, hanem az általa ténylegesen biztosított befolyást is értékelni kell. Ennek megfelelően a saját részvényeket a szavazati jog kiszámításakor figyelembe kell venni, míg a befolyás mértékének megállapításakor figyelmen kívül kell hagyni.

Ha tehát egy céltársaság alaptőkéje 100 ezer darab törzsrészvényből áll, amelyből 25 ezer darab saját részvénynek minősül, akkor a szintúgy kizárólag 25 ezer darab törzsrészvényt rendelkező befolyásszerző szavazati jogának mértéke pontosan 25%-nak, míg a ténylegesen gyakorolható befolyásának mértéke – a saját részvények számításokori mellőzése okán – 33,33%-nak feleltethető meg. Ha később a céltársaság a saját részvényeit egy harmadik személyre átruházza, akkor a befolyásszerzőnek mind a szavazati joga, mind pedig a befolyása 25%-nak fog megfelelni.

A Tpt. alapján a céltársaságban, előzetesen – az MNB által jóváhagyott – nyilvános vételi ajánlatot kell tenni a 25%-ot meghaladó mértékű befolyásszerzéshez, ha a befolyást szerző részvényesen kívül senki sem rendelkezik a szavazati jogok 10%-át meghaladó befolyással, vagy a 33%-ot meghaladó mértékű befolyásszerzéshez. Mivel a részvénytársaság saját részvények megszerzésére irányuló határozata, majd a részvények céltársaság általi tényleges megszerzése a szavazati arányokat módosítja, így – a fenti példánál maradva – a 25%-nak megfelelő mértékű szavazati jog ténylegesen 33%-ot meghaladó mértékű befolyásszerzést eredményez.

Amennyiben a céltársaság a befolyásszerzéskor már rendelkezik a 25 ezer darab saját részvényt, úgy a befolyásszerzőnek a Tpt. szerint előzetesen nyilvános vételi ajánlatot kell tennie, ezt pedig az MNB-nek jóvá kell hagynia. Ha az említett arányokat meghaladó befolyás megszerzésére úgy kerül sor, hogy a részvénytársaság a 25 ezer darab saját részvényt a befolyásszerzést követően szerzi meg, akkor a befolyásszerzőnek az utólagos kötelező vételi ajánlatát legkésőbb a céltársaság saját részvényekkel kapcsolatos rendkívüli tájékoztatásának közzétételétől számított tizenöt napon belül kell megtennie.

Az MNB fentiek szerinti jogértelmezését egyébként a Kúria Kf.V.35.067/2022/12. számú ítélete is megerősítette. Eszerint a „nyilvánosan működő részvénytársaságban történő befolyásszerzés mértékének kiszámításakor a kibocsátó saját részvényeit figyelmen kívül kell hagyni, mert azok alapján a szavazati jog gyakorlását törvény zárja ki”.

Ahogy arra az MNB már több vezetői körlevélben is felhívta figyelmet, a szavazati jogokról, a saját részvény állományokról és az alaptőke nagyságáról szóló rendszeres és rendkívüli tájékoztatás a részvényesi befolyás mértékének számítása és a kötelező vételi ajánlat megállapítása során alapvető fontosságú információ, így annak pontos közzététele valamennyi részvényes közös érdeke. A céltársaság a Tpt. alapján minden naptári hónap utolsó napjára vonatkozóan – haladéktalanul, de legkésőbb a következő munkanapon – közzéteszi a részvényeihez kapcsolódó szavazati jogok számát sorozatonként, a saját részvény állományok feltüntetésével, és az alaptőke nagyságát az MNB által üzemeltetett információátviteli rendszerben.

E közzététel alapján a befolyásszerzőnek lehetősége van meggyőződni arról, hogy a befolyása a saját részvényekre tekintettel ténylegesen mekkora mértékű. Másfelől a Tpt. rendkívüli tájékoztatással kapcsolatos rendelkezései értelmében a céltársaság szintű haladéktalanul közzéteszi a saját részvényeket érintő tájékoztatását. A befolyásszerző így következtetéseket vonhat le a befolyásának mértékét illetően a céltársaság saját részvényekkel kapcsolatos rendkívüli tájékoztatásaiból is.

A Tpt. rendszeres és rendkívüli tájékoztatásra vonatkozó rendelkezéseinek maradéktalan és határidőben történő teljesítésének ellenőrzésére az MNB kiemelt figyelmet fordít, és megsértésük esetén felügyeleti szankciókat alkalmaz. Ha a befolyásszerző a Tpt.-ben foglalt kötelezettségét megsértve sem előzetesen, sem utólagosan nem tesz kötelező nyilvános vételi ajánlatot, akkor a céltársaságban nem gyakorolhatja részvényesi jogait – ideértve a szavazati jogát is –, valamint a jogsértéssel szerzett befolyását köteles a szerzést vagy az MNB határozatának kézhezvételét követő hatvan napon belül megszüntetni.

Amennyiben az MNB a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény (MNB tv.) szerint piacfelügyeleti eljárást indít a vállalatfelvásárlásra vonatkozó szabályok ellenőrzése céljából, és ugyanezen eljárás során megállapítást nyer a Tpt. kötelező nyilvános vételi ajánlatra vonatkozó előírásainak megsértése, az MNB az MNB tv. alapján a vállalatfelvásárlásra vonatkozó szabályok megsértése okán a jogsértő befolyásszerzőre 100 ezer Ft-tól 2 milliárd Ft-ig terjedő piacfelügyeleti bírságot szabhat ki.

7.6.3.2. Kibocsátói folyamatos felügyelés

A kibocsátói folyamatos felügyelés gerincét a kibocsátók rendszeres és a rendkívüli tájékoztatási kötelezettségnek való megfelelés ellenőrzése képezi. A rendszeres tájékoztatás részeként a szabályozott piacra bevezetett értékpapír kibocsátója a nyilvánosságot rendszeresen tájékoztatja vagyoni, jövedelmi helyzetének, működésének főbb adatairól, illetve ezen felül a kibocsátó a közzététellel egyidejűleg köteles a Felügyeletet is tájékoztatni. A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvényben (Tpt.) és a nyilvánosan forgalomba hozott értékpapírokkal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség részletes szabályairól szóló 24/2008. (VIII. 15.) PM rendeletben (PM rendelet) meghatározottak alapján a főbb rendszeres tájékoztatási kötelezettségek az éves és féléves jelentés közzététele. Ezen túlmenően a kibocsátók minden naptári hónap utolsó napjára vonatkozóan kötelesek közzétenni a részvényeikhez kapcsolódó szavazati jogok számát sorozatonként, a saját részvény állományok feltüntetésével, és az alaptőke nagyságát haladéktalanul, de legkésőbb a következő munkanapon.

A rendkívüli tájékoztatási kötelezettség részeként a szabályozott piacra bevezetett értékpapír kibocsátójának kötelessége haladéktalanul, de legkésőbb egy munkanapon belül tájékoztatni a nyilvánosságot minden, az értékpapír értékét vagy hozamát, illetve a kibocsátó megítélését közvetlenül vagy közvetve érintő információról. A rendkívüli tájékoztatásra vonatkozó részletszabályokat is a PM rendelet tartalmazza (pl.: a kibocsátó legutolsó tájékoztatásában közzétetthez képest a kibocsátó terveinek, stratégiájának jelentős változása, nagy megrendelések, a kibocsátó új befektetései, eszközeinek jelentős növekedése vagy csökkenése, könyvvizsgáló változás és annak indoklása stb.).

Ezen túlmenően a rendszeres és rendkívüli tájékoztatási kötelezettség alá eső információk bármelyike tartalmazhat bennfentes információt, amely már a MAR hatálya alá esik. A MAR szabályrendszerének célja a piaci visszaélések visszaszorítása és megakadályozása. Ennek keretében a legfontosabbak a bennfentes információ megfelelő kezelése és lehető leghamarabb történő nyilvános közzététele, piaci manipuláció és bennfentes kereskedelem tilalma, illetve a vezetői feladatokat ellátó személyek vonatkozásában (ideértve a vezetői feladatokat ellátó személyekkel szoros kapcsolatban lévő körét is) ügyletkötési bejelentési kötelezettséget és ügyletkötési tilalmi időszakokat is megállapít a MAR.

Az MNB célkitűzései között szerepel, hogy a nyilvános értékpapír-kibocsátókat – az utólagos szankció helyett – az önkéntes jogkövető magatartásra ösztönözze, illetve minél szélesebb körben informálja az MNB elvárásairól és a jogszabályok által előírt, követendő gyakorlatról. Ennek érdekében a jegybank 2022-ben még több erőforrást biztosított a piaci szereplők edukációjára, és 2022. évben összesen 23 alkalommal tartott személyre szabott kibocsátói workshop-ot, illetve szakmai

egyeztetést, amelynek keretében – többek között – lehetőség volt a tőkepiaci kötelezettségekkel kapcsolatban felmerült kérdések tisztázására.

A személyre szabott konzultációk és előadások mellett az MNB 2022-ben vezetői körlevelet is kiadott, amelynek célja az MNB MAR-nak való megfelelést érintő egyes elvárásainak megfogalmazása, és ezzel a jogalkalmazás kiszámíthatóságának növelése, a vonatkozó jogszabályok egységes alkalmazásának elősegítése. Ezen túlmenően az MNB által kialakított gyakorlat szerint az Xbond piacra újonnan regisztráló szereplők minden esetben általános tájékoztató levelet kapnak a MAR-rendeletben foglalt kötelezettségeik ismertetése céljából.

7.10. Keretes írás

A tőzsdei kibocsátók éves beszámolóihoz kapcsolódó könyvvizsgálói vélemények rendszerezett elérhetővé tétele

Az MNB a tőzsdei kibocsátók felügyelete keretében kiemelt fontosságúnak tartja a tőkepiac iránti bizalom megővését, ezért folyamatosan figyelemmel kíséri és ellenőrzi a tőzsdei kibocsátók közzétételeit. A kibocsátóktól fokozottan várható el, hogy a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetükről szóló – a számviteli szabályokban meghatározott, megbízható és valós – információkat a jogszabály által meghatározott határidőben nyilvánosságra hozzák.

A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény szerint a kibocsátónak rendszeres tájékoztatási kötelezettsége keretében – egyebek mellett – éves jelentést kell közzétennie az egyes pénzügyi évek végét követő legkésőbb négy hónapon belül. Az éves jelentésnek a nyilvánosan forgalomba hozott értékpapírokkal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség részletes szabályairól szóló 24/2008. (VIII. 15.) PM rendelet (PM rendelet) értelmében tartalmaznia kell a kibocsátó éves beszámolójának vizsgálatára jogosult független könyvvizsgáló jelentését is.

A számvitelről szóló 2000. C. törvény alapján a könyvvizsgálói véleményeknek, záradékoknak az alábbi típusai léteznek:

1. hitelesítő záradék: a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló törvény 4. § (5) bekezdésének b) pontja szerinti magyar nemzeti könyvvizsgálati standardok alapján kibocsátott független könyvvizsgálói jelentésben szereplő, minősítés nélküli könyvvizsgálói vélemény;
2. korlátozott záradék: az 1. pont szerint kibocsátott független könyvvizsgálói jelentésben szereplő, korlátozott könyvvizsgálói vélemény;
3. elutasító záradék: az 1. pont szerint kibocsátott független könyvvizsgálói jelentésben szereplő ellenvélemény;
4. záradék megadásának elutasítása: az 1. pont szerint kibocsátott független könyvvizsgálói jelentésben a vélemény-nyilvánítás visszautasítása.

A független könyvvizsgálói jelentés tartalma tekintetében a PM rendelet nem differenciál, így ezek közül bármelyik záradékkal vagy akár a záradék megadásának elutasításával is történik az éves jelentés közzététele, az megfelel a jogszabályi követelményeknek. Eszerint a befektető körültekintő magatartására bízta a jogalkotó, hogy a befektetés kockázatosságát felmérje, a kibocsátóról rendelkezésre álló – akár pozitív, akár negatív – információk birtokában döntést hozzon a befektetési lehetőségről.

A fentiek alapján az MNB-nek nincs intézkedési lehetősége azon kibocsátóval szemben, akinek a közzétett éves jelentése korlátozott vagy elutasító záradékot tartalmaz, illetve szélsőséges helyzetben egyáltalán nem tartalmaz záradékot. Mivel előbbi esetekben a kibocsátó beszámolója lényeges hibás állításokat tartalmazhat, illetve előfordulhat, hogy az abban foglaltak – elegendő és megfelelő bizonyíték hiányában – nem támasztják alá a kibocsátó valós pénzügyi helyzetét, az MNB szükségesnek találta, hogy felhívja a befektetők figyelmét a megfelelő kommunikációs eszköz útján a szóban forgó könyvvizsgálói minősítésekre.

Az MNB ennek okán saját honlapján folyamatosan elérhetővé teszi a tőzsdei kibocsátók éves beszámolóihoz kapcsolódó könyvvizsgálói véleményeket (<https://www.mnb.hu/felugyelet/piacfelugyelet/a-tozsdei-kibocsatok-beszamoloihoz-kapcsolodo-konyvvizsgaloi-velemenyek>).

A honlapon elérhető információk alapján látható, hogy mely kibocsátók nem rendelkeznek auditált éves beszámolóval, mely kibocsátók esetében került sor minősített könyvvizsgálói vélemény kibocsátására, továbbá azon a minősítés nélküli könyvvizsgálói jelentéssel rendelkező kibocsátók listája is megtalálható. Az MNB a honlap létrehozásával a befektetők befektetési döntéshozatalt megelőző transzparens tájékoztatásának fokozása érdekében erősíteni kívánja saját eszközeivel a kibocsátókkal kapcsolatos átláthatóságot, és ezáltal a befektetők védelmét.

Fontos megjegyezni, hogy a honlapon elérhető információkkal az MNB nem kíván értékítéletet megfogalmazni, hiszen ez nem feladata. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy minden olyan esetben, amikor a kibocsátó közzétételét késedelmesen, illetve nem a jogszabályi előírásoknak megfelelően vagy egyáltalán nem teljesíti, az MNB azonnal (szükség esetén bírság kiszabása mellett vagy legvégső eszközként a kereskedés felfüggesztésével) adekvát intézkedést hoz a jogellenes helyzet megszüntetése érdekében.

7.6.3.3. Az európai egységes elektronikus beszámolási formátumú (ESEF) éves jelentés

A szabályozott piacra bevezetett értékpapírok kibocsátóival kapcsolatos információkra vonatkozó átláthatósági követelmények harmonizációjáról és a 2001/34/EK irányelv módosításáról szóló 2004. december 15-i 2004/109/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (TD) és a 2004/109/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az egységes elektronikus beszámolási formátumot (ESEF) meghatározó szabályozástechnikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről szóló 2018. december 17-i (EU) 2019/815 bizottsági rendelettel (ESEF rendelet) előírásai alapján az ESEF formátumú éves jelentések közzététele eredetileg a 2020. január 1-én és azt követően kezdődő pénzügyi évekre vonatkozóan lett volna kötelező.

Az Unió jogszabályok ugyanakkor – a Covid-19 világjárványt követő helyreállítás elősegítése érdekében – úgy módosultak, hogy a tagállamok egy évvel elhalaszthatták a kibocsátóknak extra anyagi- és munkaterhet jelentő ESEF használatának bevezetését. Magyarország élt ezzel a lehetőséggel, így a 1078/2021. (II. 27.) Korm. határozat alapján a hazai kibocsátók számára végül a 2021. évről volt kötelező első alkalommal ESEF formátumban közzétenni az éves jelentésüket a 2022. év során.

Az MNB az elmúlt években több ízben is felhívta a kibocsátók figyelmét arra, hogy az ESEF rendelet angol szövegét és annak hivatalos magyar fordítását a TD magyar fordítása és a tőkepiacról szóló 2000. évi CXX. törvényben (Tpt.) alkalmazott terminológia alapján úgy kell értelmezni, hogy a teljes éves jelentésre vonatkozik az ESEF rendeletben meghatározott követelményrendszer azzal, hogy a konszolidált éves beszámoló adatait kell xbrl címkékkel ellátni. Mindezt oly módon, olyan formátumban és olyan felépítésű fájlszerkezettel kell megtenni, ahogy ezt egyrészt az ESEF rendelet közvetlenül rögzíti, illetve ahogy az általa hivatkozott specifikációk azt megkövetelik.

A közzétett 2021. évi éves jelentések vizsgálata alapján az MNB a 2022. év során megállapította, hogy a közzétett dokumentumok nagy része nem felelt meg teljeskörűen az ESEF előírásoknak. Egyrészt gyakran nem egy xhtml formátumú fájl tartalmazta a teljes éves jelentést annak minden összetevőjével (egyedi és konszolidált éves beszámoló, kibocsátói nyilatkozatok, vezetőségi jelentés), illetve amennyiben konszolidált beszámolót is tartalmazott az éves jelentés, akkor nem az előírásoknak megfelelő mappa- és fájlszerkezetű zip fájlba tömörítve került közzétételre az éves jelentés. A kibocsátók több esetben – látszólag a befektetők tájékoztatását segítő – script alapú betekintőket is beépítettek az xhtml fájlba az xbrl címkék emberi szemmel is látható megjelenítése érdekében, ugyanakkor ezen scriptek technikailag akár rosszindulatú futtatható kódokat is tartalmazhatnak, ezért az ESEF rendelet alapján az alkalmazásuk szigorúan tilos. A nem megfelelő felépítésű zip fájl, illetve a script alkalmazása továbbá azért válhatnak jelentős hibává, mert akár meg is hiúsíthatják, hogy az ESEF bevezetésének az egyik fő célja teljesüljön, nevezetesen az, hogy a standardizált, strukturált formátum révén gyorsan, azonos, automatizált módon végrehajtható legyen az éves jelentésekben szereplő konszolidált pénzügyi adatok gépi feldolgozása, ezáltal elősegítve és meggyorsítva a befektetői döntéshozatalt.

E cél elérése természetesen csak akkor lehet reális, ha mindehhez megbízható adatok állnak rendelkezésre: a gépi feldolgozás alapját jelentő pénzügyi adatok a megfelelő xbrl címkékkel kerülnek megjelölésre és minden, az ESEF rendeletben meghatározott információ megjelölésre kerül. Az Uniós jogalkotás során ennek egyik biztosítékeként tekintettek a könyvvizsgálóra, akinek a jelentésében az ESEF rendeletnek való megfelelésről is nyilatkozni kell. Annak érdekében, hogy a magyar kibocsátók esetén is legyen konkrét jogszabályi alapja annak, hogy a könyvvizsgálók véleményét alkossanak az ESEF rendeletnek történő megfelelésről, a 2021. év folyamán módosításra került a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény oly módon, hogy a könyvvizsgálóknak első alkalommal a 2022. évi beszámoló(k)ról szóló könyvvizsgálói jelentés(ek)ben kell véleményt alkotniuk arról, hogy a beszámoló(k) megfelel(nek)-e az ESEF rendelet előírásainak. A gyakorlati tapasztalat alapján a magyar könyvvizsgálók hash-kód alkalmazásával azonosítják be azt a digitális fájlt, amelyről véleményt alkotnak. Ebben az esetben az xbrl címkékkel megjelölt konszolidált éves beszámolót is tartalmazó fájl esetén a hash-kód generálásának a zip fájlra kell történnie, mert a zip fájlban lévő – ESEF rendeletben és az általa előírt specifikációkban meghatározott tartalmú – mappákban az xbrl jelölés gépi értelmezéséhez nélkülözhetetlen fájlok találhatóak.

Az ESEF bevezetéséhez kapcsolódó, fent megjelölt jogalkotói cél elérését hátráltathatja az a szintén tapasztalt hiba is, ha egy kibocsátó nem megfelelően alkalmazza a saját maga azonosítására szolgáló, ESEF rendelet által szintén előírt, „legal entity identifier”-t, vagyis a LEI kódot. Ebben az esetben az automatikus gépi feldolgozás megtörténhet ugyan, azonban az információkat nem egyértelműen lehet a hibás LEI kódot használó kibocsátóhoz kötni.

A 2022. évi konszolidált éves beszámolók xbrl címkékkel történő megjelölése esetén újabb kihívásként jelentkezik a kiegészítő megjegyzések megjelölése. A kiegészítő megjegyzésekben alkalmazandó blokkcímkézés során az alábbi nehézségekkel szembesülnek a kibocsátók:

- amennyiben a közzétételek egynél több, különböző részletezettségű elemnek felelnek meg, akkor a kibocsátóknak ugyanazon blokkhoz több címkét is használniuk kell, az információt többszörösen meg kell jelölniük;
- a blokkcímkézés elvére tekintettel egyes bekezdések, táblázatok megjelölése a javasolt, nem szükséges a táblázatokon belüli kisebb egységeket (pl. sorokat, oszlopokat, cellákat) megjelölni;
- amennyiben a kiegészítő megjegyzések több pontján található az információk, amelyekre ugyanaz a blokkcímké alkalmazandó, akkor mindenütt alkalmazni kell az adott blokkcímkét.

Mindezen kockázatokra az MNB a 2022. évben a BÉT által szervezett konferencián egyrészt felhívta a kibocsátók, valamint a Magyar Könyvvizsgálói Kamara Pénz és Tőkepiaci Tagozat által szervezett rendezvényen a könyvvizsgálók figyelmét is. Ezen kívül az MNB a tapasztalatait vezetői körlevélben is ismertette a kibocsátókkal és több konzultációt is folytatott az érintettekkel 2022 év folyamán.

**BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI, TŐKEPIACI KOCKÁZATI
ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI JELENTÉS
2023**

Nyomda: Prospektus Kft.
8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1013 BUDAPEST, KRISZTINA KÖRÚT 55.